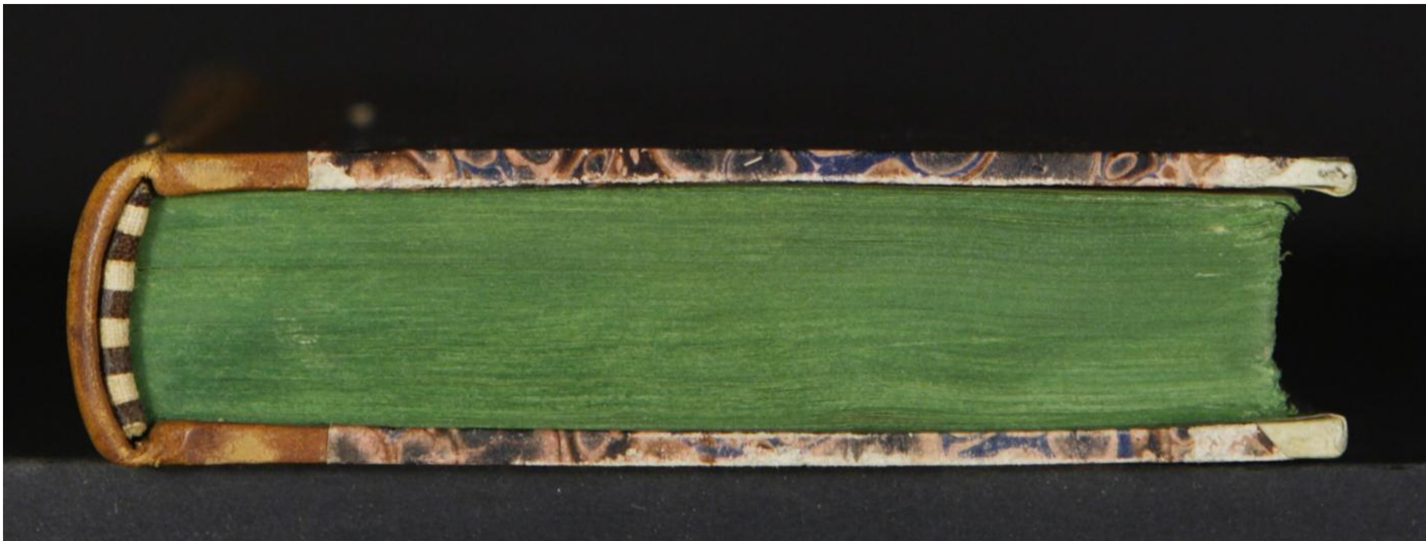
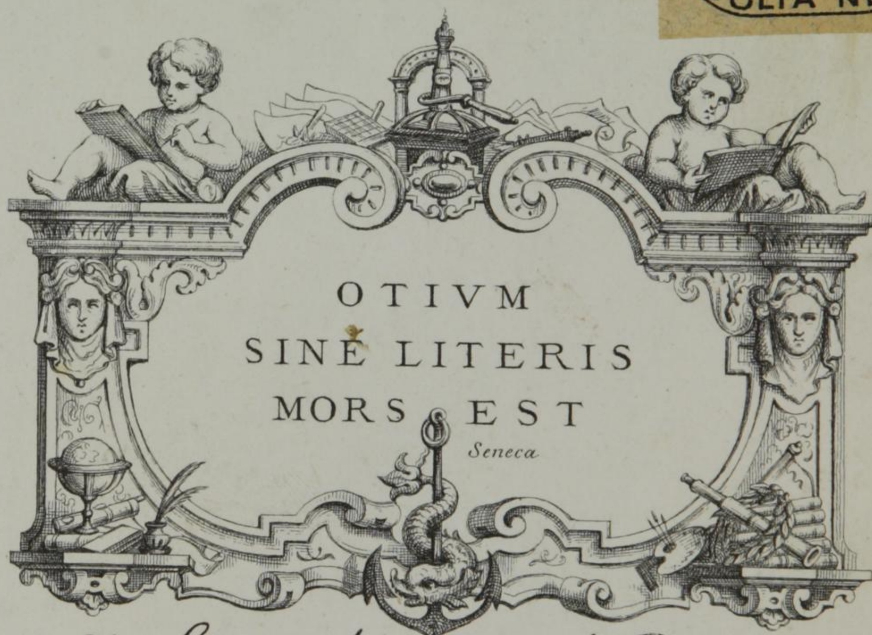

SILII ITALICI
DE
BELLO PUNICO
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
II
5
6

Ex Libris Joannis Nencini
1874

G. Nencini
1859

Brunet
fr. 10 — Rover

Fa parte della Collezione Aldina.
Renouard pone la presente Edizione fra le contraffazioni di Lione. Pag. 313. N.° 4.

SILII ITALICI OPVS DE SECVN DO BELLO PVNICO.

DAMIANVS BENESSA RHACVSEVS IOANNI BAPTISTAE SODORINO SAL.PL.D.

SI quis rerum naturam Io.Bapt. cogitatione pcurrat: paruis quibusdã, & leuibus oriri principiis quæque magna cognouerit. Cuius rei exemplum, humani uis ingenii satis amplum præbuerit, quod intelligendis statim sublimioribus rebus hebes, tenuiora quædã prius oportet: addiscat. Porro nihil alienum est in hominis natura conspici id, quod uniuersitati insitũ dicimus. Illa.n.ea ratione constat: ut expssa in singulis similitudo dei creãtis eluceat: unaq; aliorũ ueluti simulacra uideantur esse: quod cũcta unum imitentur exemplar: præstantq;: ut germanã illam lucem, qua in ipsa origine emicuere: simplicius hauriunt. Hinc Sodorine ad disserendũ de reip.statu Plato uiam habuit: dũ excutitur apud priscos famosa quæstio: iustum idẽ ne est lege & natura? cuius in ciuili uita ipsoq; in homĩe ueluti duobus simulacris uim quæsiuit: illudq; tam præclarũ opus ædidit. Quorsum hæc? Silium Italicum cõmendare tibi gestio. Sed longa repetitio: uerum dum Platonis meminisse datur occasio: nulli amphractus displicent. Si quod in hac poetices facultate miraculũ est: illud mihi Vergilius plane uidet̃ esse: aliosq; poetas censeri: ut proxime ad illũ accedunt. Hic Platonicæ sentẽtiæ subit recordatio: qui furore diuino poetas rapi censet: eisq;, ut cæteros rapiant, uim mutuari: exẽplo magnetis annulum ferreũ trahentis, infundentisq; cæteris uim eandem trahendi. Non iniuria ergo Siliũ a Vergilio factũ poetam putamus: cuius præcipuus imitator extitit. Nosti hũc, dum causas ageret: quem imitaretur: Ciceronẽ sibi delegisse: postea ad poeticen cum sese referret: Vergiliũ omni dicẽdi laude conatũ sequi: ut a quibusdam ideo iudicaret̃: maiori

ſtudio q̃ ingenio uerſus condere. Verū q̄d ad imitandū de
legit optimos, in eo uiri iudiciū non mediocriter ꝓbat. Hic
ergo mea quidem opinione, & carminis elegantia, & ope-
ris materia, quemq; delectauerit. Sūt enim in eo omnia uer
ba delecta, tranſlationes eximiæ, ſermo diſtinctus figuris,
non parua perſuaſio, cūctaq; ſuis locis reddita, in omnibus
uero heroica dignitas: ut non iniuria & delectare, & pro-
deſſe ſimul poſſit. Nam eius generis eſt poema: ut humanæ
uitæ non parum proſit uſui. Dum enim uarij militaris ne-
gocij tractantur ſtatus: quaue ratiōe unumquodq; expedit.
Porro docetur: in eodem caſu quid conſilij ſuſcipiendum fo
ret. Demum geſta ſcripſit duarum urbium: quæ pro terra-
rum orbis imperio certarunt: eiuſq; belli principes clariſſi
mi duces extitere. Nam cuiuis uel ſapientiſſimo militiæ ma
giſtro Hannibalē recte oppoſueris: Romæ uero nulla unq̃
ætas maiorem numerum illuſtrium uirum tulit. ut ſatis am
plam inde materiam habeas ad oīa bene adminiſtrāda: ſiue
in pace ſiue in bello malis. Accedit huc: quod iſthæc omnia
tractauit Maronis uirtutes quantum ualuit in dicendo ſe-
cutus. Atq; eo pertinet, ſuperior tam alta repetitio. Sæpe
enim & grandis lux tolerari non poteſt. & certiſſima non
capitur ueritas: ingruenteſq; rerū ſpecies niſi uelut in ſpe-
culo cernat: acies ipſa interdū non ſuſtinet. Mirum eſt: con
ſulendis ſimulacris quantum noſtra mens reficitur: ut res
ipſas melius cognoſcat. Ita fit: ut perutilis Silij ſit lectio: in
qua licet ueluti gemmarum in cera impreſſas imagines cō-
templari ipſum Maronem. Cuius oratio eſt tanq̃ naturæ
quoddam opus: in qua cuncta ſumma laude cenſenda ſunt:
ſed non feriūt illico quod nihil eminet: oīa ueluti coæquata
ſunt. Quo fit exemplo: ut in pulcherrima muliere, quid p̄ci
puum ſit, neſcias. omnia tamen pulchra fatearis eſſe: cum
non adeo formoſis oculus aut alia pars quid conciliet gra-

tiæ: statim intelligas. Ita duplici Silius ratione debet amari: quod ipse elegantissimus est: & quod imitator Maronis Hunc pugilarem facere, quo ferri commodius possit: curauimus typis nuper inuentis, ne desit quicq: unde studiosi proficiant: cum liceat, uel peregrinantibus optimos quosq authores gestare sine multa sarcina. Emendauimus nos codicem: sed quod emendatus sit, nõ audeo dicere: nihil enim tale præstari potest ab homine in emundo uendũdoque occupato: & quem decoxisse oporteret: si rationes alteri redderentur. Nam quarum mercium olim duplicato lucra constabant: modo sors integra non trahetur. Reliquum est: ut uelis ocium hoc Lugdunense Silij lectione solari: multa te poterit iuuare: & uitæ proderit, & litteris: si manu illum non dimiseris. Vale

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER PRIMVS.

ORDIOR arma: quibus cælo ſe gloria tollit.
Aeneadũ: patiturq; ferox œnotria iura
Carthago. da muſa decus memorare laborum
Antiquæ heſperiæ: quantoſq; ad bella crearit:
Et quot Roma uiros: ſacri cum perfida pacti
Gens cadmea ſuper regno certamina mouit.
Quæſitumq; diu: qua tandem poneret arce
Terrarum fortuna caput. ter marte ſiniſtro
Iuratumq; ioui fœdus: conuentaq; patrum
Sidonij fregere duces: atq; impius enſis
Ter placidam ſuaſit temerando rumpere pacem.
Sed medio finem bello, excidiumq; uiciſſim
Molitæ gentes: propiuſq; fuere periclo:
Quis ſuperare datum. reſerauit dardanus arces
Ductor agenoreas: obſeſſa palatia uallo
Pœnorum: ac muris defendit roma ſalutem.
Tantarum cauſas irarum: odiumq; perenni
Seruatum ſtudio: & mandata nepotibus arma
Fas aperire mihi: ſuperaſq; recludere mentes.
Iamq; adeo magni repetam primordia motus.
Pygmalioneis quondam per cærula terris
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum,
Fatali dido libyes appellitur oræ.
Tum precio mercata locos: noua mœnia ponit:
Cingere qua ſecto permiſſum littora tauro.
Hic iuno ante argos (ſic credidit alta uetuſtas)

Ante agamennoniā gratissima tecta mycenen,
Optauit profugis æternam condere gentem.
Verum ubi magnanimis romā caput urbibus altæ
Exerere: ac missas etiam trans æquora classes
Totum signa uidet uictricia ferre per orbem:
Iam propius metuens bellandi corda furore
Phœnicum extimulat. sed enim conamine primæ
Contuso pugnæ fractisq; in gurgite cœptis
Sicanio libycis iterum instaurata capescens
Arma remolitur. dux agmine sufficit unus
Turbanti terras: pontumq; mouere paranti.
Iamq; deæ cunctas sibi belliger induit iras
Hannibal. hunc audet solum componere fatis.
Sanguineo cum læta uiro: atq; in regna latini
Turbine mox sæuo uenientum haud inscia cladum
Intulerit latio spreta me troius, inquit,
Exul dardaniam: & bis numina capta penates:
Sceptraq; fundarit uictor lauinia teucris:
Dum romana tuæ ticine cadauera ripæ
Non capiant: similisq; mihi per celtica rura
Sanguine pergameo trebia & stipātibus armis
Corporibusq; uirum retro fluat: ac sua largo
Stagna reformidet thrasimenus turbida tabo:
Dum cannas tumulum hesperiæ, campumq; cruore
Ausonio mersum sublimis iapiga cernam.
Teq; uadi dubium coeuntibus aufide ripis,
Per clypeos, galeasq; uirum, cæsosq; per artus
Vix iter adriaci rumpentem ad littora ponti.
Hæc ait: ac iuuenem facta ad mauortia flammat
Ingenio motus auidus, fideiq; sinistræ
Is fuit: exuberans astu: sed deuius æqui,
Armato nullus diuum pudor, improba uirtus:

Et pacis despectus honos: penitusq; medullis
Sanguinis humani flagrat sitis his super æui
Flore uirens auet egatis abolere parentum
Dedecus: ac siculo demergere fœdera ponto.
Dat mentem iuno: ac laudum spe corda fatigat.
Iamq; aut nocturno penetrat capitolia uisu:
Aut rapidis fertur per summas passibus alpes.
Sæpe etiam famuli turbato ad limina somno
Expauere trucem per uasta silentia uocem.
Ac largo sudore uirum inuenere futuras
Miscentem pugnas: & inania bella gerentem.
Hanc rabiem in fines italum saturniaq; arua
Addiderat tandem puero patrius furor: ortus
Sarrana prisci barcæ de gente uetustos
A belo numerabat auos. nanq; orba marito
Cum fugeret dido famulam tyron: impia diri
Belides iuuenis uitauerat arma tyranni.
Et se participem casus sociarat in omnis.
Nobilis hoc ortu & dextra spectatus hamilcar,
Vt fari primamq; datum distinguere lingua
Hannibali uocem: sollers nutrire furorem
Romanum seuit puerili in pectore bellum.
Vrbe fuit media sacrum genitricis elyssæ
Manibus, & patria tyrijs formidine cultum:
Quod taxi circum & piceæ squallentibus umbris
Abdiderant: cæliq; arcebant lumine, templum.
Hoc sese (ut perhibent) curis mortalibus olim
Exuerat regina loco. stant marmore mœstæ
Effigies: belusq; parens: omnisq; nepotum
A belo series. stat gloria gentis agenor.
Et qui longa dedit terris cognomina phœnix.
Ipsa sedet tandem æternum coniuncta sichæo:

Ante pedes ensis phrygius iacet:ordine centum
Stant aræ cæliq; deis hereboq; potenti.
Hic crine effuso iam enneæ numina diuæ,
Atq; acheronta uocat stygia cum ueste sacerdos.
Immugit tellus:rumpitq; horrenda per umbras
Sibila.maccēsi flagant altaribus ignes.
Tum magico uolitant cantu per inania manes
Exciti:uultusq; in marmore sudat elissæ.
Hannibal hæc patrio iussu ad penetralia fertur,
Ingressiq; habitus,atq; ora explorat hamilcar.
Non ille euantis massylæ palluit iras.
Non diros templi ritus:aspersaq; tabo
Limina:& audito surgentes cardine flammas.
Olli permulcens genitor caput oscula libat.
Attolitq; animos hortando:& talibus implet.
Gens recidiua phrygum cadmeæ stirpis alūnos
Fœderibus non æqua premit.si fata negarint
Dedecus id patriæ nostra depellere dextra:
Hæc tua sit laus nate uelis:age concipe bella
Latura exitium laurentibus.horreat ortus
Iam pubes tyrrhena tuos:partusq; recusent
Te surgente puer latiæ producere matres.
His acuit stimulis.subiicitq; haud mollia dictu.
Romanos terra atq; undis,ubi competet ætas:
Ferro igniq; sequar:rethea q; fata reuoluam.
Non superi mihi non martem cohibentia pacta
Non celsæ obstiterint alpes tarpeiaq; saxa.
Hanc mentem iuro nostri per numina martis
Per manes regina tuos.tum nigra triformi
Hostia mactatur diuæ:raptimq; recludit
Spirantes artus poscens responsa sacerdos.
Ac fugientem aiam properatis consulit extis.

Ast ubi quæsitas artis de more uetusto
Intrauit mentes superum: sic deinde profatur.
Aetholos late consterni milite campos
Idæoq; lacus flagrantis sanguine cerno.
Quanta procul moles scopulis ad sidera tendit?
Cuius in aerio pendent tua uertice castra:
Iamq; iugis agmen rapitur: trepidantia fumant
Mœnia: & hesperio tellus porrecta sub axe
Sidoniis lucet flammis. fluit ecce cruentus
Eridanus. iacet ore truci super arma uirosq;
Tertia qui tulerat sublimis opima tonanti.
Heu quænam subitis horrescit turbida nimbis
Tempestas? ruptoq; polo micat igneus æther?
Magna parant superi. tonat alti regia cæli.
Bellantemq; iouem cerno. uenientia fata
Scire ultra uetuit iuno. fibræq; repente
Conticuere. latent casus longiq; labores.
Sic clausum linquens arcano in pectore bellum:
Atq; hominum finem gades calpenq; secutus:
Dum fert herculeis garamantica signa columnis:
Occubuit sæuo tyrius certamine ductor.
Interea rerum hasdrubali traduntur habenæ:
Occidui qui solis opes: & uulgus iberum:
Beticolasq; uiros fatis agitabat iniquis.
Tristia corda ducis: simul immedicabilis ira:
Et fructus regni feritas erat: asper amore
Sanguinis: & metui demens credebat honorem:
Nec nota docilis pœna saciare furores.
Ore excellentem, & spectatum fortibus ausis,
Antiqua de stirpe tagum, superumq;, hominumq;,
Immemor erecto suffossum robore mœstis
Ostentabat ouans populis sine funere regem.

Auriferi tagus adſcito cognomine fontis,
Perq; antra & ripas nymphis ululatur iberis.
Meonium non ille uadum.non lydia mallet
Stagna ſibi.nec qui riguo perfunditur auro
Campum:atq; illatis hermi flaueſcit harenis.
Primus inire manum:poſtremus ponere martem.
Cum rapidum effuſis ageret ſublimis habenis
Quadrupedem:non enſe uirum:non eminus haſta
Siſtere erat.uolitabat ouans:acieſq; per ambas
Iam tagus auratis agnoſcebatur in armis.
Quem poſtq̃ duro ſuſpenſum robore uidit
Deformem letho famulus:clam corripit enſem
Dilectum domino.pernixq; irrupit in aulam.
Atq; immite ferit geminato uulnere pectus.
At pœni,ſuccenſa ira,turbataq; luctu,
Et ſæuis gens læta ruunt:tormentaq; portant.
Non ignes candenſq; chalybs:non uerbera paſſim
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus:
Carnificæue manus:penituſue infuſa medullis
Peſtis.& in medio lucentes uulnere flammæ,
Ceſſauere.ferum uiſu dictuq;:per artem
Sæuitiæ extenti,quantum tormenta iubebãt,
Creuerunt artus.atq; omni ſanguine rupto
Oſſa liquefactis fumarunt turbida membris.
Mens intacta manet.ſuperat:ridetq; dolores
Spectanti ſimilis:feſſoſq; labore miniſtros,
Increpitat:dominiq; crucem clamore repoſcit.
Hæc inter ſpretæ miſeranda piacula pœnæ
Erepto trepidus ductore exercitus una
Hannibalem uoce atq; alacri certamine poſcit.
Huic ſtudia accendit patriæ uirtutis imago:
Huic fama in populos iurati dedita belli.

Huic uirides ausis anni, feruorq; decorus
Atq; armata dolis mens, & uis insita fandi.
Primi ductores libyes clamore salutant:
Mox & pyrenes populi, & bellator iberus.
Continuoq; ferox oritur fiducia menti:
Cessisse imperio tantum terraq; marisq;.
Aeolijs candens austris & lampade phœbi
Pestifero libyæ torquetur subdita cancro:
Aut ingens asiæ latus: aut pars tertia terris.
Terminus huic roseos amnis lageus ad ortus.
Septeno impellens tumefactum gurgite pontum.
At qua diuersas clæmentior aspicit arctos
Herculeo dirimente freto: diducta propinquis
Europes uidet arua iugis: ultra obsidet æquor:
Nec patitur nomen proferri longius atlas:
Atlas subducto tracturus uertice cœlum.
Sydera nubiferum fulcit caput: ætheriasq;
Erigit æternum compages ardua ceruix.
Canet barba gelu: frontemq; immanibus umbris
Pinea silua premit: uastant caua tempora uenti,
Nimbosoq; ruunt spumantia flumina rictu
Tum geminæ laterum fauces maria alta fatigant.
Atq; ubi fessus equos titan immersit anhelos
Flammiferum condunt fumanti gurgite currum.
Sed qua se cãpis squallentibus africa tendit:
Serpentum largo coquitur fœcunda ueneno.
Fœlix qua pingues mitis plaga temperat agros.
Nec cerere ennea: phario nec uicta colono.
Hic passim exultant numidæ gens inscia freni,
Quis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens uirga lupatis.
Altrix bellorum bellatorumq; uirorum

Tellus: nec fidens nudo sine fraudibus ensi.
Altera complebant hispanæ castra cohortes
Auxilia europæ genitoris parta trophæis
Martius huic campos sonipes hinnitibus implet:
Huic iuga cornipedes erecti bellica raptant:
Non eleus eat campo feruentior axis.
Prodiga gens animæ: & properare facillima mortem.
Nanq; ubi transcendit florentes uiribus annos:
Impatiens æui spernit nouisse senectam.
Et fati modus in dextra est. hic omne metallum:
Electri gemino pallent de semine uenæ:
Atq; atros chalybis fœtus humus horrida nutrit.
Sed scelerum causas operit deus. astur auarus
Visceribus laceræ telluris mergitur imis:
Et redit infœlix effosso concolor auro.
Hinc certant pactole tibi duriusq; tagusq;:
Quiq; super grauios lucentes uoluit harenas
Infernæ populis referens obliuia lethes.
Nec cereri terra indocilis: nec inhospita baccho
Nullaq; palladia sese magis arbore tollit.
Hæ postq; tyrio gentes cessere tyranno:
Vtq; dati rerum freni: tunc arte paterna
Conciliare uiros: armis consulta senatus
Vertere nunc donis. primus sumpsisse laborem:
Primus iter carpsisse pedes: partemq; subire
Si ualli festinet opus. nec cætera segnis:
Quæcunq; ad laudem stimulant. somnumq; negabat
Naturæ: noctemq; uigil ducebat in armis
Interdum proiectus humi: turbæq; libyssæ
In signis sagulo duris certare maniplis.
Celsus & in magno præcedens agmine ductor
Imperium perferre suum. tum uertice nudo

Excipere insanos imbres cœliq; ruinam
Spectarunt peni: tremuitq; exterritus astur:
Torquentem cum tela iouem: permixtaq; nimbis
Fulmina: & excussos uentorum flatibus ignes
Turbato transiret equo. nec puluere fessum
Agminis ardenti labefecit syrius astro.
Flammiferis tellus radijs cum exusta dehiscit.
Candentiq; globo medius coquit æquora feruor.
Fœmineum putat inuenta iacuisse sub umbra:
Exercetq; sitim: & spectato fonte recedit.
Idem correptis sternacem ad prælia frenis
Frangere equum: & famam lætalis amare lacerti:
Ignotiq; amnis tranare sonantia saxa:
Atq; e diuersa socios accersere ripa.
Idem expugnati primus stetit aggere muri.
Et quotiens campo rapidus fera prælia miscet:
Qua sparsit ferrum: latus rubet æquore limes.
Ergo instat fatis: & rumpere fœdera certus.
Qua datur: interea romam comprendere bello
Gaudet: & extremis pulsat capitolia terris.
Prima saguntinas turbarunt classica portas
Bellaq; sumpta uiro: belli maioris amore.
Haud procul herculei tollunt se littore muri
Clæmenter crescente iugo: quis nobile nomen
Conditus excelso sacrauit colle zacynthos.
Hic comes alcide remeabat in agmine thebas
Geryone extincto: cœloq; ea facta ferebat.
Tris animas nãq; id monstrum tris corpore dextras
Armarat: ternaq; caput ceruice gerebat.
Haud alium uidit tellus: cui ponere finem
Non posset mors una uiro: duræq; sorores
Tertia bis rupto torquerent stamina filo.

Hic spolia ostentabat ouans: captiuaq; uictor
Armenta ad fontis medio feruore uocabat.
Cum tumidas fauces accensis sole uenenis
Calcatus rupit lœtali uulnere serpens:
Inachiumq; uirum terris prostrauit iberis.
Mox profugi ducente notho aduenere coloni:
Insula quos genuit graio circunflua ponto:
Atq; aluit quondam laertia regna ;acynthos
Firmauit tenues ortus mox daunia pubes
Sedis inops: misit largo quam diues alumno
Magnanimis regnata uiris nunc ardea nomen.
Libertas populis pacto seruata decusq;
Maiorum est. pœnis postq; imperitare negatum:
Admouet abrupto flagrantia fœdere ductor
Sidonius castra: & latias quatit agmine causas.
Ipse caput quassans circum lustrauit anhelo
Muros sæuus equo. mensusq; pauentia tecta
Pandere iamdudum portas: & cedere uallo
Imperat: & longe clausis sua fœdera. longe
Ausoniam fore. nec ueniæ spem marte subactis:
Scita patrum & leges & iura fidemq; deosq;
In dextra nunc esse sua. uerba ocius acer
Intorto sancit iaculo. figitq; per arma
Stantem pro muro: & motantem membra caicum.
Concidit exacti medius per uiscera teli:
Effusisq; simul prærupto ex aggere membris,
Victori moriens tepefactam rettulit hastam.
At multo ducis exemplum clamore secuti
Inuoluunt atra telorum mœnia nube.
Clara nec in numero uirtus latet. obuia quisq;
Ora duci portans ceu solus bella capesceat.
Hic crebram fundi baleari uerbere glandem.

Terq; leui ducta circum caput altus habena
Permissum uentis abscondit in aere telum.
Hic ualido librat stridentia saxa lacerto,
Huic impulsa leui torquetur lancea nodo.
Ante omnis ductor patriis insignis in armis
Nunc picea iactat fumantem lampada flamma:
Nunc sude, nunc iaculo, nunc saxis impiger instat:
Aut hydro imbutas bis noxia tela sagittas
Contendit neruo: atq; insultat fraude pharetrae.
Dacus ut armiferis geticae telluris in oris
Spicula quae patrio gaudens acuisse ueneno
Fundit apud ripas inopina binominis istri.
Cura subit collem turrita cingere fronte:
Castelloq; urbem circunuallare frequenti.
Heu priscis numen populis, ac nomine solo
In terris iam nota fides. stat dura iuuentus
Ereptamq; fugam: & claudi uidet aggere muros.
Sed dignam ausonia mortem putat esse saguntum
Seruata cecidisse fide: iamq; acrius omnes
Intendunt uires. adductis stridula neruis
Phocais effundit uastos balista molares.
Atq; eadem ingentis mutato pondere teli
Ferratam excutiens ornum media agmina rumpit.
Alternus resonat clangor certamine tanto
Conseruere acies: ueluti circundata uallo
Roma foret: clamatq; super, tot milia gentes
Inter tela satae: iam capto stamus in hoste?
Nonne pudet coepti? pudet ominis: an bona uirtus
Primitiaeq; ducis. tali ne implere paramus
Italiam fama? tales praemittere pugnas?
Accensae exultant mentes. haustusq; medullis
Hannibal exagitat: stimulantq; sequentia bella.

Inuadunt manibus uallum: cæsasq; relinquunt
Deiecti muris dextras. subit arduus agger:
Imponitq; globos pugnantum desuper urbi.
Armauit clausos: ac portis arcuit hostem
Librari multa consueta phalarica dextra.
Horrendum uisu robur: celsisq; niuosæ
Pyrenes trabs lecta iugis: cui plurima cuspis
Vix muris toleranda lues: sed cætera pingui
Vncta pice: atq; atro circunlita sulphure fumant.
Fulminis hæc ritu: summis e mœnibus arcis
Incita sulcatum tremula secat aera flamma.
Qualis sanguineo præstringit lumina crine
Ad terram cœlo decurrens ignea lampas.
Hæc ictu rapido pugnantum sæpe per auras
Attonito ductore tulit fumantia membra.
Hæc uastæ lateri turris ceu turbine fixa
Dum penitus pluteis uulcanum exercet adhæsis:
Arma uirosq; simul pressit flagrante ruina.
Tandem condensis arctæ testudinis armis,
Subducto pœni uallo, cæcaq; latebra
Pandunt prolapsam suffossis mœnibus urbem.
Terribilem in sonitum procumbens aggere uicto
Herculeus labor: atq; immania saxa reuoluens:
Mugitum ingentem cælo dedit. alpibus altis
Aeriæ rupes scopulorum mole reuulsa
Haud aliter scindunt resonanti fragmine montem.
Surgebat tumulo certantum prorutus agger:
Obstabatq; iacens uallum: ne protinus instent:
Hinc atq; hinc acies media pugnare ruina.
  Emicat ante omnis primæuo flore iuuentæ
Insignis rutulo murrus de sanguine: & idem
Matre saguntina graius geminoq; parente

Dulichios italis miſcebat prole nepotes.
Hic magno ſocios haiadum clamore uocātem
Qua corpus loricam inter galeamq; pateſcit:
Conantis motus ſpeculatus cuſpide ſiſtit.
Proſtratumq; premens telo: uoce inſuper urget:
Fallax pœne iaces. certe capitolia primus
Scandebas uictor. quæ tanta licentia uoti?
Nunc ſtygio fert bella ioui. tunc feruidus haſtam
Aduerſi torquens defigit in inguine iberi.
Oraq; dum calcat iam ſingultantia lœtho
Hac iter eſt inquit uobis ad mœnia romæ.
O metuenda manus. ſic quo properatis eundum.
Mox inſtaurantis pugnam circunſilit arma:
Et rapto nudum clypeo latus haurit iberi.
Diues agri diues pecoris famæq; negatus
Bella ferens arcu iaculoq; agitabat iberus.
Fœlix heu nemorum & uitæ laudandus opacæ
Si ſua per patrios tenuiſſet ſpicula ſaltus:
Hunc miſeratus adeſt infeſto uulnere lagmus.
Cui ſæuum arridens narrabis hamilcaris umbris
Hanc inquit dextram: quæ iam poſt funera uulgi
Hannibalem uobis comitem dabit. & ferit alte
Inſurgens gladio criſtatæ caſſidis æra:
Perq; ipſum tegmen crepitantia diſſipat oſſa.
Tum frontem chremes intonſam uibrante capillo
Septus: & horrentis effingens crine galeros
Tum maſulis, crudaq; uirens ad bella ſenecta
Harcalo non pauidus fœtas mulcere leenas.
Flumineaq; urna cælatus bagrada parmam,
Et uaſtæ naſamon ſyrtis populator hiempſal
Audax in fluctu laceras raptare carinas.
Vna omnes dextraq; cadunt, iraq; perempti

Nec non serpentes diro exarmare ueneno
Doctus atir: tactuq; grauis sopire chelydros:
Ac dubiā admoto sobolem explorare ceraste.
Tu quoq; fatidicis garamanticus accola lucis,
Insignis flexo galeam per tempora cornu,
Heu frustra reditum sortes tibi sæpe locutas:
Mentitumq; iouem increpitās occūbis hiarba.
Et iā corporibus cumulatus creuerat agger:
Perfusæq; atra fumabant cæde ruinæ.
Tum ductorem auido clamore in p̄lia poscit:
Fulmineus ceu spartanis latratibus actus:
Cum siluam occursu uenantum perdidit: hirto
Horrescit sæuus dorso: & postrema capessit
Prælia: spumantē mandens aper ore cruorem,
Iāq; gemens geminum cōtra uenabula torquet
  At parte ex alia qua se insperata iuuentus
Extulerat portis: ceu spicula nulla manusq;
Vim ferre exitiumq; queant: permixtus utrisq;
Hannibal agminibus passim furit: & quatit ensem:
Cantato nuper senior quem fecerat igni
Littore ab hesperidum rhemsus: qui carmine pollens
Fidebat magica ferrum crudescere lingua.
Quantus bistoniis late gradiuus in oris
Belligero rapitur curru: telumq; coruscans,
Titanum quo pulsa cohors: flagrantia bella
Cornipedum afflatu tonat & stridoribus axis.
Iāq; hostū. rutilumq; pholum: ingentemq; metiscum
Iam lydium duriumq; simul flauumq; galesum
Et geminos chronum atq; gyan dimiserat umbris:
Daunum etiam: grata quo non spectantior alter
Voce mouere fora: atq; orando fingere mentes:
Nec legum custos sollertior: aspera telis

Dicta admiscentem. quænam te pœne paternæ
Huc adigunt furiæ? non hæc sidonia tecta
Fœminea fabricata manu: precioue parata:
Exulibusue datum dimensis littus arenis:
Fundamenta deum romanaq; fœdera cernis.
Ast illum toto iactantem talia campo,
Ingenti raptum nissu, medioq; uirorum
Auulsum inter tela globo, & post terga reuinctum
Hannibal ad pœnam lentæ mandauerat iræ.
Increpitansq; suos inferri signa iubebat.
Perq; ipsos cædis cumulos, stragemq; iacentum
Monstrabat furibundus iter: cunctosq; ciebat
Nomine: & in prædam stantem dabat improbus urbem.
Sed postq; a trepidis allatum: feruere partem
Diuersam marte infausto: murroq; secundos
Hunc superos tribuisse diem: ruit ocius amens
Lymphato cursu: atq; ingentis deserit actus.
Lethifero nutant surgentes uertice cristæ:
Crine ut flammifero terret fera regna cometes
Sanguineum spargens ignem: uomit atra rubentis
Fax cælo radios: & sæua luce coruscum
Scintillat sidus: terrisq; extrema minatur.
Præcipiti dant tela uiam: dant signa uiriq;.
Aeq; ambæ trepidant acies. iacit igneus hastæ
Dirum lumen apex: & late fulgurat umbo.
Talis ubi egæo surgente ad sidera ponto,
Per longum uasto chori cum murmure fluctus
Suspensum in terras portat mare: frigida nautis
Corda tremunt: sonat ille procul: flatuq; tumescens
Curuatis pau[illegible]das transmittit cycladas undis.
Non cuncta e [illegible]uris unum incessentia tela,
Fumantesq; an[illegible]ora faces, non saxa per artem.

Tormentis excuſſa tenent. ut tegmina primum
Fulgentis galeæ conſpexit: & arua cruento
Inter ſolem duro rutilantia: turbidus inſit:
En qui res libycas incœptaq; tanta retardet
Romani murrus belli mora: fœdera ſaxo
Iam noſcas quid uana queant: & ueſter iberus.
Fer æquum caſtamq; fidem ſeruataq; iura.
Deceptos mihi linque deos. cui talia murrus.
Exoptatus ades. mens olim prælia poſcit:
Speque tui flagrat capitis. fer debita fraudum
Præmia: & italiam tellure inquire ſub ima.
Longum in dardanios fines iter: atq; niualem
Pyrenem alpeſque tibi mea dextera donat.
Hæc inter cernens ſubeuntem cominus hoſtem:
Præruptumq; loci, fidum ſibi corripit ingens
Aggere conuulſo ſaxum: & nitentis in ora
Deuoluit: pronoq; ſilex ruit incitus ictu.
Subſedit duro concuſſus fragmine muri.
Tum pudor accendit mentem: nec conſcia fallit
Virtus preſſa loco. frendens luctatur: & ægro
Scandit in aduerſum per ſaxa micantia nixu
Sed poſtq̃ propior uicino lumine fulſit:
Et tota ſe mole tulit: uelut incita clauſum
Agmina pœnorum cingant: & cuncta pauentem
Caſtra premant: lato murrus caligat in hoſte.
Mille ſimul dextræ: denſuſq; micare uidetur
Enſis: & innumeræ nutare in caſſide criſtæ.
Conclamant utrinq; acies ceu tota ſaguntos
Igne micet. trahit inſtanti languẽtia lœtho
Membra pauens murrus: ſupremaq; uota capeſcit.
Conditor alcide: cuius ueſtigia ſacra
Incolimus terra: minitantem auerte procellam.

Si tua non segni defenso mœnia dextra.
Dumq; orat: cæloq; attollit lumina supplex:
Cerne ait: an nostris longe tirynthius ausis
Iustius affuerit: ni displicet æmula uirtus.
Haud me dissimilem alchide primoribus annis
Agnosces inuicte tuis: fer numen amicum:
Et troiæ quondam primis memorare ruinis
Dexter ades phrygiæ delenti stirpis alumnos.
Sic pœnus: pressumq; ira simul exigit ensem:
Qua capuli statuere moræ: teloq; relato
Horrida labenti perfunditur arma cruore.
Ilicet ingenti casu turbata iuuentus
Procurrit: nota arma uiri corpusq; superbo
Victori spoliare negant. coit aucta uicissim
Hortando manus: & glomerata mole feruntur.
Hinc saxis galea: hinc clypeus sonat æreus hastis:
Incessunt sudibus: librataq; pondera plumbi
Certatim iaciunt: decisæ uertice cristæ:
Direptumq; decus nutantum in cæde iubarum.
Iamq; agitur largus per membra fluentia sudor:
Et stant loricæ squammis horrentia tela:
Nec requies tegmēue datur mutare sub ictu.
Genua labant: fessiq; humeri gestamina laxant.
Tum creber penitusq; trahens suspiria sicco
Fumat ab ore uapor. nissuq; elisus anhelo
Auditur gemitus. fractūq; in casside murmur.
Mente aduersa domat, gaudetq; nitescere duris
Virtutem: & decoris precio discrimina pensat.
Hic subitus scisso densa inter nubila cælo:
Erupit quatiens terram fragor: & super ipsas
Bis pater intonuit geminato fulmine pugnas.
Inde inter nubes uentorum turbine cæco

Vltrix iniusti uibrauit lancea belli:
Ac femore aduerso librata cuspide sedit.
Tarpeiæ rupes superisq; habitabile saxum
Et uos uirginea lucentes semper in ara
Laomedonteæ troiana altaria flammæ
Heu quantum uobis fallacis imagine teli
Promisere dei. propius si pressa furenti
Hasta foret: clausæ starent mortalibus alpes.
Nec thrasimene tuis nunc allia cederet undis.
Sed iuno aspectans pyrenes uertice celsæ
Vana rudimenta: & primos in marte calores:
Eualidam duris euellit ab ossibus hastam.
Ille tegit clypeo fusum per membra cruorem:
Tardaq; paulatim & dubio uestigia nisu
Alternata trahens: auersus ab aggere cedit.
Nox tandem optatis terras pontumq; tenebris
Condidit: & pugnas erepta luce diremit.
At duræ inuigilant mentes: molemq; reponunt
Noctis opus: clausos acuunt extrema pericli.
Et fractis rebus uiolentior ultima uirtus.
Hinc pueri inualidiq; senes: hinc fœmina ferre
Certat opem in dubijs miserando uana labori.
Saxaq; mananti subuectat uulnere miles.
Iam patribus, clarisq; senum sua munia curæ,
Concurrunt: lectosq; uiros hortantur: & orant
Defessis subeant rebus: reuocentq; sagunto
Sidonias flammas. nunc ite impellite puppim:
Saucia dum castris clausa est fera. tempore martis
Vtendum est rapto: & grassandum ad clara periclis.
Ite citi: deflete fidem, murosq; ruentis:
Antiquaq; domo meliora accersite fata.
Mandati summa est: dum stat remeate saguntos.

Ast illi celerant qua proxima littora gressum:
Et fugiunt tumido per spumea cærula uelo.
Pellebat somnos titoni rosida coniunx:
At rutilus primis sonipes hinnitibus altos
Afflarat montis: roseasq; mouebat habenas.
Iam celsa e muris extructa mole iuuentus
Clausam nocturnis ostentat turribus urbem.
Rerum omnes pendent actus. & milite mœsto
Laxata obsidio: ac pugnandi substitit ardor.
Inq; ducem uersæ tanto discrimine curæ.
Interea rutulis longinqua per æquora uectis
Herculei ponto cœpere existere colles:
Et nebulosa iugis attollere saxa monœchi.
Tracius hos boreas scopulos immitia regna
Solus habet: semperq; rigens nunc littora pulsat:
Nunc ipsas alis tãgit stridentibus alpes.
Atq; ubi se terris glaciali fundit ab arcto:
Haud ulli contra fiducia surgere uento.
Verticibus torquet rapidis mare: fractaq; anhelant
Aequora: & iniecto conduntur gurgite montes.
Iamq; uolans rhenum rhodanumq; in nubila tollit.
Hunc postq̃ boreæ dirum euasere furorem:
Alternos mœsti casus belliq;, marisq;,
Et dubium rerum euentum sermone uolutant.
O patria o fidei domus inclyta: quo tua nunc sunt
Fata loco? sacræ ne manent in collibus arces?
An cinis heu superi tanto de nomine restat?
Ferte leues auras: flatusq; ciete secundos:
Si nondum insultat templorum protinus ignis.
Culminibus: latiæq; ualent succurrere classes.
Talibus illachrymant noctemq; diemq; querelis:
Donec laurentis puppis defertur ad oras:

Qua pater acceptis anienis ditior undis
In pontem fidus descendit gurgite thybris.
Hinc consanguineæ subeunt iam mœnia romæ:
Concilium uocat augustum: castasq; beatos
Paupertate patres: ac nomina parta triumphis
Consul: & æquantem superos uirtute senatum.
Facta animosa uiros & recti sacra cupido
Attollunt. hirtæq; comæ neglectaq; mensa.
Dexteraq; a curuis capulo non segnis aratris.
Exiguo faciles & opum non indiga corda,
Ad paruos curru remeabant sæpe penates.
In foribus sacris primoq; in limine templi
Captiui currus belli decus: armaq; rapta
Pugnantum ducibus: sæuæq; in marte secures:
Perfossi clypei: & seruantia tela cruorem:
Claustraq; portarum pendent. hic punica castra
Egatis cernas. fusaq; per æquora classe
Exactam ponto libyen testantia rostra.
Hic galeæ senonum pensatiq; improbus auri
Arbiter ensis inest. gallisq; ex arce fugatis,
Arma reuertentis pompa gestata camilli.
Hic spolia æacidæ: hic epirotica signa
Et ligurum horrentesq; comæ: parmæq; relatæ
Hispana de gente rudes: alpinaq; gesa.
Sed postq̄ clades patefecit & horrida bella
Orantum squallor: præsensq; astare sagunti
Ante oculos uisa est extrema precantis imago:
Tum senior mœsto sicoris sic incipit ore.
Sacrata gens clara fide: quam rite fatentur
Marte satam populi ferro parere subacti:
Ne crede emensum leuia ob discrimina pontum.
Vidimus obsessam patriam. murosq; trementis:

Et quem insana freta: aut cœtus genuere ferarum
Vidimus hannibalem. procul his a mœnibus oro
Arcete o superi: nostroq; in marte tenete
Fatiferæ iuuenem dextræ. qua mole sonantis
Exigit ille trabes? & quantus crescit in armis?
Trans iuga pyrenes medium indignatus iberum
Exciuit calpen: & mersos syrtis harenis
Molitur populos: maioraq; mœnia quærit.
Spumeus hic medio qui surgit ab æquore fluctus,
Si prohibere piget, uestras effringet in urbes.
An tanti precium motus ruptiq; per enses
Fœderis hoc iuueni iurata in bella ruenti
Creditis? ut statuat superata iura sagunto?
Ocius ite uiri: & nascentem extinguite flammam:
Ne seræ redeant post aucta pericula curæ.
Quanq; o si nullus terror: non obruta iam nunc
Semina fumarent belli. uestræ ne sagunto
Spernendum, consanguineam protendere dextram?
Omnis iber: rapidis omnis fera gallia turmis:
Omnis ab æstifero sitiens libys imminet axe.
Vos per culta diu rutulæ primordia gentis,
Laurentemq; larem: & genitricis pignora troiæ
Conseruate pios: qui permutare coacti
Acrisioneis tirynthia culmina muris.
Vos etiã tandem siculi contra arma tyranni
Iuuisse egregium: uos & campana tueri
Mœnia depulso sannitum robore dignum
Sigeis duxistis auis. uetus incola dauni,
Testor uos fontes, & stagna arcana numici:
Cum fœlix nimium dimitteret ardea pubem:
Sacra, domumq; ferens, & aui penetralia turni,
Vltra pyrenem laurentia numina uexit.

Cur ut decisa atq; auulsa e corpore membra
Despiciar nosterq; luat cur fœdera sanguis?
Tandem ut finitæ uoces: miserabile uisu
Summissi palmas lacerato tegmine uestis,
Affigunt proni squallentia corpora terræ.
Inde agitant consulta patres: curasq; fatigant.
Lentulus ut cernens accensæ tecta sagunti:
Poscendum pœnæ iuuenem: celeriq; negantis.
Exuri bello carthaginis arua iubebat.
Ast fabius cauta speculator mente futuri:
Nec lætus dubijs, paruisq; lacessere martem:
Et melior clauso bellum producere ferro.
Prima super tantis rebus pensanda: ducisne
Ceperit arma furor: patres an signa mouere
Censuerint: mittiq; uiros qui exacta reportent.
Prouidus hæc ritu uatis fundebat ab alto
Pectore præmeditans fabius surgentia bella.
Vt sæpe e celsa grandæuus puppe magister,
Prospiciens signis uenturum in carbasa; chaurum:
Summo iamdudum substringit lintea malo.
Sed lachrymæ: atq; ira mixtus dolor impulit omnis
Præcipitare latens fatum. lectiq; senatu
Qui ductorem adeant. si perstet¦ surdus in armis
Pactorum uertant inde ad carthaginis¦arces.
Nec diuum oblitis indicere bella morentur.

Silij Italici Punicorũ Liber .ij.

Caeruleis¦ prouecta uadis iam dardana puppis
Tristia magnanimi portabat iussa senatus.
Primoresq; patrum fabius tirynthia proles

Ter centum memorabat duos: quos turbine martis
Abstulit una dies: cum sors nō æqua labori
Patricio cremeræ maculauit sanguine ripas
Huic comes æquato sociauit munere curas
Publicola: ingentis uolesi spartana propago.
Is cultam referens insigni nomine plebem
Ausonios atauo ducebat consule fasces.
Hos ut depositis portum contingere uelis
Allatum hannibali, consultaq; ferre senatus
Iam medio seram bello poscentia pacem,
Ductorisq; simul conceptas fœdere pœnas.
Ocius armatas passim per littora turmas
Ostentare iubet minitantia signa: recensq;
Perfusos clypeos: & tela rubentia cæde.
Haud dictis nūc esse locum: strepere omnia clamat
Tyrrhenæ clangore tubæ: gemituq; cadentum.
Dum detur relegant pōtum: neu se addere clausis
Festinent. notum quid cæde calentibus armis,
Quantum iræ liceat: motusue quid audeat ensis.
Sed ducis affatu per inhospita littora pulsi,
Conuerso tyrios petierunt remige patres.
Hic alto pœnus fundentem uela carinam:
Nostrum ferre caput parat illa per æquora puppis:
Heu cæcæ mentes tumefactaq; corda secundis.
Armatum hannibalem pœnæ petit impia tellus.
Ne deposce adero. dabitur tibi copia nostri
Ante expectatum: portisq; focisq; timebis
Quæ nunc externos defendis roma penates.
Tarpeios iterum scopulos præruptaq; saxa
Scandatis licet: & celsam migretis in arcem:
Nullo iam capti uitam pensabitis auro.
Incensi dictis animi, & furor additus armis.

Conditur extemplo telorum nubibus æther.
Et densa resonant saxorum grandine turres.
Ardor agit: prouecta queat dum cernere muros:
Inq; oculis profugæ martem exercere carinæ.
Ipse autem incensas promissa piacula turmas
Flagitat insignis nudato uulnere ductor
Ac repetens quæstus furibundo personat ore.
Poscimur o socij: fabiusq; e puppe catenas
Ostentat. dominiq; uocat nos ira senatus.
Si tædet cœpti culpandaue mouimus arma:
Ausoniam ponto propere reuocate carinam.
Nil moror. en uincla lacerandum tradite dextra.
Nam cur æoi deductus origine beli,
Tot libyæ populis tot circunfusus iberis,
Seruitium præferre negem: rheteius immo
Imperet æternum: & populis sæclisq; propaget
Signa ferox. nos iussa uirum nutusq; tremamus.
Effundunt gemitus. atq; omnia tristia uertunt
In stirpem æneadum. ac stimulant clamoribus iras.
Discinctos inter libycos, populosq; bilingues:
Marmaricis audax in bella œnotria signis
Venerat hasbyte proles garamantis hiarbæ.
Ammone hic genitus phorcinidos antra medusæ
Ciniphiumq; macen: & iniquo sole calentis
Battiadas late imperio sceptrisq; regebat.
Cui patrius nasamon: æternumq; arida barce
Cui nemora autholom: atq; infidæ littora syrtis
Parebant: nullaq; leuis getulus habena.
Atq; is fundarat thalamos tritonyde nympha:
Vnde genus proauumq; iouem regina ferebat:
Et sua fatidico repetebat nomina luco.
Hæc ignara uiri, uacuoq; assueta cubili:

Vendatu & siluis primos defenderat annos:
Non calathis molita manus: operata ue fuso:
Dictynnam: & saltus: & anhelum impellere plãta
Cornipedem: ac strauisse feras immitis amabat.
Quales threiciæ rhodopen pangeaq; lustrant
Saxosis nemora alta iugis: cursuq; fatigant
Ebrum innupta manus. spreti ciconesq; getæq;
Et rhesi domus: & lunatis bistones armis.
Ergo habitu insignis patrio: religata fluentem
Hesperidum crinem dono dextrumq; feroci
Nuda latus marti: & fulgenti tegmine leuum
Thermodoontiaca munita in prælia pelta
Fumantem rapidis quatiebat cursibus axem.
Pars comitum biiugo curru: pars cætera dorso
Fertur equi. nec non ueneris iam fœdera passæ
Reginam cingunt. sed uirgine densior ala est.
Ipsa autem gregibus per longa mapalia lectos
Ante aciem ostentabat equos. tumuloq; propinquo
Dum sequitur gyris campum uibrata per auras
Spicula contorquens summa ponebat in arce.
Hanc hasta totiens intrantem mœnia mopsus
Non tulit. e celsis senior cortynia muris
Tela sonante fugat neruo. liquidasq; per auras
Dirigit aligero lætalia uulnera ferro.
Cres erat ærisonis curetum aduectus ab antris
Dictæos agitare puer leuioribus annis
Pennata saltus assuetus arundine mopsus.
Ille uagam cælo dimisit sæpe uolucrem.
Ille procul campo linquentem retia ceruum
Vulnere sistebat. rueretq; inopina sub ictu
Ante fera incauto: q̃ sibila poneret arcus.
Nec se tum pharetra iactauit iustius ulla:

Aeois quamquam certet cortyna sagittis.
Verum ut opum leuior: uenatu extendere uitam
Abnuit: atq; arctæ res exegere per æquor:
Coniuge cum meroe natisq; inglorius hospes
Intrarat miseram fato ducente saguntum.
Coriti fratrum ex humeris: calamiq; paterni
Pendebant, uolucerq; calybs minoia tela.
Hic medius iuuenum massylæ gentis in agmen
Crebra cydoneo fundebat spicula cornu.
Iam granium audacemq; tyrum: pariterq; ruentis
Gisgonem: læuumq; bagam: indignumq; sagittæ
Impubem malas tam certæ occurrere lisum
Fuderat: & plena tractabat bella pharetra.
Tum uultum intendens telumq; in uirginis ora
Desertum non grata iouem per uota uocabat.
Nanq; ut fatiferos conuerti prospicit arcus,
Opposito procul insidijs nasamonia sarpe:
Corpore præripuit lethum: calamumq; uolantem
Dum clamat: patulo excipiens transmisit hiatu.
Et primæ ferrum a tergo uidere sorores.
At comitis casum frendens labentia uirgo
Membra leuat: paruaq; oculos iam luce natantes
Irrorat lachrymis: totisq; adnixa doloris
Viribus intorquet lethalem in mœnia cornum.
Illa uolans humerum rapido transuerberat ictu
Conantis dorilæ, iunctis iam cornibus arcus
Et ducti spatium nerui complente sagitta
Excutere in uentos resoluto pollice ferrum.
Tum subitũ in uulnus præceps deuoluitur altis
Aggeribus muri: iuxtaq; cadentia membra
Effusi uersa calami fluxere pharetra.
Exclamat paribus frater uicinus in armis

Icarus: ulcisciq; parat lachrymabile fatum
Atq; illum raptim promentem in prælia telum
Hannibal excussi præuertit turbine saxi.
Labuntur gelido torpentia frigore membra:
Deficiensq; manus pharetræ sua tela remisit.
At pater in gemino natorum funere mopsus
Correptos arcus ter mœsta mouit ab ira.
Ter cecidit dextra, & notas dolor abstulit artes.
Pœnitet heu sero dulcis liquisse penates.
Arreptoq; auide quo concidis icare: saxo
Postq; æuum senior percussaq; pectora frustra
Sentit: & ut tantos compescat morte dolores:
Nil opis in dextra: uastæ se culmine turris
Præcipitem iacit: & delapsus pondere prono
Membra super nati moribundos explicat artus.
Dum cadit externo cortynius aduena bello
Iam noua molitus stimulato milite teron
Alcidæ templi custos aræq; sacerdos
Non expectatum tyriis effuderat agmen:
Et fera miscebat reserata prælia porta.
Atq; illi non hasta manu: non uertice cassis:
Sed fisus latis humeris, & mole iuuentæ
Agmina uastabat claua: nihil indigus ensis.
Exuuiæ capiti impositæ tegmenq; leonis
Terribilem attollunt excelso uertice rictum.
Centũ angues idem lerneaq; monstra gerebat
In clypeo: & sectis geminam serpẽtibus hydram.
Ille iubam tapsumq; patrẽ: clarumq; micipsam
Nomine aui: maurumq; sacen a mœnibus actos
Palantesq; fuga præceps ad littora cursu
Egerat: atq; una spumabant æquora dextra.
Nec contentus ibi letho lethoq; cothonis

Marmaridæ nec cæde rothi: nec cæde iugurthæ:
Hasbites currum, & radiantis tegmina leuæ
Poscebat uotis gemmataq; lumina peltæ:
Atq; in belligera uersabat uirgine mentem.
Quem ruere ut telo uidit regina cruento:
Obliquos detorquet equos: leuumq; per orbem
Fallaci gyro campum secat. ac uelut ales
Auerso rapitur sinuata per æquora curru.
Dumq; ea se ex oculis aufert: atq; ocius euro
Incita puluerem campo trahit ungula nubem:
Aduersum late stridens rota proterit agmen.
Ingerit & crebras uirgo trepidantibus hastas.
Hic cecidere licus tamurisq;: & nobile nomen
Euridamas: clari deductum stirpe parentis.
Qui thalamos ausus quondam sperare superbos
Heu demens itaciq; thorum: sed enim arte pudica
Fallacis totiens reuoluto stamine telæ
Deceptus: mersum pelago iactarat ulyxem.
Ast Ithacus uero ficta pro morte loquacem
Affecit letho: tædæq; ad funera uersæ
Gens extrema uiri campis deletur iberis
Eurydamas nomados dextra: super instrepit acer,
Et seruat cursum perfractis ossibus axis,
Iamq; aderat remeans uirgo inter prælia: postq;
Distringi terona uidet: sæuamq; bipennem
Perlibrans mediæ frontis: spolium inde superbum
Herculeasq; tibi exuuias dictynna uouebat.
Nec segnis teron tantæ spe laudis in ipsos
Aduersus consurgit equos: uillosaq; fului
Ingerit obiectans trepidantibus ora leonis.
Attoniti terrore nouo: rictuq; minaci
Quadrupedes iactant resupino pondere currum.

Tum saltu hasbyten conantem linquere pugnas
Occupat incussa gemina inter tempora claua
Feruentisq; rotas, turbataq; frena pauore
Disiecto sparsit collisa per ossa cerebro.
At rapta properans cædem ostentare bipenni
Amputat e curru reuolutæ uirginis ora.
Nec dum iræ positæ: celsa nam figitur hasta
Spectandum caput: id gestent ante agmina pœnum
Imperat: & propere currus ad mœnia uertant.
Hæc cæcus fati diuumq; abeunte fauore
Vicino teron edebat prælia letho.
Nanq; aderat toto ore ferens irasq; minasq;
Hannibal: & cæsam hasbyten fixiq; trophæum
Infandum capitis furiata mente dolebat.
At simul ærati radiauit luminis umbo:
Et concussa procul membris uelocibus arma
Lethiferum intonuere: fugam percussa repente
Ad muros trepido conuertunt agmina cursu.
Sicut agit leuibus per sera crepuscula pennis
E pastu uolucres ad nota cubilia uesper.
Aut ubi cecropius formidine nubis aquosæ
Sparsa super flores examina tollit hymetos.
Ad dulcis ceras & odori corticis antra
Mellis apes grauidæ properant: densoq; uolatu
Raucum connexæ glomerant ad limina murmur.
Præcipitat metus attonitos. cæciq; feruntur.
Heu blandum cæli lumen: tanto ne cauetur
Mors reditura metu? nascentiq; addita fata?
Auxilium clamant portaq; atq; aggere tuto
Erupisse gemunt. retinet uix agmina teron.
Interdumq; manu interdum clamore minisq;
State uiri: meus ille hostis. mihi gloria magnæ

State uenit pugnæ. muro tectisq; sagunthi
Hac abigam pœnos dextra. spectacula tantum
Este uiri. uel si cunctos metus acer in urbem
Heu deforme rapit: soli mihi claudite portas.
At pœnus rapido præceps ad mœnia cursu,
Dum pauitant trepidi rerum, fessiq; salutis:
Tendebat. stat primam urbem murosq; patentis
Postposita cæde, & dilata inuadere pugna.
Id postq̃; herculeæ custos uidet impiger aræ:
Emicat. & uelox formidine præuenit hostem.
Gliscit elysæo uiolentior ira tyranno.
Tu solue interea nobis bone ianitor urbis
Supplicium: ut pandas inquit tua mœnia lætho.
Nec plura effari sinit ira. rotatq; coruscum
Mucronem. sed contortum prior impete uasto
Daunius huic robur iuuenis iacit. arma fragore
Icta graui raucum gemuere: altæq; resultant
Aere illisa cauo nodosæ pondera clauæ.
At uiduus teli frustrato proditus ictu:
Pernici uelox cursu rapit incita membra:
Et celeri fugiens perlustrat mœnia planta.
Instat atrox terga increpitans fugientia uictor.
Conclamant matres. celsoq; e culmine muri
Lamentis uox mixta sonat. nunc nomine noto
Appellant. seras fesso nunc pandere portas
Posse uolunt. quatit hortantum præcordia terror:
Ne simul accipiant ingentem mœnibus hostem.
Incutit umbonem fesso. assultatq; ruenti
Pœnus. & ostentans spectantem e mœnibus urbem,
I miseram hasbiten lætho solare propinquo.
Hæc dicens iugulo optantis dimittere uitam
Infestum condit mucronem. ac regia lætus

Quadrupedes spolia abreptos a mœnibus ipsis:
Quis aditum portæ trepidantum sepserat agmen:
Victor agit. curruq; uolat per ouantia castra.
At nomadum furibunda cohors: miserabile humandi
Deproperat munus: tumuliq; adiungit honorem.
Et rapto cineres ter circum corpore lustrant.
Hinc lethale uiri robur: tegmenq; tremendum
In flammas iaciunt. ambustoq; ore, genisq;,
Deforme alitibus liquere cadauer iberis.
Pœnorum interea, quis rerum summa potestas:
Consultant bello super: & quæ dicta ferantur
Ausoniæ populis: oratorumq; minaci
Aduentu trepidant. mouet hinc fœdusq;, fidesq;,
Et testes superi, iurataq; pacta parentum:
Hinc popularis amor captantis magna iuuentæ:
Et sperare iuuat belli meliora. sed olim
Ductorem infestans odijs gentilibus hanno:
Sic adeo increpitat studia incautumq; fauorem.
Cuncta quidem patres: neq; enim cohibere minantum
Iræ se ualuere: premunt formidine uocem.
Haud tamen absttiterim: mortem licet arma propinquent
Testabor superos: & cælo uota relinquam,
Quæ postrema salus rerum patriæq; reposcit.
Nec nunc obsessa demum & fumante sagunto
Hæc serus uates Hanno canit. anxia rupi
Pectora: ne castris innutriretur & armis
Exitiale caput monui: & dum uita monebo,
Ingenitum noscens uirus flatusq; paternos.
Vt qui stellıgero speculantur sydera cælo:
Venturam pelagi rabiem chauriq; futura
Prædicit miseris haud uanus flamina nautis.
Consedit solio rerumq; inuasit habenas.

Ergo armis fœdus fasq; omne abrumpitur armis.
Oppida quassantur: longeq; in mœnia nostra
Aeneadum arrectæ mentes. disiectaq; pax est.
Exagitant manes iuuenem, furiæq; paternæ,
Ac funesta sacra, & conuersi fœdere rupto
In caput infidum superi, massilaq; uates
Annuit. ille noui cæcus caligine regni
Externas arces quatit, aut tirynthia tecta.
Sic propria luat hæc pœna: nec misceat urbis
Fata suis. nunc hoc inquam hoc tempore muros
Oppugnat carthago tuos. teq; obsidet armis.
Lauimus æthneas animoso sanguine ualles:
Et uix conducto produximus arma lacone.
Nos ratibus laceris scyllæa repleuimus antra.
Classibus & refluo spectauimus æquore raptis
Contorta e fundo reuomentem transtra charybdin:
Respice proh demens. proh pectus inane deorum
Egatis libyæq; procul fluitantia membra.
Quo ruis? & patriæ exitio tibi nomina quæris?
Subsident alpes. subsidet mole niuali
Alpibus æquatum attollens caput appenninus.
Sed campos fac naue dari. num gentibus istis
Mortales animi aut ferro flammaq; fatiscunt?
Haud tibi nericia cernes cum prole laborem:
Pubescit castris miles: galeaq; teruntur
Nondum signatæ flaua lanugine malæ.
Nec requies æui nota: exanguesq; merendo
Stant prima inter signa senes: letumq; lacessunt:
Ipse ego romanas perfosso corpore turmas
Tela intorquentis correpta e uulnere uidi.
Vidi animos, mortesq; uirum, decorisq; furorem.
Si bello absistis: nec te uictoribus offers:

Quantum heu carthago donat tibi sanguinis hanno.
Gestar ad hæc: namq; impatiens asperq; coquebat
Iamdudum immites iras: mediamq; loquentis
Bis conatus erat turbando abrumpere uocem:
Concilio ne inquit libyæ tyrioq; senatu
Proh superi ausonius miles sedet? armaq; tantum
Haud dum sumpta uiro. nam cætera: non latet: hostis.
Nunc geminas alpes, appenniumq; minatur:
Nunc freta sicaniæ & scyllei littoris undas.
Nec procul est quin iam manes: umbrasq; pauescat
Dardanias. tanta accumulat præconia letho:
Vulneribusq; uirum: tolliq; ad sidera gentem
Mortalem: mihi crede: licet formidine turpi
Frigida corda tremant: mortalem sumimus hostem:
Vidi ego cum geminas arctis post terga cathenis
Succinctus palmas uulgo traheretur ouante
Carceris in tenebras spes & fiducia gentis
Regulus hectoreæ: uidi cum robore pendens
Hesperiam cruce sublimis spectabat ab alta.
Nec uero terrent puerilia protinus ora,
Sub galea & pressæ properata casside malæ.
Indole non adeo segni sumus. aspice turmæ
Quot libycæ certant annos ante ire labore:
Et nudis bellantur equis. ipse aspice ductor
Cum primam tenero uocem proferret ab ore:
Iam bella & lituos: ac flammis ubere gentem
Iurabat phrygiam: atq; animo patria arma mouebat.
Vltor erit cædis iam te spectante propinquæ.
Proinde polo crescant alpes: altusq; coruscos
Appenninus agat scopulos: per saxa niuesq;
Dicam etenim ut stimulent atram uel inania mentem:
Per cælum est qui pandat iter. pudet hercule tantas

Desperare uias:laudemq; timere secundam.
Sed libyæ clades & primi incendia belli
Aggerat:atq; iterum pro libertate labores
Hanno ferre uetat.ponat formidinis æstus
Parietibusq; domus imbellis fœmina seruet
Singultantem animam.nos nos contra ibimus hostem.
Quis procul a tyria dominos depellere birsa
Vel ioue non æquo fixum est.sin fata repugnant:
Et iam damnata cessit carthagine mauors:
Occumbam potius:nec te patria inclyta dudum
Aeternum famulam:liberq; acheronta uidebo.
Nam quæ proh superi fabius iubet ocius arma,
Exuite:ac capta descendite ab arce sagunti.
Tum delecta manus scutorum incendat aceruos:
Vranturq; rates:ac toto absistite ponto.
Dii procul o:merita est si nunq̃; talia plecti
Carthago:prohibete nephas.nostriq; solutas,
Ductoris seruate manus.ut deinde resedit:
Factaq; censendi patrum de more potestas:
Hic hanno reddi propere certamine rapta
Instat:& auctorem uiolati fœderis addit.
Tum uero attoniti ceu templo irrumperet hostis
Exiluere patres:latioq; id uerteret omen
Orauere deum:at postq̃; discordia sentit
Pectora:& infidas ad martem uergere mentes:
Non ultra patiens fabius rexisse dolorem:
Concilium exposcit propere.patribusq; uocatis
Bellum se gestare sinu pacemq; profatus
Quid sedeat legere:ambiguis neu fallere dictis
Imperat.ac sæuo neutrum renuente senatu:
Ceu clausas acies gremioq; effunderet arma:
Accipite infaustum libyæ:euentuq; priori

Par inquit bellum. & laxos effundit amictus.
Tum patrias repetit pugnandi nuncius arces
Atq; ea dum profugæ regnis agitantur elissæ:
Accitis uelox populis: quibus ægra lababat
Ambiguo sub marte fides: prædaq; grauatus
Ad muros pœnus reuocauerat arma sagunti.
Ecce autem clypeum sæuo fulgore micantem
Oceani gentes ductori dona ferebant
Callaicæ telluris opus, galeamq; coruscis
Subnixam cristis: uibrant cui uertice coni
Albentes niueæ tremulo nutamine pennæ.
Ensem unum: ac multis fatalem milibus hastam.
Præterea textam nodis duroq; trilicem
Loricam. & nulli tegmen penetrabile telo.
Hæc ære: & duri chalybis perfecta metallo
Atq; opibus perfusa tagi, per singula lætis
Lustrat ouans oculis: gaudetq; in origine regni.
Condebat primæ dido carthaginis arces:
Instabatq; operi subducta classe iuuentus:
Molibus hi claudunt portus: his tecta domosq;
Partiris iustæ bitia uenerande senectæ.
Ostentant caput effossa tellure repertum
Bellatoris equi: atq; omen clamore salutant.
Has inter species orbatum classe suisq;
Aeneam pulsum pelago dextraq; precantem
Cernere erat: fronte hunc auide regina serena
Infœlix ac iam uultu spectabat amico.
Hinc & speluncam furtiuaq; fœdera amantum
Callaicæ fecere manus. id clamor ad auras:
Latratusq; canum: subitoq; exterrita nymbo
Occultant alæ uenantum corpora siluis.
Nec procul æneadum uacuo iam littore classis

Aequora nequicquam reuocante petebat elisa.
Ipsa pyram super ingentem stans saucia dido
Mandabat tyriis ultricia bella futuris.
Ardentemque rogum media spectabat ab unda
Dardanus & magnis: pandebat carbasa fatis.
Parte alia supplex infernis hannibal aris
Arcanum stygia libat cum uate cruorem:
Et primo bella æneadum iurabat ab æuo.
At senior siculis exultat hamilcar in aruis:
Spirantem credas certamina anhela mouere.
Ardor inest oculis: toruumque minatur imago.
Nec non & læuum clypei latus aspera signis
Implebat spartana cohors. hanc ducit ouantem
Ledeis ueniens uictor xanthippus amyclis.
Iuxta triste decus pendet sub imagine pœnæ
Regulus: & fidei dat magna exempla sagunto.
Lætior at circa facies agitata ferarum:
Agmina uenantum & cælata mapalia fulgent.
Nec procul usta cutem nigri soror horrida mauri
Assuetas patrio mulcet sermone leenas.
It liber campis pastor: cui fine sine ullo
In uetitum saltus penetrat pecus: omnia pœnum
Armenti uigilem patrio de more sequuntur:
Gesaque, latratorque cydon, tectumque, focique
In silicis uenis. & fistula nota iuuencis.
Eminet excelso consurgens colle saguntos:
Quam circum immensi populi condensaque cingunt
Agmina certantum: pulsantque trementibus hastis.
Extrema clypei stagnabat iberus in ora,
Curuatis claudens ingentem flexibus orbem.
Hannibal abrupto transgressus fœdere ripas
Pœnorum populos romana in bella uocabat.

Tali ſublimis dono noua tegmina latis
Aptat concutiens humeris.celſuſq; profatur:
Heu quantum auſonio ſudabitis arma cruore.'
Quas belli uindex pœnas mihi curia pendes.
Iamq; seneſcebat uallatis mœnibus hoſtis
Carpebatq; dies urbem:dum ſigna manuſq;
Expectant feſſi ſocias.tandem æquore uano
Auertunt oculos:fruſtrataq; littora ponũt:
Et propius ſuprema uident.ſedet acta medullis
Iamdudum:atq; inopes penitus coquit intima peſtis.
Eſt furtim lento miſeris durantia tabo
Viſcera:& exurit ſiccatas ſanguine uenas
Per longum cælata fames.iam lumina retro
Exeſis fugere genis.iam lurida ſola
Tecta cute,& uenis male iuncta trementibus oſſa
Extant conſumptis uiſu deformia neruis.
Humentis rores noctis terramq; madentem
Solamen fecere mali:caſſoq; labore
Et ſicco fruſtra preſſerunt robore ſuccos.
Nil temerare piget.rabidi ieiunia uentris
Inſolitis adigunt ueſci.reſolutaq; nudos
Linquentes clypeos armorum tegmina mandunt.
Deſuper hæc cælo ſpectans tirynthius alto
Illachrymat fractæ nequicq; caſibus urbis.
Nanq; metus magniq; tenent præcepta parentis:
Ne ſæuæ tendat contra decreta nouercæ.
Sic igitur cœpta occultans,ad limina ſanctæ
Contendit fidei,ſecretaq; pectora tentat.
Arcanis dea læta polo tum forte remoto
Cælicolum magnas uoluebat conſcia curas.
Quam tali alloquitur ueniæ pacator honore.
Ante iouem generata decus diuumq; hominumq;

Qua sine non tellus pacem, non æquora norunt
Iustitiæ consors tacitumq; in pectore numen:
Exitium ne tuæ dirum spectare sagunti
Et tot pendentem pro te dea cernere pœnas.
Vrbem lenta potes? moritur tibi uulgus. & una
Te matres uincente fame te mœsta uirorum,
Ora uocant: primaq; sonant te uoce minores.
Fer cælo auxilium: & fessis da surgere rebus.
Hæc satus alcmena. contra cui talia uirgo.
Cerno equidem: nec pro nihilo est mihi fœdera rumpi.
Statq; dies ausis olim tam tristibus ultor.
Sed me pollutas properantem linquere terras
Sedibus his tectisq; nouis succedere adegit
Fœcundum in fraudes hominum genus. impia liqui,
Et quantum terrent: tantum metuentia regna
Et furias auri, nec uilia præmia fraudum,
Et super hæc ritu horrificos ac more ferarum
Viuentis rapto populos: luxuq; solutum
Omne decus, multaq; oppressum nocte pudorem.
Vis colitur: iurisq; locum sibi uendicat ensis:
Et probris cessit uirtus. en aspice gentes:
Nemo insons. pacem seruant commercia culpæ.
Sed secura, tua fundata ut mœnia dextra
Dignum te seruent memorando fine uigorem:
Dedita nec fessi transmittant corpora pœno:
Quod solum nunc fata sinunt, seriesq; futuri:
Extendam læti decus: atq; in secula mittam.
Ipsaq; laudatas ad manes prosequar umbras.
Inde seuera ioui decurrens æthere uirgo
Luctantem fatis petit inflammata saguntum.
Inuadit mentes: & pectora nota pererrat:
Immittitq; animis numen: tum fusa medullis

Implicat: atq; sui flagrantem inspirat amorem.
Arma uolunt: tentantq; ægros ad prælia nisus.
Insperatus adest uigor: interiusq; recursat
Dulcis honos diuæ: & sacrum pro uirgine lætum
Et tacitus fessis per ouantia pectora sensus
Vel læto grauiora pati: sæuasq; ferarum
Attentare dapes: & mensis addere crimen.
Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
Casta fides: paribusq; famen compescere membris
Quam simul inuisæ gentis prospexit in arce,
Forte ferens sese libycis saturnia castris:
Virgineum increpitat miscentem bella furorem.
Atq; ita perturbata gradum ciet ocius atram
Tessiphonen imos agitantem uerbere manes:
Et palmas tendens. hos inquit noctis alumna:
Hos muros impelle manu. populumq; ferocem
Dextris sterne tuis, iuno iubet: ipsa propinqua
Effectus, studiumq; tuum. quo comprimit ora
Cerberus, ac mixto quæ spumant felle uenena.
Et quicquid scelerum, pœnarum quicquid, & iræ,
Pectore fœcundo coquitur tibi: congere præceps
In rutulos totamq; herebo dimitte saguntum.
Hac mercede fides constet delapsa per auras.
Sic uoce instimulans dextra dea concita sæuam
Eumenida incussit muris: tremuitq; repente
Mons circum: & grauior sonuit per littora fluctus.
Sibilat insurgens capiti: & turgentia circa
Multus colla micat squallenti pectore serpens.
Mors graditur uasto pendens caua guttura rictu:
Pectora circundant planctus, mœrorq; dolorq;
Atq; omnes adsunt pœnæ: formaq; trifauci
Personat insomnis lachrymosæ ianitor aulæ.

Protinus assimulat faciem mutabile monstrum
Tyburnæ gressumq; simul sonitumq; loquentis.
Hæc bello uacuos & sæui turbine martis
Lugebat thalamos murro spoliata marito:
Clara genus clarumq; trahens a sanguine nomen.
Cui uultus induta pares, disiectaq; crinem
Eumenis in medios irrumpit turbida cœtus:
Et mœstas lacerata genas. quis terminus inquit
Stat fidei proauisq; datus? uidi ipsa cruentum
Ipsa meum uidi lacerato uulnere nostras
Terrentem murum noctes: & dira sonantem.
Eripe te coniunx miserandæ casibus urbis:
Et fuge, si terras adimit uictoria pœni:
Ad manes tyburna meos: cecidere penates.
Occidimus rutuli. tenet omnia punicus ensis.
Mens horret: nec adhuc oculis absistit imago.
Nulla ne iam post hac tua tecta sagunte uidebo?
Fœlix murre necis patriaq; superstite fœlix.
At nos sidoniis famulatum matribus actas:
Post belli casus uastiq; pericula ponti
Carthago aspiciet uictrix: tandemq; supremum
Morte obita libyæ gremio captiua iacebo.
Sed uos o iuuenes: uetuit quos conscia uirtus
Posse capi: quis telum ingens contra aspera mors est.
Vestris seruitio manibus subducite matres.
Ardua uirtutem profert uia. pergite primi:
Nec facilem populis, nec notam inuadite laudem.
His ubi turbatas hortatibus impulit aures:
Inde petit tumulum: summo quem uertice montis
Amphitryoniades spectandum ex æquore nautis
Struxerat: & grato cineres decorarat honore.
Excitus sede, horrendum prorupit ab ima

Cæruleus maculis auro squallentibus anguis.
Ignea sanguinea radiabant lumina flamma:
Oraq; uibranti stridebant sibila lingua.
Isq; inter trepidos cœtus mediamq; per urbem
Voluitur: & muris propere delabitur altis:
Ac similis profugo uicina ad littora tendit:
Spumantisq; freti præceps immergitur undis.
Tum uero excussi amentes: ceu prodita tecta
Expulsi fugiant manes: umbræq; recusent
Captiuo latuisse solo: sperare saluti
Pertæsum: damnantq; cibos: agit abdita erinnys.
Haud grauior duris diuum inclæmentia rebus:
Quam læti proferre moras, abrumpere uitam:
Ocius attoniti quærunt: lucemq; grauantur.
Certatim structus subrectæ molis ad astra!
In media stetit urbe rogus: portantq;, trahuntq;
Longas pacis opes: quæsitaq; præmia dextris.
Callaico uestis distinctas matribus auro,
Armaq; dulichia proauis portata ;acyntho,
Et prisca aduectos rutulorum ex urbe penates.
Huc quicquid superest captis: clypeosq;, simulq;
Infaustos iaciunt enses: & condita bello
Effodiunt penitus terræ: gaudentq; superbi
Victoris prædam flammis donare supremis.
Quæ postquam congesta uidet feralis erinnys:
Lampada flammiferis tractā flegetontis ab undis
Quassat: & inferna superos caligine condit.
Inde opus aggressi toto quod nobile mundo
Aeternum inuictis infœlix gloria seruat.
Princeps tessiphone lentum indignata parentem
Pressit ouans capulum: contantemq; impulit ensem:
Et dirum insonuit stygio bis terq; flagello.

Inuitas maculant cognato ſanguine dextras:
Miranturq; nephas aduerſa mente peractum:
Et facto celeri illachymant. hic turbidus ira
Et rabie cladum perpeſſæq; ultima uitæ
Obliquos uerſat materna per ubera uiſus.
Hic raptam librans dilectæ in colla ſecurim
Coniugis increpitat ſeſe: mediumq; furorem
Proiecta damnat ſtupefactus membra bipenni.
Nec tamen euaſiſſe datur. nam uerbera erinnys
Incutit: atq; atros inſibilat ore tumores.
Sic thalami fugit omnis amor: dulceſq; marito
Effluxere thori: & ſubiere obliuia thædæ.
Ille iacit totis connixum uiribus ægrum
In flammas: corpus denſum, qua turbine nigro
Exundat fumans piceus caligine uertex.
At medios inter cœtus pietate ſiniſtra
Infœlix tymbrene furis: pœnoq; parentis
Dum properas auferre necem: redolentia formam
Ora tuam laceras: temeraſq; ſimillima membra.
Vos etiam primo gemini cecidiſtis in æuo,
Eurymedon fratrem, & fratrem mentite lycorma.
Cuncta pares, dulciſq; labor ſua nomina natis
Reddere, & in uultu genitrici ſtare ſuorum.
Iam fixus iugulo culpa te ſoluerat enſis
Eurymedon inter miſeræ lamenta ſenectæ.
Dumq; malis turbata parens, deceptaq; uiſis:
Quo ruis? huc ferrum clamat conuerte lycorma.
Ecce ſimul iugulum perfoderat enſe lycormas.
Sed magno quonam eurymedon furor iſte? ſonabat.
Cum planctu: geminæq; notis decepta figuræ,
Funera mutato reuocabat nomine mater.
Donec tranſacto tremebunda per ubera ferro

Cessit: & ambiguos cecidit super inscia natos,
Quis diros urbis casus laudandaque monstra,
Et fidei pœnas, & tristia fata piorum
Temperet euoluens lachrymis? uix punica fletu
Cessassent castra: ac miserescere nescius hostis.
Vrbs habitata diu fidei, cæloque parentem
Murorum repetens, ruit inter perfida gentis
Sidoniæ tela, atque immania fata suorum:
Iniustis neglecta deis. furit ensis & ignis:
Quique caret flamma: scelerum est locus. erigit atro
Nigrantem fumo rogus alta ad sydera nubem.
Ardet in excelso proceri uertice montis
Arx intacta prius bellis: hinc punica castra
Littoraque & totam soliti spectare saguntum.
Ardent tecta deum: resplendet imagine flammæ
Aequor: & in tremulo uibrant incendia ponto.
Ecce inter medios cædum tyburna furores,
Fulgenti dextram mucrone armata mariti,
Et leua infœlix ardentem lampada quassans,
Squallentemque erecta comam: ac liuentia planctu
Pectora nudatis ostendens sæua lacertis,
Ad tumulum murri super ipsa cadauera fertur.
Qualis ubi inferni dirum tonat aula parentis:
Iraque turbatos exercet regia manes.
Allecto solium ante dei sedemque tremendam
Tartareo est operata ioui: pœnasque ministrat.
Arma uiri multo nuper defensa cruore
Imponit tumulo illachrymans: manesque precata
Acciperent sese: flagrantem lampada subdit.
Tunc rapiens lætum: tibi ego hæc ait optime coniunx
Ad manes en ipsa fero. sic ense recepto
Arma super ruit: & flammas inuadit hiatu.

Semiambusta iacet nullo discrimine passim
Infœlix obitus, permixto funere turba.
Ceu stimulante fame cum uictor ouilia tandem
Faucibus inuasit siccis leo: mandit hianti
Ore fremens imbelle pecus: patuloq; redundat
Gutture luctatus large cruor. incubat atris
Semesæ stragis cumulis: aut murmure anhelo
Infrendens laceros inter spaciatur aceruos.
Late fusa iacent pecudes, custosq; molossus:
Pastorumq; cohors, stabuliq;, gregisq; magister,
Totaq; uastatis disiecta mapalia tectis.
Irrumpunt uacuam pœni tot cladibus arcem.
Tum demũ ad manes perfecto munere erinnys
Iunoni laudata redit: magnamq; superba
Exultat rapiens secum sub tartara turbam.
At uos sydereæ, quas nulla æquauerit ætas:
Ite decus terrarum animæ. uenerabile uulgus
Elysium, & castas sedes decorate piorum.
Cui uero non æqua dedit uictoria nomen:
Audite o gentes, neu rumpite fœdera pacis,
Nec regnis post ferte fidem. uagus exul in orbe
Errabit toto, patriis proiectus ab oris:
Tergaq; uertentem trepidans carthago uidebit.
Sæpe saguntinis somnos exterritus umbris
Optabit cecidisse manu: ferroq; negato.
Inuictus quondam stygias bellator ad undas
Deformata feret liuenti membra ueneno.

SILII ITALICI PVNICORVM. LIBER TERTIVS.

Postquam

Oſtquam rupta fides tyriis & mœnia caſtæ
Non æquo ſuperum genitore euerſa ſaguntí:
Extemplo poſitos finiti cardine mũdi
Victor adit populos: cognataq; limina gades.
Nec uatum mentes agitare: & præſcia corda
Ceſſatum ſuper imperio. citus æquore boſtar
Vela dare & rerum prænoſcere fata iubetur.
Priſca fides adytis longo ſeruatur ab æuo:
Qua ſublime ſedens cyrrheis æmulus antris
Inter anhelantis garamantas corniger ammon
Fatidico pandit uenientia ſæcula luco.
Hinc omen cœptis: & caſus ſcire futuros,
Ante diem belliq; uices nouiſſe petebat.
Exin cornigeri ueneratus numinis aras,
Captiuis onerat donis: quæ nuper ab arce.
Victor fumantis rapuit ſemiuſta ſagunti.
Vulgatum, nec caſſa fides, ab origine fani
Impoſitas durare trabes: ſolaſq; per æuum
Condentum nouiſſe manus: hic credere gaudent
Conſediſſe deum: ſeniumq; repellere templis.
Tum quis fas & honos adyti penetralia noſſe
Fœmineos prohibent greſſus: ac limine curant
Setigeros arcere ſues: nec diſcolor ulli
Ante aras cultus: uelantur corpora lino:
Et peluſiaco præfulget ſtamine uertex.
Diſcinctis mos thura dare: atq; e lege parentum
Sacrificam lato ueſtem diſtinguere clauo,
Pes nudus, tonſæq; comæ, caſtumq; cubile,
Inreſtincta focis ſeruant altaria flammæ.

Sed nulla effigies simulacraue nota deorum:
Maiestate locum & sacro impleuere timore.
In foribus labor alcidæ, lernæa recisis
Anguibus hydra iacet: nexuq; elisa leonis
Ora cleonei patulo cælantur hiatu
Ast stygius sæuis terrens latratibus umbras
Ianitor æterno tum primum tractus ab antro
Vincla indignatur: metuitq; megæra cathenas.
Iuxta thraces equi: pestisq; erymanthia: & altos
Aeripedis ramos superantia cornua cerui.
Nec leuior uinci libycæ telluris alumnus
Matre super: stratiq; genus deforme bimembres
Centauri: frontemq; timet nunc omnis acarnam:
Inter quæ fulget sacratis ignibus æthe:
Ingentemq; animam rapiunt ad sydera flammæ.
Postq; oculos uaria impleuit uirtutis imago:
Mira dehinc cernit: surgentis mole profundi
Iniectum terris subitum mare: nullaq; circa
Littora: & infuso stagnantis æquore campos.
Nam qua cæruleis nereus euoluitur antris:
Atq; immo freta contorquet neptunia fundo
Præruptum exundat pelagus: cæcosq; relaxans
Oceanus fontis torrentibus ingruit undis.
Tum uada ceu sæuo penitus permota tridenti
Luctantur terris tumefactum imponere pontum:
Mox remeat gurges: tractoq; relabitur æstu.
Ac ratis erepto campis deserta profundo.
Effusi transtris expectant æquora nautæ.
Cymothoes ea regna uagæ: pelagiq; labores
Luna mouet: luna immissis per cærula bigis
Fertq; refertq; fretum: sequiturq; reciproca tethys.
Hæc propere spectata duci. nam multa fatigant

Curarum: prima exercet subducere bello
Consortem thalami: paruumque sub ubere natum.
Virgineis iuuenem thædis, primoque hymenæo
Imbuerat coniunx: memorique tenebat amore.
At puer obsessæ generatus in ore sagunti
Bissenos lunæ nondum compleuerat orbes.
Quos ut seponi stetit, & secernere ab armis.
Affatur ductor: spes o carthaginis altæ
Nate: nec æneadum leuior metus: amplior oro
Sis patrio decore: & factis tibi nomina condas.
Quis superes bellator auum. iamque ægra timoris
Roma tuos numeret lachrymandos matribus annos:
Ni præsaga meos ludunt præcordia sensus.
Ingens hic terris crescit labor: ora parentis
Agnosco, toruaque oculos sub fronte minaces,
Vagitumque grauem, atque irarum elementa mearum.
Siquis forte deum tantos inciderit actus:
Vt nostro abrumpat læto primordia rerum.
Hoc pignus belli coniunx seruare labora.
Cumque datum fari: duc per cunabula nostra.
Tangat eliseas palmis puerilibus aras:
Et cineri iuret patrio laurentia bella.
Inde ubi flore nouo pubescet firmior ætas:
Emicet in martem: & calcato fœdere uictor
In capitolina tumulum mihi uindicet arce.
Tu uero tanti fœlix quam gloria partus
Expectat ueneranda fide: discede periclis
Incerti martis: durosque relinque labores.
Nos clausæ niuibus rupes, suppostaque cælo
Saxa manent: nos alcidæ mirante nouerca
Sudatus labor, & bellis labor acrior alpes.
Quod si promissum uertat fortuna fauorem:

Leuāq; ſit cœptis: te longa ſtare ſenecta
Aeuumq; extendiſſe uelim. tua iuſtior ætas
Vltra me improperæ ducant cui fila ſorores.
Sic ille. at contra cyrrhei ſanguis imilcæ
Caſtalij: cui materno de nomine dicta
Caſtulo phœbei ſeruat cognomina uatis.
Atq; ex ſacrata repetebat ſtirpe parentes.
Tempore quo bacchus pupulos domitabat iberos:
Concutiens thyrſo, atq; armata menade calpen:
Laſciuo genitus ſatyro nymphaq; myrice
Milicus indigenis late regnarat in oris,
Cornigeram attollens genitoris imagine frontem.
Hinc patriam clarumq; genus referebat imilcæ
Barbarica paulum uitiato nomine lingua.
Quæ tunc ſic lachrymis ſenſim manantibus infit.
Me ne oblite tua noſtram pendere ſalutem
Abnuis incœptis comitem? ſic fœdera nota
Primitiæq; thori? gelidos ut ſcandere tecum
Deficiam montis coniunx tua? cede uigori
Fœmineo: caſtum haud ſuperat labor ullus amorem.
Sin ſolo aſpicimur ſexu: fixumq; relinqui.
Cedo equidem. nec fata moror. deus annuat oro.
I fœlix, i numinibus uotiſq; ſecundis:
Atq; acies inter flagrantiaq; arma relictæ
Coniugis & nati curam ſeruare memento.
Quippe nec auſonios tantum, nec tela, nec ignis,
Quantum te metuo: ruis ipſos acer in enſes:
Obiectaſq; caput telis: nec te ulla ſecundo
Euentu ſaciat uirtus: tibi gloria ſoli
Fine caret: crediſq; uiris ignobile lætum
Belligeris in pace mori. tremor implicat artus
Nec quenq; horreſco qui ſe tibi conferat unus.

Sed tu bellorum genitor miſerere:nephaſq;
Auerte:& ſerua caput inuiolabile teucris.
Iamq; adeo egreſſi ſteterant in littore primo:
Et promota ratis pendentibus arbore nautis
Aptabat ſenſim pulſanti carbaſa uento:
Cum lenire metus properans, ægramq; leuare
Attonitis mentem curis, ſic hannibal orſus
   Ominibus parce & lachrymis fidiſſima coniunx:
Et pace & bello cunctis ſtat terminus æui:
Extremumq; diem primus tulit:ire per ora
Nomen in æternum paucis mens ignea donat:
Quos pater ætherijs cæleſtum deſtinat oris.
An romana iuga & famulas carthaginis arces
Perpetiar?ſtimulant manes,noctiſq; per umbras
Increpitans genitor.ſtant aræ,atq; horrida ſacra
Ante oculos:breuitaſq; uetat mutabilis horæ
Prolatare diem.ſedeam ne?ut nouerit una
Me tantum carthago.& qui ſim:neſciat omnis
Gens hominum?lætiq; metu decora alta relinquam?
Quantum & enim diſtant a morte ſilentia uitæ?
Nec tamen incautos laudum exhorreſce furores:
Et nobis eſt lucis honos:gaudetq; ſenecta
Gloria:cum longo titulis celebratur in æuo.
Te quoq; magna manent ſuſcepti præmia belli:
Dent modo ſe ſuperi.tybris tibi ſeruiet omnis,
Iliacæq; nurus,& diues dardanus auri.
Dumq; ea permixtis inter ſe fletibus orant:
Confiſus pelago celſa de puppe magiſter
Contantem ciet:arripitur diuulſa marito,
Hærent intenti uultus:& littora ſeruant.
Donec iter liquidum uolucri rapiente carina
Conſumpſit uiſus:tellus pontuſq; receſſit.

At pœnus belli curis auertere amorem
Apparat & repetit properato mœnia gressu.
Quæ dum perlustrat: crebroq; obit omnia uisu.
Tandem sollicito cessit uix dura labori:
Belligeramq; datur somno componere mentem.
Tum pater omnipotens gentem exercere periclis
Dardaniam. & fama sæuorum tollere ad astra
Bellorum meditans, priscosq; referre labores,
Præcipitat consulta uiri: segnemq; quietem
Terret: & immissa rumpit formidine somnos.
Iamq; per humentem noctis cyllenius umbram
Aligero lapsu portabat iussa parentis.
Nec mora mulcentem securo membra sopore
Aggreditur iuuenem: ac monitis incessit amaris.
Turpe duci totam somno consumere noctem
O rector libyæ: uigili stant bella magistro.
Iam maria effusas cernes turbare carinas:
Et latiam toto pubem uolitare profundo:
Dum lentus cœpti terra contaris ibera.
Scilicet id satis est decoris, memorandaq; uirtus:
Quod tanto cecidit molimine graia saguntos.
En age si quid inest animo par fortibus ausis:
Fer gressus agiles mecum: & comitare uocantem.
Respexisse ueto: monet hoc pater ille deorum.
Victorem ante altæ statuam te mœnia romæ.
Iamq; uidebatur dextram iniectare, graduq;
Lætantem trahere in saturnia regna citato.
Cum subitus circa fragor, & uibrata per auras
Exterrent sæuis a tergo sibila linguis.
Ingentiq; metu diuum præcepta pauenti
Effluxere uiro: & turbatus lumina flectit.
Ecce iugis rapiens siluas ac robora uasto

Contorta amplexu tractasq; per inuia rupes
Ater lætifero stridebat turbine serpens.
Quantus non æquas perlustrat flexibus arctos:
Et geminum lapsu sydus circunligat anguis.
Immani tantus fauces diducit hiatu:
Attollensq; caput nimbosis montibus æquat.
Congeminat sonitus rapti uiolentia cæli:
Imbriferamq; hyemem permixta grandine torquet.
Hoc trepidus monstro, neq; enim sopor ille: nec altæ
Vis aderat noctis. uirgaq; fugante tenebras
Miscuerat lucem somno deus. ardua quæ sit
Scitatur pestis: terrasq; urgentia membra:
Quid ferat? & quos nam populos desposcat hiatu.
Cui gelidis almæ cyllenes editus antris
Bella uides optata tibi: te maxima bella,
Te strages nemorum, te toto turbida cælo
Tempestas, cædesq; uirum, magnæq; ruinæ
Idæi generis, lachrymosaq; fata sequuntur.
Quantus per campos populatis montibus actas
Contorquet siluas squallenti tergore serpens:
Et late humectat terras spumante ueneno,
Tantus perdomitis decurres alpibus atro
Inuoluens bello italiam: tantoq; fragore
Eruta conuulsis prosternes oppida muris.
His ægrum stimulis liquere deusq; soporq;.
It membris gelidus sudor: lætoq; pauore
Promissa euoluit somni: noctemq; retractat.
Iamq; deum regi: martiq; sub omine fausto
Instauratus honos: niueoq; ante omnia tauro
Placatus meritis monitor cyllenyus aris.
Extemplo edicit conuellere signa: repensq;
Castra quatit clamor permixtis dissona linguis.

Prodito calliope famæ: quos horrida cœpta
Excierint populos: tulerintq; in regna latini:
Et quas indomitis urbes armarit iberis:
Quasq; paretonio glomerarit littore turmas.
Ausa sibi libyæ rerum deposcere frenos:
Et terris mutare iugum. non ulla nec unq̃
Sæuior it trucibus tempestas acta procellis:
Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Acrius infremuit: trepidumq; exterruit orbem.
Princeps signa tulit tyria carthagine pubes,
Membra leuis, celsiq; decus fraudata superbum
Corporis, ac docilis fallendi, & nectere tectos
Nunq̃ tarda dolos. rudis his tum parma: breuiq;
Bellabant ense: ac uestigia nuda: sinusq;
Cingere inassuetum, & rubræ uelamine uestis
Ars erat in pugna fusum occuluisse cruorem.
His rector fulgens ostro super altior omnis
Germanus nitet hannibalis: gratoq; tumultu
Mago quatit currus: & fratrem spirat in armis.
Proxima sydoniis utica est effusa maniplis,
Prisca situ, ueterisq; ante arces condita byrsæ.
Tunc quæ sicanio percinxit littora muro.
In clypei speciem curuatis turribus aspis.
Sed dux in sese conuerterat ora sichæus
Hasdrubalis proles: cui uano corda tumore
Maternum implebat genus: & resonare superbo
Hannibal haud usq; cessabat auunculus ore.
Affuit undosa cretus berenicide miles:
Nec tereti dextras in pugnam armata dolone
Destituit barce sitientibus arida uenis.
Nec non cyrene pelopæi stirpe nepotis
Battiadas prauos fidei stimulauit in arma.

Quos trahit antiquo laudatus hamilcare quondam,
Consilio uiridis, sed bello serus ilertes.
Tabraca tum tyrium uulgus, sarranaq; leptis,
Oraq; trinacrios afris permixta colonos,
Et tingin rapido mittebat ab æquore lixus.
Tum uaga, & antiquis dilectus regibus hyppo,
Quæq; procul cernit non æquos ruspina fluctus,
Et zama, & uberior rutulo de sanguine tapsus.
Ducit tot populos ingens & corpore & armis
Herculeam factis seruans a nomine famam
Antæus: celsumq; caput super agmina tollit.
Venere æthiopes gens haud incognita nilo:
Qui magneta secant: solis honor ille metalli
Intactum chalybem uicino ducere saxo.
His simul immitem testantes corpore solem
Exusto uenere mibæ? non ærea cassis
Nec lorica riget: ferro nec tenditur arcus.
Tempora multiplici mos est defendere lino,
Et lino munire latus, sceleratáq; succis
Spicula dirigere, & ferrum infamare ueneno.
Tum primum castris phœnicum tendere ritu
Cinyphij didicere macæ: squallentia barba
Ora uiris: humerosq; tegunt uelamine capri
Setigeri: panda manus est armata cateia.
Versicolor contra cetra, & falcatus ab arte
Ensis adhimaridis, ac læuo tegmina crure.
Sed mensis asper populus uictuq; maligno:
Nam calida tristes epulæ torrentur harena.
Quin & massili fulgentia signa tulere:
Hesperidum ueniens lucis domus ultima terræ.
Præfuit intortos demissus uertice crines
Bocchus atrox: qui sacratas in littore siluas

Atq; inter frondes reuirescere uiderat durum.
Vos quoq; desertis in castra mapalibus itis
Misceri gregibus getulli assueta ferarum,
Indomitisq; loqui,& sedare leonibus iras:
Nulla domus: plaustris habitant: migrare p arua
Mos, atq; errantes circumuectare penates.
His mille alipedes turmæ: uelocior euris
Et doctus uirgæ sonipes in castra ruebat.
Ceu pernix cum densa uagis latratibus implet
Venator dumeta lacon: aut exigit umber
Nare sagax e calle feras. perterrita late
Agmina præcipitant uolucres formidine cerui.
Hos agit haud læto uultu, nec fronte serena
Hasbites nuper cæsæ germanus acheras
Marmaridæ medicum uulgus strepuere cateruis:
Ad quorum cantus serpens oblita ueneni,
Ad quorum cantus mites iacuere cerastæ.
Tum chalybis pauper bamuræ cruda iuuentus,
Contenti parca durasse hastilia flamma,
Miscebant auidi trucibus fera murmura linguis.
Nec non autoloes leuibus gens ignea plantis:
Cui sonipes cursu, cui cesserit incitus amnis:
Tanta fuga est: certant pennæ: campumq; uolatu
Cum rapuere: pedum frustra uestigia quæras.
Spectati castris: quos succo nobilis arbor
Et dulci pascit lotos nimis hospita bacca.
Quiq; atro rapidas efferuescente ueneno
Dipsadas immensis horrent garamantes harenis.
Fama docet cæsæ rapuit cum gorgonis ora
Perseus: in libya dirum fluxisse cruorem:
Inde medusæis terram exundasse chelydris.
Milibus his ductor spectatus marte coaspes

Nericia meninge satus: cui tragula semper
Fulmineã armabat celebratum missile dextram.
Hinc coit æquoreus nasamon inuadere fluctu
Audax naufragia: & prædas auellere ponto.
Hinc qui stagna colunt tritonidos alta paludis:
Qua uirgo ut fama est bellatrix edita lympha,
Inuento prima libyen perfudit oliuo.
Nec non totus adest uesper, populiq; repostì,
Cantaber ante omnis hyemisq; æstusq; famisq;
Inuictus: palmamq; ex omni ferre labore.
Mirus amor populo: cum pigra incanuit ætas
Imbelles iamdudum annos præuertere saxo:
Nec uitam sine marte pati. quippe omnis in armis
Lucis causa sita, & damnatum uiuere paci.
Venit & auroræ lachrymis perfusus in orbem
Diuersum: patrias fugit cum deuius oras
Armiger æoi non fœlix mennonis astur.
His paruus sonipes, nec marti notus, at idem
Aut inconcusso glomerat uestigia dorso.
Aut molli pacata celer trahit esseda collo.
Herdus agit iuga pyrenes uenatibus acer
Metiri: iaculo uc extendere prælia mauro.
Venere & celtæ sociati nomen iberis:
His pugna cecidisse decus: corpusq; cremari.
Tale nephas cælo credunt superisq; referri.
Impastus carpat si membra iacentia uultur.
Fibrarum, & pennæ, diuinarumq; sagacem
Flammarum misit diues gallæcia pubem.
Barbara nunc patrijs ululantem carmina linguis,
Nunc pedis alterno percussa uerbere terra
Ad numerum resonas gaudentem plaudere cetras.
Hæc requies, ludusq; uiris, ea sacra uoluptas.

Cætera fœmineus peragit labor. addere sulco
Semina: & impresso tellurem uertere aratro,
Segne uiris: quicquid duro sine marte gerendum est
Callaici coniunx obit irrequieta mariti.
Hos uiriatthus agit, lusitanumq; remotis
Extractum lustris: primo uiriatthus in æuo
Nomen, romanis factum mox mobile damnis
Nec cerretani quondam tirynthia castra,
Aut uasco insuetus galeæ ferre arma morati,
Nec quæ dardanios post uidit ilerda furores.
Nec qui massageten monstrans feritate parentem
Cornipedis fusa satiaris cocane uena.
Iamq; ebusus phenissa mouet, mouet artabrus arma
Aclide uel tenui pugnax instare ueruto.
Iam cui tlepolemus sator: & cui lyndus origo
Feruida bella ferens balearis & alite plumbo:
Et quos nunc grauios uiolato nomine graium
Oeneæ misere domus, ætholaq; tide
Dat carthago uiros teucro fundata uetusto:
Phocaicæ dant emporiæ: dat tarraco pubem
Vitifera: & latio tantum cessura lyæo.
Hos inter clara thoracis luce nitebat
Sedentana cohors: quam sucro rigentibus undis
Atq; altrix celsa mittebat setabis arce.
Setabis & telas arabum spreuisse superba,
Et pelusiaco filum componere lino.
Mandonius populis, domitorq; insignis equorum
Imperitat cæso: & socio stant castra labore.
At ueronum alas balarus probat æquore aperto.
Huic adeo cum uer placidum, flatusq; tepescit:
Concubitus seruans citosta grex prostat equarum:
Et uenerem occultam genitali concipit aura.

Sed non multa dies generi: properatq; senectus:
Septimaq; his stabulis longissima ducitur ætas.
At non sarmaticos attollens susana muros
Tam leuibus persultat equis. hinc uenit in arma
Haud æui fragilis sonipes: crudoq; uigore
Asper frena pati: aut iussis parere magistris.
Rindacus his ductor, telum sparus, ore ferarum
Et rictu horrificant galeas: uenatibus æuum
Transigitur: uel more patrum, uis raptaq; pascunt.
Fulget præcipuis parnasia castulo signis:
Et celebre oceano atq; alternis æstibus hispal
Ac nebrissa dionysæis conscia thyrsis:
Quam satyri coluere leues: redimitaq; sacra
Nebride, & hortando menas nocturna lyæo.
Argantoniacos armat carteia nepotes:
Rex proauis fuit humani ditissimus æui,
Ter denos decies emensus belliger annos.
Armat tartessos stabulanti conscia phœbo,
Et munda emathios italis paritura labores.
Nec decus auriferæ cessauit corduba terræ.
Hos duxere uiros flauenti uertice phorcis,
Spiciferisq; grauis bellator aranticus oris,
Aequales æui genuit quos ubere ripa
Palladio betes umbratus cornua ramo.
Talia sydonius per campos agmina ductor
Puluere nigrantes raptat: lustratq; sub armis.
Qua uisu comprendere erat fulgentia signa.
Ibat ouans: longaq; umbram tellure trahebat.
Non aliter quotiens perlabitur æquora cursu:
Extremamq; petit phœbea cubilia tethyn
Frenatis neptunus equis. fluit omnis ab antris
Nereidum chorus: & sueto certamine nandi

Candida perspicuo conuertunt brachia ponto.
At pyrenæi frondosa cacumina montis
Turbata pœnus terrarum pace petebat.
Pyrene celsa nymbosi uerticis arce
Diuisos celtis alte prospectat iberos:
Atq; æterna tenet magnis diuortia terris:
Nomen bebrycia duxere a uirgine colles.
Hospitis alcidæ crimen: qui sorte laborum
Gerionem peteret, cum longa tricorporis arua
Possessus baccho sæua bebrycis in aula
Lugendam formæ sine uirginitate reliquit
Pyrenen: lætiq; deus si credere fas est
Causa fuit læthi miseræ deus. edidit aluo
Namq; ut serpentem: patriasq; exhorruit iras:
Confestim dulces liquit turbata penates.
Tum noctem alcidæ solis plangebat in aruis:
Et promissa uiri siluis narrabat opacis.
Donec mœrentem ingratos raptoris amores,
Tendētemq; manus, atq; hospitis arma uocātem
Diripuere feræ. laceros tirynthius artus
Dum remeat uictor, lachrymis perfudit: & amēs
Palluit inuento dilectæ uirginis ore.
At uoce herculea percussa cacumina montis
Intremuere iugis: mœsto clamore ciebat
Pyrenen: scopuliq; omnes ac lustra ferarum
Pyrenen memorant. tumulo tum mēbra reponit
Supremū illachrymās: nec honos intercidit æuo.
Defletumq; tenent montes per sæcula nomen.
Iamq; per & colles & densos abiete lucos
Bebryciæ pœnus fines transcenderat aulæ,
Inde ferox quæsitum armis per inhospita rura
Volcarum populatur iter: tumidiq; minaces

Accedit rhodani festino milite ripas.
Aggeribus caput alpinis & rupe niuali
Prosilit in celtas: ingentemq; extrahit amnem
Spumanti rhodanus proscindens gurgite campos
Ac propere in pontum lato ruit incitus alueo.
Auget opes stanti similis tacitoq; liquore,
Mixtus arat: quem gurgitibus complexus anhelis
Cunctantem immergit pelago: raptumq; per arua
Ferre uetat patrium uicina ad littora nomen.
Inuadunt alacres inimicum pontibus amnem:
Nunc celso capite, & ceruicibus arma tuentur:
Nunc ualidis gurges certatim frangitur ulnis
Fluminea sonipes religatus ducitur alno:
Belua nec retinet tardante libyssa timore.
Nam trabibus uada & iniecta tellure repertum
Connexas operire trabes: ac ducere in altum
Paulatim: ripæ resolutis aggere uinclis.
At gregis allapsu fremebundo territus acris
Expauit moles rhodanus: stagnisq; refusis
Torsit arenoso minitantia murmura fundo.
Iamq; tricastinis incedit finibus agmen:
Iam faciles campos iam rura uocuntia carpit.
Turbidus hic truncis saxisq; druentia lætum
Ductoris uastauit iter: nanq; alpibus ortus
Auulsas ornos & adhesi fragmina montis
Cum sonitu uoluens fertur latrãtibus undis:
Ac uada translato mutat fallacia cursu:
Non pediti fidus, patulis non puppibus æquus:
Et tunc imbre recens fuso, correpta sub armis
Corpora multa uirum spumanti uertice torquens
Immersit fundo laceris deformia membris.
Sed iam præteritos ultra meminisse labores

Conspectæ propius dempsere pauentibus alpes.
Cuncta gelu: canaq; æternum grandine tecta:
Atq; æui glaciem cohibent: riget ardua montis
Aetherii facies: surgentiq; obuia phœbo
Duratas nescit flammis mollire pruinas.
Quantum tartareus regni pallentis hiatus
Ad manes imos atq; atræ stagna paludis
A supera tellure patet: tam longa per auras
Erigitur tellus: & cælum intercipit umbra.
Nullum uer usq; nulliq; æstatis honores.
Sola iugis habitat diris: sedesq; tuetur
Perpetuas deformis hyems: illa undiq; nubes
Huc atras agit: & mixtos cum grandine nimbos.
Iam cuncti flatus, uentiq;, furentia regna
Alpina posuere domo: caligat in altis
Obtutus saxis: abeuntq; in nubila montes.
Mixtus athos tauro: rhodopeq; adiuncta minanti
Ossaq; cum pelio cumq; emo cesserit otris.
Primus inexpertas adiit tirynthius arces.
Scindentem nubes: frangentemq; ardua montis
Spectarunt superi: longisq; ab origine sæclis
Intemerata gradu magna ui saxa domantem.
At miles dubio tardat uestigia gressu:
Impia ceu sacros in fines arma per orbem
Natura prohibente ferant: diuisq; repugnent.
Contra quæ ductor non alpibus ille nec ullo
Turbatus terrore loci: sed languida monstris
Corda uirum fouet hortando: reuocatq; uigorem.
Non pudet obsequio superum: fessosq; secundis
Post belli decus atq; acies dare terga niuosis
Montibus? & segnes submittere rupibus arma?
Nunc o nunc socii dominantis mœnia romæ

Credite uos summumq; iouis conscendere culmen.
Hic labor ausoniam dabit:hic in uincula tybrim.
Nec mora commotum promissis ditibus agmen
Erigit in collem:& uestigia linquere nota
Herculis edicit magni:crudisq; locorum
Ferre pedem:ac proprio turmas euadere calle.
Rumpit inaccessos aditus:atq; ardua primus
Exuperat:summaq; uocat de rupe cohortes
Tum qua durati concreto frigore collis
Lubrica frustratur canenti semita cliuo:
Luctantem ferro glaciem premit,haurit hiatu
Nix resoluta uiros:altoq; a culmine præceps
Viuentis turmas operit delapsa ruina
Interdum aduerso glomeratas turbine chorus
In media ora niues fuscis agit horridus alis
Aut rursum immani stridens auulsa procella
Audacis rapit arma uiri:uoluensq; per orbem
Contorto rotat in nubes sublimia flatu.
Quoq; magis subiere iugo:atq; euadere nissi
Erexere gradum:crescit labor.ardua supra
Sedem aperit fessis:& nascitur altera moles
Vnde nec edomitos,exudatosq; labores
Respexisse libet:tanta formidine plena
Exterrent repetita oculis:atq; una pruinæ
Canentes quacunq; datur permittere uisus
Ingeritur facies.medio sic nauita ponto
Cum dulcis liquit terras:& inania nullos
Inueniunt uentos securo carbasa malo:
Immensas prospectat aquas:ac uicta profundis
Aequoribus fessus renouat sua lumina cælo.
Iamq; super clades atq; importuna locorum:
Illuuie rigidæq; comæ squallore perenni

Horrida semiferi promunt e rupibus ora:
Atq; euulsa cauis exesi pumicis antris
Alpina inuadit manus: assuetoq; uigore
Per dumos notasq; niues atq; inuia pernix
Clausum montiuagis infestat cursibus hostem.
Mutatur iam forma locis: hic sanguine multo
Infectæ rubuere niues: hic nescia uinci
Paulatim glacies cedit tepefacta cruore.
Dumq; premit sonipes duro uestigia cornu:
Vngula perfossis hæsit compressa pruinis.
Nec pestis lapsus simplex: abscissa relinquunt
Membra gelu: fractosq; asper rigor amputat artus.
Bissenos soles totidem per uulnera sæuas
Emensi noctes optato uertice sidunt:
Castraq; præruptis suspendunt ardua saxis.
At uenus ancipiti mentem labefacta timore
Affatur genitorem: & rumpit mœsta querelas.
Quis pœnæ modus, aut pereundi terminus oro
Aeneadis erit? & quando terrasq; fretumq;
Emensis sedisse dabis? cur pellere nostros
A te concessa pœnus parat urbe nepotes?
Alpibus imposuit libyam: finemq; minatur
Imperio. casus metuit iam roma sagunti:
Quo troiæ extremos cineres, sacramq; ruinam,
Assaraciq; larem, & uestæ secreta feramus?
Da sedem genitor: tutisq; iacere. parum ne est
Exilia errantes totum quæsisse per orbem?
An ne iterum capta repetentur pergama roma?
His uenus: & contra genitor sic deinde profatur.
Pelle metus neu te tyriæ conamina gentis
Turbarint cytherea: tenet longumq; tenebit
Tarpeias arces sanguis tuus. hac ego martis

Mole uiros spectare paro atq; expendere bello.
Gens ferri patiens ac læta domare labores
Paulatim antiquo patrum desuescit honori.
Atq; ille haud unq̃ parcus pro laude cruoris,
Et semper famæ sitiens obscura sedendo
Tempora agit, mutum uoluens inglorius æuum
Sanguine de nostro populus: blandoq; ueneno
Desidiæ uirtus paulatim euicta senescit.
Magnæ molis opus multoq; labore parandum,
Tot populos inter soli sibi poscere regna.
Iamq; tibi ueniet tempus: quo maxima rerum
Nobilior fit roma malis. hinc nomina nostro
Non indigna polo referet labor: hinc tibi paulus,
Hinc fabius, gratusq; mihi marcellus opimis.
Hi tantum parient latio per uulnera regnum:
Quod luxu & multum mutata mente nepotes
Non tamen euertisse queant. iamq; ipse creatus
Qui pœnum reuocet patriæ: latioq; repulsum
Ante suæ muros carthaginis exuat armis.
Hinc cytherea tuis longo regnabitur æuo.
Exin se curibus uirtus cælestis ad astra,
Bellatrix gens baccifero nutrita sabino
Efferet: & sacris augebit nomen iulis.
Huic pater ignotam donabit uincere thilen:
Inq; calydonios primus trahet agmina lucos.
Compescet ripis rhenum: reget impiger afros:
Palmiferamq; senex bello domitabit idumen.
Nec stygis ille lacus, uiduataq; lumine regna,
Sed superum sedes, nostrosq; tenebit honores.
Tum iuuenis magno præcellens robore mentis
Excipiet patriam mollem: celsusq; feretur
Aequatum imperio tollens caput. hic fera gentis

Bella palęstinæ primo delebit in æuo
At tu transcendens germanice facta tuorum
Iam puer auricomo performidate batauo.
Nec te terruerint tarpeij culminis ignes:
Sacrilegas inter flammas seruabere terris.
Nam te longa manent nostri consortia mundi.
Huic laxos arcus olim gangetica pubes
Submittet: uacuasq; ostendet bactra pharetras.
Hic & arctoo currus aget axe per urbem:
Ducet & æoos baccho cedente triumphos.
Idem indignantem transmittere dardana signa
Sarmaticis uictor compescet sedibus istrum.
Quin & romuleos superabit uoce nepotes:
Quis erit eloquio partum decus: huic sua musæ
Sacra ferent: meliorq; lyra, cui substitit ebrus
Et uenit rhodope. phœbo miranda loquetur.
Ille etiã, qua prisca fides stat regia nobis:
Aurea tarpeia ponet capitolia rupe:
Et iunget nostro templorum culmina cælo.
Tunc o nate deum diuosq; dature: beatas
Imperio terras patrio rege: tarda senectam
Hospitia excipient cæli: soliq; quirinus
Concedet: mediumq; parens fraterq; locabunt.
Siderei iuxta radiabunt tempora nati.
Dum pandit seriem uenturi iupiter æui:
Ductor agenoreus tumulis delatus iniquis,
Lapsantem dubio deuexa per inuia nissu
Firmabat gressum: atq; humentia saxa premebat.
Non acies hostis ue tenet: sed prona minaci
Prærupto turbant, & cautibus obuia rupes.
Stant clausi: mœrentq; moras, & dura uiarum:
Nec refouere datur torpentia membra quiete.

Noctem operi iungunt:& robora ferre coactis
Approperant humeris:& raptas collibus ornos.
Iamq; ubi nudarunt silua densissima montis:
Aggessere trabes:rapidisq; accensus in orbem
Excoquitur flammis scopulus.mox pruta ferro
Dat gemitum patiens resoluto pondere moles:
Atq; aperit fessis antiqui regna latini.
His tandē ignotas trāsgressus casibus alpes
Taurinis ductor statuit tentoria campis.
Interea uoces iouis atq; oracula portans
Emensis aderat garamantum lætus harenis
Bostar:& ut uiso stimulabat corda tonante.
Maxime belida patriis qui mœnibus arces
Seruitium dextra:libycas penetrauimus oras.
Nos tulit ad superos perfundens sydera syrtis.
Nos pene æquoribus tellus uiolentior hausit.
Ad finem cæli medio tenduntur ab orbe
Squallentes campi:tumulum natura negauit
Immensis spatiis:nisi quem caua nubila torquēs
Construxit turbo impacta glomeratus harena.
Vel si perfracto populatus carcere terras
Africus,aut pōtū spargens super æthera chorus
Inuasere truces capientem prælia campum:
Inq; uicem ingesto cumularunt puluere montes.
Has obseruatis ualles enauimus astris.
Nanq; dies confundit iter: peditemq; profundo.
Errantem campo,& semper media arua uidentē
Sidoniis cynosura regit fidissima nautis.
Verum ubi defessi lucos nemorosaq; regna
Cornigeri iouis,& fulgentia templa columnis
Aduenimus:magnis tum læta fronte sacerdos
Exceptos hospes tectis inducit aristas.

Stat phano uicina nouũ & memorabile lympha:
Quæ nascente die: quæ deficiente tepescit:
Quæq; riget: medium cum sol accendit olympũ:
Atq; eadem rursus nocturnis feruet in umbris.
Tum loca plena deo, dites sine uomere glebas
Ostentat senior: lætaq; ita mente profatur.
Has umbras nemorũ, & connexa cacumina cælo
Calcatosq; ioui lucos prece bostar ad ora.
Nam cui dona iouis non diuulgata per orbem
In gremio thebes geminas sedisse columbas?
Quarum chaonias pennis quæ contigit oras:
Implet fatidico dodonida murmure quercum
At quæ carpathium super æquor uecta per auras
In libyen niueis tranauit concolor alis:
Hanc sedem primo cithereia condidit ales:
Hic ubi nunc aras, lucosq; uidetis opacos:
Ductore electo gregis admirabile dictu:
Lanigeri capitis media inter cornua perstans
Marmaricis ales populis responsa canebat.
Mox subitum nemus, atq; annoso robore lucus
Exiluit: qualesq; premunt nunc sydera quercus:
A prima uenere die. prisco inde fauore
Arbor numen habet: coliturq; tepentibus aris.
Dumq; ea miramur: subito stridore tremendum
Impulsæ patuere fores: maiorq; repente
Lux oculos ferit: ante aras stat ueste sacerdos
Effulgens niuea: & populi concurrere certant.
Inde ubi mandatas effudi pectore uoces:
Ecce intrat subitus uatem deus. alta sonoro
Collisis trabibus uoluuntur murmura luco:
Ac maior nota iam uox prorumpit in auras.
Tenditis in latium: belloq; agitare paratis

Aſſaraci prolem: libyes cœpta aſpera cerno
Gradiuumq; trucem currus iā ſcādere: & atram
In latus heſperium flammam expirare furentis
Cornipedes: multoq; fluentia ſanguine lora
Tu qui pugnarum euentus: extremaq; fati,
Depoſcis: claroq; ferox das uela labori:
Inuade ætoli ductoris iapiga campum:
Sidonios augebis auos: nulliq; relinques
Altius auſoniæ penetrare in uiſcera gentis:
Donec uicta tibi trepidabunt dardana regna.
Nec ponet pubes unq̃ ſaturnia curam:
Dum carpet ſuperas in terris hannibal auras.
Talia portabat lætis oracula boſtar.
Impleratq; uiros pugnæ propioris amore.

Silij Italici Punicorum
Liber Quartus.

FAma per auſoniæ turbatas ſpargitur urbes
Nubiferos mōtes & ſaxa minantia cælo
Accepiſſe iugum, pœnoſq; ꝑ inuia uectos:
Aemulaq; herculei iactatur fama laboris:
Deſcendiſſe ducem, diros canit improba motus:
Et gliſcit greſſu: uolucriq; citatior euro
Terrificis quatit attonitas rumoribus arces.
Aſtruit auditis docilis per inania rerum
Paſcere rumorem uulgi pauor: itur in acris
Bellorum raptim curas: ſubituſq; per omnem
Auſoniam mauors ſtrepit: & ciet arma uiroſq;.

Pila nouant: ac detersa rubigine sæuus
Induitur ferro splendor: iuuenumq; repostæ
Instaurant galeæ coni decus: hasta iuuatur
A mento: renouantq; noua fornace bipennes.
Conseritur tegmen laterum impenetrabile multas
Passurus dextras atq; irrita uulnera thorax:
Pars arcu inuigilant: domitat pars uerbere anhelum
Cornipedem in gyros: saxoq; exasperat ensem.
Nec uero muris, quibus est luctata uetustas:
Ferre morantur opem: subuectant saxa: cauasq;
Retractant turres: edit quas longior ætas.
Hinc tela accipiunt arces: & robora portis,
Et fidos certant obices accersere silua.
Circundant fossas: haud segnis cuncta magister
Præcipitat timor: ac uastis trepidatur in aruis.
Deseruere larem: portant ceruicibus ægras
Attoniti matres: ducentisq; ultima fila
Grandæuos rapuere senes. tum crine soluto
Ante agitur coniunx: dextra leuaq; trahuntur
Parui, non æquo comitantes ordine nati.
Sic uulgus, traduntq; metus: nec poscitur autor.
Ad patres, quanq; exterrent immania cœpta,
Inq; sinu bellum, atq; alpes & peruia saxa:
Accepere tamen crudam contra aspera mentem:
Et magnos tollunt animos. iuuat ire periclis
Ad decus, & dextra memorandum condere nomen:
Quale dedit nunq; rebus fortuna secundis.
Sed libyæ ductor tuto fouet agmina uallo,
Fessa gradum, multoq; gelu torpentia neruos:
Solandiq; genus lætis ostentat ad urbem
Per campos superesse uiam, romamq; sub ictu.
At non & rerum curas consultaq; belli

Stare probat: solusq; nequit perferre quietem.
Armiferæ quondam prisca inter tempora gentes
Ausonium inuasere latus: sedesq; beatas:
Et metui peperere manu: mox impia bella
Tarpeius pater & capti sensere quirites.
Hic dum sollicitat donis: & inania corda
Ac fluxam morum gentem fouet: armaq; iungit.
Iam consul uolucri præuectus littora classe
Scipio phocaicis sese referebat ab oris.
Ingentesq; duces pelagi terræq; laborem
Diuersum emensos propiora pericula uallo
Iungebant: magnæq; aderant primordia cladis.
Namq; ut collatis admoto consule castris
Sustulerat fortuna moras: signumq; furoris
Accensæ uiso poscebant hoste cohortes.
Debellata procul, quæcunq; uocantur iberis,
Ingenti tyrius numerosa per agmina ductor
Voce sonat: non pyrenen rhodanumue furentem
Iussa aspernatos: rutulam fumasse saguntum:
Raptum per celtas iter: & qua ponere gressum
Amphitryoniadæ fuerit labor: isse sub armis
Pœnorum turbas: equitemq; per ardua uectum
Insultasse iugo: & fremuisse hinnitibus alpis.
Contra pulchra suos uocat ad discrimina consul.
Hostem miles habes fractũ ambustũq; niuosis
Cautibus, atq; ægre torpentia membra trahentẽ.
En age qui sacros montis rupesq; profundas
Transiluit: discat quanto stat celsius arce
Herculea uallum: & maius sit scandere collis
An nostros rupisse globos: det inania famæ.
Dum magna fuso pugna retroq; ruenti
Qua uentũ est: obstent alpes. super ardua ductũ

Huc egere dei: latios ut sanguine fines
Imbueret: tellusq; hostilis conderet ossa.
Scire libet: noua nunc nobis atq; altera bellum
Carthago, an ne eadem mittat: quæ mersa sub æquor
Egatis inter uasto iacet obruta ponto.
Hæc ait. atq; agmen ticini flectit ad undas:
Cæruleas ticinus aquas, & stagna uadoso
Perspicuus seruat turbari nescia fundo:
Ac nitidum uiridi lente trahit amne liquorem:
Vix credas labi: ripis tam mittis opacis
Argutos inter uolucrum certamine cantus
Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.
Iamq; sub extremum noctis fugientibus umbris
Lux aderat: somnusq; suas confecerat horas.
Explorare locos consul, collisq; propinqui
Ingenium, & campis quæ sit natura, parabat.
Par studium pœno, similesq; in pectore curæ.
Ergo aderant rapidis equitum comitantibus alis.
Verum ubi commoto docuerunt puluere nubes
Hostem ferre gradum: & propius propiusq; sonoro
Quadrupedum cornu tellus gemit: ac simul acer
Vincentum lituos hinnitus sæuit equorum.
Arma uiri, rapite arma uiri: dux instat uterq;.
Ambobus uelox uirtus, geminusq; cupido
Laudis, & ad pugnas martemq; insania concors.
Haud mora iam tantum campi dirimebat ab ictu:
Quantum impulsa ualet comprendere lancea nodo.
Cum subitum liquida non ullis nubibus ethra
Augurium mentes oculosq; ad sydera uertit.
Accipiter medio tendens a limine solis
Dilectas ueneri notasq; ab honore diones
Turbabat uiolentus aues, atq; unguibus idem

Idem nunc rostro, duris nunc ictibus alæ
Ter quinas dederat sæua inter uulnera lœto.
Nec finis satiesue: noui sed sanguinis ardor
Gliscere: & urgebat trepidam iam cæde priorum,
Incertamque fugæ pluma labente columbam:
Donec phœbeo ueniens iouis ales ab ortu,
In tenuis tandem nubes dare terga coegit.
Tum uictrix lætos signa ad romana uolatus
Conuertit: prolesque ducis, qua parte decora
Scipio quassabat puerilibus arma lacertis:
Clangorem bis terque dedit: rostroque coruscæ
Perstringens conum galeæ se reddidit astris.
Exclamat liger: huic superos sentire monentes
Ars fuit, ac penna monstrare futura magistra.
 Pœne bis octonos italis in finibus annos
Audaci similis uolucri sectabere pubem
Ausoniam: multamque feres cum sanguine prædam.
Sed compesce minas: renuit tibi daunia regna
Armiger ecce iouis. nosco te summe deorum
Adsis o, firmesque tuæ pater alitis omen,
Nam tibi seruantur, ni uano cassa uolatu
Mentitur superos præpes, postrema subactæ
Fata puer libyæ & maius carthagine nomen.
Contra læta bogus tyrio canit omina regi:
Et faustum accipitrem cæsasque in nube uolucres
Aeneadis cladem & ueneris portendere genti.
Tum dictis comitem contorquet primus in hostis
Ceu suadente deo & fatorum conscius hastam.
Illa uolans patuli longe per inania campi
Lœtum perdiderat spatio: ni fusus habenas,
Dum primæ decus affectat decerpere pugnæ,
Obuia quadrupedis præceps catus ora tulisset.

Sic elanguescens etiam casura petitum
Inuenit uulnus: cædemq; recepit ab hoste
Cornus: & oblatæ stetit inter tempora frontis
Incurrunt acies: magnoq; fragore per æquor
Suspendunt cuncti frenis sublime reductos
Cornipedes: ultroq; ferunt. erectus in auras
It sonipes: rapidaq; uolens per aperta procella
Tenuia uix summo uestigia puluere signat.
Boiorum ante alias crixo duce nobilis ala
Arietat in primos: obiicitq; immania membra
Ipse tumens ataui brenni se stirpe ferebat.
Crixus: et in titulos capitolia capta trahebat
Tarpeioq; iugo demens & uertice sacro
Pensantis aurum celtas umbone ferebat.
Colla uiri fuluo radiabant lactea torque:
Auro uirgatæ uestes, manicæq; rigebant
Ex auro: & simili uibrabat crista metallo.
Sternitur impulsu uasto per culta camertum
Prima phalanx: spissæq; ruunt conferta per arma.
Inde boiorum sociata examina densant
Infandi senones: collisaq; quadrupedantum
Pectoribus toto uoluuntur corpora campo.
Arma natant: altusq; uirum cruor, altus equorum
Lubrica belligeræ sorbet uestigia turmæ:
Seminecum lœtum peragit grauis ungula pulsu:
Et circunuolitans tetros e sanguine rores
Spargit humo: miserisq; suo lauit ora cruore.
Spicula prima puer tumidi tyrrhene pelori
Purpureo moriens uictricia sanguine tingis.
Nam tibi dum stimulas cornu: atq; in prælia mentes
Accendis: renouasq; uiros ad uulnera cantu:
Hæsit barbaricum sub anhelo gutture telum:

Et clausit raucum lætali uulnere murmur.
At sonus extremo morientis fusus ab ore
Fessa pererrauit mutis iam cornua labris.
Crixus picentem laurumq; nec eminus ambos,
Sed gadio laurum, picenti rasilis hasta
Ripis lecta padi lætum tulit: auia nanq;
Dum petit: ac leuo meditatur fallere gyro:
Hasta uiri femur & pariter per anhela uolantis
Ilia sedit equi: geminam dedit horrida mortem.
Idem sanguinea uenuli ceruice reuellens
Sternit præcipitem trepido te farfare telo:
Et te sub gelido nutritum tulle uelino:
Egregium ausoniæ decus ac memorabile nomen:
Si dent fata moras: au seruent fœdera pœni.
Tum remulũ atq; olim celeberrima nomina bello
Tyburti magnos hispellatemq; metaurumq;
Et damum dubia meditatus cuspide uulnus.
Nec locus est tyriis belli pugnæ ue: sed omnem
Celticus impleuit campum furor: irrita nulli
Spicula torquent: statq; omne in corpore ferrum
Hic inter trepidos immane quirinius audens,
Cui fugere ignotum: atq; inuicta mente plecebat
Rebus in aduersis exceptum pectore lætum:
Cuspide flãmat equũ: ac dispergit gessa lacerto.
Si reserare uiam, atq; ad regem rumpere ferro
Detur iter: certusq; necis petit omnibus ausis:
Quod nequeat sentire decus. cadit inguine fosso
Tantalus: & uasto quatitur sub pondere tellus.
Occumbit sarmes: flauam qui pondere uictor
Cæsariem crinemq; tibi gradiue nouebat
Auro certantem, & rutilum sub uertice nodum
Sed parcæ intonsam non exaudita nouentem

Ad manes traxere comam: per candida membra
It fumans cruor: & tellus perfusa rubescit.
At non tardatus iaculo occurrente lycaunus
Irruit: aduersumq; uiro rotat robuius ensem.
Et ferit insurgens humero: qua brachia lenti
Annectunt nerui: decisaq; uulnere dextra
Laxatis paulum moribunda pependit habenis.
Dumq; micans tremulo conatu lora retentat:
Flectentem assuetos imitatur nescia frenos.
Demetit auersi uesogus tum colla: iubaq;
Suspensam portans galeam, atq; inclusa pempti
Ora uiri, patrio diuos clamore salutat.
Dumq; ea gallorum populi dant funera campo
Accitas propere castris in prælia consul
Raptabat turmas: primusq; ruebat in hostem
Candenti sublimis equo: trahit undiq; lectum
Diuitis ausoniæ iuuenem: marsosq;, coramq;,
Laurentumq; decus, iaculatoremq; sabellum,
Et gradiuicolam celso de colle tudertem,
Indutosq; simul gentilia lina faliscos:
Quosq; sub herculeis taciturno flumine muris
Pomifera arua creant, anienicolæq; cathylli.
Quosq; in prægelidis duratos hernica riuis
Mittebant saxa, & nebulosi rura casini:
Ibant in martem terræ dominantis alumni
Damnati superis, nec iam reditura iuuentus.
Scipio, qua medius pugnæ notat agmina uertex,
Infert cornipedem: atq; instinctus strage suorum
Inferias cæsis mactat labarumq;, padumq;,
Et camum, & multo uix fusum uulnere brennũ,
Gorgoneoq; larum torquentem lumina uultu:
Occidis & tristi pugnax lepontice fato:

Nam dum frena ferox obiecto corpore prensat:
Atq; æquat celsus residentis consulis ora
Ipse pedes: frõtem in mediã grauis incidit ensis:
Et diuisum humeris iacuit caput. arcatus amens
Qui luctatur equo: parmaq; incursibus obstat:
Ictu quadrupedis fulua porrectus harena
Elisa incussis amisit calcibus ora.
Perfurit ausonius turbata per æquora ductor.
Ceu gelidus boreas totum cum sustulit imo
Icarium fundo uictor mare: nauita uasto
Iactatur sparsus lacerata classe profundo:
Cunctaq; canenti perfunditur æquore cyclas.
Crixus ut in tenui spes exiguumq; salutis,
Armat contemptu mentem necis: horrida barba
Sanguinea rutilat spuma: rictusq; furentis
Albet: & effuso squallent a puluere crines.
Inuadit tarium uicino consule pugnas
Miscentem: sæuisq; uirum circũtonat armis.
Voluitur ille solo: nam pronũ effundit in armos
Fata extrema ferens abies: rapiturq; pauore
Tractus equi uinctis connexa ad cingula mẽbris
Longa cruor sparso liquit uestigia campo:
Et tremulos cuspis ductus in puluere signat.
Laudabat læti iuuenem: egregiosq; parabat
Vlcisci consul manes: cum dira per auras
Vox uenit: & crixum ferri clamoribus audit
Haud notum uultu. surgit uiolentior ira
Cominus: atq; oculos optato in corpore figit.
Tum stimulans grato plausæ ceruicis honore
Cornipedem alloquitur. uulgũ martẽq; minorẽ
Nos gargane uocant superi ad maiora: uides ne
Quantus erat crixus? iã nunc tibi præmia pono

Illum ſydonio fulgentem ardore tapeta
Barbaricum decus:& fuluis donabere frenis
Sic fatus magno crixum clamore ciebat
In pugnam:ac uacuo poſcebat prælia campo.
Nec detractantem par ira accenderat hoſtem.
Vt iuſſæ ceſſere retro ſpatiumq; dederunt
Hinc atq; hinc alæ:medio ſtetit æquore pugna.
Quantus phlegreis telluris alumnus in aruis
Mouit ſigna minax:& cælum exterruit armis.
Tantus ſemifero crixus ſub pectore murmur
Torquet:&horriſonis ululatibus erigit iras.
Nemo ne incēſæ captæq;: ſuperfuit urbi?
Vt tibi quas brenni populus ferremus in arma
Narraret dextras?diſce en nunc inquit:&una
Contorquet nodis & obuſto robore diram
Vel portas quaſſaſſe trabem.ſonat illa tremendum:
Ac nimio iactu ſeruaſſe improuida campi
Diſtantis ſpatium propiorem tranſuolat hoſtem
Cui conſul ferre hoc umbris proauoq; memento
Quam procul occumbas terpeia a ſede:tibiq;
Haud licitum ſacri capitolia cernere montis.
Tum nodo curſuq;leui ſimul adiuuat haſtam
Dignam mole uiri nixus:fugit illa per oras
Multiplicis lini:ſubiectaq; tegmina neruis
Atq; altum tota metiturcuſpide pectus.
Procumbit lata porrectus in arma ruina:
Et percuſſa gemit tellus ingentibus armis
Haud aliter ſtructo tyrrhena ad littora ſaxo
Pugnatura fretis ſubter cæciſq; procellis
Pila immane ſonans impingitur ardua ponto:
Immugit nereus:diuiſaq; cærula pulſu
Illiſum accipiunt irata ſub æquora montem.

Ductore amisso pedibus se credere celtæ
Vnica spes animæ: tantusq; pependerat ardor.
Ac ueluti summo uenator densa picano
Cum lustra exagitat: spissisq; cubilibus atram
Immittit passim dumosa per inuia pestem:
Dum tacitas uires & flammam colligit ignis:
Nigranti piceus sensim caligine uertex
Voluitur: & pingui contorquet nubila fumo.
Mox subita in toto lucent incendia monte:
Fit sonitus: fugere feræ: fugere uolucres:
Atq; una longe trepidant in ualle iuuencæ.
At mago ut uertisse globos primumq; laborem
Qui solus genti est: cassum uidet: arma suorum
Ac primũ in pugnas equitẽ uocat: undiq; nudos
Assiliunt in equos infrenatosq; manipli.
Nunc itali in tergũ uersis referuntur habenis
Nunc rursus tyrias retro pauor aduehit alas
Aut illi dextros lunatis flexibus orbes
Aut illi leuos sinuant in cornua gyros.
Texunt alterno glomerata uolumina cursu:
Ac cædem refugam cedentes alte resoluunt
Hac pontum uice, ubi exercet discordia uẽtos
Fert boreas, cursusq; refert: molemq; profundi
Nunc huc alterno nunc illuc flamine gestat.
Aduolat aurato præfulgens murice ductor
Sydonius: circaq; metus terrorq; furorq;.
Isq; ubi callaici radiantem tegminis orbem
Extulit: & magno percussit lumine campos:
Spes uirtusq; cadunt: trepidaq; a mente recedit
Vertere terga pudor: nec læti cura decori
Sed fugere infixum est: terræq; optantur hiatus
Sic ubi caucaseis tigris se protulit antris:

Linquuntur campi:& tutas petit omne latebras
Turbatum insano uultu pecus .illa pererrat
Disiectas uictrix ualles:iamq; ora reducto
Paulatim nudat rictu:ut præsentia mandat
Corpora:& immani stragem meditatur hiatu.
Non illum metabus non illum celtior ufens
Euasere tamen:q̃uis hic alite planta
Hic ope cornipedis totis ferretur habenis.
Nam metabum ad manes dimisit cuspide fulgẽs
Fraxinus:ufentem collapsum poplite flexo
Ensis obit:laudemq; pedum cũ sanguine ademit.
Iamq; dedit lœto stemum laurumq;:domoq;
Collinuum gelida:uiridi quem fucinus antro
Nutrierat : dederatq; lacum transmittere nãdo.
Fit socius lœti coniecta massicus hasta
Vitiferi sacro generatus uertice montis:
Et liris nutritus aqui:qui fonte quieto
Dissimulat cursum:ac nullo mutabilis imbri
Perstringit tacitas gemmanti gurgite ripas.
Exoritur rabies cædum: ac uix tela furori
Sufficiunt:teritur iunctis umbonibus umbo:
Pesq; pedem premit :& nutantes casside cristæ
Hostilem tremulo pulsant conamine frontem.
Ter gemini primã ante aciem fera prælia fratres
Miscebant:quos ledæo sydonia barce
Xantippo fœlix uteri inter bella crearat.
Res graiæ,ductorq; parens,ac nobile amycle
Nomen,& inuictus spartanis colla cathenis
Regulus inflabat ueteri præcordia fama.
Marte probare genus,factisq; lacona parentem
Ardebant,gelidos dehinc inuisere montes
Taygeta,& tandem bellis innare subactis

Eurotam patrium, ritusq; uidere lycurgi.
Sed spartam penetrare deus fratresq; negabant
Ausonii totidem numero: quos miserat altis
Egeriæ genitos immitis aricia lucis,
Aetatis mentisq; pares: at non dabat ultra
Cloto dura lacus aramq; uidere dianæ.
Namq; ut in aduersos impacti turbine pugnæ,
Eumachus & critias & lætus nomine patris
Xantippus iunxere gradus: ceu bella leones
Inter se furibunda mouent: & murmure anhelo
Squallentis campos & longa mapalia complent:
Omnis in occultas rupes atq; auia pernix
Maurus saxa fugit: coniunxq; libyssa profuso
Vagitum cohibens suspendit ab ubere natos.
Illi dira fremunt: perfractaq; in ore cruento
Ossa sonant: pugnantq; feri sub dentibus artus.
Haud secus egeriæ pubes hinc uirbius acer,
Hinc capis assiliunt: paribusq; albanus in armis
Subsidens paulum perfossa proruit aluo
Albanum critias: ast illi cuncta repente
Impleruut clypeum miserando uiscera lapsu.
Eumachus inde capi: sed tota mole tenebat
Ceu fixum mēbris tegmen: tamē improbus ensis
Adnexam parmæ decidit uulnere leuam:
Inq; suo pressa est non reddens tegmina nissu
Infœlix manus: atq; hæsit labentibus armis.
Vltima restabat fusis iam palma duobus
Virbius: huic trepidos simulanti ducere gressus
Xantippus gladio: rigida cadit eumachus hasta:
Et tandem æquatæ geminato funere pugnæ.
Inde alterna uiris transegit pectora mucro:
Inq; uicem erepta posuerunt prælia uita.

Fœlices lœti pietas quos addidit umbris
Optabunt similes uenientia sæcula fratres:
Extremumq; decus memori celebrabitur æuo.
Si modo ferre diem: uestrosq; uidere nepotes
Carmina nostra ualēt: nec famam inuidit apollo.
At consul toto pallantes æquore turmas
Voce tenet, dum uoce uiget. quo signa refertis?
Quis uos heu uobis pauor abstulit? horrida primi
Si sors uisa loci: pugnæq;: lacessere frontem.
Post me state uiri: & pulsa formidine tantum
Aspicite has dextras. capti genuere parentes:
Quos fugitis. quæ spes uictis? alpes ne petemus?
Ipsam turrigero portantem uertice muros
Credite submissas romam nunc tendere palmas:
Natorum passim raptus, cædem ue parentum,
Vestalesq; focos extingui sanguine cerno.
Hoc arcete nephas. postq; inter talia crebro
Clamore obtusæ crassoq; a puluere fauces:
Hinc leua frenos: hinc dextra corripit arma:
Et latum obiectat pectus: strictumq; minatur
Nunc sibi nunc trepidis ni restent cominus ensem.
Quas acies alto genitor dum spectat olympo:
Consulis egregij mouere pericula mentem:
Gradiuum uocat: & patrio sic ore profatur.
Magnanimi me nate uiri, ni bella capessis
Haud dubiæ extremus terret labor: eripe pugnæ
Ardentem, oblitumq; sui dulcedine cædum.
Siste ducem libyæ: nam plus petit improbus uno
Consulis exitio: tota q; strage cadentum.
Prætereà cernis teneræ qui prælia dextræ
Iam credit puer: atq; annos transcendere factis
Molitur; longumq; putat pubescere bello.

Te duce primitias pugnæ, te magna magistro
Audeat: & primum hoc uincat seruasse parentem.
Hæc rerum sator. at mauors in prælia currus
Odrysia tellure uocat: tum fulminis atri
Spargentem flammas clypeum, galeamq; deorũ
Haud ulli facilem, multoq; labore cyclopum
Sudatum thoraca capit: quassatq; per auras
Titanum bello saciatam sanguinis hastam.
Atq; implet cursu campos: exercitus una
Irarum, eumenidesq; simul, lætiq; cruenti
Innumeræ facies: frenisq; operata regendis
Quadrĩiugos atro stimulat bellona flagello.
Fertur ab immenso tempestas horrida cælo:
Nigrantesq; globos & turbida nubila torquens
Inuoluit terras: quatitur saturnia sedes
Ingressu tremefacta dei: ripasq; relinquit
Audito curru: fontiq; relabitur amnis.
Ductorem ausonium telis garamantica pubes
Cinxerat: & tyrio regi noua dona parabat
Armorum spolium: & rorantia consulis ora.
Stabat fortunæ non cedere certus: & acri
Mole retorquebat crudescens cædibus hastas.
Iamq; suo iamq; hostili perfusa cruore
Membra madēt: cecidere iubæ: gyroq; per orbem
Arctato garamas iaculis propioribus instat:
Et librat sæua coniunctum cuspide ferrum.
Hic puer ut patrio defixum corpore telum
Conspexit: maduere genæ: subitoq; trementem
Corripuit pallor: gemitumq; ad sydera rupit:
Bis conatus erat præcurrere fata parentis
Conuersa in semet dextra: bis transtulit iras
In pœnos mauors: fertur per tela per hostis

Intrepidus puer.& gradiuum passibus æquat
Continuo cessere globi:latusq; repente
Apparet campo limes:metit agmina tectus
Cælesti clypeo:& sternit super arma iacentum
Corporaq; auctorem teli: multasq; paternos
Ante oculos animas optata piacula mactat.
Tunc rapta propere duris ex ossibus hasta
Innixum ceruice ferens humeroq; parentem,
Emicat.attonitæ tanta ad spectacula turmæ
Tela tenent:ceditq; loco libys asper:& omnis
Late cedit iber:pietasq; insignis & ætas
Belligeris fecit miranda silentia campis.

Tum celso e curru mauors:carthaginis arces
Excindes inquit:tyriosq; ad fœdera coges.
Nulla tamen longo tanta exorietur in æuo
Lux tibi care puer macte o macte indole sacra:
Vera iouis proles:& adhuc maiora supersunt:
Sed nequeunt meliora dari.tum nubila mauors
Aetheraq; emenso terras iam sole capessit:
Et fessas acies castris clausere tenebræ.
Condebat noctem deuexo cynthia cornu
Fraternis afflata rotis:& ab æquore æoo
Surgebant roseæ media inter cærula flammæ.
At consul tristis campos pœnisq; secundam
Planiciem metuens trebiam collesq; petebat.
Iamq; dies rapti cursu uanoq; labore:
Et medio abruptus fluitabat in amne solutis
Pons uinclis:qui dardanium trãsuexerat agmẽ:
Eridani rapidas aderat cum pœnus ad undas.
Dumq; uada,& molles aditus per deuia flexo
Circuitu petit:& stagni languentia quærit
Interdum rapta e uicinis saltibus alno

Fluminceam texit: qua transuehat agmina: classem.
Ecce aderat trebiæq; simul uicina tenebat
Trinacrio accitus per cærula longa peloro
Gracchorum proles consul: gens inclyta magno
Atq; animosa uiro, multusq; in margine claris
Præfulgebat auus titulis belliq; domiq;.
Nec pœni positis trans amnem in gramine castris
Deerant: namq; animos stimulabant prospera rerum,
Increpitansq; super ductor. quis tertius urbi
Iam superest consul? quæ nam altera restat in armis
Sicania? en omnes latiæ dauniq; nepotum
Conuenere manus: feriant nunc fœdera mecum
Ductores italum: ac leges & pacta reposcant.
At tu donata tela inter martia luce
Infœlix animæ sic sic uiuasq; tuoq;
Des iterum hanc laudem nato: nec fine sub æui
Oppetere in bello detur: cum fata uocabunt,
Pugnantem cecidisse meum est. hæc personat ardens.
Inde leui iaculo massylumq; impiger alis
Castra sub ipsa datis irritat: & allicit hostem.
Nec latius uallo miles debere salutem
Fas putat: aut clausas pulsari cuspide portas.
Erumpunt: cunctisq; prior uolat aggere aperto
Degener haud gracchus consul: quatit aura comantes
Cassidis auricomæ cristas: humeroq; refulget
Sanguinei patrium saguli decus. agmina magno
Respectans clamore uocat: quaq; obuia densos
Arctat turba globos: rumpens iter æquore fertur.
Vt torrens celsi præceps e uertice pindi
Cum sonitu ruit in campos: magnoq; fragore
Auulsum montis uoluit latus: obuia passim
Armenta, immanesq; feræ, siluæq; trahuntur:

Spumea saxosis clamat conuallibus unda.
Non mihi mœoniæ redeat si gloria linguæ:
Centenasq; pater det phœbus rumpere uoces:
Tot cædes proferre queam: quot dextera magni
Consulis aut contra tyriæ furor edidit iræ.
Murranum ductor libyæ, ductorq; phalantum
Ausonius gnaros belli ueteresq; laborum
Alter in alterius fuderunt cominus ore.
Monte procelloso murranum miserat anxur
Tritonis niueo te sacra phalante profundo.
Vt primum insigni fulsit uelamine consul:
Quanq; orbus partem uisus, unoq; cupentus
Lumine sufficiens bellis, citat improbus hastam:
Et summæ figit tremebundam margine parmæ.
Cui consul, nanq; ira coquit, pone improbe: quicquid
Restat in ore fero: & truncata fronte relucet:
Sic ait intorquens directo turbine robur,
Et dirum tota transmittit cuspide lumen.
Nec leuior dextra generatus hamilcare sæuit:
Huic cadit infœlix niueis uarrenus in armis,
Meuanus uarrenus: arat cui diuitis uber
Campi fulginea: & patulis clitumnus in aruis
Candentis gelido perfundit flumine tauros.
Sed tristes superi, atq; ingrata maxima cura
Victima tarpeio frustra nutrita tonanti.
Instat iber leuis, & leuior discurrere maurus.
Hinc pila hinc libycæ certant subtexere cornus
Densa nube polum: quantumq; interiacet æqui
Ad ripas campi: tantum uibrantia condunt
Tela: nec arctatis locus est in morte cadendi
Allius argyripa dauniq; profectus ab aruis
Venator rudibus iaculis & iapige campum

Persultabat equo: medios[que] inuectus in hostes
Appula non uana torquebat spicula dextra.
Huic horret thorax samnitis pellibus ursæ:
Et galea annosi uallatur dentibus apri.
Verum ubi turbantem solo ceu lustra pererret
In nemore: aut agitet gargano terga ferarum:
Hinc mago hinc sæuus pariter uidere maharbal.
Vt subigente fame diuersis rupibus ursi
Inuadunt trepidum gemina inter prælia taurum:
Nec partem prædæ patitur furor. haud secus acer,
Hinc atq[ue] hinc iaculo deuoluitur allius acto:
It stridens per utrumq[ue] latus maurusia taxus.
Obuia tum medio sonuerunt spicula corde:,
Incertumq[ue] fuit: lœtum cui cederet hastæ.
Et iam dispersis romana per agmina signis
Pallantes agit ad ripas miserabile pœnus
Impellens trepidos: fluuioq[ue] immergere certat.
Tum trebia infausto noua prælia gurgite fessis
Inchoat: & precibus iunonis suscitat undas
Haurit subsidens fugientum corpora tellus:
Infida quæ soli frustrata uoragine sorbet:
Nec niti lentoq[ue] datur conuellere limo
Mersa pedum penitus uestigia: labe tenaci
Hærent deuincti gressus: resolutaq[ue] ripa
Implicat: aut cæca prosternit fraude paludis.
Iamq[ue] alius super atq[ue] alius per lubrica surgens,
Dum sibi quisq[ue] uiam per inexplicabile littus
Præripit: & putri luctatur cespite: lapsi
Occumbunt: seseq[ue] sua pressere ruina.
Ille celer nandi iam iamq[ue] apprendere tuta
Dum parat: & celso connixus corpore prensat
Gramina summa manu: liquidisq[ue] emergit ab undis:

Contorta ripe pendens affigitur hasta.
Hic hostem orbatus telo complectitur ulnis:
Vndantemq; uado permixta morte coercet:
Mille simul lœti facies: ligus occidit aruis.
Sed proiecta uiri lymphis fluuialibus ora
Sanguineum hauserunt longis singultibus amnem.
Enabat tandem medio uix gurgite pulcher
Hirpinus: sociumq; manus clamore uocabat.
Cum rapidis illatus aquis, & uulnere multo
Impulit asper equus: fessusq; sub æquora mersit.
Accumulat clades subito conspecta per undas
Vis elephantorum turrito concita dorso.
Nanq; uadis rapitur præceps, ceu proruta cautes
Auulsi montis: trebiamq; insueta trementem
Præ se pectore agit: spumantiq; incubat alueo.
Explorant aduersa uiros: perq; aspera duro
Nititur ad laudem uirtus interrita cliuo.
Nanq; inhonoratam fibrenus perdere mortem
Et famæ mundam impatiens, spectabimur inquit:
Nec fortuna meum condes sub gurgite lœtum.
Experiar: sit ne in terris domitare quod ensis
Non queat ausonius: tyrrhena ue perneget hasta.
Tum iacit assurgens: dextroq; in lumine sistit
Spicula sæua feræ: telumq; in lumine liquit.
Stridore horrisono penetrantem cuspidis ictum
Belua prosequitur: laceramq; cruore profuso
Attollit frontem: & lapso dat terga magistro.
Tum uero inuadunt iaculis crebraq; sagitta
Ausi iam sperare necem: immensosq; per armos,
Et laterum extensus uenit atra cuspide uulnus:
Stat multa in tergo, & nigranti lancea dorso:
Ac siluam ingentem concusso corpore uibrat.

Donec consumptis longo certamine telis
Concidit: & clausit magna depressa ruina.
Ecce per aduersum quanq; tardata morantur
Vulnere membra uirum: subit implicabilis amnem
Scipio: & innumeris infestat cædibus hostem:
Corporibus clypeisq; simul galeisq; cadentum
Contegitur trebia: & uix cernere linquitur undas:
Ma;æus iaculo gestar prosternitur ense:
Tum pelopeius auis cyrenis incola telgon
Huic torquet rapido correptum e gurgite pilum:
Et quantum longum ferri tenuata rigore
Procedit cuspis: per biantia transigit ora:
Pulsati ligno sonuere in uulnere dentes.
Nec iacto quæsita quies, turgentia membra
Eridano trebia, eridanus dedit æquoris undis.
Tu quoq; tapse cadis tumulo post fata negato:
Quid domus hesperidum aut luci iuuere dearum
Fuluos aurifera seruantes arbore ramos?
Intumuit trebia: & stagnis se sustulit imis:
Iamq; ferox totum propellit gurgite fontem:
Atq; omnis torquet uires: furit unda sonoris
Vorticibus: sequiturq; nouus cum murmure torrens.
Sensit: & accensa ductor uiolentius ira
Magnas o trebia & meritas mihi perfide pœnas
Exolues inquit: lacerum per gallica riuis
Dispergam rura:: atq; amnis tibi nomia demam:
Quoq; aperis te fonte premam: nec tangere ripas,
Illabiq; pado dabitur. quæ nam ista repente
Sidonium infœlix rabies te reddidit amnem?
Talia iactantem consurgens aggere aquarum
Impulit: atq; humeros curuato gurgite pressit.
Arduus aduersa mole irrumpentibus undis

Stat ductor: clypeoq; ruentem sustulit amnem.
Nec non a tergo fluctus stridente procella
Spumeus irrorat summas aspergine cristas:
Ire uadis stabilemq; uetat defigere gressum
Subducta tellure deus: percussaq; longe
Raucum saxa sonant: undæq; ad bella parentis
Excitæ pugnant: & ripas perdidit amnis.
Tũ madidos crines & glauca fronte reuinctũ
Attollit cum uoce caput. pœnas ne superbas
Insuper & nomen trebiæ delere minaris
O regnis inimice meis: tot corpora porro
Dextra fusa tua: clypeis galeisq; uirorum
Quos mactas, arctatus iter cursumq; reliqui
Cæde uides, stagna alta rubent: retroq; ferũtur.
Adde modũ dextræ: aut cãpis incũbe ꝑpinquis.
Hæc uenere adiuncta tumulo spectabat ab alto
Mulciber obscuræ tectus caligine nubis.
Ingrauat ad cælum sublatis scipio palmis.
Dĳ patrũ quorũ auspicĳs stat dardana roma
Talin me læto tanta inter prælia nuper
Seruastis? fortunæ animã hãc excindere dextra
Indignum est uisum: redde o me nate periclis:
Redde hosti: liceat bellanti accersere mortem:
Quam patriæ fratriq; probem. tũ percita dictis
Ingemuit uenus: & rapidas detrusit in amnem
Coniugis inuicti uires: agit undiq; flammam
Dispersus ripis ignis: multosq; per annos
Nutritas fluuio populatur feruidus umbras:
Vritur omne nemus: lucosq; effusus in altos
Immissis crepitat uictor uulcanus habenis:
Iamq; ambusta comas abies, iam pinus, & alni,
Iam solo restans trunco dimisit in altum

Populus assuetas ramis habitare uolucres.
Flamma uorax imo penitus de gurgite tractos
Absorbet latices: sæuoq; urgente uapore
Siccus inarescit ripis cruor: horrida late
Scinditur in rimas: & hiatu rupta dehiscit
Tellus: ac stagnis altæ sedere fauillæ.
Miratur pater æternos cessare repente
Eridanus cursus: nympharumq; intima mœstus
Impleuit chorus attonitis ululatibus antra.
Ter caput ambustum conantem attollere iacta
Lampade uulcanus mersit fumantibus undis:
Ter correpta dei crines nudauit arundo.
Tum demum amissæ uires, & uoce precantis
Orantiq; datum ripas seruare priores.
Ac tandem a trebia reuocauit scipio fessas
Munitum in collē gracchо comitante cohortes.
At pœnus multo fluuium ueneratus honore,
Gramineas undis strauit socialibus aras.
Nescius heu quanto superi maiora mouerent:
Et quos ausoniæ luctus thrasimene parares.
Boiorum nuper populos turbauerat armis
Flaminius: facilisq; uiro tum gloria belli
Corde leuem atq; astus inopem cōtūdere gētem.
Sed labor haud idem tyrio certasse tyranno.
Hunc leuis urbi genitum ad fatalia damna
Ominibus parat imperio saturnia fesso
Ductorem, dignumq; uirum ueniente ruina.
Inde ubi prima dies iuris, clauumq; regendæ
Inuasit patriæ: & sub nutu castra fuere.
Vt pelagi rudis, & pontum tractare per artem
Nescius, accepit miseræ si iura carinæ
Ventorum tenet ipse uicem; cunctisq; procellis

Dat mactare ratem: fertur uaga gurgite puppis
Ipsius in scopulos dextra impellente magistri.
Ergo agitur raptis præceps exercitus armis
Lydorum & populos, sedemq; ab origine prisci
Sacratam coriti, iunctosq; a sanguine auorum
Mæonios italis permixta stirpe colonos.
Nec regem afrorum nascenda ad cœpta moratur
Laude super tanta monitor deus: omnia somni
Condiderant: ægrisq; dabāt obliuia curis.
Cum iuuo in stagni iuuenem conuersa propinqui,
Et madidæ frontis crines circundata fronde
Populea, stimulat subitis præcordia curis:
Ac rumpit ducis haud spernanda uoce quietem.
O fœlix famæ, & latio lachrymabile nomen
Hannibal ausonia si te fortuna creasset
Ad magnos uenture deos: cum fata tenemus:
Pelle moras: breuis est magni fortuna fauoris.
Quantum uouisti: cum dardana bella parenti
Iurares: fluet ausonio tibi corpore tantum
Sanguinis: & patrias satiabis cædibus umbras.
Nobis persolues meritos securus honores.
Namq; ego sum, celsis quem cinctum montibus ambit
Tmolo missa manus: stagnis thrasimenus opacis.
His agitur monitis: & lætam numine pubem
Protinus aerij præceps rapit aggere montis.
Horrebat glacie saxa inter lubrica summo
Piniferum cælo miscens caput appenninus:
Condiderat nix alta trabes: & uertice celso
Canus apex stricta surgebat ad astra pruina.
Ire iubet: prior extingui labiq; uidetur
Gloria: post alpes si stetur montibus ullis.
Scandunt prærupti nimbosa cacumina saxi:

Nec superasse iugum finit mulcetq; laborem
Plana natant: putriq; gelu liquentibus undis
Inuia limosa restagnant arua palude
Iamq; ducis nudus tanta inter inhospita uertex
Sæuitia quatitur cæli manante per ora
Perq; genas: oculos facilis spreuisse madentes
Optatum bene credit emi quocunq; periclo
Bellandi tempus: non frontis parcit honori:
Dum ne perdat iter: non cætera membra moratur
In precium belli dare: si uictoria poscat.
Satq; putat lucis capitolia cernere uictor
Qua petat: atq; italum feriat qua cominus hostem.
Talia perpessi tandem inter sæua locorum
Optatos uenere lacus: ubi deinde per arma
Sumeret amissi numerosa piacula uisus.

Ecce autem patres aderant carthagine missi:
Causa uiæ non parua uiris, nec læta ferebant.
Mos fuit in populis, quos condidit aduena dido
Poscere cæde deos ueniam: ac flagrãtibus aris
Infandum dictu paruos imponere natos.
Vrna reducebat miserandos annua casus,
Sacra thoanteæ ritusq; imitata dianæ,
Cui fato sortiq; deum de more petebat
Hannibalis prolem discors antiquitus Hannon.
Sed propior metus armati ductoris ab ira
Et magna ante oculos stabat redeuntis imago.
Aspera ad hæc fœdata genas lacerataq; crines
Atq; urbem complet mœsti clamoris imilce
Edonis ut pangea super trieteride motu
It iuga: & inclusum suspirat pectore bacchum.
Ergo inter tyrias facibus ceu subdita matres
Clamat: io coniunx quocunq; in cardine mundi

Bella moues: huc signa refer: uiolentior hic est
Hic hostis propior: tu nunc fortasse sub ipsis
Vrbis dardaniæ muris uibrantia tela
Excipis intrepidus clypeo sæuamq; coruscans
Lampada tarpeiis infers incendia tectis.
Interea tibi prima domus: atq; unica proles
Heu gremio patriæ stygias raptatur ad aras.
I nunc ausonios ferro populare penates:
Et uetitas molire uias: i pacta resigna
Per cunctos iurata deos: sic præmia reddit
Carthago: & tales iam nunc tibi uouit honores.
Quæ porro hæc pietas delubra aspergere tabo?
Heu primæ scelerum causæ mortalibus ægris
Naturam nescire deum: iusta ite precati
Thure pio: cædumq; feros auertite ritus.
Mite & cognatum est homini deus. hactenus oro
Sit satis ante aras cæsos uidisse iuuencos.
Aut si uelle nephas superos fixumq; sedetq;:
Me me quæ genui uestris assumite uotis.
Cur spoliare iuuat libycas hac indole terras?
An flendæ magis egates & mersa profundo
Punica regna forent olim: si sorte cruenta
Esset tanta mei uirtus prærepta mariti?
Hæc dubios uario diuumq; hominisq; timore
Ad cauta illexere patres: ipsiq; relictum
Abnueret sortem: an superum pareret honori
Tum uero trepidare metu uix compos Imilcæ
Magnanimi metuens immitia corda mariti.
His auide auditis ductor, sic deinde profatur.
Quid tibi pro tanto non impar munere soluat
Hannibal æquatus superis? quæ præmia digna
Inueniam carthago parens? noctemq; diemq;

Arma feram: templisq; tuis hinc plurima faxo
Hostia ab ausonio ueniat generosa quirino.
At puer armorum & belli seruabitur hæres.
Spes o nate meæ, tyriarumq; unica rerum
Hesperia minitante salus, terraq; fretoq;
Certare æneadis dum stabit uita memento.
Perge: patent alpes, nostroq; incumbe labori.
Vos quoq; dij patrij, quorum delubra piantur
Cædibus: atq; coli gaudent formidine matrum:
Huc lætos uultus totasq; aduertite mentes:
Namq; paro sacra: & meliores molior aras.
Tu magno aduersi conside in uertice montis:
Tu leuos propior colles accede choaspe:
Ad claustra & fauces ducat per opaca sichæus:
Ast ego te thrasimene uago cum milite præceps
Lustrabo: & superis quæram libamina belli.
Namq; haud parua deus promissis spondet apertis:
Quæ spectata uiri patriam referatis in urbem.

Silij Italici Punicorum Liber Quintus.

Coeperat ethruscos occulto milite colles
Sidonius ductor: perq; alta silentia noctis
Siluarum anfractus cæcis insederat armis.
At parte e leua restagnans gurgite uasto
Effigiem in pelagi lacus humectabat: inerti
Et late multo fœdabat proxima limo.
Quæ uada faunigenæ regnata antiquitus anno
Nunc uoluente die thrasimeni nomina seruant.

Lydius huic genitor emoli decus, æquore longe
Mæoniam quondam in latias aduexerat oras
Tyrrhenus pubem: dederatq; uocabula terris:
Isq; insueta tuba monstrauit murmura primus
Gentibus: & bellis ignaua silentia rupit
Nec modicus uoti natum ad maiora fouebat.
Verum ardens puero castumq; exuta pudorem:
Nam forma certare deis thrasimene ualeres,
Littore correptum stagnis demisit agillæ,
Flore capi iuuenum primæuo lubrica mentem
Nympha: nec idalia lenta incaluisse sagitta.
Solatæ uiridi penitus fouere sub antro
Naiades amplexus undosaq; regna trementem.
Huic dotale lacus nomen: lateq; hymenæo
Conscia lasciuo thrasimenus dicitur unda.
Et iam curriculo nigram nox roscida metam
Stringebat: nec se thalamis titonia coniunx
Protulerat: stabatq; nitens in limine primo:
Cum minus annuerit noctem desisse uiator:
Quam cœpisse diem. consul carpebat iniquas
Prægrediens signa ipsa uias: omnisq; ruebat
Mixtus eques, nec discretis leuia arma maniplis:
Insertiq; globo pedites, & inutile marti
Lixarum uulgus: præsago cuncta tumultu
Implere: & pugnam fugientum more petebant.
Tum super ipse lacus densam caligine cæca
Exhalans nebulam, late corruperat omnem
Prospectum miseris: atq; atræ noctis amictu
Squallebat pressum picea inter nubila cælum.
Nec pœnum liquere doli: sedet ense reposto
Abditus: & nullis properantem occursibus arcet.
Ire datur longeq; datur ceu pace quieta

Incustoditum mox irremeabile littus.
Namque sub angustas arctato limite fauces
In fraudem ducebat iter: geminumque receptis
Exitium, hinc rupes hinc undæ claustra pmebāt
At contra umbroso seruabant uertice montis
Hostilem ingressum refugos habitura sub ictu.
Haud secus ac uitreas sollers piscator ad undas
Ore leuem patulo texens de uimine nassam
Cautius interiora ligat: mediamque per aluum
Sensim uestigans compressa cacumina nectit.
Ac fraude arctati remeare foraminis arcet:
Introitu facilem quem traxit ab' æquore piscem.
Ocius interea propelli signa iubebat
Excussus consul fatorum turbine mentem:
Donec flammiferum tollentes æquore currum
Solis equi sparsere diem: iamque orbe renato
Diluerat nebulas titan: sensimque fluebat
Caligo in terras nitido resoluta sereno.
Tunc ales priscum populis de more latinis
Auspicium, cum bella parant: mentesque deorum
Explorant super euentu: ceu præscia luctus
Damnauit uesci: planctuque alimenta refugit:
Nec rauco taurus cessauit flebile ad aras
Immugire sono: pressamque ad colla bipennē
Incerta ceruice ferens altaria liquit.
Signa etiam effusa certandum uellere mole
Teter humo lacera nitentum erupit in ora
Exultans cruor: & cædis documenta futuræ
Ipsa parens miseris gremio dedit atra cruento.
Ac super hæc diuum genitor terrasque fretumque
Concutiens tonitru cyclopum rapta caminis
Fulmina tyrrhenas thrasimeni torsit in undas,

Littusq; ætheria per stagna patentia flammæ:
Fumauit lacus:atq; arserunt fluctibus ignes.
Heu uani monitus:frustraq; morantia parcas
Prodigia:heu fatis superi certasse minores.
Atq; hic egregius linguæ nomenq; superbum
Coruinus,phœbea sedet cui casside fulua
Ostentans ales proauitæ insignia pugnæ
Plenus & ipse deum:socium terrente pauore
Immiscet precibus monita:atq; his uocibus infit.
Iliacas te per flammas,tarpeiaq; saxa,
Per patrios consul muros,suspensaq; nostræ
Euentu pugnæ natorum pignora,cedas
Oramus superis:tempusq; ad prælia dextrum
Opperiare:dabunt ĩjdem tempusq; diemq;
Pugnandi:tantum ne dedignare secundos
Expectare deos:cum fulserit hora cruentam:
Quæ stragem libyæ poscet:tum signa sequentur
Nulla uulsa manu:uesciq; interritus ales
Gaudebit:nullosq; uomet pia terra cruores.
An te præstantem bellis fugit improba quantum
Hoc possit fortuna loco?sedet obuius hostis
Aduersa fronte:ac circa nemorosa minan tur
Insidias iuga:nec leua stagnantibus undis
Effugiunt patet:& tenui stant tramite fauces.
Sic certare dolis & bellum ducere cordi est:
Interea rapidis aderit seruilius armis:
Cui par imperium & uires legionibus æquæ:
Bellandum est astu:leuior laus indice dextræ.
Talia coruinus:primoresq; addere passim
Orantum uerba:& diuisus quisq; timori
Nunc superos de flaminio,nunc deinde precari
Flaminium:ne cælicolis contendere perstet.

Acrius hoc accensa ducis surrexerat ira:
Auditoq; furens socias non defore uires.
Siccine nos inquit boiorum in bella ruentis
Spectastis? cum tanta lues uulgusq; tremendum
Ingrueret: rupesq; iterum tarpeia paueret.
Quas ego tunc animas dextra, quæ corpora fudi
Irata tellure sata: & uix uulnere uitam
Reddentis uno: iacuere ingentia membra
Per campos: magnisq; premunt nunc ossibus arua.
Scilicet has ferat ut laudes seruilius: arma
Adiungat: nisi diuiso uicisse triumpho
Vt nequeam: & decoris contentus parte quiescam.
Quippe monent superi: similes ne fingite uobis?
Classica qui tremitis diuos: sat magnus in hostem
Augur adest ensis, pulchrumq; & milite dignum
Auspicium latio: quod in armis dextera præstat.
An coruine sedet: clausum se consul inerti
Vt teneat uallo: pœnus nunc occupet altos
Arreti muros? corithi nunc diruat arcem?
Hinc clusina petat? postremo ad mœnia romæ
Illæsus contendat iter deforme? sub armis
Vana superstitio: dea sola in pectore uirtus
Bellantum uiget. umbrarum me noctibus atris
Agmina circunstant: trebiæ qui gurgite, quiq;
Eridani uoluuntur aquis, inhumata iuuentus.
Nec mora iam medio cœtu signisq; sub ipsis
Postrema aptabat nulli exorabilis arma.
Aere atq; æquorei tergo flauente iuuenci
Cassis erat munita uiro: cui uertice surgens
Triplex crista iubas effundit crine seuero.
Scylla super fracti contorquens pondera remi
Instabat: sæuosq; canum pandebat hiatus:

Nobile gergeni spolium: quod rege superbus
Boiorum cæso capiti illacerabile uictor
Aptarat: pugnasq; decus portabat in omnis:
Loricam induitur: tortos huic nexilis hamos
Ferro squama rudi, permixtoq; asperat auro.
Tum clypeum quatit: aspersum quem cædibus olim
Celticus ornarat cruor: humentiq; sub antro
Ceu fœtum lupa permulcens puerilia membra
Ingentem assaraci cælo nutribat alumnum.
Hinc ensem lateri, dextræq; accommodat hastam.
Stat sonipes: uexatq; ferox humentia frena,
Caucaseam instratus uirgato corpore tigrim.
Inde exceptus equo, qua dant angusta uiarum:
Nunc hos nunc illos adit atq; hortatibus implet.
 Vestrum opus est uestrumq; decus: suffixa per urbem
Pœni ferre ducis spectanda parentibus ora.
Vnum hoc pro cunctis sat erit caput: aspera quisq;
Hortamenta sibi referat: meus heu meus atris
Ticini frater ripis iacet: & meus alta
Metitur stagna eridani sine funere natus.
Hæc sibi quisq;. sed est uestrum cui nulla doloris
Priuati rabies: is uero ingentia sumat
E medio: fodiant quæ magnas pectus in iras:
Perfractas alpes, passamq; infanda saguntum,
Quosq; nephas uetiti transcendere nomen iberi
Tangere iam tybrim: nam dum uos augur & extis
Quæsitæ fibræ uanusq; moratur aruspex:
Solum iam superest tarpeio imponere castra.
Turbidus hæc: uisoq; arctis in milibus atras
Bellatore iubas aptante: est orsi te munus
Est ait hoc certare tuum: quis opima uolenti
Dona ioui portet feretro suspensa cruento.

Nam cur hæc alia pariatur gloria dextra.
Hinc prouectus equo postq; inter prælia notam
Accepit uocem. procul hinc te martius inquit
Murrane ostendit clamor: uideoq; furentem
Iam tyria te cæde: uenit laus quanta: sed oro
Hæc angusta loci ferro patefacta relaxa.
Tum soracte satum præstantem corpore & armis
Aequinum noscens, patrio cui ritus in aruo
Cum prius arcitenens accensis gaudet aceruis:
Exta ter innocuos late portare per ignes.
Sic in apollinea semper uestigia pruna
Inuiolata teras: uictorq; uaporis ad aras
Dona serenato referas solemnia phœbo:
Concipe ait dignum factis æquane furorem
Vulneribusq; tuis: socio te cædis & iræ
Non ego marmaridum mediam penetrare phalangem,
Cinyphiæq; globos dubitarim irrumpere pugnæ,
Nec iam ultra monitus & uerba morantia martem
Ferre ualet: longo æneadis quod flebitur æuo
Increpuere simul feralia classica signum:
·Ac tuba terrificis fregit stridoribus auras.
Heu dolor heu lachrimæ nec tot post sæcula seræ:
Horresco ut pendente malo: ceu ductor ad arma
Excitet hic tyrius: latebrosis collibus astur,
Et libys, & torta balearis sæuus habena,
Erumpunt, multusq; maces garamasq; nomasq;:
Tum quo non alius uenalem in prælia dextram
Ocior attulerit: conductaq; bella probarit
Cantaber: & galeæ contempto tegmine uasco.
Hinc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma, simulq;
Consona uox urget: signum clamore uicissim
Per collis tyria circunfundente corona.

Auertere dei uultus: fatoq; dederunt
Maiori non sponte locum: timet ipse tyranni
Fortunam libyci mauors: disiectaq; crinem
Illachrymat uenus: & delum peruectus apollo
Tristem mœrenti solatur pectine luctum.
Sola appennini residens in uertice duras
Expectat cædes inimico pectore iuno:
Et uelut erecto metuendi libera cælo
Ipsa suis manibus præsumpta piacula mittit.
Primæ picentum erupto ceu turbine fusa
Agmina & hannibalem ruere ut uidere cohortes:
Inuadunt ultro: & pœnas pro morte futura
Turbato ductore petunt, accensa iuuentus.
Funditur unanimo nissu & concordibus ausis
Pilorum in pœnos nimbus: fixosq; repulsi
Submittunt clypeos curuato pondere teli.
Acrius hoc rursum libys & præsentia sæui
Extimulat ducis: hortantes se quisq; uicissim
Incumbunt: pressoq; impellunt pectore pectus.
Ipsa facem quatiens, ac flauam sanguine multo
Sparsa comam medias acies bellona pererrat.
Stridit tartareæ nigro sub pectore diuæ
Lethiferum murmur: feraliq; horrida cantu
Buccina lymphatas agit in certamina mentes.
His iras aduersa fouent, cruduscq; ruente
Fortuna stimulus spem proiecisse salutis.
Hos dexter deus & læto uictoria uultu
Arridens acuit: martisq; fauore fruuntur.
Arreptus pulchro cædum lateranus amore
Dum sequitur dextram: in medios penetrauerat hostis.
Quem postq; florens æquali lentulus æuo
Conspexit nimium pugnæ nimiumq; cruoris

Infestas inter non æquo marte cateruas
Fata irritantem: nissu se concitat acri.
Immitemq; bogam: qui iam uicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo: uelocior hasta
Occupat & socium duris se casibus addit.
Tunc alacres arma agglomerant: geminaq; corusci
Fronte micant: paribus fulgent capita ardua cristis.
Actus in aduersos casu: nanq; obuia ferre
Arma quis auderet? nisi quem deus ima colentum
Damnasset stygiæ nocti: perfracta gerebat
Syrticus excelso decurrens robora monte:
Et quatiens acer nodosi pondera rami,
Flagrabat geminæ nequicq; cædis amore.
Non hic egates infidaq; littora nautis
O iuuenes, motumq; nouis sine marte procellis
Fortunā bello pelagus dabit: æquoris olim
Victores, media sit qualis discite terra
Bellator libys: & meliori cedite regno.
Ac simul infesto lateranum uulnere truncæ
Arboris urgebat iungens conuitia pugnæ.
Lentulus hic frendens ira: thrasimenus in altos
Ascendet citius collis: q̄ sanguine roret
Iste pio ramus: subsidens ilia nissu
Conantis suspensa fodit. tum feruidus atro
Pulmone exundat per hiantia uiscera sanguis
Nec minus accensis in mutua funera dextris
Parte alia campi sæuit furor: altus inertem
Obtruncat nereum rullo. ditissimus agri
Occumbis generose uolunx: nec clausa repostis
Pondera thesauris, patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore & possessa mapalia soli
Profuerint. quid rapta iuuant? quid genitibus auri

Nunq̃ extincta ſitis? modo quem fortuna fouendo
Congeſtis opibus domiſq; referſit opimis:
Nudum tartarea portauit nauita cymba.
Iuxta bellator iuuenilibus appius auſis
Pandebat campum cæde: atq; ubi plurima uirtus,
Nulliq; aſpirare uigor: decus inde petebat.
Obuius huic atlas: atlas a ſanguine ibero
Nequicq̃ extremæ longinquus cultor harenæ
Impetit hos haſta: leuiterq; e corpore ſummo
Deguſtat cuſpis generoſum extrema cruorem.
Intonuere minæ: uiolentaq; lumina flammis
Exarſere nouis: furit & diffulminat omnem
Obſtantum turbam: & clauſum ſub caſſide uulnus
Martia commendat mananti ſanguine membra.
Tum uero aſpiciens pauitantem, & condere ſemet
Nitentem ſocijs iuuenem, ceu tigride cerua
Hircana cum prenſa tremit: uel territa pennas
Colligit accipitrem cernens in nube columba:
Aut dumis ſubit: albenti ſi ſenſit in ethra
Librantem uiſus aquilam lepus ore citato.
Enſe ferit tum colla uiri: dextramq; micantem
Demetit: ac mutat ſucceſſu ſæuior hoſtem.
Stabat fulgentem portans in bella bipennem
Cinyphius: ſoceriq; miſer magonis inire
Optabat pugnam ante oculos: ſpe laudis iſalces,
Sidonia tumidus ſponſa: uanoq; ſuperbus
Fœdere promiſſæ poſt dardana prælia thædæ.
Huic immittit atrox uiolentas appius iras.
Conantiq; grauem fronti librare ſecurim
Altior inſurgens galeam ſuper exigit ictum:
Et fragilis ualido conamine ſoluitur enſis
Aere in cinyphio: nec diſpar ſortis iſalces

Vmbonem incerto detersit futilis ictu.
Tum quod humo haud unq; ualuisset uellere saxum:
Ni uires trux ira daret: torquebat anhelans
Appius: & lapsu resupina in terga cadentem
Mole premit scopuli: perfractisq; ossibus urget.
Vidit coniuncto miscens certamina campo
Labentem socer: & lachrymæ sub casside fusæ
Cum gemitu: rapidusq; ruit. data fœdera nuper
Accendunt animos, expectatiq; nepotes.
Iamq; aderat: clypeumq; uiri atq; immania membra
Lustrabat uisu: propiorq; a fronte coruscæ
Lux galeæ sæuas paulum tardauerat iras.
Haud secus e specula præceps delatus opaca
Subsidens campo summissos contrahit artus:
Cum uicina trucis conspexit cornua tauri
Quamuis longa fames stimulet leo: nunc ferus alta
Surgentes ceruice toros: nunc torua sub hirta
Lumina miratur fronte: ac iam signa mouentem
Et sparsa pugnas meditantem spectat harena.
Hic prior intorquens telum sic appius infit.
Siqua tibi pietas ictum ne desere fœdus:
Et generum comitare socer. per tegmina uelox
Tunc ærisq; moras leuo stetit hasta lacerto,
At contra non dicta libys sed feruidus hastam
Perlibrat magni donum memorabile fratris:
Cæso quam uictor sub mœnibus ille sagunti
Abstulerat durio: ac spectatæ nobile pugnæ
Germano dederat portare in prælia pignus.
Telum ingens perq; arma uiri, perq; ora doloris
Adiutum nisu, lœtalem protulit ictum.
Exanguesq; uiri conantis uellere ferrum
In uulnus cecidere manus: iacet æquore nomen

Clarum mæonio, atq; italæ pars magna ruinæ
Appius: intremuere lacus: corpusq; refugit
Contractis thrasimenus aquis: telum ore cruento
Expirans premit: atq; admorsæ immurmurat hastæ.
Nec fati melior mamercus corpore toto
Exoluit pœnas nulli non saucius hosti
Nanq; per aduersos qua lusitana ciebat
Pugnas dira manus: raptum cum sanguine teli
Signiferi magna uexillum mole ferebat:
Et trepida infœlix reuocabat signa suorum.
Sed furiata cohors, ausisq; accensa superbis,
Quodcumq; ipsa manu gestabat missile: quicquid
Præbebat tellus sparsis uix peruia telis:
Iniecit pariter: pluresq; in corpore nullo.
Aduolat interea fraterni uulneris ira
Turbatus libyæ ductor: uisoq; cruore
Num lateri cuspis num toto pondere telum
Sedisset: fremitq; amens, sociosq; rogabat.
Vtq; metum lœti procul & leuiora pauore
Cognouit proprio: tectum gestamine præceps
Ex acie rapit: & tutis a turbine pugnæ
Constituit castris: medicas hinc ocius artes
Et senioris opem sinali uocat: ungere uulnus
Herbarum hic succis, ferrumq; e corpore cantu
Exigere, & somnum tacito misisse chelydro
Anteibat cunctos: nomenq; erat inde per urbes
Perq; parethoniæ celebratum littora syrtis.
Ipse olim antiquo primum garamanticus hammon
Scire pater dederat sinalo, morsusq; ferarum
Telorumq; graues ictus sadare medendo.
Atq; is deinde suo moriens cælestia dona
Monstrarat nato: natusq; hæredis honori

Tansmisit patrias artes: quem deinde secutus
Haud leuior fama sinalus garamantica sollers
Monstrata augebat studio: multaq; uetustum
Hammonis comitem numerabat imagine patrem.
Tum produita ferens leui medicamina dextra
Ocius intortos de more astrictus amictus
Mulcebat lympha purgatum sanguine uulnus.
At mago exuuias secum cæsiq; uolutans
Hostis mente necem, fraternas pectore curas
Pellebat dictis: & casum laude leuabat.
Parce metu germane: meis medicamina nulla;
Aduersis maiora feres: iacet appius hasta
Ad manes pulsus nostra: si uita relinquat
Sat nobis actum est: sequar hostem lætus ad umbras.
Quæ dum turbatos auertunt æquore campi
Ductores: ualloq; tenent: ex agmine pœnum
Cædentem consul tumulo speculatus ab alto,
Atq; atram belli castris se condere nubem,
Turbidus extemplo trepidantes milite mœsto
Inuadit cuneos: subitoq; pauore relaxat
Iam rarescentis acies: tum uoce feroci
Poscit equum: ac mediæ ruit in certamina uallis.
Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum
Illidit terris molitus iupiter altas
Fulmine nunc alpes nunc mixta ceraunia cælo:
Intremuere simul tellus, & pontus, & æther:
Ipsaq; commoto quatiuntur tartara mundo.
Incidit attonitis inopino turbine pœnis
Haud secus improuisa lues: gelidusq; sub ossa
Peruasit miseris conspecti consulis horror.
It medius ferroq; ruens, densissima latum
Pandit iter. clamor uario discrimine uocum

Fert belli rabiem ad ſuperos: & ſydera pulſat.
Ceu pater oceanus cum ſæuior æthere calpen
Herculeam ferit et exeſa in uiſcera montis
Contortum pelagus latrantibus ingerit undis:
Dant gemitum ſcopuli: fractaſq; in rupibus undas
Audit tarteſſos latis diſtermina terris:
Audit non paruo diuiſus gurgite lixus.
Ante omnis iaculo tacitas fallente per auras
Occubuit bogus: infauſtum qui primus ad amnem
Ticini rapidam in rutulos contorſerat haſtam.
Ille ſibi longam cloto, turbamq; nepotum
Crediderat uanis deceptus in alite ſignis.
Sed non augurio parcarum impellere metas
Conceſſum cuiq;: ruit inter tela cruentis.
Suſpiciens oculis cælum: ſuperoſq; repoſcit
Tempora promiſſæ media iam morte ſenectæ.
Nec bigaſo exultare datur: ſe impune relictum
Conſulis ante oculos uictum ſpoliare libonem.
Laurigeris decus illud auis uanaq; iuuenta
Florebat: ſed maſſylus ſucciderat enſis
Pubeſcente caput mala: properoq; uirentes
Delerat læto bellator barbarus annos,
Flaminium imploraſſe tamen iam morte ſuprema
Haud fruſtra fuit: auulſa eſt nam protinus hoſti
Ore ſimul ceruix: iuuit punire feroci
Victorem exemplo, monſtratum reddere lætum.
Quis deus o muſæ paribus tot funera uerbis
Euoluens, tantiſq; umbris in carmine digna
Quis lamenta ferat? certantes laude cadendi
Primæuos iuuenes: mortiſq; in limine crudæ
Facta uirum, & fixis rabiem ſub pectore telis.
Sternitur alternus uaſtis concurſibus hoſtis:

Nec spoliare uacat, prædæq; aduertere mentem.
Vrget amor cædum: clausis dum detinet hostem
Fraternum castris uulnus: funditq;, ruitq;,
Nunc iaculis, nunc ense, modo inter milia consul
Bellantum conspectus equo, modo marte feroci
Ante aquilas & signa pedes: fluit impia riuis
Sanguineis uallis: tumuliq; & concaua saxa
Armorum sonitus flatusq; imitantur equorum
Miscebat campum membrorum in prælia portans
Celsius humano robur: uisaq; pauentes
Mole gigantei uertebat corporis alas
Othrys marmarides: lati super agmen utrunq;
Ingens tollebant humeri caput: hirtaq; toruæ
Frontis cæsaries, & crinibus æmula barba
Vmbrabat rictus: squallore huic hispida diro
Et uillosa feris horrebant pectora setis.
Aspirare uiro, propioremq; addere martem
Haud uisum cuiquam: laxo ceu belua campo,
Incessebatur cunctis ex agmine telis.
Tandem uesanos pallantum in terga ferenti
Cum fremitu uultus tacita per nubila penna
Intrauit toruum cortynia lumen arundo.
Auertitq; uirum: fugientis ad agmina consul
Intorquet tergo iaculum: quod tegmine nudas
Irrumpit costas: hirtoq; a pectore primum
Mucronem ostentat: rapidus conuellere tentat:
Qua nasci ferrum fulgenti cuspide cernit.
Donec abundanter defuso sanguine late
Procubuit moriens: & telum uulnere pressit.
Spiritus exundans uicinum puluere moto
Persiauit campum: & nubem dispersit in auras.
Nec minor interea tumulis siluisq; fremebat

Diuersus mauors: uariaq; per ardua pugna
Et saxa & dumi rorantes cæde nitebant.
Exitium trepidis lætiq; & stragis acerbæ
Causa sichæus erat. murranum ille eminus hasta
Perculerat: quo non alius, cum bella silerent,
Dulcius œagrios pulsabat pectine neruos.
Occubuit silua in magna patriosq; sub ipso
Quæsiuit montes læto, ac fœlicia baccho
Aequana, & zephiro surrentum molle salubri.
Addiderat misero comitem: pugnæq; ferocis
Gaudebat tristi uictor nouitate sichæus.
Pallantis nam dum sequitur: peruaserat altam
In siluam: & priscæ recliuis ab ictibus ulmi
Terga tuebatur trunco: frustraq; relictos
Tauranus comites suprema uoce ciebat.
Transegit iuuenem: ac perfossis incita membris
Hæsit in opposito cuspis sidonia ligno.
Quid uobis quæ nam ira deum uel mente sinistra
Quæ sedit formido uiri? qui marte relicto
Ramorum quæsistis opem? non æquus in arctis
Ni mirum rebus suasor metus: arguit asper
Exitus euentu praui consulta timoris.
Annosa excelsos tendebat ad æthera ramos
Aesculus umbrosum magnas super ardua siluas
Nubibus incertans altis caput: instar aperto
Si staret campo nemoris: lateq; tenebat
Frondosi nigram tellurem roboris umbra.
Par iuxta quercus longum molita per æuum
Vertice candenti proferre sub astra cacumen,
Diffusas patulo laxabat stipite frondes:
Vmbrabatq; coma summi fastigia montis.
Huc æthnea cohors triquetris quam miserat oris

Rex arethusa tuus: defendere nescia morte
Dedecus, & mentem nimio mutata pauore
Certatim sese tulit: ascendensque uicissim
Pressit nutantes incerto pondere ramos.
Moxque alius super atque alius consistere tuto
Dum certant: pars excussi: nam fragmine putri
Ramorum & senio male fida fefellerat arbor:
Pars trepidi celso inter tela cacumine pendent.
Turbatos una properans consumere peste
Corripit æratam iamdudum in colla bipennem
Deposito clypeo mutatus tela sichæus.
Incumbunt sociæ dextræ: magnoque fragore
Pulsa gemit crebris succumbens ictibus arbos.
Fluctuat infœlix concusso stipite turba:
Ceu zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos:
Fronde super tremuli uix tota cacuminis hærens
Luctatur nido pariter luctante uolucris.
Procubuit tandem multa deuicta securi
Suffugium infœlix miseris & inhospita quercus:
Elisitque uiros spatiosa magna ruina.
Inde aliæ cladum facies: contermina cædis
Collucet: rapidoque inuoluitur æsculus igni.
Iamque intra frondes arenti robore gliscens
Verticibus sæuis torquet uulcanus anhelos
Cum feruore globos flammarum: & lumina torret.
Nec tela interea cessant semiusta gementum:
Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos.
Hæc inter miseranda uirum certamina, consul
Ecce aderat uoluens iram exitiumque sichæo.
At iuuenis dubio tantæ discrimine pugnæ
Occupat euentum telo tentare priorem
Cui medio leuiter clypeo stetit æris in ora

Cuſpis: & oppoſitas uetita eſt tranſmittere crates
Sed non et conſul miſſo concredere telo
Fortunam optatæ cædis parat: ac latus enſe
Haurit: nec crudæ tardarunt tegmina parmæ.
Labitur infœlix: atq; oppetit ore cruento
Tellurem expirans: tum diffundente per artus
Frigore ſe ſtygio manantem in uiſcera mortem
Accipit: & longo componit lumina ſomno.
Atq; ea dum uariis permixtus triſtia mauors
Caſibus alternat: iam caſtris mago relictis,
Iam libyæ ductor properantia ſigna citato
Raptabat curſu: & ceſſata reponere auebant
Tempora cæde uirum, ac multo penſare cruore.
It globus intorquens nigranti turbine nubem
Pulueris: & ſurgit ſublatis campus harenis.
Quacq; ferens greſſum flectit ueſtigia ductor:
Vndanti circum tempeſtas acta procella
Voluitur: atq; altos operit caligine montis
Occubuere ſimul fontanus, butta canorum
Transfixi guttur: preſſoq; e uulnere cuſpis
Proſpexit terga, hunc triſtes miſere fregellæ
Multiplicem proauis: hunc mater anagnia fleuit.
Haud diſpar fortuna tibi leuine: ſed auſo
Non eadem: neq; enim tyrio concurrere regi
Tantas. ſed lectus par ad certamen hiremon
Autololum moderator erat. quem poplite cæſo
Dum ſpoliat: grauis immiti cum turbine coſtas
Fraxinus irrumpit: collapſaq; membra ſub ictu
Hoſte ſuperfuſo ſubita cecidere ruina
Nec ſidicina cohors deſit: uiridaſius armat
Mille uiros: nulli melius uel ponere caſtra,
Vel iunxiſſe ratem, duroq; reſoluere muros

Ariete,& in turrim subitos immittere pontes.
Quem postquam lybiæ ductor uirtute feroci
Exultare uidet:namq; illi uulnere præceps
Terga dabat leuibus diffisus araurieus armis:
Acrius hoc pulcro mauorte accensus in iram
Et dignum sese ratus in certamine sæuo,
Cominus ire uiro referenti e corpore telum
Aduolat:& fodiens pectus laudande laborum
Quisquis es:haud alia decuit te occumbere dextra.
Ad manes lœti perfer decus:itala gentis
Ni tibi origo foret:uita donatus abires.
Hinc fadum petit:& ueterem bellare labicum.
Cui siculis quondam terris congressus hamilcar
Clarum spectato dederat certamine nomen.
Immemor annorum seniumq; oblitus in arma
Ille quidem cruda mente & uiridissimus iræ
Ibat:sed uani frigentem in marte senectam
Prodebant ictus:stipula crepitabat inani
Ignis iners:crassamq; dabat sine robore flammam.
Quem postquam accepit patrio monstrante superbus
Armigero pœnum ductor:certamina primæ
Hic lue nunc inquit pugnæ:te notus hamilcar
Hac trahit ad manes dextra.tum librat ab aure
Intorquens iaculum:& uersantem in uulnere sese
Transigit:extracta fœdauit cuspide sanguis
Caniciem:& longos finiuit morte labores.
Nec minus herminium primis obtruncat in armis
Assuetum thrasimene tuos prædantibus hamis
Exhaurire lacus:patriæq; alimenta senectæ
Ducere suspenso per stagna latentia lino.
Interea exanimum mœsti super arma sichæum
Portabant pœni:corpusq; in castra ferebant.

Quos ubi conspexit tristi clamore ruentis
Ductor præsago percussus pectora luctu:
Qui nam inquit dolor o socij: quæ ue ira deorum
Eripuit nobis: num te dulcedine laudis
Flagrantem, & nimio primi mauortis amore
Atra sichææ dies properato funere carpsit?
Vtq; dato gemitu lachrymæ assensere ferentum:
Et dictus pariter cædis mœrentibus auctor:
Cerno ait aduerso pulchrum sub pectore uulnus
Cuspidis iliacæ. dignus carthagine dignus
Hasdrubale ad manes ibis: nec te optima mater
Dissimilem lugebit auis: stygia ue sub umbra
Degenerē cernens noster uitabit hamilcar.
At mihi flaminius tam mœsti causa doloris
Morte sua minuet luctus: hæc pompa sequetur
Exequias: sero q̄ emptum uolet impia roma
Non uiolasse mei corpus mucrone sichæi.
Sic memorans torquet fumantem ex ore uaporē:
Iraq; anhelatum perturbat pectore murmur.
Vt multo accensis feruore exuberat undis:
Clausus ubi exusto liquor indignatur aheno:
Tum præceps ruit in medium. cælumq; fatigat
Flaminium incessens: nec dicto segnius ille
Bella capessebat: propiorq; insurgere mauors
Cœperat: & campo iunctus iam stabat uterq;.
Cum subitus per saxa fragor: motiq; repente
Horrendum colles, & summa cacumina totis
Intremuere iugis: nutant in uertice siluæ
Pinifero: fractæq; ruunt super agmina rupes.
Immugit penitus conuulsis ima cauernis
Dissiliens tellus: nec paruos rumpit hiatus.
Atq; umbras late stygias immensa uorago

Faucibus ostendit patulis: manesq́ʒ profundi
Antiquum expauere diem. lacus acer in altos
Sublatus montis & sede excussus auita
Lauit tyrrhenas ignota aspergine siluas.
Iāq́ʒ eadem populos magnorumq́ʒ oppida regū
Tempestas & dira lues strauitq́ʒ, tulitq́ʒ:
Ac super hæc reflui pugnarūt montibus amnes:
Et retro fluctus torsit mare: monte relicto
Appenninicolæ fugere ad littora fauni.
Pugnabat tamen, heu belli uecordia, miles
Iactatus titubante solo: tremebundaq́ʒ tela
Subducta tellure ruens torquebat in hostem.
Donec pulsa uagos cursus ad littora uertit
Mentis inops: stagnisq́ʒ illata est daunia pubes.
Quis consul terga increpitans: ꝗnā turbine motæ
Ablatis terræ inciderat: quid deinde quid oro
Restat io profugis? uos en ad mœnia romæ
Ducitis hannibalem: uos in tarpeia tonantis
Tecta faces ferrumq́ʒ datis: sta miles: & acris
Disce ex me pugnas: uel si pugnare negatum
Disce mori. dabit exemplum non uile futuris
Flaminius: ne terga libys, ne cantaber unq́ʒ
Consulis aspiciat. solus si tanta libido
Est uobis rabiesq́ʒ fugæ: tela omnia solus
Pectore consumo: & moriens fugiente per auras
Hac anima uestras reuocabo ad prælia dextras.
Dūq́ʒ ea cōmemorat: densosq́ʒ obit obuius hostis:
Aduolat ora ferus mentemq́ʒ ducarius: acri
Nomen erat gentile uiro: fusisq́ʒ cateruis
Boiorum quondam patriis antiqua gerebat
Vulnera barbaricæ mentis: noscensq́ʒ superbi
Victoris uultus: tu ne inquit maximus ille

Boiorum terror? libet hoc cognoſcere telo
Corporis an tanti manet de uulnere ſanguis
Nec uos pœniteat populares fortibus umbris
Hoc mactare caput: noſtros hic curribus egit
Inſiſtens uictor alta ad capitolia patres.
Vltrix hora uocat. pariter tunc undiq; fuſis
Obruitur telis: nimboq; ruente per auras
Contectus nulli dextra iactare reliquit
Flaminium cecidiſſe ſua. nec pugna perempto
Vlterior ductore fuit: namq; agmine denſo
Primores iuuenum ſæua ad diſcrimina martis
Infenſi ſuperis, dextriſq;, & cernere pœnum
Victorem plus morte rati, ſuper ocius omnes
Membra ducis, ſtratoſq; artus, certamine magno
Telaq;, corporaq;, & non fauſto marte cruentas
Iniecere manus: ſic denſi cædis aceruo
Ceu tumulo texere uirum. tum ſtrage per undas,
Per ſiluas ſparſa, perq; altam ſanguine uallem,
In medias fratre inuectus comitante cateruas
Cæſorum iuuenum pœnus: quæ uulnera cernis?
Quas mortes inquit? premit omnis dextera ferrum:
Armatuſq; iacet ſeruans certamina miles.
Hos en hos obitus noſtræ ſpectate cohortes:
Fronte minæ durant: & ſtant in uultibus iræ
Et uereor: ne quæ tanta creat indole tellus
Magnanimos fœcunda uiros: huic fata dicarint
Imperium: atq; ipſis deuincat cladibus orbem.
Sic fatus ceſſit nocti: finemq; dedere
Cædibus infuſæ ſubducto ſole tenebræ.

Silij Italici Punicorum Liber Sextus.

DE BELLO PVNICO.

IAm tartessiaco quos soluerat æquore titan:
In noctem diffusus equos urgebat eois
Littoribus: primiq; nouo phaetonte retecti
Seres lanigeris repetebant uellera lucis.
Et fœda ante oculos strages, propiusq; pa-
tebat
Insani mauortis opus: simul arma, uiriq;,
Ac mixtus sonipes, dextræq; in uulnere, cæsi
Hærentes hastis, passim clypeiq;, tubæq;,
Atq; artus trunci capitum, fractusq; iacebat
Ossibus in duris ensis. nec cernere deerat
Frustra seminecum quærentia lumina cælum.
Tum spumans sanie lacus: & fluitantia summo
Aeternum tumulis orbata cadauera ponto.
Nec tamen aduersis fuerat fracta itala uirtus.
Brutius ingenti miserandæ cædis aceruo
Non æquum ostentans confosso corpore martem,
Extulerat uix triste caput: truncosq; trahebat
Per stragem neruis interlabentibus artus
Tenuis opum, non patre nitens, lingua ue, sed asper
Ense, nec e uolsca quisq; uir gente redemit
Plus æui: nec magnanima puer abdere sese
Pubescente gena castris optarat: & acer
Flaminio spectatus erat: cum celtica uictor
Obrueret bello diuis melioribus arma.
Inde honor, ac sacræ custodia marte sub omni
Alitis: hinc causam nutriuit gloria leti.
Nanq; necis certus: captæ prohibere nequiret
Cum pœnos aquilæ: postq; subsidere fata
Viderat, & magna pugnam inclinare ruina:
Occulere interdum, & terræ mandare parabat.

Sed subitis uictus telis labentia membra
Prostrauit super: atq; illecta morte tegebat.
Verum ubi lux nocte e stygia miseroq; sopore
Reddita: uicini de strage cadaueris hasta
Erigitur: soloq; ingens conamine late
Stagnantem cæde & facilem discedere terram
Ense fodit: clausamq; aquilæ infœlicis adorans
Effigiem palmis languentibus æquat harenas.
Supremus fessi tenuis tum cessit in auras
Halitus: & magnam misit sub tartara mentem.
Iuxta cernere erat merito sibi poscere carmen
Virtutis sacram rabiem. leuinus ab alto
Priuerno uitis latiæ persignis honore
Exanimum nasamona tyren super ipse iacebat
Exanimis. non hasta uiro, non ensis: in arctis
Abstulerat fors arma: tamen certamine nudo
Inuenit marti telum dolor: ore cruento
Pugnatum: ferriq; uicem dens præbuit iræ.
Iam laceræ nares, fœdataq; lumina morsu,
Iam truncum raptis caput auribus, ipsaq; diris
Frons depasta modis, & sanguine abundat hiatus.
Nec saciat: donec mandentia linqueret ora
Spiritus & plenos rictus mors atra teneret.
Talia dum præbet tristis miracula uirtus:
Diuerso interea fugientes saucia turba
Iactantur casu: siluisq; per auia cæcis
Ablati furtim multo cum uulnere solos
Per noctem metantur agros: sonus omnis & aura
Exterrent, pennaq; leui commota uolucris.
Non sopor aut menti requies: agit asper acerba
Nunc mago attonitos, nunc arduus hannibal hasta.
Serranus, clarum nomen tua, regule proles:

Qui longum ſemper fama gliſcente per æuum
Infidis ſeruaſſe fidem memorabere pœnis:
Flore nitens primo, patrijs heu punica bella
Auſpicijs ingreſſus erat: miſeramq; parentem
Et dulcis triſti repetebat ſorte penates
Saucius: haud illi comitum ſuper ullus: & atris
Vulneribus qui ferret opem: per deuia fractæ
Innitens haſtæ, furtoq; ereptus opacæ
Noctis iter tacitum peruſina ferebat in arua.
His feſſus parui, quæcunq; hic fata darentur,
Limina pulſabat tecti: tum membra cubili
Euoluens non tarda marus, uetus ille parentis
Miles & haud ſurda tractarat prælia fama:
Procedit renouata focis & paupere ueſta
Lumina prætendens: utq; ora agnouit, & ægrum
Vulneribus duris, ac lamentabile uiſu
Lapſantis fultum truncata cuſpide greſſus:
Funeſti rumore mali iam ſaucius aures,
Quod ſcelus o nimium uitæ nimiumq; ferendis
Aduerſis genitus cerno: te maxime uidi
Ductorum: cum captiuo carthaginis arcem
Terreres uultu: crimen culpamq; tonantis
Occidere: atq; hauſi: quem non ſidonia tecta
Expulerint euerſa meo de corde, dolorem.
Eſtis ubi en iterum ſuperi: dat pectora ferro
Regulus? an ſtirpem tantæ periura recidit
Surgentem carthago domus? inde ægra reponit
Membra toro: nec ferre rudis medicamina: quippe
Callebat bellis: nunc purgat uulnera lympha:
Nunc mulcet ſuccis: ligat inde: ac uellera molli
Circundat tactu: & torpentes mitigat artus.
Exin cura ſeni triſtem depellere feſſo

Ore ſitim:& parca uires accerſere menſa.
Quæ poſtq̃ properata:ſopor ſua munera tãdem
Applicat:& mitem fundit per membra quietem.
Necdum exorta dies:marus inſtat uulneris æſtus
Expertis medicare modis:gratumq; teporem
Exutus ſenium trepida pietate miniſtrat.
Hic iuuenis mœſtos tollens ad ſydera uultus
Cũ gemitu lachrymiſq; ſimul:ſi culmĩa nodũ
Tarpeia exoſus damnaſti ſceptra quirini:
Extremas italum res auſoniamq; ruentem
Aſpice ait genitor:tandẽq; aduerte procellis
Aequos iliacis oculos.amiſimus alpes
Nec deinde aduerſis modus eſt:ticinus, & ater
Stragibus eridanus,tuq; inſignite trophæis
Sidoniis trebia,& tellus lachrymabilis arui:
Sed q̃d ego hæc?grauior quãto uis ecce malorũ:
Vidi creſcentis thraſimeni cædibus undas,
Proſtrataq; uirum mole:inter tela cadentem;
Vidi flaminium:teſtor mea numina manes:
Dignam me pœnæ tum nobilitate paternæ
Strage hoſtis quæſiſſe necem:ni triſtia lœtum
Vt quõdam patri nobis quoq; fata negaſſent.
Cætera acerbantem queſtu:lenire laborans
Effatur ſenior:patrio fortiſſime ritu
Quicq̃d adeſt duri:& rerum inclinata feramus.
Talis lege deum cliuoſo tramite uitæ
Per uarios præceps caſus rota uoluitur æui.
Sat tibi ſat magna & totum uulgata per orbem
Stãt documẽta domus:ſacer ille & numine nullo
Inferior:tuus ille parens decora alta parauit
Reſtando aduerſis:nec uirtutem exuit ullam:
Ante reluctantes liquit q̃ ſpiritus artus.

Vix puerile mihi tempus confecerat ætas:
Cum primo malas signabat regulus æuo:
Accessi comes: atq; omnis sociauimus annos:
Donec dijs italæ uisum est extinguere lumen
Gentis: in egregio cuius sibi pectore sedem
Cœperat alma fides: mentemq; amplexa tenebat.
Ille ensem nobis magnorum en instar honorum
Virtutisq; ergo dedit: & sordentia fumo
Quæ cernis nunc frena: sed est argenteus ollis
Fulgor: nec cuiq; marus est post talia dona
Non prælatus eques: uerum superauit honores
Omnis hasta meos: cui me libare lyæi
Quod cernis latices: dignum est cognoscere cām.
Turbidus arentis lento pede sulcat arenas
Bagrada: non ullo libycis in finibus amne
Victus limosas extendere latius undas,
Et stagnante uado patulos inuoluere campos.
Hic studio laticum, quorū est haud ꝓdiga tellus,
Per ripas læti sæuis consedimus aruis.
Lucus iners iuxta stygium pallentibus umbris,
Seruabat sine sole nemus: crassusq; per auras
Halitus erumpens tetrum expirabat odorem.
Intus dira domus: curuoq; immanis in antro
Sub terras specus: & tristes sine luce tenebræ.
Horror mente redit: monstrum exitiabile & ira
Telluris genitum: cui par uix uiderat ætas
Vlla uirum: serpens centum porrectus in ulnas
Lœtalem ripam, & lucos habitabat auernos.
Ingluuiem immensi uentris, grauidamq; ueneni
Aluum deprænsi satiabant fonte leones:
Aut acta ad fluuium torrenti lampade solis
Armenta: & tractæ fœda grauitate per auras

Ac tabe afflatus uolucres: semesa iacebant
Ossa solo informi: tandemq; repletus & asper,
Vastatis gregibus nigro ructabat in antro.
Isq; ubi feruenti concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido, & spumãtibus undis
Nondum etiã toto demersus corpore in amnem
Iam caput aduersæ ponebat margine ripæ.
Imprudens tantæ pestis gradiebar aquino
Appenninicola atq; umbro comitatus auente:
Scire nemus pacemq; loci explorare libebat.
Iamq; propinquantũ tacitus penetrarat in artus
Horror: & occulto riguerunt frigore membra.
Intramus tamen: & nymphas numẽq; p̃camur
Gurgitis ignoti: trepidosq; & multa pauentis
Arcano gressus audemus credere luco.
Ecce e uestibulo primisq; e faucibus antri
Tartareus turbo, atq; insano sæuior euro
Spiritus erumpit: uastoq; e gurgite fusa
Tempestas oritur, mixtam stridore procellam
Cerbereo intorquens: pauefacti clade uicissim
Aspicimus resonare solum: tellusq; moueri,
Atq; antrum ruere, & uisi procedere manes.
Quantis armati cælum petiere gigantes
Anguibus: aut quantus lernæ lassauit in undis
Amphitrioniadem serpens: qualisq; comantes,
Auro seruauit ramos iunonius anguis.
Tantus disiecta tellure sub astra coruscum
Extulit assurgens caput: atq; in nubila primam
Dispersit saniem: & cælum fœdauit hiatu.
Diffugimus tamen: atq; metu conamur anheli
Tollere clamorem frustra: nam sibila totum
Implebant nemus: ac subita formidine cæcus

Et facti damnandus auens, ſed fata trahebant:
Antiquæ quercus ingenti robore ſeſe
Occulit: infandum ſi poſſit fallere monſtrum.
Vix egomet credo, ſpiris ingentibus arctæ
Arboris abſtraxit molem: penituſq; reuulſam
Euertit fundo: & radicibus eruit imis.
Tum trepidum ac ſocios extrema uoce cientem
Corripit: atq; hauſtu ſorbens & faucibus atris
(Vidi reſpiciens) obſcœna condidit aluo.
Infœlix fluuio ſeſe, & torrentibus undis
Crediderat: celeriq; fuga iam nabat aquinus:
Hunc medio inuaſit fluctu: ripæq; relatos
Heu genus infandum leti depaſcitur artus.
Sic dirum nobis & lamentabile monſtrum
Effugiſſe datur: quantum mens ægra ſinebat.
Appropero greſſum: & ductori ſingula pando
Ingemuit caſus iuuenum miſeratus acerbos.
Vtq; erat in pugnã, & martẽ, et prælia, & hoſtẽ
Igneus: & magno audendi flagrabat amore:
Ocius arma rapi, & ſpectatum marte ſub omni
Ire iubet campis equitem: ruit ipſe citatum
Quadrupedem planta fodiens ſcutataq; raptim
Conſequitur iuſſum manus: & muralia portat
Baliſtas tormenta grauis, ſuetamq; mouere
Excelſas turres immenſæ cuſpidis haſtam.
Iamq; ubi feralem ſtrepitu circuntonat aulam
Cornea gramineum perſultans ungula cãpum:
Percitus immani ſerpens euoluitur antro:
Et ſtygios æſtus fumanti exibilat ore:
Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis:
At nemus arrectæ & procera cacumina ſaltus
Exuperant criſtæ: triſido uibrata per auras

Lingua micat motu: atq; assultans æthera lambit.
Vt uero strepuere tubæ: conterritus alte
Immensum attollit corpus: tergoq; residens
Cætera seruatis glomerat sub pectore gyris.
Dira dehinc in bella ruit: rapideq; resoluens
Contortos orbes directo corpore totam
Extendit molem: subitoq; propinquus in ora
Lato distantum spatio uenit omnis anhelans.
Attonitus serpentis equus, frenoq; teneri
Impatiens crebros expirat naribus ignes.
Arduus ille super tumidis ceruicibus altum
Mutat utroq; caput: trepidos inde incitus ira
Nunc sublime rapit: nunc uasto pondere gaudet
Elisisse premens: nunc fractis ossibus atram
Absorbet saniem: & tabo manante per ora
Mutat hians hostem: semesaq; membra relinquit.
Cedebant iam signa retro: uictasq; cateruas
Longius auectas afflatus peste premebat.
Cum ductor propere reuocatam in prælia turmam
Vocibus impellens: serpenti ne itala pubes
Terga damus? libycisq; parem non esse fatemur
Anguibus ausoniam? si debellauit inertes
Halitus ac uiso mens ægra effluxit hiatu:
Ibo alacer: solusq; manus componere monstro
Sufficiam. clamans hæc atq; interritus hastam
Fulmineo uolucrem torquet primam ue lacerto
Venit in aduersam non uano turbine frontem
Cuspis: & haud paulum uires adiuta ruentis
Contra ardore feræ capiti tremebunda resedit.
Clamor ad astra datus, uocesq; repente profusæ
Aetherias adiere domos: furit ilicet ira
Terrigena impatiens dare terga, nouusq; dolori,

Et calybem longo tum primum passus in æuo.
Nec frustra rapidi stimulante dolore fuisset
Impetus alato ni regulus arte regendi
Instantem elusisset equo: rursusq; secutum
Cornipedis gyros, flexi curuamine tergi
Detortis leua celer effudisset habenis.
At non spectator marus inter talia segni
Torpebat dextra: mea tanto in corpore monstri
Hasta secunda fuit: iam iamq; extrema trisulca
Lambebat lingua: fessi certamine terga
Quadrupedis torsi telum: atq; ingentia uelox
In memet sæui serpentis prælia uerto.
Hinc imitata cohors certatim spicula dextris
Congerit: alternasq; ferum diducit in iras.
Donec murali balista coercuit ictu.
Tum fractus demum uires. nec iam amplius ægra
Consuetum ad nissus spina præstante uigorem,
Et solitum in nubes tolli caput acrius instat.
Iamq; aluo penitus demersa phalarica sedit:
Et geminum uolucres lumen rapuere sagittæ,
Iam patulis uasto sub uulnere faucibus aer
Tabificam expirat saniem, specus ultima: iamq;
Ingenti cauda & iaculis & pondere conti
Hæret humi: lassoq; tamen minitatur hiatu.
Donec tormentis stridens magnoq; fragore
Discussit trabs acta caput: longoq; resoluens
Aggere se ripæ tandem exhalauit in auras
Liuentem nebulam fugientis ab ore ueneni.
Erupit tristi fluuio mugitus: & imis
Murmura fusa uadis: subitoq; & lucus, & antrum,
Et resonæ siluis ulularunt flebile ripæ.
Heu quantis luimus mox tristia prælia damnis:

Quantaq; supplicia, & qualis exhausimus iras.
Nec tacuere pii uates: famulumq; sororum
Naiadum, tepida quas bagrada nutrit in unda,
Nos uiolasse manu feris monuere periclis.
Hæc tunc hasta decus nobis, preciumq; secundi
Vulneris a uestro serrane tributa parente,
Princeps quæ sacro bibit e serpente cruorem.
Iamdudum uultus lachrymis atq; ora rigabat
Serranus: medioq; uiri sermone profatur.
Huic si uita duci nostrum durasset in æuum:
Non trebia infaustas superasset sanguine ripas,
Nec thrasimene tuus premeret tot nomina gurges.
Tum senior magnas inquit de sanguine pœnas
Præcœpit tyrio: & præsumpta piacula mortis.
Nam defecta uiris, & opes atrita supinas
Africa tendebat palmas: tum sydere diro
Misit agenoreis ductorem animosa theramne.
Nulla uiro species, decorisq; & frontis egenum
Corpus, at exiguis uigor admirabile membris
Viuidus: & missu magnos qui uinceret artus.
Iam martem ciere: atq; astus adiungere ferro,
Et durus facilem per inhospita ducere uitam.
Haud isti quem nunc penes est sollertia belli
Cederet hannibali: uellem hunc o tristia nobis
Taygeta: hunc unum non durassetis opacis
Eurotæ ripis: uidissem mœnia flammis
Phœnissæ ruere: aut certe non horrida fata
Fleuissem ducis: & nulla quos morte nec igni
Exutos seruans portabo in tartara luctus.
Consertæ campis acies: multusq; per arua
Feruebat mauors: nec mens erat ulla sine ira.
Hic inter medios memorandis regulus ausis

Lassabat ferro: campoq; pericla ruebat:
Nec repetenda dabat lœtali uulnera dextra.
Sic ubi nigrantem torpens stridentibus austris
Portat turbo globum: piceaq; e nube ruinam
Pendentem terris pariter pontoq; minatur:
Omnis & agricola & nemoroso uertice pastor
Et pelago trepidat subductis nauita uelis.
At fraudem nectens: socios ubi concaua saxa
Claudebant: uertit subito certamine gyros:
Et dat terga celer ficta formidine ductor.
Haud secus e stabulis procurans ocia pastor
In foueam parco tectam uelamine frondis
Ducit nocte lupos positæ balatibus agnæ.
Arripuit, traxitq; uirum fax mentis honestæ
Gloria, & incerti fallax fiducia martis.
Nō socios comitū ue manus nō arma sequentum
Respicere: insano pugnæ tendebat amore
Iam solus: nubes subito cum densa laconum
Saxosis latebris intento ad prælia circum
Funditur: & pene insurgit uis sæua uirorum.
O diram latio lucem: fastisq; notandam:
Dedecus o gradiue tuum: tibi dextera & urbi
Nata tuæ tristi damnatur sorte cathenæ.
Haud unq̃ absistam gemitu: te regule uidit
Sydonius carcer: tuq; huic sat magna triumpho
Visa es carthago superis: quæ pœna sequetur
Digna satis tali pollutos marte laconas?
At noua elisæi iurato fœdera patres
Consultant mandare duci: pacisq; sequestrem
Mittere, poscentes uictam inter prælia pubem:
Captiuamq; manum ductore rependere nostro.
Nec mora: iam stabat primis in littoris undis

Nauali propulsa ratis: iam nautica pubes
Aut siluis stringunt remos: aut abiete secta
Transtra nouant: his intortos aptare rudentes,
His studium erecto componere carbasa malo.
Vnca locant prora curuati pondera ferri.
Ante omnis doctus pelagi rectorq; carinæ
Puppim aptat clauumq; cothon: micat æreus alta
Fulgor aqua trifidi splendentis in æquore rostri.
Tela simul uariamq; ferunt contra aspera ponti
Rerũ ad tẽpus opẽ: mediæ stat margine puppis:
Qui uoce alternos nautarũ temperet ictus:
Et remis dictet sonitum: pariterq; relatis
Ad numerum plaudat resonantia cærula tonsis.
Postq; confectum nautis opus: horaq; cursus:
Atq; armata ratis: uentiq; dedere profundum:
Omnis turba ruit: matres, puueriq;, senesq;.
Per medios cœtus trahit atq; inimica per ora
Spectandum fortuna ducem. fert lumina contra
Pacatus frontem: qualis cum littora primum
Attigit appulsa rector sidonia classe.
Accessi comes haud ipso renuente: ratiq;
Impositus mœstis socium me casibus addo.
Illuuiem, atq; inopes mensas, durumq; cubile,
Et certare malis urgentibus, hoste putabam,
Deuicto maius: nec tam fugisse cauendo
Aduersa egregium, q; perdomuisse ferendo.
Spes tamen una mihi: q̃ q; bene cognita & olim
Atrox illa fides: urbem murosq; domumq;
Tangere si miseris licuisset: corda moueri
Posse uiro: & uestro certe mitescere fletu
Claudebã sub corde metus: lachrymasq; putabã
Esse uiro. & nostræ similem inter, tristia mentem

Cum tandem patriæ tyberino allabitur amni:
Seruabam uultus ducis & prodentia sensum
Lumina: & obtutu perstabam intentus eodem.
Siqua fides: unum puer inter mille labores,
Vnum etiam in patria, sæuaq; in agenoris urbe,
Atq; unum uidi pœnæ quoq; tempore uultum.
Obuia captiuo cunctis simul urbibus ibat
Ausonia: & campum turba uincente propinqui
Implentur colles: strepit altis albula ripis.
Ipsi pœnorum proceres immitia corda
Ad patrios certant cultus reuocare: togæq;
Abdebatur honos. stetit illachrymante senatu
Et matrum turba iuuenumq; dolore profuso
Inter tot gemitus immobilis: aggere consul
Tendebat dextram: & patria uestigia primus
Ponentem terra occursu celebrabat amico
Collegit gressum: monitusq; recedere consul:
Nec summum uiolare decus: cingente superba
Pœnorum turba captiuoq; agmine septus,
Ibat: & inuidiam cælo diuisq; ferebat.
Ecce trahens geminũ natorũ martia pignus
Infœlix nimia magni uirtute mariti
Squallentẽ crinẽ, & tristis lacerabat amictus.
Agnoscisne diem? an teneris non hæsit in annis?
Atq; ea postq̃ habitu iuxta & uelamine pœno
Deformem aspexit: fusis ululatibus ægra
Labitur: & gelidos mortis color occupat artus.
Siqua deis pietas tales carthago uidere
Dent tibi sidonias matres: me uoce quieta
Affatus iubet & uestros & coniugis una
Arcere amplexus: patet impenetrabilis ille
Luctibus: & nunq̃ summissus colla dolori.

Hic alto iuuenis gemitu lachrymisq; cohortis.
Magne parẽs ĩquit:quo maius numine nobis
Tarpeia nec in arce ſedet:ſi iura querelis
Sunt conceſſa piis:cur hoc matriq; mihi ꝗ
Solamen?uel cur decus hoc o dure negaſti?
Tangere ſacratos uultus,atq; oſcula ab ore
Libauiſſe tuo:dextram mihi prendere dextra
Non licitum:leuiora forent hæc uulnera quantũ:
Si ferre ad manes infixos mente daretur
Amplexus uenerande tuos,ſed uana recordor
Ni male:nam primo tunc hærebamus in æuo:
Humana maior ſpecies erat:horrida cano
Vertice deſcendens ingentia colla tegebat
Cæſaries:frontiq; coma ſqualllente ſedebat
Terribilis decor:atq; animi uenerabile põdus.
Nil poſthac oculis ſimile incidit.excipit inde
Iam marus,atq; inhibẽs cõuellere uulnera ꝗſtu.
Quid cum ꝑteritis inuiſa penatibus inquit
Hoſpitia & ſedes pœnorum intrauit acerbas?
Affixi clypei curruſq; & ſpicula nota
Aedibus in paruis magni monumenta triumphi
Pulſabant oculos:coniunxq; in limine primo
Clamabat:quo fers greſſus?nõ punicus hic eſt
Regule quem fugias carcer:ueſtigia noſtri
Caſta thori:domus & patriũ ſine crimine ſeruat
Inuiolata larem ſemel hic iterũq;:quid oro
Pollutum eſt nobis?prolem gratante ſenatu
Et patria ſum enixa tibi:tua reſpice ſedes
Hic eſt:unde ingens humeris fulgẽtibus oſtro
Vidiſti latios conſul procedere faſces:
Vnde ire in martem,quo capta referre ſolebas,
Et uictor mecum ſuſpendere poſtibus arma.

Non ego complexus, & sanctæ fœdera thædæ,
Coniugium ue peto: patrios damnare penates
Absiste: ac natis fas est concedere noctem.
Hos inter fletus iunctus uestigia pœnis
Limine se duxit tyrio: quæstusq; reliquit.
Vix dum clara dies summa lustrabat in æthra
Herculei monumenta rogi: cum consul adire
Acciriq; iubet libycos. tum limina templi
Vidimus intrantem: quæ consultata senatus
Quas ue uiri uoces extremum curia mœrens
Audierit: placido nobis ipse edidit ore.
Intulit ut gressus: certatim uoce manuq;
Ad solitam sedem, & uestigia nota uocabant.
Abnuit antiquūq; loci aspernatus honorem est.
At circunfusi non secius undiq; dextram
Prensare: ac patriæ ductorem nomine tanto
Redderet: orabant: captiua posse redemptum
Pensari turba: ac tyrias tum iustius arces
Arsuras dextra: fuerit quæ uincta cathenis.
Tum palmas simul attollēs, ac lumina cælo.
Iustitiæ rectiq; dator qui cuncta gubernas:
Nec leuior mihi diua fides, sarranaque iuno
Quos reditus testes iurata mente uocaui:
Sit mihi fas me digna loqui, latiosq; tueri
Voce focos: ibo ad tyrios non segnior inquit
Stante fide reditus, & saluo fœdere pœnæ.
Sic nobis rerū exitio desistite honorem
Tendere: tot bellis totq; annis fregimus æuum.
Nunc etiā uinclis, & longo carcere torpent
Captiuo in senio uires. fuit ille: nec unq̄
Dum fuit: a duro cessauit munere martis
Regulus: exangui spectatis corpore nomen.

LIBER.VI.

At non carthago fraudum domus, inscia quantum
E nobis restet: iuuenes parat aspera ferro
Pectora captiuos nostra pensare senecta.
Ite dolos contra: gensque astu fallere læta
Discat: me capto quantum tibi roma supersit.
Nec uero placeat: nisi quæ de more parentum
Pax erit: exposcunt libyci: nobisque dedere
Hæc referenda: pari libeat si pendere bellum
Fœdere, & ex æquo geminas conscribere leges.
Sed mihi sit stygios ante intrauisse penates,
Talia qua uideam ferientis pacta latinos.
Hæc fatus tyriæ sese iam reddidit iræ:
Nec monitus spernente graues fidosque senatu
Pœnorum dimissa cohors: quæ mœsta repulsa
Ac minitans capto patrias properabat ad oras.
Prosequitur uulgus patres: ac planctibus ingens
Personat & luctu campus: reuocare libebat
Interdum, & iusto raptum retinere dolore.
Ac trepida & subito ceu stans in funere coniunx
Vt uidit puppim properantem intrare: tremendum
Vociferans celerem gressum referebat ad undam.
Tollite me libyci comitem pœnæque, necisque:
Hoc unum coniunx uteri per pignora nostri
Vnum oro: liceat tecum quoscunque ferentem
Terrarum pelagique pati cælique labores.
Non ego amiclæum ductorem in prælia misi:
Nec nostris tua sunt circundata colla cathenis.
Cur usque ad pœnos miseram fugis? accipe mecum
Hanc prolem: forsan duras carthaginis iras
Flectemus lachrymis: aut si præcluserit aures
Vrbs inimica suas: eadem tunc hora manebit.
Teque tuos simul; uel si stat rumpere uitam:

In patria moriamur: adest comes ultima fati.
Has inter uoces uinclis resoluta moueri
Paulatim, & ripa cœpit decedere puppis.
Tum uero infœlix, mentem furiata dolore,
Exclamat fessas tendens ad sydera palmas.
En qui se iactat libyæ populisq; nephandis
Atq; hosti seruare fidem: data fœdera nobis
Ac promissa fides thalamis ubi perfide nunc est?
Altima uox duras hæc tunc penetrauit ad aures:
Cætera percussi uetuerunt noscere remi.
Tum fluuio raptim ad pelagi deuoluimur oras:
Ac legimus pontum: pinuq; iuuante cauata
Aequor & immensas curua trabe findimus undas.
Ludibrium necis horrescens, uis aspera ponti
Obrueret: scopulisq; ratem furor improbus euri
Frangeret: optabam: moderato flamine lænes
Vexerunt zephyri: tyrioq; dedere furori.
Infœlix uidi: patriamq; remissus in urbem
Narrator pœnæ dura mercede reuerti.
Nec tibi nunc ritus imitantem irasq; ferarum
Pygmaleoneam tentarem expromere gentem:
Si maius quicq̃ toto uidisset in orbe
Gens hominum: q̃ quod uestri ueneranda parentis
Edidit exemplum uirtus: pudet addere questus
Supplicijs: quæ spectaui placido ore ferentem.
Tu quoq; care puer dignum te sanguine tanto
Fingere ne cessa: atq; humentis comprime fletus.
Præfixo paribus ligno mucronibus omnes
Armantur laterum crates: densusq; per artem
Texitur erecti stantisq; ex ordine ferri
Infœlix stimulus: somnisq; hac fraude negatis
Quoscunq; in flexus producto tempore tortor

Inclinauit iners: fodiunt ad uiscera corpus.
Absiste o iuuenis lachrymis: patientia cunctos
Hos superat casus: longo reuirescit in æuo
Gloria: dum cæli sedem terrasq; tenebit
Casta fides: dum uirtutis uenerabile nomen
Viuet: eritq; dies: tua quo dux inclyte fata
Audire horrebunt a te calcata minores.
Hæc marus: & mœsta refouebat uulnera cura.
Interea rapidas perfusa cruoribus alas
Sicut sanguinea thrasimeni tinxerat unda.
Vera ac ficta simul spargebat fama per orbem.
Allia & infandi senones, captæq; recursat
Attonitis arcis facies: excussit habenas
Luctificus pauor, & tempestas aucta timendo.
Hic raptim ruit in muros: uox horrida fertur:
Hostis adest: iaciunt sudes & inania tela.
Ast aliæ laceris canentes crinibus alta
Verrunt tecta deum: & seris post fata suorum
Sollicitant p̄cibus: requiem tenebræq; diesq;
Amisere: iacent portis ululante dolore
Dispersum uulgus: remeantumq; ordine longo
Seruat turba gradus: pendēt ex ore loquentum:
Nec lætis sat certa fides: iterumq; morantur
Orando: & uultu interdum sine uoce precati
Q d̄ rogitāt: audire pauēt: hic fletus, ubi aures
Percussæ grauiore malo: metus inde: negatum
Si scire: & dubius responsi nuntius hæsit.
Iāq; ubi cōspectu redeuntis uisa propinquo
Corpora: sollicite læti funduntur: & ipsis
Oscula uulneribus figunt: superosq; fatigant.
Hic inter trepidos curæ uenerandus agebat.
Serranum marus: atq; olim post fata mariti

Non egressa domum uitato martia cœtu,
Et lucem causa natorum passa ruebat
In luctum similem antiquo: turbata repente
Agnoscensq; mariũ: fidei comes inclyte magnæ
Nunc certe mihi reddis ait leue uulnus: an alte
Vsq; ad nostra ferus penetrauit uiscera mucro?
Quicquid id est: dũ nõ uinctũ carthago cathenis
Arripiat: pœnæq; instauret monstra paternæ:
Gratum est o superi. quotiẽs heu nate petebam
Ne patrias iras animosq; in prælia ferres:
Nec te belligeri stimularet in arma parentis
Triste decus: nimium uiuacis dura senectæ
Supplicia expendi: quæso iam parcite: siqua
Numina pugnastis nobis. hac cladis acerbæ
Discussa ceu nube patres conquirere fessis
Iam rebus meditãtur opem: atq; ad munera belli
Certatur: pulsusq; timor grauiore periclo.
Maxima curarum rectorem ponere castris:
Cui latium & molles rerum quassata recumbat
Spectante occasum patria: iouis illa ruenti
Ausoniæ atq; italis tempus protendere regnis
Cura fuit. nam tyrrhenos pœnumq; secundis
Albana surgens respexerat arce tumentem:
Qui ferre in muros uictricia signa parabat.
Tũc quassans caput haud unq̃ tibi iupiter iquit
O iuuenis dederit portas transcendere romæ:
Atq; inferre pedem: tyrrhenas sternere ualles
Cædibus, & ripas fluuiorum exire latino
Sanguine fas fuerit: tarpeium ascendere collem
Murisq; aspirare ueto. quater inde coruscum
Contorsit dextra fulmen: quo tota reluxit
Mæonidum tellus: atrãq; per æthera uoluens

Abrupto fregit cælo super agmina nubem.
Nec pœnum auertisse satis: dat numine magno
Aeneadis mentem gremio deponere tuto
Romuleam tandem fabioq; salutis habenas
Credere ductori: cui postq; tradita belli
Iura uidet. non hunc inquit superauerit unquã
Inuidia, aut libyco popularis gloria fuco,
Nõ astus fallax non præda, alius ue cupido
Bellandi uetus ac laudum cladumq; quieta
Mente capax: par ingenium castrisq; togæq;.
Sic genitor diuum: recipitq; ad sydera gressum.
Hic circunspectis nulli deprensus in armis
Laudatusq; ioui fabius: mirabile tantum
Gaudebat reducẽ patriæ adnumerare reuersus
Duxerat egrediens quam secum in prælia pubẽ.
Nec membris quisq; nato ue pepercit amato
Acrius: aut uidit socium per bella cruorem
Tristior: atq; idem perfusus sanguine uictor
Hostili plenis repetebat mœnia castris:
Stirpe genus clarum, cæloq; affinis origo.
Nam remeans longis olim tirynthius oris
Et triplicis monstri famam & spectacula captas
Mira boues, hac (qua fulgẽt nunc mœnia romæ)
Egit ouans: tunc arcadius, sic fama, locabat
Inter desertos fundata palatia dumos
Paupere sub populo ductor. cum regia uirgo
Hospite uicta sacro fabium de crimine læta
Procreat: & magni cõmiscet seminis ortus
Arcas in herculeos mater uentura nepotes.
Tercentum domus hæc fabios armauit in hostem
Limine progressos uno: pulcherrima quorum
Cunctando fabius superauit facta, ducemq;

Hannibalem æquando: tãtus tunc pœne fuisti
Dum se perculsi renouant in bella latini.
Turbatus ioue & exuta spe mœnia romæ
Pulsandi, colles umbros atq; arua petebat
Hannibal, excelso summum qua uertice montis
Deuexum lateri pendet tuder: atq; ubi latis
Proiecta in campis nebulas exhalat inertes:
Et sedet ingentem pascens meuania taurum
Dona ioui: tum palladios se fundit in agros
Picenum diues prædæ: atq; errantibus armis,
Quo spolia inuitant: transfert populantia signa.
Donec pestiferos mitis campania cursus
Tardauit: bellumq; sinu indefensa recepit.
Hic dum stagnosi spectat templumq; domosq;
Linterni ductor: uaria splendentia cernit
Pictura belli patribus monumenta prioris
Exhausti: nam porticibus signata manebant:
Quis inerat longus rerum & spectabilis ordo.
Primus bella truci suadebat regulus ore:
Bella neganda uiro: si noscere fata darentur.
At princeps pœnis indictæ more parentum
Appius astabat pugnæ: lauroq; reuinctus
Iustum sarrana ducebat cæde triumphum.
Aequoreum iuxta decus & nauale trophæum
Rostra gerens niuea surgebat mole columna.
Exuuias marti donum tum duilius alto
Ante omnes mersa pœnorum classe dicabat.
Cui nocturnus honos feunalia clara sacerq;
Post epulas tibicen adest: castosq; penates
Insignis læto repetebat murmure cantus.
Cernit & extremos defuncti ciuis honores:
Scipio ductoris celebrabat funera pœni

Sardoa uictor terra. uidet inde ruentem
Littoribus libycis dispersa per agmina pubem.
Instabat crista fulgens: & terga premebat
Regulus: autololes, nomadesq;, & maurus, & ammon,
Et garamas positis dedebant oppida telis.
Lentus arenoso spumabat bagrada campo
Viperea sanie: turmisq; minantibus ultro
Pugnabat serpens: & cum duce bella gerebat.
Necnon proiectum puppi frustraq; uocantem
Numina amiclæum mergebat perfida ponto
Rectorem manus: & seras tibi regule pœnas
Xantippus digni pendebat in æquore leti
Addiderant geminas medio consurgere fluctu
Egates: laceræ circum fragmenta uideres
Classis, & effusos fluitare in gurgite pœnos.
Possessor pelagi prona luctatius aura
Captiuas puppes ad littora uictor agebat.
Hæc inter iuncto religatus in ordine hamilcar
Ductoris genitor cunctarum ab imagine rerum
Totius in sese uulgi conuerterat ora.
Sed pacis faciem, & pollutas fœderis aras,
Deceptumq; iouem, ac dictantes iura latinos
Cernere erat: strictas trepida ceruice secures
Horrebat libys: ac submissis ordine palmis
Orantes ueniam iurabant irrita pacta:
Hæc eryce e summo spectabat læta dione.
Quæ postq; infesto percensuit omnia uultu:
Arridens pœnus lenta proclamat ab ira.
Non leuiora dabis nostris inscribere dextris
Acta meæ dextræ: captam carthago saguntum
Da spectare simul flamma, ferroq; ruentem:
Perfodiant patres natorum membra: nec alpes

Exiguus domitas capiat locus: ardua celſis
Perſultet iuga uictor equis, garamaſq;, nomaſq;.
Adde & ticini ſpumantes ſanguine ripas,
Et noſtrum trebiam, & thraſimeni littora thuſcis
Clauſa cadaueribus: ruat ingens corpore & armis
Flaminius: fugiat conſul manante cruore
Scipio: & ad ſocios nati ceruice uehatur.
Hæc mitte in populos: & adhuc maiora dabuntur.
Flagrantem effinges facibus carthago libyſſis
Romam, & deiectum tarpeia rupe tonantem.
Interea uos ut dignum eſt: iſta ocius ite
O iuuenes: quorum dextris mihi tanta geruntur:
In cineres monumenta date: atq; inuoluite flammis.

Silij Italici Punicorum Liber Septimus.

INterea trepidis fabius ſpes unica rebus,
Ille quidem ſocios, atq; ægram uulnere præceps
Auſoniam armabat: uiridiq; ad clara laborum
Bellator ſenio iam caſtra mouebat in hoſtem.
Sed mens humana maior nec tela, nec enſes,
Nec fortes ſpectabat equos: tot millia contra
Pœnorum, inuictumq; ducem, tot in agmina ſolus
Ibat: & in ſeſe cuncta arma, uiroſq; gerebat.
Ac ni ſacra ſeni uis, impreſſumq; fuiſſet
Siſtere cunctando fortunam aduerſa fouentem:
Vltima dardanij tranſiſſet nominis ætas.
Ille modum ſuperis in punica caſtra fauoris
Addidit: & libyæ finem inter proſpera bella

Vincendi ſtatuit: tumefactum cladibus ille
Heſperiis lento pœnum moderamine luſit
Summe ducum: qui regna iterū labentia troiæ,
Et fluxas latii res maiorumq; labores,
Qui carmentis opes: & regna euandria ſeruas,
Surge age: & emerito ſacrum caput inſere cælo.
At libyæ ductor poſtq̄ noua nomina lecto
Dictatore uigent: raptim mutata latinis
Imperia aut fruſtra reputans, cognoſcere auebat:
Quæ fortuna uiro? quodnam decus? ultima feſſis
Anchora cur fabius? quē poſt tot roma procellas
Hannibali putat eſſe parem: feruore carentes
Angebant anni, fraudiq; inaperta ſenectus.
Ocius accitum captiuo ex agmine poſcit
Progeniem, rituſq; ducis, dextræq; labores
Cilinus arreti tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat: ſed leua adduxerat hora
Ticini iuuenem ripis: fuſuſq; ruentis
Vulnere equi libycis præbebat colla cathenis
Hic ardens extrema malis & rumpere uitam.
Non cum flaminio tibi res: nec feruida gracchi
In manibus conſulta inquit: tirynthia gens eſt.
Quam ſi fata tuis genuiſſent hannibal oris.
Terrarum imperium carthaginis arce uideres.
Non ego te longa ſerie per ſingula ducam:
Hoc ſat erit. noſces fabios certamine ab uno.
Veientum populi uiolata pace negabant
Acceptare iugum: ac uicino marte furebat
Ad portas bellum: cōſulq; ciebat ad arma.
Delectus uetiti: priuataq; caſtra penates
Herculei impleuere: domo mirabile ab una
Patricius iunctis exercitus ibat in armis.

Ter centum exiliere duces: quocunque liberet
Vno non pauidus rexisses bella magistro.
Sed dirum egressis omen: scelerata minaci
Stridentis sonitu tremuerunt limina portæ:
Maximaque herculei mugiuit numinis ara.
Inuasere hostem: numerarique aspera uirtus
Haud est passa uiros, & plures milite cædes.
Sæpe globo densi, sæpe & per deuia passim
Dispersi subiere uices: meritique labore
Aequato, nulli quisque uirtute secundus
Ducere ter centum tarpeia ad templa triumphos.
Spes heu fallaces, oblitaque corda caducum
Mortali quodcunque datur, grex ille uirorum
Qui fabia gente incolumi deforme putabat
Publica bella geri: pariter cecidere deorum
Inuidia, subitis circumuenientibus armis.
Nec tamen occisis est cur lætere: supersunt:
Quot tibi sit libyæque satis: certauerit unus
Ter centum dextris: tam uiuida membra laborque
Prouidus, & cauta sollertia tecta quiete.
Nec uero calidi nunc tu cui sanguinis ætas
Foderis in pugna uelocius ilia planta
Bellatoris equi: frenisque momorderis ora.
Quem cernens auidum lœti post talia pœnus,
Nequicquam nostras demens ait elicis iras:
Et captiua paras moriendo euadere uincla.
Viuendum est: arcta seruentur colla cathena.
Hæc iuuenis, diuisque tumens ausisque secundis.
At patres latiasque nurus raptabat ad aras
Cura deum: mœsto suffusæ lumina uultu
Fœmineus matres graditur chorus: ordine longo
Iunoni pallam conceptaque dona dicabant.

Huc ades o regina deum: gens casta precamur:
Et ferimus, digno quæcunque est nomine turba
Ausonidum: pulchrumque, & acu sub tegmine fuluo:
Quod nostræ neuere manus: uenerabile donum.
Ac dum decrescit matrum metus: hoc tibi diua
Interea uelamen erit: si pellere nostris
Marmaricam terris nubem dabis: omnis in auro
Pressa tibi uaria fulgebit gemma corona.
Necnon & proprio uenerantur pallada dono,
Phœbumque, armigerumque deum, primamque dionem.
Tanta adeo, cum res trepidæ, reuerentia diuum
Nascitur: & raræ fumant fœlicibus aræ.
Dum roma antiquos templis indicit honores:
Iam fabius cauto præcedens agmine, & arte
Bellandi, lento similis præcluserat omnis
Fortunæque hostique uias: discedere signis
Haud licitum: summumque decus, quo tollis ad astra
Imperii romane caput: parere decebat.
Verum ubi prima satis conspecta in montibus altis
Signa procul, fulsitque nouis exercitus armis:
Arrectæ spes sydoniæ: feruetque secũdis
Fortunæ iuuenis. uincendi sola uidetur.
Quod nondum steterint acies: mora. pergite clamat:
Ite citi: ruite ad portas: propellite uallum
Pectoribus: quantum campi distamus: ad umbras
Tantum hosti superest: resides ad bella uocantur:
Quis pudeat certare? senes: quodcunque uidetis
Hoc reliquum est: primo damnatum ut inutile bello.
Heu ubi nunc gracchi? aut ubi sunt nunc fulmina gentis
Scipiadæ? pulsi ausonia non ante pauentes
Dimisere fugam: quam terror ad ultima mundi
Oceanumque tulit: profugus nunc errat uterque

Nomina no

Nomina nostra tremens: & ripas seruat iberi.
Est etiam cur flaminio mihi gloria cæso
Creuerit: & titulis libeat cur figere nostris
Crudum marte uiri nomen: quod demere noster
Huic annos fabio gladius ualet? & tamen audet.
Audeat: haud ultra saxo spectetur in armis.
Talia uociferans uolucri rapit agmina cursu:
Ac præuectus equo nunc dextra prouocat hostem:
Nunc uoce increpitat, missa nunc eminus hasta:
Fertur ouans: pugnæq; agitat simulacra futuræ.
Vt thetidis proles phrygiis uulcania campis
Arma tulit: clypeo amplexus terramq;, polumq;,
Maternumq; fretum, totumq; in imagine mundum.
Cassarum sedet irarum spectator: & alti
Celsus colle iugi domat exultantia corda:
Infractasq; minas dilato marte fatigat,
Sollers cunctandi fabius. ceu nocte sub atra
Munitis pastor stabulis per ouilia clausum
Impauidus somni seruat pecus: effera sæuit:
Atq; impasta trucis ululatus turba luporum
Exercet: morsuq; quatit restantia claustra.
Irritus incœpti mouet inde: atq; appula tardo
Arua libys passu legit: ac nunc ualle resedit
Conditus occulta: si præcipitare sequentem,
Atq; inopinata detur circundare fraude.
Nunc nocturna parat cæcæ cælantibus umbris
Furta uiæ: retroq; aditum, fictosq; timores
Assimulat: nunc castra citus deserta relicta
Ostentat præda: atq; inuitat prodigus hostem.
Qualis mœonia passim meandrus in ora
Cum sibi gurgitibus flexis reuolutus oberrat.
Nulla uacant incœpta dolis? simul omnia uersat:

Miscetq; exacuens uaria ad conamina mentem.
Sicut aquæ splendor radiatus lampade solis
Dissultat per tecta: uaga sub imagine uibrans
Luminis, & tremula laquearia uerberat umbra.
Iamq; dolore furens ita secum immurmurat iræ:
Obuia si primus nobis hic tela tulisset:
Nulla essent trebiæ thrasimeni nomina: nulli
Lugerent itali: nunq̃ phaetontius amnis
Sanguinea pontum turbasset decolor unda.
Inuentum (dum se cohibet: terimurq; sedendo)
Vincendi genus: quotiens uelut obuius iret:
Discinxit ratione dolos: fraudesq; resoluit.
Hæc secum: mediam somni cum buccina noctem
Diuideret: iamq; excubias sortitus iniquas
Tertius abrupta uigil iret ad arma quiete:
Vertit iter: dauniq; retro tellure relicta
Campanas remeat notus populator in oras.
Hic uero, intrauit postq̃ uberis arua phalerni:
Diues ea & nunq̃ tellus mentita colono:
Addunt frugiferis inimica incendia ramis.

Haud fas bacche tuos tacitum transmittere honores:
Quanq̃ magna incœpta uocent: memorabere sacri
Largitor laticis: grauidæ cui nectare uites
Nulli dant prælis nomen præferre phalernis.
Massica sulcabat meliore phalernus in æuo
Ensibus ignotis senior iuga: pampinus umbras
Nondum uua uirides nudo texebat in aruo.
Pocula nec norant succis mulcere lyæi,
Fonte sitim & pura soliti defendere lympha.
Attulit hospitio pergentem ad littora calpes,
Extremumq; diem pes dexter & hora lyæum.
Nec pigitum paruosq; lares, humilisq; subire

Limina cælicolam tecti: cœpere uolentem
Fumosi postes, & ritu pauperis æui
Ante focos mensæ: lætus nec senserat hospes
Aduenisse deum: sed enim de more parentum
Grato cursabat studio: instabatq; senectæ:
Donec opes festas, puris nunc poma canistris
Composuit: nunc irriguis citus extulit hortis
Rorantes humore dapes: tum lacte fauisq;
Distinxit dulcis epulas: nulloq; cruore
Polluta castus mensa cerealia dona
Attulit: ac primum uestæ detersit honorem
Vndiq;: & in mediam iecit libamina flammam.
Deesse tuos latices hac sedulitate senili
Captus biacche uetas. subito mirabile dictu
Fagina pampineo spumarunt pocula succo:
Pauperis hospitij precium: uilisq; rubenti
Fluxit mulctra mero: & quercu cratere cauato
Dulcis odoratis humor sudauit ab uuis.
En cape bacchus ait nondum tibi nota, sed olim
Viticolæ nomen perulgatura phalerni
Munera: & haud ultra latuit deus. inde nitentẽ
Lumine purpureo frontem cinxere corimbi:
Et fusæ per colla comæ: dextraq; pependit
Cantharus: ac uitis thyrso delapsa uirenti
Festas nysæo redimiunt palmite mensas.
Nec facilis læto certasse phalerne sapori
Postq̃ iterata tibi sunt pocula: iam pede risum
Iam lingua titubante moues: patrioq; lyæo
Tempora quassatus grates & præmia digna
Vix intellectis conaris reddere uerbis:
Donec composuit luctantia lumina somnus:
Somnus bacche tibi comes additus. hic ubi primo

Vngula dispersit rores phaetontia phœbo:
Vitiferis late florebat massicus aruis,
Miratus nemora,& lucentes sole racemos:
It monti decus.atq; ex illo tempore diues
Tmolus,& ambrosijs aruisia pocula succis,
Ac metymna ferax latijs cessere phalernis.
Hæc tum uasta dabat:terrisq; infestus agebat
Hannibal:& sicci stimulabant sanguinis enses
Ludificante ducem fabio.iamq; improba castris
Ausonijs uota,& pugnandi praua libido
Gliscebat:proni decurrere monte parabant.
Da famæ da musa uirum:cui uincere bina
Concessum castra,& geminos domitare furores.
Feruida si nobis corda abruptumq; putassent
Ingenium patres,& si clamoribus (inquit)
Turbari facilem mentem:non ultima rerum
Et deplorati mandassent martis habenas.
Stat pensata diu belli sententia:uincam
Seruare inuitos,urgentisq; ultima fata:
Nulli per fabium e uobis cecidisse licebit.
Si lucis piget:& supremis esse cupido est
Nominis ausonij:tædetq; in tempore tali
Nullum clade noua,claræq; fragore ruinæ
Insignem fecisse locum:reuocandus ab atris
Flaminius uobis est sedibus:ille ruenti
Iamdudum properans signum auspiciumq; dedisset.
An nondum præceps uicinaq; fata uidetis?
Vna,ut debellet,satis est uictoria pœno.
State uiri:& sentite ducem:cum optabile tempus
Deposcet dextras:tunc ista ferocia dicta
Aequentur factis:non est mihi credite:non est
Arduus in pugnas ferri labor:una reclusis

Omnes iam portis in campum effuderit hora.
Magnum illud solisq; datum: quos mitis euntes
Iupiter aspexit: magnum est ex hoste reuerti.
Fortunæ libys incumbit: flatuq; secundo
Fidit agens puppim: dum desinat aura: sinusq;
Destituat tumidos subducto flamine uentus:
In rem cunctari fuerit: non ulla perẽni
Amplexu fortuna fouet: iam copia quanto
Arctior est nullo tyriis certamine? quantum
Detritum famæ? quin inter cætera nostra
Haud laude abfuerit: mõ quis: sed parcere dictis
Sit melius. iam uos acies & prælia & hostem
Poscitis: o maneat superi fiducia talis,
Interea exclusa maioris sorte pericli
Me solum quæso toti me opponite bello.
His dictis fractus furor: et rapida arma quierũt.
Vt cum turbatis placidum caput extulit undis
Neptunus: totumq; uidet: totoq; uidetur
Regnator ponto: sæui fera murmura uenti
Dimittunt, nullasq; mouent in frontibus alas.
Tum sensim infusa tranquilla per æquora pace
Languentes tacito lucent in littore fluctus.
Sensit cura sagax pœni: fraudisq; ueneno
Aggreditur mentes. pauca atq; hæc ruris auiti
Iugera nec multis fabius uertebat aratris:
Massicus uuiferis addebat nomina glebis.
Hinc pestem placidã moliri: & spargere causas
In castra ambiguas: ferro flammisq; pepercit:
Suspectamq; loco pacem dedit arte maligna:
Ceu clandestino traheretur fœdere bellum.
Intellectus erat fabio: tyriosq; uidebat
Dictator sæuire dolos. at non uacat ægre

Inuidam gladios inter lituoſq; timere:
Et dubia morſus famæ depellere pugna.
Donec reptantem, & nequicq; ſæpe trahendo
Huc illuc caſtra, & ſcrutantem prælia pœnum,
Qua nemoroſa iuga & ſcopuloſi uertice colles
Exurgunt: clauſit ſparſa ad diuortia turma:
Hinc leſtrigoniæ ſaxoſo monte premebant
A tergo rupes, undoſis ſquallida terris
Hinc linterna palus: nec ferri aut militis uſum
Poſcebat regio: ſeptos ſed fraude locorum
Arcta fames pœnas miſeræ exactura ſagunti
Vrgebat: finiſq; aderat carthaginis armis.
Cuncta per & terras & lati ſtagna profundi
Condiderat ſomnus: poſitoq; labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
At non ſidonium curis flagrantia corda
Ductorem, uigileſq; metus haurire ſinebant
Dona ſoporiferæ noctis: iam membra cubili
Erigit: & fului circundat pelle leonis:
Qua ſuper inſtratos proiectus gramine campi
Preſſerat ante toros. tunc ad tentoria fratris
Fert greſſus uicina citos: nec degener ille
Belligeri ritus, taurino membra iacebat
Effultus tergo: & mulcebat triſtia ſomno.
Haud procul haſta uiri terræ defixa propinquæ:
Et dira e ſumma pendebat cuſpide caſſis:
Et clypeus circa loricaq; & enſis & arcus:
Et telum baleare ſimul tellure quieſcunt.
Iuxta lecta manus iuuenes in marte probati.
Et ſonipes ſtrato carpebat gramina dorſo.
Vt pepulere leuem intrantis ueſtigia ſomnum:
Heus inquit: pariterq; manus ad tela ferebat:

Quæ te cura uigil feſſum germane fatigat.
Ac iam conſtiterat: ſocioſq; in ceſpite fuſos
Incuſſa reuocat caſtrorum ad munera planta.
  Tum libyæ ductor: fabius me noctibus ægris
In curas fabius nos excitat: illa ſenectus
Heu fatis quæ ſola meis currentibus obſtat.
Cernis, ut armata circunfundare corona:
Et uellet clauſos collectus miles in orbe.
Verum age nunc, cum res arctæ, nunc percipe porro
Quæ meditata mihi. latos correpta per agros
Armenta aſſueto belli de more ſequuntur:
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentiq; leues fronti religare maniplos:
Admotus cum feruorem diſperſerit ignis:
Vt paſſim exultẽt ſtimulante dolore iuuenci:
Et uaga per collis ceruice incendia iactent.
Tum terrore nouo trepidus laxabit iniquas
Cuſtos excubias: maioraq; nocte timebit.
Si cordi conſulta moras extrema recuſant:
Accingamur ait. gemino tentoria greſſu
Inde petunt, ingens clypeo ceruice repoſta
Inter equos, interq; uiros, interq; iacebat
Capta manu ſpolia, & rorantia cæde maraxes.
Ac dirum in ſomno, ceu bella capeſſeret, amens
Clamorem tum forte dabat: dextraq; tremente
Arma toro & notum quærebat feruidus enſem.
Hic mago inuerſa quatiens ut diſpulit haſta
Bellantem ſomnum: tenebris fortiſſime ductor
Iras compeſce: atq; in lucem prælia differ.
Ad fraudem occultamq; fugam tutoſq; receptus
Nunc nocte utendum eſt: arentis nectere frondes
Cornibus, & latis accenſa immittere ſiluis?

Armenta: oppositi reserẽt quo claustra manipli:
Germanus parat, atq; obsessa euellere castra.
Emergamus: & hic fabio persuadeat astus
Nos certare dolis. nihil hinc cunctante, sed acris
Incœpti læto iuuene: ad tentoria acherræ
Festinant: cui parca quies minimumq; soporis:
Nec notum somno noctes æquare: feroci
Peruigil inseruibat equo: fessumq; leuabat
Tractando: & frenis ora exagitata fouebat.
At socij renouant tela: arentemq; cruorem
Ferro detergunt: & dant mucronibus iras.
Quid fortuna loci poscat: quid tempus & ipsi
Quænã agitẽt: pãdunt: & cœptis ire ministrum
Haud segnem hortãtur: discurrit tessera castris.
Intentiq; docent: quæ sint properanda: monẽtq;
Quisq; suos: instant trepidi: stimulatq; ruentes
Nauus abire timor: dum cæca silentia, dumq;
Maiores umbræ: rapida iam subdita peste
Virgulta, atq; altis surgunt e cornibus ignes.
Hic uero ut gliscẽte malo, & quassantibus ægra
Armentis capita, adiutæ pinguescere flammæ
Cœpere, & uincens fumos erumpere uertex:
Per colles dumosq; lues agit atra: per altos
Saxosi scopulos montis lymphata feruntur
Corpora anhela boũ: atq; obsessis naribus igni
Luctantur frustra rabidi mugire iuuenci.
Per iuga per ualles errat uulcania pestis,
Nusq̃ stante malo: uicinaq; littora fulgent.
Quam multa affixus cælo sub nocte serena
Fluctibus e medijs sulcator nauita ponti
Astra uidet: q̃ multa uidet feruoribus atris
(Cum calabros urũt ad pinguia pabula saltus)

Vertice gargani residens incendia pastor.
Hac facie subita uolitantũ in montibus altis
Flammarum (quis tunc cecidit custodia sorti)
Horrere: atq; ipsos nullo spargente uagari
Credere: & indomitos pasci sub collibus ignes.
Cælo ne exciderint: & magna fulmina dextra
Torserit omnipotens: an cæcis rupta cauernis
Fuderit egestas accenso sulphure flammas
Infœlix tellus: media in formidine quærunt.
Iamq; abeunt: faucesq; uiæ citus occupat armis
Pœnus: & in patulos exultans emicat agros.
Huc tamen usq; uigil processerat arte regendi
Dictator, trebiam & thusci post stagna profundi
Esset ut hannibali fabium romanaq; tela
Euasisse satis: quin & uestigia pulsi
Et gressus premeret castris: ni sacra uocarent
Ad patrios ueneranda deos. tum uersus ad urbẽ
Alloquitur iuuenem: cui mos trãsmittere signa,
Et belli summam primasq; iubebat habenas.
Atq; his præformat dictis: fingitq; monendo.
Si factis nondum minuti te cauta probare
Erudijt fortuna meis: nec ducere uerba
Ad uerum decus ac prauis arcere ualebunt:
Vidisti clausum hannibalem: nil miles & alæ
Iuuere, aut densis legio conferta maniplis.
Testor te: solus clausi: nec deinde morabor
Dijs sine me libare dapem, & solennia ferre:
Nunc iterum atq; iterũ uictũ uel montibus altis
Amnibus aut rapidis, mõ pugna absistite: tradã.
Interea crede experto: non fallimur: ægris
Nil mouisse salus rebus: sit gloria multis:
Et placeat, quippe egregium, prosternere ferro

Hostem: sed fabio sit uos seruare triumphus.
Plena tibi castra atq; intactus uulnere miles
Creditur: hos nobis: erit hæc tibi gloria: redde.
Iam cernes libycum huic uallo assultare leonem:
Iam prædas offerre tibi: iam uertere terga
Respectantem adeo, atq; iras cum fraude coquentem.
Claude oro castra: & cunctas spes eripe pugnæ.
Hæc monuisse satis. sed si compescere corda
Non datur oranti: magno te iure pioq;
Dictator capere arma ueto. sic castra relinquens
Vallarat monitis: ac se referebat ad urbem.
Ecce autem flatu classis phœnissa secundo
Littora caietæ lestrigoniosq; recessus
Sulcabat rostris: portusq; intrabat apertos:
Ac totus multo spumabat remige pontus.
Cum trepidæ fremitu uitreis e sedibus antri
Aequoreæ pelago simul emersere sorores:
Ac possessa uident infestis littora proris.
Tum magno percussa metu nereia turba
Attonitæ propere refluunt ad littora nota.
Teleboi medio surgunt qua regna profundo,
Pumiceæq; procul sedes: immanis in antro
Conditur abrupto proteus: ac spumea late
Cautibus obiectis reiectat cærula uates.
Is postq̃; sat gnarus enim rerumq; metusq;:
Per uarias lusit formas: & terruit atri,
Serpentis squamis: horrendaq; sibila torsit:
Aut fremuit toruo mutatus membra leone:
Dicite ait quæ causa uiæ? quis ue ora repente
Peruasit pallor? cur scire futura libido?
Ad quæ cymodoce nympharum maxima natu:
Italidum nosti nostros præsage timores:

Quid tyriæ classes ereptaq; littora nobis
Portendunt? nũ migrantur rheteia regna
In libyam superis? aut hos sarranus habebit
Nauita iam portus? patria num sede fugatæ
Atlantem & calpen extrema habitabimus antra?
Tum sic inuoluens repetita exordia retro
Incipit ambiguus uates: reseratq; futura.
Laomedonteus phrygia cum sedit in ida
Pastor: & errantis dumosa per auia tauros
Arguta reuocans ad roscida pascua canna
Audiuit sacræ lentus certamina formæ.
Tum matris currus niueos agitabat olores
Tempora sollicitus litis seruasse cupido.
Paruulus ex humero coritus & aureus arcus
Fulgebat: nutuq; uetans trepidare parentem
Monstrabat grauidam telis se ferre pharetram.
Ast alius niuea comebat fronte capillos
Purpureos: alius uestis religabat amictus.
Cum sic suspirans roseo uenus ore decoros
Alloquitur natos: testis certissima uestræ
Ecce dies pietatis adest: quis credere saluis
Hoc ausit uobis? de forma atq; ore: quid ultra
Iam superest rerum? certat uenus. omnia paruis
Si mea tela dedi blando medicata ueneno:
Si uester, cælo ac terris qui fœdera sancit:
Stat supplex (cum uultis) auus: uictoria nostra
Cipron idumæas referat de pallade palmas
Et iunone: paphos centum mihi fumet in aris.
Dumq; hæc aligeris instat cytherea: sonabat
Omne nemus gradiente dea. iam bellica uirgo
Egide deposita: atq; assuetum casside crinem
Inuoluit: tum compta tamen, pacemq; serenis

Conniuens oculis ibat: lucoq; ferebat
Prædicto sacræ uestigia concita plantæ.
Parte alia intrabat iussis saturnia siluis,
Iudicium phrygis, & fastus pastoris, & idam,
Post fratris latura toros. postrema nitenti
Affulsit uultu ridens uenus: omnia circa
Et nemora & penitus frondosis rupibus antra
Spirantem sacro traxerunt uertice odorem.
Nec iudex sedisse ualet: fessiq; nitoris
Luce cadunt oculi: metuit dubitasse uideri.
Sed uictæ fera bella deæ uexere per æquor:
Atq; excisa suo pariter cum iudice troia est.
Tum pius æneas terris iactatus & unda
Dardanios itala posuit tellure penates.
Dum cete innabunt ponto: dum sydera cælo
Lucebunt: dum sol indo se littore tollet:
Hic regna: & nullæ regnis per sæcula metæ.
At uos o natæ: currit dum immobile filum:
Adriaci fugite infaustas sassonis harenas:
Sanguineis tumidus ponto miscebitur undis
Aufidus: & rubros impellet in æquora fluctus.
Damnatoq; deum quondam per carmina campo
Aetolæ rursus teucris pugnabitis umbræ.
Punica romuleos quatient mox spicula muros.
Multa quoq; hasdrubalis fulgebit strage metau
Hinc ille e furto genitus patruiq; piabit (rus.
Idem ultor patrisq; necem: tum littus elisæ
Implebit flammis: duelletq; itala pœnum
Viscera torrẽtem: & propriis superabit in oris.
Huic carthago armis, huic africa nomine cedet;
Hic dabit ex sese: qui tertia bella fatiget:
Et cinerem libyæ ferat in capitolia uictor.

Quæ dum arcana deũ uates euoluit in antro:
Iam monita & fabium belliq; equitũq; magister
Exuerat: mentem ac præceps tendebat in hostẽ:
Pascere nec pœnus prauum ac nutrire furorem
Deerat: & ut paruo maiora ad prælia damno
Eliceret: dabat interdum simulantia terga.
Non aliter q̃ qui sparsa per stagna profundi
Euocat e liquidis piscem penetralibus esca.
Cumq; leuem summa uidit iã nare sub unda:
Ducens hamato captiuum ad littora lino.
Fama furit uersos hostis, pœnumq; salutem
Inuenisse fuga: liceat si uincere: finem
Promitti cladum: sed enim ditione carere
Virtutem: & pœnas uincentibus esse repostas.
Clausurum iam castra ducem: rursusq; referri
Vagina iussurũ enses: reddatur in armis
Vt ratio: & purget miles cur uicerit hostem.
Hæc uulgus, nec non patrum saturnia mentes
Inuidiæ stimulo fodit, & popularibus auris
Tunc indigna fide censent optandaq; pœno:
Quæ mox haud paruo luerent damnata periclo.
Diuiditur miles: fabioq; equitumq; magistro
Imperia æquantur. penitus cernebat, & expers
Irarum senior: magnas ne penderet alti
Erroris pœnas: patria inconsulta timebat.
Ac tum multa putãs secum: ut remeauit ab urbe
Partitus socias uires: uicina propinquis
Signa iugis locat. & specula sublimis ab alta
Non romana minus seruat q̃ punica castra.
Nec mora disiecto minuti uecordia uallo
Perdendi simul & pereundi ardebat amore.
Quem postq̃ rapidum uidit procedere castris

Hinc libys: hinc fabius: simul accendere sagacis
Insubitum curas: propere capere arma maniplis
Edicit: nulloq; tenet munimine turmas
Ausonius: torquet totas in prælia uires
Pœnorum ductor: propellitq; agmina uoce.
Dum dictator abest: rape miles tempora pugnæ
Non sperata diu: plano certamina campo
Offert ecce deus: quoniam data copia: longum
Detergete situm ferro: multoq; cruore
Exsaciate uiri plenos rubiginis enses.
Atq; ea cunctator pensabat ab aggere ualli
Perlustrans campos oculis: tantoq; periclo
Discere quis nã esset fabius: te roma dolebat.
Cui natus iũcta arma ferẽs dabit ĩprobus inqt
Quas dignum pœnas: qui per suffragia cæca
Inuasit nostros hæc ad discrimina fasces.
Insanæ spectate tribus proh lubrica rostra,
Et uanis fora læta uiris: nunc munera martis
Aequent imperio: & solem concedere nocti
Discant imbelles: magna mercede piabunt
Erroris rabiem & nostrum uiolasse parentem.
Tum senior quatiens hastã lachrymisq; coortis
Sanguine pœnorũ iuuenis tam tristia dicta
Sunt abolenda tibi: patiar ne ante ora manusq;
Ciuem deleri nostras? aut uincere pœnum
Me spectante sinam? nos æquauisse minore
Soluctur culpa: si sunt mihi talia corda.
Iamq; hoc ne dubites longæui nate parentis
Accipe: & æterno fixum sub pectore serua.
Succensere nepbas patriæ: nec fœdior ulla
Culpa sub extremas fertur mortalibus umbras.
Sic docuere senes: quantus qualisq; fuisti

Cum pulſus lare & extorris capitolia curru
Intrares exul: tibi corpora cæſa camille
Damnata quot ſunt dextra: pacata fuiſſent
Ni conſulta uiro menſq; impenetralibus iræ.
Mutaſſentq; ſolum ſceptris æneia regna:
Nullaq; nunc ſtares terrarũ uertice roma.
Pone iras o nate meas: ſocia arma feramus:
Acceleremus opem: iamq; intermixta ſonabant
Claſſica: procurſuſq; uiros colliſerat acer.
Primus clauſtra manu portæ dictator, & altos
Diſiecit poſtes: rupitq; in prælia curſum.
Non grauiore mouent uenti certamina mole:
Odryſius boreas & ſyrtim tollere pollens
Africus, obnixi cum bella furentia torquent.
Diſtraxere fretum: ac diuerſa ad littora uoluunt
Aequor quiſq; ſuum: ſequitur ſtridente procella
Nunc huc nunc illuc raptim mare: & intonat undis.
Haud prorſus daret ullus honos, telluſq; ſubacta
Phœnicum, & carthago ruens: iniuria quantum
Orta ex inuidia decoris tulit. omnia nanq;
Dura ſimul deuicta uiro, metus, hannibal, iræ,
Inuidia, atq; una fama, & fortuna ſubacte.
Pœnus ab excelſo rapidos decurrere uallo
Vt uidit: tremuere iræ: ceciditq; repente
Cum gemitu ſpes haud dubiæ præſumpta ruinæ.
Quippe aciem denſo circunuallauerat orbe,
Hauſturus clauſos coniectis undiq; telis.
Atq; hic dardanius paruo certamine ductor
Iam ſtyga & æternas intrarat mente tenebras.
Nam fabium auxiliumq; uiri ſperare pudebat:
Cum ſenior gemino complexus prælia cornu,
Vlteriore ligat pœnorum terga corona.

Et modo claudentes aciem, nunc extima cingens
Clausos ipse tenet. maiorem surgere in arma:
Maioremq; dedit cerni tirynthius: altæ
Scintillant cristæ: & mirum uelocibus ingens
Per subitũ membris uenit uigor: ingerit hastas:
Aduersumq; p̃mit telorum nubibus hostem.
Qualis post iuuenem nondum subeunte senecta
Rector erat pylius bellis ætate secunda.
Inde ruens thurin & butem & narin & arsen
Dat læthо fisumq;: manus conferre maleon,
Cui decus insigne & quæsitum cuspide nomen.
Tum garadũ, largũq; comæ prosternit adherben
Et geminas acies superantem uertice tylin:
Qui summas alto prensabat in aggere pinnas:
Eminus hos: gladio sapharũ, gladioq; monesum,
Et morinum pugnas æris stridore cientem:
Dexteriore gena sedit cui læthifer ictus:
Perq; tubam fixæ decurrens uulnere malæ
Extremo fluxit propulsus murmure sanguis.
Proximus huic iaculo nasamonius occidit idmon:
Nanq; super tepido lapsantẽ sanguine, & ægra
Lubrica nitentẽ nequicq̃; euadere planta
Impacto prosternit equo: trepideq; leuantem
Membra afflicta solo, pressa uiolentius hasta
Implicuit terræ: telumq; in cæde reliquit.
Hæret humi cornus motu tremefacta iacentis
Et campis seruat mandatum affixa cadauer.
Nec non exemplo laudis furiata iuuentus,
Syllæq; crassiq; simul iunctusq; metello
Fannius ac melior dextræ torquatus inibant:
Sectati fabio. miser hic uestigia retro
Dum rapit: & molem subducto corpore uitat

Intorti

Intorti bibulus saxi: atq; in terga refertur:
Strage superlapsus socium, qua fibula morsus
Loricæ crebro laxata resoluerat ictu:
Accepit lateri: penitusq; in uiscera adegit:
Extabat fixo quod forte cadauere ferrum.
Heu sortem necis: euasit garamãtica tela
Marmaridumq; manus, ut inerti cuspide fusus
Occideret telo non in sua uulnera misso.
Voluitur exanimis: turpatq; decora iuuenta
Ora nouus pallor: membris dimissa solutis
Arma fluunt: erratq; niger per lumina somnus
Venerat ad bellum tyria sydone nepotum
Excitus prece: & auxilio socia arma ferebat
Aeoa tumidus pharetrati militis ala
Gens cadmi cleadas: fulua cui plurima passim
Casside, & durato fulgebat gemma monili.
Qualis ubi oceani renouatus lucifer unda
Laudatur ueneri: & certat maioribus astris.
Ostro ipse, ac sonipes ostro, totumq; per agmen
Purpura agenoreis saturata micabat ahenis.
Hic auidum pugnæ & tam clarum excindere nomen
Brutum exoptantem, uarie nunc leuus in orbem
Nunc dexter leuibus flexo per deuia gyris
Ludificatus equo uolucrem per terga sagittam
Fundit achemenio detrectans prælia ritu.
Nec damnata manus, medio sed flebile mento
Armigeri cascæ penetrabilis hæsit arundo:
Obliquumq; secans surrecta cuspide uulnus
Vuenti ferrum admouit tepefacta palato.
At brutus diro casu turbatus amici,
Ausum multa uirum & spargentem in uulnera sæuos
Fraude fugæ calamos, iam nullis cursibus instat

Prendere cornipedis: sed totam pectoris iram
Mandat atrox hastæ: telumq; uolatile nodo
Excutit: & summum, qua laxa monilia crebro
Nudabant cursu: transmittit cuspide pectus.
Labitur intento cornu transfixus, & una
Arcum leua cadens, dimisit dextra sagittam.
At non tam tristi sortitus prælia marte
Phœbei sortis honor carmelus agebat:
Sanguine quippe suo iā bagrada tinxerat ensem
Dux rectorq; iubæ populi: iam fusus eidem
Zeusis, amyclæi stirps impacata phalanti:
Quem tulerat mater claro phœnissa laconi.
Talia dum metuit: nec pugnæ fisus in hoste
Tam rapido, nec deinde fugam suadente pauore
Per dumos miser in uicina cacumina quercus
Repserat: atq; alta sese occultabat in umbra
Napsicus insistens tremulis sub pondere ramis.
Hunc longa multa orantem carmelus & altos
Mutantem saltu ramos transuerberat hasta.
Vt qui uiscatos populatur arundine lucos:
Dum nemoris celsi procera cacumina sensim
Subtracta certat tacitus contingere meta:
Sublimem calamo sequitur crescente uolucrem:
Effudit uitam: atq; alte manante cruore
Membra pependerunt curuato exanguia ramo.
Iamq; in pallantis ac uersos terga feroces
Pugnabant itali: subitus cum mole pauenda
Terrificus nigris prorumpit maurus in armis.
Nigra uiro membra: & fului iuga celsa trahebāt
Cornipedes: totusq; nouæ formidinis arte
Concolor æquabat liuentia currus equorum
Terga: nec erectis similes imponere cristis

Cessarat pennas: aterq; tegebat amictus.
Ceu quondam æternæ regnator noctis ad imos
Cum fugeret thalamos, ætnea uirgine rapta:
Egit nigrantem stygia caligine currum.
At cato tum prima sparsus lanugine malas,
Quod peperere decus circeo thuscula dorso
Mœnia laertei quondam regnata nepoti:
Quanq; tardatos turbata fronte latinos
Collegisse gradum uidet: imperterritus ipse
Ferrato calce atq; effusa largus habena
Cunctãtem impellebat equum: negat obuius ire:
Et trepidat cassa sonipes exterritus umbra.
Tum celer in pugnam, dorso delatus ab alto
Alipedem planta currum premit: atq; uolanti
Assilit a tergo: cecidere & lora repente
Et stimuli, ferrumq; super ceruice tremiscens:
Palluit infœlix subducto sanguine maurus.
Ora rapit gladio: præfixaq; cuspide portat.
At sæuo mauorte ferox perrumpit anhelum
Dictator cum cæde globum: miserabile uisu,
Vulneribus fessum ac multo labente cruore
Ductorem cernit suprema ac fœda precantem.
Manauere genis lachrymæ: clypeoq; pauentem
Protegit: & natum stimulans, fortissime labem
Hanc pellamus ait: pœnoq; ob mitia facta,
Quod nullos nostris ignis disperserit agris:
Dignum expendamus precium. tũc arte paterna
Ac stimulis gaudens iuuenis, circundata pœnũ
Agmina deturbat gladio: campumq; relaxat.
Donec sidonius decederet æquore ductor.
Ceu stimulante fame rapuit cum martius agnũ
Auerso pastore lupus: fœtumq; trementem

Ore tenet presso: tum si uestigia cursu
Auditis celeret balatibus obuia pastor:
Iam sibimet metuens spirantem dentibus imis
Reiectat prædam: & uacuo fugit æger hiatu.
Tum demum terris, quas circunfuderat atra
Tempestas: stygiæ tandem fugere tenebræ.
Torpebant dextra: & sese meruisse negabat
Seruari: subitisq; bonis mens ægra natabat,
Vt qui collapsa pressi iacuere ruina:
Eruta cum subito membra: & nox atra recessit:
Conniuent: solemq; pauent agnoscere uisu.
Quis actis senior numerato milite lætus,
Collibus & tuto repetebat in aggere castra.
Ecce autem e media iam morte renata iuuentus
Clamorem tollens ad sydera, & ordine longo
Ibat ouans: fabiumq; decus, fabiumq; salutem
Certatim, & magna memorabat uoce parentem.
Tum qui partitis discesserat ante maniplis:
  Sancte ait o genitor reuocati ad lucis honorem
Si fas uera queri: cur nobis castra uirosq;
Diuidere est licitum? patiens cur arma dedisti?
Quæ solus rexisse uales: hoc munere lapsi
Aeternas multo cum sanguine uidimus umbras.
Ocius huc aquilas seruataq; signa referte:
Hic patria est: muriq; urbis stant pectore in uno.
Tuq; dolos pœne atq; astus tandem exue notos:
Cum solo tibi iam fabio sunt bella gerenda.
Hæc ubi dicta dedit: mille hinc uenerabile uisu
Cespite de uiridi surgunt properantius aræ.
Nec prius aut epulas aut munera grata lyæi
Fas cuiq; tetigisse fuit: q; multa precatus
In mensam fabio sacrum libauit honorem.

Silij Italici Punicorum Liber Octauus.

PRimus agenoridum cedentia
terga uidere
Aeneadis dederat fabius:
romana parentem
Solum castra uocant: solum
uocat hannibal hostem.
Impatiensq; moræ fremit: ut sit copia martis:
Expectanda uiri fata: optandumq; sub armis
Parcarum auxilium: namq; hac spirante senecta
Nequicq; sese latium sperare cruorem.
Iam uero concors miles signisq; relatis
Indiuisus honos: iterumq; & rursus eidem
Soli obluctandum fabio: maioribus ægrum
Angebat curis lentando feruida bella
Dictator: cum multa adeo: tum miles egenus
Cunctarum ut rerum tyrius foret: arte sedendi
Egerat: & quanq; finis pugnaq; manuq;
Haud dum partus erat: iam bello uicerat hostem,
Quin etiam ingenio fluxi, sed prima feroces
Vaniloquum celtæ genus ac mutabile mentis
Respectare domos mœrebant: cæde sine ulla
Insolitum sibi bella geri: siccasq; cruore
Inter tela siti mauortis horrescere dextras.
His super internæ labes & ciuica uulnus.
Inuidia angebant: leuis conatibus hanno
Ductori non ulla domo submittere patres
Auxilia: aut ullis opibus iuuisse sinebat.
Quis lacerum curis & rerum extrema pauentem
Ad spes armorum & furialia uota reducit
Præscia cannarum iuno atq; elata futuris.

Nanq; hac accitam stagnis laurentibus annam
Affatur uoce: & blandis hortatibus implet.
Sanguine cognato iuuenis tibi diua laborat
Hannibal a uestro nomen memorabile belo.
Perge age: & insanos curarum cõprime fluctus
Excute sollicito fabium: sola illa latinos
Sub iuga mittendi mora iam discingitur armis.
Cum uarrone manus & cum uarrone serenda
Prælia: ne desit fatis: ad signa mouenda
Ipsa adero. tendit iãdudum in iapiga campum:
Huc trebiæ rursum et thrasimeni fata sequẽtur.
Tum diua indigetis castis contermina lucis
Haud inquit tua uis nobis præcepta morari:
Sed fas sit cautum quæso retinere fauorem
Antiquæ patriæ, mandataq; magna sororis,
Quãquã inter latios annæ stet numen honores.
Multa retro rerũ iacet: atq; ambagibus æui
Obtegitur densa caligine mersa uetustas.
Cur sarrana dicent œnotri numina templo:
Regnisq; æneadum germana colatur elisæ.
Sed pressis stringam reuocatam ab origine famã
Narrandi metis: breuiterq; antiqua reuoluam
Iliaco postq̃ deserta est hospite dido:
Et spes abrupta e medio: in penetralibus atram
Festinat furibunda pyram: tum corripit ensem
Certa necis, profugi donum exitiale mariti:
Despectus tædæ regnis se imponit hiarbas
Et trepido fugit arma rogo, quis rebus egenis
Ferret opem nomadum late terrente tyranno?
Battus cyrenen molli tum forte fouebat
Imperio: mitis battus lacbrymasq; dedisse
Casibus humanis facilis: qui supplice uisa

Intremuit regum euentus: dextramq; tetendit.
Atq; ea, dum flauas bis tondet messor aristas:
Seruata interea sedes, nec longius uti
His opibus battoq; fuit: nam ferre per æquor
Exitium miseræ iam pygmaliona docebat.
Ergo agitur pelago diuis inimica sibiq;:
Quod se non dederit comitem in suprema sorori.
Donec iactatam laceris miserabile uelis
Fatalis turbo in laurentis expulit oras.
Non cæli non illa soli non gnara colentum
Sidonis in latia trepidabat naufraga terra.
Ecce autem æneas sacro comitatus iulo
Iam regni compos noto sese ore ferebat.
Qui terræ defixam oculis & multa timentem
Ac deinde adlapsam genibus lachrymantis iuli
Attollit: mitiq; manu intra limina ducit.
Atq; ubi iam casus aduersorũq; pauorem
Hospitij leniuit honos: tum discere mœsta
Exposcit cura lœtum infœlicis elisæ.
Cui sic uerba trahens largis cum fletibus anna
Incipit: & blandas addit pro tempore uoces,
Nate dea solus regni lucisq; fuisti
Germanæ tu causa meæ: mors testis, & ille
Heu cur non idem mihi tunc rogus: ora uidere
Postq̃; est ereptum miseræ tua: littore sedit
Interdum: stetit interdum: uentosq; secuta
Infœlix oculis magno clamore uocabat
Aeneam: comitemq; tuæ se imponere solam
Orabat paterere rati: mox turbida anhelum
Rettulit in thalamos cursum: subitoq; tremore
Substitit: & sacrum timuit tetigisse cubile.
Inde amens nunc sydeream iuliq; tuamq;

Effigiem fouet amplexu: nunc tota repente
Ad uultus conuersa tuos ab imagine pendet:
Conqueriturq; tibi: & sperat responsa remitti.
Non unq; spem ponit amor: iam tecta domumq;
Deserit: & rursus portus furibunda reuisit:
Si qui te referant conuerso flamine uenti.
Ad magicas etiam fallax atq; improba gentis
Massilæ leuitas descendere compulit artes.
Heu sacri uatum errores: dum numina noctis
Eliciunt: spondentq; nouis medicamina curis.
Quod uidi decepta nephas? congessit in atram
Cuncta tui monumenta pyram, & non prospera dona.
Tunc sic æneas dulci repetitus amore
Tellurem hanc iuro uota inter nostra frequenter
Auditam uobis: iuro caput anna tibiq;
Germanæq; tuæ, dilecti mitis iuli:
Respiciens, ægerq; animi tum regna reliqui
Vestra: nec abscesse thalamo: ni magna minatus
Meq; sua ratibus dextra imposuisset: & alto
Egisset rapidis classem cyllenius euris.
Sed cur heu seri monitus? cur tempore tali
Incustodito sæuire dedistis amori?
Contra sic infit uoluens sic murmur anhelum
Inter singultus labijsq; trementibus anna.
Nigro forte ioui, cui tertia regna laborant:
Atq; atri sociæ thalami noua sacra parabam.
Quis ægram mentem & trepidantia corda leuaret
Infœlix germana tori: fuluasq; trahebam
Ipsa manu properans ad uisa pianda bidentes.
Namq; asper somno dirus me impleuerat horror:
Terq; suam dido ter cum clamore uocabat:
Et læta exultans ostenderat ora sichæus.

Quæ dum abigo menti: & sub lucem, ut uisa secundent
Oro cælicolas: ac uino purgor in antro:
Illa cito passu peruecta ad littora, mutæ
Oscula qua steteras bis terq; infixit arenæ:
Deinde amplexa sinu late uestigia fouit:
Ceu cinerem orbatæ pressant ad pectora matres.
Tum rapido præceps cursu resolutaq; crinem
Euasit propere in celsam, quam struxerat ante:
Magna mole pyram: cuius de sede dabatur
Cernere cuncta freta, & totam carthaginis urbem.
Hic phrygiam uestem & baccatum induta monile
Postq; illum infœlix hausit: quo munera primum
Sunt conspecta. diem, & conuiuia mente reduxit,
Festasq; aduentu mensas, teq; ordine troiæ
Narrantem longos se peruigilante labores:
In portus amens rorantia lumina flexit.
Dij longæ noctis: quorum iam numina nobis
Mors instans maiora facit: precor inquit adeste:
Et placidi uictos ardore admittite manes.
Aeneæ coniunx ueneris nurus ulta maritum.

Explicat haud longe tellus: huc dirige ſigna
Dixit: & in nubes uiuentia ſuſtulit ora.
Cui dux promiſſæ reuireſcens pignore laudis
Nympha decus generis: quo non ſacratius ullum
Numen ait nobis: fœlix oblata ſecundis.
Aſt ego te compos pugnæ carthaginis arce
Marmoreis ſiſtam templis: iuxtaq; dicabo
Aequam te gemino ſimulacri munere dido.
Hæc fatus ſocios ſtimulat tunc feſtus ouantes.

Pone graues curas tormentaq; lenta ſedendi
Fatali latio miles: placauimus iras
Cælicolum: redeunt diui: finita maligno
Hinc fabio imperia, & mutatos conſule faſces
Nuncio: nunc dextras mihi quiſq;: atq; illa referto:
Quæ marte excluſus promittere magna ſolebas.
En numen patrium ſpondet maiora peractis:
Vellantur ſigna: ac diua ducente petamus
Infauſtum phrygiis diomedis nomine campum.

Dumq; arpos tendunt inſtructi pectora pœni:
Subnixus rapto plebeii muneris oſtro
Seruitium roſtris uarro, ingentiq; ruinæ
Feſtinans aperire locum, fata admouet urbi.
Atq; illi ſine luce genus ſurdumq; parentum
Nomen: & immodice uibrabat in ore canoro
Lingua procax: hinc auctus opes larguſq; rapinæ
Intima dum uulgi fouet: oblatratq; ſenatum:
Tantum in quaſſata bellis caput extulit urbe:
Momentum ut rerum & fati foret arbiter unus:
Quo conſeruari latium uictore puderet.
Hunc fabios inter, ſacrataq; nomina marti
Scipiadas, interq; ioui ſpolia alta ferentem
Marcellum, faſtis labem ſuffragia cæca

Addiderant: cannasq; malum exitiale fouebat
Ambitus, & graio funestior æquore campus.
Idem ut turbarum sator, atq; accendere sollers
Inuidiam, prauusq; togæ: sic debilis arte
Belligera: martemq; rudis uersare: nec ullo
Spectatus ferro: lingua sperabat adire
Ad dextræ decus: atq; e rostris bella ciebat.
Ergo alacer fabiumq; moræ increpitare professus
Ad uulgum: in patres & ouantia bella ferebat.
Vos quorum imperium est: consul præcepta modumq;
Bellandi posco: sedeo ne an montibus erro?
Dum mecum garamas & adustus corpora maurus
Diuidit italiam? an ferro quo cingitis: utor?
Exaudi bone dictator: quid martia pubes
Imperitet: bello libyes romamq; leuari,
Hoste iubet: num festinant quos plurima passos
Tertius exurit lachrymosis casibus annus?
Ite igitur, capite arma uiri: mora sola triumpho
Paruum iter est: quæ prima dies ostenderit hostem:
Et patrum regna & pœnorum bella resoluet.
Ite alacris: latia deuinctum colla cathena
Hannibalem fabio ducam spectante per urbem.
Hæc postq; increpuit portis arma incitus effert:
Impellitq; moras. ueluti cum carcere rupto
Auriga indocilis totas effundit habenas:
Et præceps trepida pendens in uerbera planta
Impar fertur equis: fumat male concitus axis:
Ac frena incerto fluitant discordia curru.
Cernebat paulus: nanq; huic communia campus
Iura atq; arma tulit: labi mergente sinistro
Consule res pessumq; dari: sed mobilis ira
Turbati uulgi, signataq; mente cicatrix,

Vndantis ægro frenabat corde dolores.
Nam cum per domita est armis iuuenilibus olim
Illyris ora: nigro tunc allatrauerat ore
Victorem inuidia: & uentis agitarat iniquis.
Hinc inerat metus, & duræ reuerentia plebis.
Sed genus admotũ superis: summumq; per altos
Attingebat auos cælum: numerare parentem
Assaracum retro præstabat amulius auctor,
Assaracusq; iouem: nec qui spectasset in armis
Abnueret genus. huic fabius iam castra petenti.
Si tibi cum tyrio credis fore maxima bella
Ductore: inuitus uocem hanc e pectore rumpam:
Frustraris paule ausoniam: te prælia dira
Teq; hostis castris grauior manet: aut ego multo
Nequicq; didici casus prænoscere marte.
Spondentem audiui: piget heu: tædetq; senectæ:
Si quas prospicio restat passura ruinas:
Cum duce tam fausti martis qua uiderit hora:
Sumpturũ pugnam. q̃ntum nunc paule supremo
Absumus exitio? uocem hanc si consulis ardens
Audiuit pœnus: iam latis obuia credo
Stat campis acies? expectaturq; sub ictu
Alter flaminius. quantos hinsane ciebis
Varro uiros? tu proh superi tu ꝓtinus arma,
Tu campum noscas ante: exploresq; trahendo
Quantum ictus hostis ualeat: quæ copia rerum,
Quæ natura loci, quod sit rimabere sollers
Armorũ genus: & stantem super omnia tela
Fortunam aspicies: fer paule indeuia recti
Pectora: cur uni patriam si affligere fas est:
Vni sit seruare nephas? eget improbus arcto
Iam uictu libys: & belli feruore recluso

Laxa fides socium est, non hic domus hospita tecto
Inuitat patrio: nō fidæ mœnibus urbes
Excipiunt: renouatq; pari se pube iuuentus.
Tertia uix superest crudo quæ uenit ibero
Turba uirum: persta: & cauti medicamina belli
Lentus ama. si qua interea inuitauerit aura:
Annueritq; deus: uelox accede secundis.
Cui breuiter mœsto consul sic ore uicissim.
Mecum erit hæc prorsus pietas: mentēq; feremus
In pœnos inuicte tuam: non me unica fallit
Cunctandi ratio: qua te grassante senescens
Hannibal oppressum uidit considere bellum.
Sed quæ nam ira deum? consul datus alter opinor
Ausoniæ est, alter pœnis: trahit omnia secum.
Et metuit demens alio ne consule roma
Concidat: e tyrio cōsortem accire senatu.
Non iam sera uolet: nullus qui porte in hostem
Sufficit insano sonipes: incedere noctis,
Quod tardent cursum: tenebras dolet: itq; superbus,
Tantum non strictis mucronibus: ulla retardet
Ne pugnas mora: dum uagina ducitur ensis.
Tarpeiæ rupes, cognataq; sanguine nobis
Tecta iouis, quæq; arce sua nunc stantia linquo
Mœnia fœlicis patriæ. quocunq; uocabit
Summa salus: testor spræto discrimine iturum.
Sed si surda mihi pugnabunt castra monenti:
Haud ego uos ultra nati dulcēq; morabor
Assaraci de gente domum: similem ue uidebit
Varroni paulum redeuntem saucia roma.
Sic tumidi uersa turbati mente petebant
Castra duces, ac prædictis iam sederat aruis
Aetolos pœnus seruans ad prælia campos.

Non alias maiore uirum, maiore sub armis
Agmine cornipedum concussa est itala tellus:
Quippe extrema simul gentiq; urbiq; timebant:
Nec spes certandi plus uno marte dabatur.
Faunigenæ socio bella inuasere sicano:
Sacra manus rutuli: seruant qui daunia regna:
Laurentiq; domo gaudent & fonte numici.
Quos castrũ, phrygibusq; grauis quõdã ardea (misit:
Quos celso deuexa iugo iunonia sedes
Lauinum: ac altrix casti collatia bruti.
Quiq; immite nemus triuiæ, quiq; ostia thusci
Amnis amant: tepidoq; fouent almone cibelen.
Hinc tybur catille tuum: sacrisq; dicatum
Fortunæ præneste iugis: antemnaq; prisco
Crustumio prior: atq; habiles ad aratra labici,
Nec non sceptriferi qui potant tybridis undam:
Quiq; anienis habent ripas: gelidoq; rigantur
Symbruuio: rastrisq; domant æquicula rura.
His scaurus monitor: tenero tunc scaurus in æuo
Sed iam signa dabat nascens in sæcula uirtus.
Non illis solitum crispare hastilia campo,
Nec mos pẽnigeris pharetrã impleuisse sagittis:
Pila uolũt, breuibusq; habiles mucronibus enses
Aere caput tecti surgunt super agmina cristis
At quos ipsius mensis seposta lyæi
Setia: & incelebri miserunt ualle uelitræ:
Quos cora: quos spumans inimico segnia musto:
Et quos pestifera pomptini uligine campi:
Qua saturæ nebulosa palus restagnat: & atro
Liuentes cœno per squallida turbidus arua
Cogit aquas usens: atq; inficit æquora limo.
Ducit auis pollens, nec dextra indignus auorũ

Scæuola: cui diræ cælatur laudis honora
Effigie clypeus: flagrant altaribus ignes.
Tyrrhenum ualli medio stat mutius ira
In semet uersa: sæuit in imagine uirtus.
Tunc icti specie ruere acri in bella magistro,
Cernitur effugiens ardentem porsena dextram.
Quis circea iuga: & scopulosi uerticis anxur:
Hernica & impresso raduntur uomere saxa:
Quis putri pinguis sulcaris anagnia gleba:
Sylla ferentinos priuernatumq; maniplos
Ducebat simul excitos: soræq; iuuentus
Addita fulgebat telis. hic scaptia pubes:
Hic fabrateriæ uulgus: nec monte niuoso
Descendens athina aberat: detritaq; bellis
Suessa: atq; a duro frusino haud imbellis aratro.
At qui fibreno miscentem flumina lyrim
Sulphureum, tacitisq; uadis ad littora lapsum
Accolit arpinas accita pube uenafro:
Ac larinatum dextris socia hispidus arma
Commouet. atq; uiris ingens exhaurit aquinum.
Tullius æratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & tullo sanguis ab alto.
Indole proh quanta iuuenis, quantumq; daturus
Ausoniæ populis uentura in sæcula ciuem.
Ille super gangem super exauditus & indos
Implebit terras uoce: & furialia bella
Fulmine compescet linguæ: nec deinde relinquet
Par decus eloquij cuiquam sperare nepotum.
Ecce inter primos theramneo a sanguine clausi
Exultat rapidis nero' non imitabilis ausis.
Hunc amiterna cohors, & bactris nomina ducens
Casperula, hunc foruli, magnæq; reate dicatum

Cælicolum matri, nec non habitata pruinis
Nursia, & a tetrica comitantur rupe cohortes:
Cunctis hasta decus clypeusq; refertur in orbem
Deniq; & implumes, ac leui tegmine cruris
Ibant: & læti pars sanctum uoce canebant
Auctorem gentis: pars laudes ore ferebant
Sabe tuas: qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos magna ditione sabinos.
Quid qui picenæ stimulat telluris alumnos,
Horridus & squamis & equina curio crista:
Pars belli q̄ magna uenit. non æquore uerso
Tam creber fractis albescit fluctus in undis:
Nec cœtu leuiore: ubi mille per agmina uirgo
Lunatis acies imitatur martia peltis:
Perstrepit & tellus & amazonius thermodum.
Hic & quos pascunt scopulosæ rura numanæ:
Et quis littoreæ fumant altaria cupræ:
Quiq; truentinas seruant cum flumine turres
Cernere erat: clypeata procul sub sole corusco
Agmina sanguinea uibrant in nubila luce.
Stat fucare colus nec sidone uilior ancon:
Murice nec libyco: statq; humectata uomano
Adria: & inclæmens hirsuti signifer ascli.
Vepicus quondam nomen memorabile ab alto
Saturno statuit genitor: quem carmine circe
Exutum formæ uolitare per æthera iussit:
Et sparsit plumis croceum fugientis honorem.
Ante ut fama docet tellus possessa pelasgis:
Quis æsis regnator erat: fluuioq; reliquit
Nomen: & a sese populos tum dixit asilos.
Sed non ruricolæ firmarunt robore castra
Deteriore cauis uenientes montibus umbri.

Hos desis

Hos aeſis ſapiſq; laudant: rapidaſq; ſonanti
Vertice contorquens undas per ſaxa metaurus.
Et lauat ingentem perfundens flumine ſacro
Clitumnus taurum, narq; albeſcentibus undis
In tybrim properans, tiniaeq; inglorius humor,
Et clanis & rubico, & ſenonum de nomine ſenae.
Sed pater ingenti medios illabitur amne
Albula: & immota perſtringit moenia ripa.
His urbes arna, & latis meuania pratis,
Hiſpellum, & duro monti per ſaxa recumbens
Narnia, & infeſtum nebulis humentibus olim
Inginium, patuloq; iacens ſine moenibus aruo
Fulginia: his populi fortes amerinus, & armis
Vel raſtris laudande camers, his ſarſina diues
Lactis: & haud parci martem coluiſſe tudertes.
Ductor piſo uiros ſpernaces mortis agebat,
Ore puer, pueriq; habitu: ſed corde ſagaci
Aequabat ſenium: atq; aſtu ſuperauerat annos.
Is primam ante aciem pictis radiabat in armis
Arſacidum: & fuluo micat ignea gemma monili.
Iamq; per ethruſcos legio completa maniplos
Rectorem magno ſpectabat nomine galbam.
Huic genus orditur minos, inuiſaq; tauro
Paſiphae: clariq; dehinc ſtant ordine patres.
Lectos cere uiros, lectos cortona ſuperbi
Tarcontis domus, & ueteres miſere grauiſcae.
Necnon argolico dilectum littus aleſo
Alſium, & obſeſſae campo ſquallente fregellae.
Affuit & ſacris interpres fulminis alis
Feſula: & antiquus romanis moenibus horror
Cluſinum uulgus: cum porſena magne iubebas
Nequicquam pulſos romae imperitare ſuperbos.

Tunc quos a niueis exegit luna metallis
Insignis portu: quo non spaciosior alter
Innumeras cœpisse rates & claudere pontum.
Mæoniæq; decus quondam uetulonia gentis:
Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces:
Et iunxit totidem tacito terrore secures.
Hæc altas eboris decorauit honore curules:
Et princeps tyrio uestem prætexuit ostro:
Hæc eadem pugnas accendere protulit ære.
Hos iuxta nepesina cohors: æquiq; falisci:
Quiq; tuos flauina focos, sabacia quiq;
Stagna tenent: ciminiq; lacum: qui sutria tecta
Haud procul: & sacrum phœbo soracte frequentant:
Spicula bina gerunt: caput his cudone ferino
Stat cautum: lycios damnant hastilibus arcus.
Hæ bellare acies norant. at marsica pubes
Et bellare manu & chelydris cantare soporem:
Vipereumq; uerbis hebetare & carmine dentem.
Aeetæ prolem anguitiā mala gramina primam
Monstrauisse ferunt: tactuq; domare uenena:
Et lunam excussisse polo: stridoribus amnes
Frenantem: ac siluis montem nudasse uocatis.
Sed populis nomen posuit metuentior hospes:
Cum fugeret phrygios trans æquora marsia crenos,
Mygdoniam phœbi superatus pectine loton
Marruuium ueteris celebratum nomine marri
Vrbibus est illis caput: interiorq; per udos
Alba sedet campos, pomisq; rependit aristas:
Cætera in obscuro famæ & sine nomine uulgi
Sed numero castella ualent. coniungitur acer
Pelignus: gelidoq; rapit sulmone cohortes
Nec cedit studio uicinus sanguine miles:

Quem genuere cales: non paruus conditor urbi
Vt fama est calais: boreæ quem rapta per auras
Orithya uago geticis nutriuit in antris.
Haud illo leuior bellis uestina iuuentus
Agmina densauit uenatu dura ferarum.
Quæ fiscelle tuas arces, pinamq; uirentem,
Pascuaq; haud tarde redeuntia tondet auellæ.
Marrucina simul frentanis æmula pubes
Corfini populos magnumq; teate trahebat:
Omnibus in pugna fertur sparus: omnibus alto
Assuetæ uolucrem cælo dimittere fundæ:
Pectora pellis obit cæsi uenatibus ursi.
Iam uero quo diues opum, quos diues auorum
Et toto dabat ad bellum campania tractu:
Ductorum aduentum uicinis sedibus osci
Seruabant: sinuessa tepens, fluctuq; sonorum
Vulturnum, quasq; euertere silentia amycle,
Fundiq;, & regnata lamo caieta, domusq;
Antiphatæ compressa freto, stagnisq; palustre
Linternum, & quondam fatorum conscia cumæ,
Illic nuceria, & gaurus naualibus apta,
Prole dicarcheia multo cum milite graia
Illic parthenope, ac pœno non peruia nola,
Allife, & clanio contemptæ semper aceræ.
Sarrastis etiam populos, totasq; uideres
Sarni mitis opes: illic quo sulphure pingues
Phlegræi legere sinus: misenus & ardens
Ore giganteo sedes ithacesia bai.
Non prochytæ, non ardentem sortita typhœa
Inarimæ, non antiqui saxosa telonis
Insula, nec paruis aberat calatia muris.
Surrentum, & pauper sulci cerealis abella,

In primis capua, heu rebus seruare serenis
Inconsulta modum, & prauo peritura tumore:
Lectos rectores formabat scipio bello.
Ille uiris pila & ferro circundare pectus
Addiderat: leuiora domo de more parentum
Gestabant tela, ambustas sine cuspide cornos.
Aclidis usus erat: factæq; ad rura bipennes.
Ipse inter medios uenturæ ingentia laudis
Signa dabat uibrare sudem: transmittere saltu
Muralis fossas: undosum frangere nando
Indutus thoraca uadum: spectacula tanta
Ante acies uirtutis erant: sæpe alite planta
Ilia perfossum & campi per aperta uolantem
Ipse pedes præuertit equum: sæpe arduus idem
Castrorum spatium & saxo trãsmisit & hasta:
Martia frons facilesq; comæ: nec pone retroq;
Cæsaries breuior: flagrabant lumina miti
Aspectu: gratusq; inerat uisentibus horror.
Affuit & samnis nondum uergente fauore
Ad pœnos, sed nec ueteri purgatus ab ira.
Qui batulum mucrasq; colunt: bouiania quiq;
Fatigant lustra: aut caudinis faucibus hærent.
Et quos aut rufræ, aut quos esernia, quos ue
Obscura incultis herdonia misit ab agris.
Bruttius haud dispar animorum, unaq; iuuentus
Lucanis excita iugis, hirpinaq; pubes
Horrebat telis & tergo hirsuta ferarum:
Hos uenatus alit: lustra incoluere: sitimq;
Auertunt fluuio: somniq; labore parantur.
Additur his calaber, sallentinæq; cohortes,
Necnon brundusium: quo desinit itala tellus:
Parebat legio audaci permissa cethego.

Cui socias uires atq; indiscreta maniplis
Arma recensebant: nunc sese ostendere miles
Leucosiæ e scopulis. nunc quem picentia peste
Misit, & exhaustæ mox pœno marte carillæ:
Nunc silarus quos nutrit aquis: quo gurgite tradunt
Duriciem lapidum mersis mollescere ramis:
Ille & pugnacis laudauit tela salerni:
Falcatos enses: & quæ bysantia pubes
Aptabat dextris irrasæ robora clauæ.
Ipse humero exertus gentili more parentum
Difficili gaudebat equo: roburq; iuuentæ
Flexu cornipedis duro exercebat in ore.
Vos etiam attritæ desolatæq; uirorum
Eridani gentes nullo attendente deorum
Votis tunc uestris, casura ruistis in arma.
Certauit mutinæ quassata placentia bello.
Mantua mittenda certauit pube cremonæ:
Mantua musarum domus, atq; ad sydera cantu
Euecta andino, & smyrnæis æmula plectris.
Tum uerona atesi circunflua: & undiq; sollers
Arua coronantem nutrire fauentia pinum:
Vercellæ: fusciq; ferax pollentia uilli:
Et quondam teucris comes in laurentia bella
Hocni prisca domus paruiq; bononia rheni.
Quiq; graui remo limosis segniter undis
Lenta paludosæ perscindunt stagna rauennæ.
Tum troiana manus tellure antiquitus orti
Euganea, profugiq; sacris antenoris oris,
Necnon cum uenetis aquileia perfurit armis.
Tum pernix ligus, & sparsi per saxa uageni
In decus hannibalis duros misere nepotes.
Maxima tot populis rector fiducia brutus

Ibat: & hortando notum accendebat in hostem.
Læta uiro grauitas, & mentis amabile pondus,
Et sine tristitia uirtus: non ille uigoris
Ingratas laudes, nec nubem frontis amabat.
Nec famam læuo quærebat limite uitæ.
Addiderat ter mille uiros in marte sagittæ
Expertos fidus sicula regnator ab ætna:
Non totidem ilua uiros: sed lectos cingere ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.
Ignoscet q̃suis auido committere pugnam
Varroni: quicunq; simul tot tela uideret.
Tantis agminibus rheteo littore quondam
Feruere, cum magnæ troiam inuasere mycenæ:
Mille rates uidit leandrius hellespontus:
Vt uentum ad cannas, urbis uestigia priscæ
Defigunt diro signa infœlicia uallo.
Nec tanta miseris iamq; impendente ruina
Cessarunt superi uicinas prodere clades.
Per subitum attonitis pila exarsere maniplis.
Et celsæ toto ceciderunt aggere pinnæ:
Nutantiq; ruens prostrauit uertice siluas
Garganus: fundoq; imo mugiuit anhelans
Aufidus: & magno late distantia ponto
Terruerunt pauidos accensa ceraunia nautas.
Quæsiuit calaber subducta luce repente
Immensis tenebris & terram & littora sipus.
Obseditq; frequens castrorum limina bubo:
Nec densæ trepidis absunt se inuoluere nubes:
Cessaruntq; aquilis: non unus crine corusco
Regnorum euersor rubuit lœtale cometes.
Castra quoq; & uallum rabidæ sub nocte silenti
Irrupere feræ: raptiq; ante ora pauentum

Adiūctos uigiles sparserunt membra per agros.
Ludificante etiam terroris imagine somnos
Gallorum uisi e bustis erumpere manes.
Terq; quaterq; solo penitus tremuere reuulsæ
Tarpeiæ rupes: atq; atro sanguine flumen
Manauit iouis in templis: lachrymæq; uetusta
Effigie patris largæ fluxere quirini:
Maior & horrificis sese extulit allia ripis.
Non alpes sedere loco: non nocte die ue
Ingentes inter stetit appenninus hiatus.
Axe super medio libyes a parte coruscæ
In latium uenere faces: ruptusq; fragore
Horrisono polus, & uultus patuere tonantis
Aethneos quoq; contorquens e cautibus ignes
Lemnius intonuit: scopulisq; in nubila iactis
Phlegræus tetigit trepidantia sydera uertex.
Ecce inter medios belli præsagus, & ore
Attonito sensuq; simul clamoribus implet
Miles castra feris: & anhelat clade futura
Parcite crudeles superi: iam stragis aceruis
Deficiunt campi: uideo per densa uolantem
Agmina ductorem libyæ, currusq; citatos
Arma uirum super atq; artus & signa trahentē
Turbinibus furit insanis: & prælia uentus
Inq; oculos inq; ora rotat. cadit immemor æui
Nequicq̃; thrasimene tuis seruilius oris
Subductus: quo uarro fugis? proh iupiter ictu
Procumbit saxi fessis spes ultima paulus.
Cesserit huic trebia exitio: rogus ecce cadentum
Corporibus struitur: iactoq; cadauere fumat
Aufidus: ac uictrix insultat belua campis.
Gestat agenoreus nostro de more secures

Consulis:& sparsos lictor fert sanguine fasces.
In libyam ausonij portatur pompa triumphi.
Odolor:hoc etiam superi uidisse iubetis,
Congesto leuæ quodcunq; auellitur auro
Metitur latias uictrix carthago ruinas.

Silij Italici Punicorum Liber Nonus.

TVrbato monstris latio, cladisq; futuræ
Signa per ausoniam prodẽtibus irrita diuis,
Haud secus ac si fausta forent & prospera pugnæ
Omina uenturæ:consul traducere noctem
Esomnis:telumq; manu uibrare per umbras:
Ac modo segnicie paulum increpitare:modo acres
Exercere tubas:nocturnaq; classica uelle.
Nec minor in pœno properi certaminis ardor.
Erumpunt uallo fortuna urgente sinistra:
Consertæq; manus:nam sparsi ad pabula campis
Vicinis raptanda macæ fudere uolucrem
Telorum nubem:ante omnis inuadere bella
Mancinus gaudens hostiliq; iungere primus
Tela cruore:cadit:cadit & numerosa iuuentus.
Nec pecudum fibras uarro & contraria paulo
Auspicia incusante deum, compesceret arma:
Ni sors alterni iuris:quo castra reguntur:
Arbitrium pugnæ properanti in fata negasset.
Quæ tamen haud ualuit perituris milibus una
Plus donasse die:rediere in castra gemente
Haud dubie paulo:qui crastina iura uideret

Amenti cessura uiro, frustraq; suorum
Seruatas a cæde animas. nam turbidus ira
Infensusq; moræ dilata ob prælia ductor.
Siccine nunc inquit grates preciumq; rependis
Paule tui capitis? meruerunt talia qui te
Legibus atq; urnæ dira eripuere minanti.
Tradant immo hosti reuocatos illic & enses:
Tradant arma iube: aut pugnantum diripe dextras.
Sed uos quorum oculos atq; ora humentia uidi:
Vertere cum consul terga & remeare iuberet:
Me mane & pugnæ signum expectate petendæ.
Dux sibi quisq; uiam capito: cum spargere primus
Incipiet radiis gargana cacumina phœbus.
Pandam egomet prope portas: ruite ocius: atq; hunc
Ereptum reuocate diem. sic turbidus ægra
Pestifero pugnæ castra incendebat amore.
At paulus iam non idem nec mente nec ore
Sed qualis stratis dilecto milite campis
Post pugnam stetit, ante oculos atq; ora futuro
Obuersante malo: ceu iam spe lucis adempta
Cum stupet exanimata parens: natiq; tepentes
Nequicq; fouet extremis amplexibus artus.
Per totiens inquit concussæ mœnia romæ
Perq; has: nox stygia quas iam circunuolat umbra
Insontis animas: cladi parce obuius ire.
Dum transit diuum furor: & consumitur ira
Fortunæ: nouus hannibalis sat nomina ferre
Si discit miles: nec frigidus aspicit hostem.
Nonne uides cum uicinis auditur in aruis:
Quam subitus linquat pallentia corpora sanguis?
Quanq; fluant arma ante tubas: cunctator & eger
Vt rere in pugna fabius quoscunq; sub illis

Culpatis duxit signis nunc arma capessunt:
Haud quos flaminius. sed dira auertite diui.
Sin nostris animus monitis pcibusq; repugnat:
Aures pande deo: cecinit grynæa per orbem
Hæc olim uates: & te præsaga tuosq;
Vulgauit terris proauorum ætate furores.
Iamq; alter tibi nec perplexo carmine coram
Fata cano uates: sistis ni crastina signa:
Firmabis nostro phœbeæ dicta sibyllæ
Sanguine: nec graio posthac diomede ferentur
Sed te: si perstas: insignes consule campi.
Hæc paulus: lachrimæq; oculis ardentibus ortæ.
Nec non & noctem sceleratus polluit error.
Xantippo captus libycis tolerarat in oris
Seruitium satricus: mox inter præmia regi
Autololum dono datus ob uirtutis honorem.
Huic domus & gemini fuerant sulmone relicti
Matris in uberibus nati mancinus, & una
Nomine rheteo solymus nam dardana origo
Et phrygio genus a proauo: qui sceptra secutus
Aeneæ claram muris fundauerat urbem
Ex sese dictam solymon: celebrata colonis
Mox italis paulatim attrito nomine sulmo.
At tum barbaricis satricus cum rege cateruis
Aduectus quo non spretum: si posceret usus:
Noscere getulis latias interprete uoces.
Postq; posse datum peligna reuisere tecta:
Et patrium sperare larem: ad conamina noctem
Aduocat: ac furtim castris euadit iniquis.
Sed fuga nuda uiri: sumpto nam prodere cœpta
Vitabat clypeo: & dextra remeabat inermi.
Exuuias igitur prostrataq; corpora campo

Lustrat:& exutis mancini cingitur armis.
Iamq; metus leuior:uerum cui dempta ferebat
Exangui spolia:& cuius nudauerat artus:
Natus erat paulo ante maca prostratus ab hoste
Ecce sub aduentum noctis primumq; soporem
Alter natorum solymus uestigia uallo
Ausonio uigil extulerat:dum sorte uicissim
Alternat portæ excubias:fratrisq; petebat
Mancini stratum sparsa inter funera corpus:
Furtiua cupiens miserum componere terra.
Nec longum celerarat iter:cum tendere in armis
Aggere sidonio uenientem conspicit hostem.
Q d'q; dabat fors ni subitis nec opia:sepulchro
Aetholi condit membra occultata thoantis.
Inde ubi nulla sequi propius pone arma,uirumq;
Incomitata uidet uestigia ferre per umbras:
Prosiliens tumulo contorquet nuda parentis
In terga haud frustra iaculũ:tyriamq; sequentẽ
Satricus esse manum & sidonia uulnera credens
Auctorem cæ ci trepidus circunspicit ictus.
Verum ubi uictorem iuuenili robore cursus
Attulit:& notis fulsit lux tristis ab armis:
Fraternusq; procul luna prodente retexit
Ante oculos sese:& radiauit cominus umbo:
Exclamat iuuenis subita flammatus ab ira:
Nõ sum equidem sulmone satus,tua satrice ples,
Nec frater mancine tuus:fatearq; nepotem
Pergameo indignum solymo:si euadere detur
Hinc nostra te impugne manu:tu nobile gestes
Germani spolium ante oculos?referasq; superba
Me spectante domus pelignæ perfidus arma?
Nec tibi cara parens apta ad solatia luctus

Dona feram: nati ut figas æterna sepulcro?
Talia uociferans stricto mucrone ruebat.
Ast illi iam tela manu iamq; arma fluebant
Audita patria natisq; & coniuge & armis:
Ac mēbra & sensus gelidus stupefecerat horror
Tum uox semianimi miseranda effunditur ore.
Parce precor dextræ: nō ut mihi uita supersit:
Quippe nephas hoc uelle frui: sed sanguie nostro
Ne damnes o nate manus. carthaginis ille
Captiuus, patrias nūc primum aduectus in oras
Ille ego sū; satricus, solymi genus: haud tua nate
Fraus ulla est: iaceres in me cum feruidus hastā:
Pœnus eram: uerum castris elapsus acerbis
Ad uos & caræ properabam coniugis ora.
Hunc rapui exanimi clypeum: sed iā unice nobis
Hæc fratris tumulis arma excusata reporta.
Curarum tibi prima tamen sit nate referre
Ductori monitus paulo: producere bellum
Nitatur: pœnoq; neget certamina martis.
Augurio exultat diuū: immensamq; propinqua
Stragem aciei sperat: quæso prohibete furentem
Varronē nāq; hūc fama est impellere signa.
Sat magnum hoc miseræ fuerit mihi cardīe uitæ
Solamen cauisse meis: nunc ultima nate
Inuento simul atq; amisso redde parenti
Oscula. sic fatus galeam exuit: atq; rigentis
Inuadit nati tremebundis colla lacertis.
Attonitoq; timens uerbis sanare pudorem,
Vulneris impressi telum excusare laborat.
Quis testis nostris quis conscius affuit actis?
Non nox errorem nigranti condidit umbra.
Cur trepidas? da nate magis da iungere pectus

Absoluo pater ipse manum: atq; in fine laboro
Hac condas oculos dextra precor. at miser imo
Pectore suspirans iuuenis non uerba uicesq;
Alloquio uocem ue refert: sed sanguinis atri
Sistere festinat cursum: laceroq; ligare
Ocius illachrymans altum uelamine uulnus.
Tandem inter gemitus miseræ erupere querelæ.
Siccine te nobis genitor fortuna reducit
In patriam? sic te nato natumq; parenti
Impia restituit? fœlix o terq; quaterq;
Frater: cui fatis genitorem agnoscere ademptum.
Ast ego sidoniis impercitus ecce parentem
Vulnere cognosco: saltem hoc fortuna fuisset
Solamen culpæ: dubia ut mihi signa dedisses
Infausti generis: uerum linquetur iniquis
Non ultra superis nostros tolerare labores.
Hæc dum amens queritur: iam deficiente cruore
In uacuas senior uitam dispersérat auras.
Tum iuuenis mœstum attollens ad sydera uultum.
Pollutæ dextræ & facti titania testis
Infandi: quæ nocturno mea lumine tela
Dirigis in patrium corpus: non amplius inquit
His oculis & damnato uiolabere uisu.
Hæc memorat: simul ense fodit præcordia: & atrum
Substentans uulnus mananti sanguine signat
In clypeo mandata patris: fuge prælia uarro.
At summi tegmen suspendit cuspide teli:
Defletumq; super prosternit membra parentem.
Talia uenturæ mittebant omina pugnæ
Ausonii superi: sensimq; abeuntibus umbris
Conscia nox sceleris roseo cedebat eoo.
Ductor in arma suos libys: & romanus in arma

Excibat de more suos: pœnisq; redibat:
Qualis nulla dies omni surrexerat æuo.
Nec uerborũ inquit stimulãtũ pœnus egetis,
Herculeis iter a metis ad iapigis agros
Vincendo emensi: nusq; est animosa saguntos:
Concessere alpes: pater ipse superbus aquarum
Ausonidum eridanus captiuo defluit alueo:
Strage uirum mersus trebia est: atq; ora sepulto
Lydia flaminio premitur: lateq; refulgent
Ossibus: ac nullo sulcantur uomere campi.
Clarior his titulis plus allatura cruoris
Lux oritur: mihi magna satis sat uera superq;
Bellandi merces sit gloria: cætera uobis
Vincantur: quicquid diti deuexit ibero:
Quicquid in æthneis iactauit roma triumphis.
Quin etiam libyco si quid de littore raptum
Condidit: in uestros uenient sine sortibus enses.
Ferte domos qđ dextra dabit: nil uictor honoris
Ex opibus posco. raptor per sæcula longa
Dardanus edomitum uobis spoliauerit orbem.
Qui tyria ducis sarranum ab origine nomen:
Seu laurens tibi sigæo sulcata colono
Arridet tellus: seu sunt buxentia cordi
Rura magis, centum cereri fruticantia culmis:
Electos optare dabo inter prælia campos.
Addam etiam, flaua tybris quas irrigat unda:
Gurgitibus late captiuis pascere ripas.
Qui uero externo socius mihi cardine byrsæ
Signa moues: dextram ausonia si cæde cruentam
Attolles: hinc iam ciuis carthaginis esto.
Neu uos gargani dauniq; fefellerit ora:
Ad muros statis romæ: licet auia longe

Vrbs agat: & nostro procul a certamine distet:
Hic hodie ruet: atq; ultra te ad prælia miles
Nulla uoco: ex acie tende in capitolia cursum.
Hæc memorat. tum propulso munimine ualli
Fossarum rapuere moras: aciemq; locorum
Consilio curuis accommodat ordine ripis.
Barbaricus leuo stetit ad certamina cornu
Bellator nasamon, unaq; immanior arcu
Marmarides, tum maurus atrox, garamasq;, ma
Et massylæ acies, & ferro uiuere lætũ (cesq;,
Vulgus achirmachidæ, pariter gens accola nili
Corpora ab immodico seruãs nigrãtia phœbo:
Quis positũ agminibus caput ĩperiũq; nealces.
At parte in dextra sinuat qua flexibus undam
Aufidus: & curuo circunerrat gurgite ripas:
Mago regit: subiere leues, quos horrida misit.
Pyrene, populi: uarioq; auxere tumultu
Flumineum latus: effulget cetrata iuuentus,
Cantaber ante alios, nec tectus tempora uasco,
Ac torto miscens balearis prælia plumbo
Betigenæq; uiri: celsus media ipse coercet
Agmina: quæ patrio firmauit milite: quæq;
Celtarum eridano perfusis sæpe cateruis.
Sed qua se fluuius retro labentibus undis
Eripit: & nullo cuneos munimine uallat:
Turritas moles ac propugnacula dorso
Belua nigranti gestans ceu mobilis agger
Nutat: & erectos attollit ad æthera muros.
Cætera iam numidis circumuolitare gyrosq;
Ferre datum cursus: & toto feruere campo.
Dum libys incenso dispensat milite uires:
Hortandoq; iterũ atq; iterũ insaciabilis urget

Factis quenq; suis: & se cognoscere iactat:
Qua dextra ueniant stridentis sibila teli:
Promittitq; uiris nulli se defore testem.
Iam uarro exacta uallo legione mouebat
Cladum principia: at pallenti lætus in unda
Laxabat sedem uenturis portitor umbris.
Stant primi quos sanguineæ pendente uetabant
Ire notæ clypeo: defixiq; omine torpent.
Iuxta terribilis facies miseranda iacebant
Corpora in amplexum: natusq; in pectore patris
Imposita uulnus dextra lœtale tegebat.
Effusæ lachrymæ: mancinicq; inde reuersus
Fraterna sub morte dolor: tum triste mouebat
Augurium: & similes defuncto in corpore uultus.
Ocius erroris culpam deflendaq; fata
Ductori pandunt, atq; arma uetentia pugnam.
Ille ardens animi ferte hæc ait omina paulo.
Nanq; illum, cui fœmineo stant corde timores,
Mouerit ista manus: quæ cæde imbuta nefanda
Cum furiæ expeterent pœnas: fortasse paterno
Signauit moriens sceleratum sanguine carmen.
Tum minitans propere describit munera pugnæ.
Quaq; feras sæuus gentes aciemq; nealces
Temperat: ac sese marso cum milite, cunq;
Samnitum opponit signis & iapige alumno.
At campi medio: nanq; hac in parte uidebat
Stare ducem libyæ: seruilius obuia adire
Arma & picentes umbrosq; inferre iubetur.
Cætera paulus habet dextro certamina cornu.
His super insidias contra nomadumq; uolucrem
Scipiadæ datur ire manum: quaq; arte dolisq;
Scindent se turmæ: prædicit spargere bellum.

Idmq;

Iamq; propinquabant acies: agiliq; uirorum
Discursu mixtoq; simul calefacta per ora
Cornipedum hinnitu, & multum trepidantibus armis
Errabat cæcum turbata per agmina murmur.
Sic ubi prima mouent pelago certamina uenti:
Inclusam rabiem ac sparsuras astra procellas
Parturit unda freti: fundoq; emota minaces
Expirat per saxa sonos: atq; acta cauernis
Torquet anhelantem spumanti uertice pontum.
Nec uero fati tam sæuo turbine solum
Terrarum fuit ille labor: discordia demens
Luctauit cælo: superosq; ad bella coegit.
Hinc mauors, hinc gradiuum comitatus apollo,
Et domitor tumidi pugnat maris, hinc uenus amens.
Hinc uesta, & captæ stimulatus cæde sagunti
Amphitryonides, pariter ueneranda cybele.
Indigetesq; dei, faunusq;, satorq; quirinus,
Alternusq; animæ mutato castore pollux.
Contra cuncta latus ferro saturnia iuno,
Et pallas libycis tritonidos edita lymphis,
Ac patrius flexis per tempora cornibus hammon,
Multaq; præterea diuorum turba minorum.
Quorum ubi mole simul uenientum & gressibus alma
Intremuit tellus: pars impleuere propinquos
Diuisi montes: pars sedem nube sub alta
Cœperunt, uacuo descensum ad prælia cælo.
Tollitur immensus deserta ad sydera clamor:
Phlegræis quantas effudit ad æthera uoces
Terrigena in campis exercitus: aut sator æui
Quanta cyclopas noua fulmina uoce poposcit
Iupiter: extructis uidit cum montibus ire
Magnanimos raptum cælestia regna gigantes.

Nec uero prima in tantis concursibus hasta
Vlla fuit. stridens nimbus certante furore
Telorum simul effusus: rabidæq; cruoris
Hinc atq; hinc animæ gemina cecidere procella.
Acrius insanus dextra qua ducitur ensis
Bellantum pars magna iacet: super ipsa suorum
Corpora consistunt auidi: calcantq; gementes.
Nec magis aut libyco protrudi dardana nissu
Auerti ue potest pubes: aut ordine pelli
Fixa suo sarrana manus: q̃ uellere sede
Si tentet calpen impacto gurgite pontus.
Amisere ictus spacium: nec morte peracta
Arctatis cecidisse licet: galea horrida flictu
Aduersæ ardescit galeæ: clypeusq; fatiscit
Impulsu clypei: atq; ensis contunditur ense:
Pes pede, uirq; uiro teritur: tellusq; uideri
Sanguine operta nequit: cælumq; & sydera pendens
Abstulit ingestis nox densa sub æthere telis.
Quis astare loco dederat fortuna secundo
Contorum longo & proceræ cuspidis ictu:
Ceu primas agitent acies: certamina miscent.
At quos deinde tenet retrorsum inglorius ordo:
Missilibus certant pugnas æquare priorum.
Vltra clamor agit bellum: milesq; cupiti
Martis inops sæuis impellit uocibus hostem.
Nec ullum desit teli genus: hi sude pugnas,
Hi pinu flagrante cient, hi pondere pili,
At saxis, fundaq; alius, iaculoq; uolucri:
Interdumq; ipsis metuenda phalarica muris:
Interdum stridens per nubila fertur arundo.
Speramus ne deæ: quarum mihi sacra coluntur:
Mortali totum hunc aperire in sæcula uoce

Posse diem? tantum ne datis confidere linguæ?
Vt cannas uno ore sonem: si gloria uobis
Nostra placet: neq; nos magnis auertitis ausis:
Huc omnis cantus phœbumq; uocate parentem.
Verum utinam posthac animo romane secunda
Quanto tunc aduersa feras: sitq; hactenus oro
Nec libeat tentare deis: an troia proles
Par bellum tolerare queat. tuq; anxia fati
Pone precor lachrymas: et adora uulnera laudes
Perpetuas paritura tibi: nam tempore roma
Nullo maior eris: mox sic labere secundis
Vt sola cladum tuearis nomina fama.
Iamq; inter uarias fortuna utrinq; uirorum
Alternata uices incerto eluserat iras
Euentu: mediaq; diu pendente per ambas
Spe gentes: paribus mauors flagrabat in armis.
Mitia ceu uiridis agitãt cum flamina culmos:
Nec dum maturas impellit uentus aristas:
Huc atq; huc it summa seges: nutansq; uicissim
Alterno lente motu incuruata nitescit.
Tandem barbaricis perfractam uiribus acris
Dissipat incurrens aciem clamore nealces:
Laxati cunei: perq; interualla citatus
Irrupit trepidis hostis. tum turbine nigro
Sanguinis exundat torrens: nullumq; sub una
Cuspide procumbit corpus: dum uulnera tergo
Bellator timet ausonius: per pectora sæuas
Exceptat mortes: & læto dedecus arcet,
Stabat cum primis mediæ certamina pugnæ
Aspera semper auens, & par cuicunq; periclo
Scæuola: nec tanta uitam iam strage uolebat,
Sed dignum proauo lætum, & sub noĩe mortem.

Is postq̃ frangi res atq; augescere uidit
Exitium: breuis hoc uitæ quodcunq; relictum,
Extendamus ait. nam uirtus futile nomen.
Ni decus huic atri superarit tempora læti.
Dixit. & in medios qua dextera concita pœni
Limitem agit: uasto connixus turbine fertur.
Hic exultantem caralim, atq; erepta uolentem
Induere excelso cæsi gestamina trunco,
Ense subit: capuloq; tenus ferrum impulit ira.
Voluitur ille ruens: atq; arma hostilia morsu
Appetit: & mortis premit in tellure dolores.
Nec gabari sicchæq; uirum tenuere furentes
Concordi uirtute manus: sed perdidit acer
Dum stat, decisam gabar inter prælia dextram.
At siccha auxilium magno turbante dolore,
Dum temere accelerat: calcato improuidus ense
Succidit: & nudæ ferro uestigia plantæ
Damnauit: dextraq; iacet morientis amici.
Tandem conuertit fatalia tela nealcæ
Fulminei gliscens iuuenis furor: exilit ardens
Nomine tam claro stimulante ad prælia cædis.
Tum silicem scopulo auulsum: quem montibus altis
Detulerat torrens: raptum contorquet in ora
Turbidus: incusso crepuerunt pondere malæ.
Ablatusq; uiro uultus: concreta cruento
Per nares cerebro sanies fluit: atraq; manant
Orbibus elisis, & trunca lumina fronte.
Sternitur unanimo marius succurrere capro
Conatus: metuensq; uiro superesse cadenti.
Lucis idem auspicium, ac patrium & commune duobus
Paupertas: sacro iuuenes præneste creati
Miscuerant studia: & iuncta tellure serebant:

Velle ac nolle ambobus idem: sociataque toto
Mens æuo: ac paruis diues concordia rebus.
Occubuere simul: uotisque ex omnibus unum
Id fortuna dedit, iunctam inter prælia mortem.
Arma fuere decus uictori bina simeto:
Sed longum tanto lætari munere casus
Haud licitum pœnis. aderat terrore minaci
Scipio conuersæ miseratus terga cohortis,
Et cuncti fons uarro mali, flauusque comarum
Curio, & a primo descendens consule brutus.
Atque his fulta uiris acies repararet ademptum
Mole noua campum: subito ni turbine pœnus
Agmina frenasset iam procurrentia ductor.
Isque ut uarronem procul inter prælia uidit
Et iuxta sagulo circunuolitare rubenti
Lictorem: nosco pompam atque insignia nosco:
Flaminius modo talis ait. tum feruidus acrem
Ingentis clypei tonitru prænunciat iram.
Heu miser æquari potuisti funere paulo:
Si tibi non ira superum tunc esset ademptum
Hannibalis cecidisse manu: quod sæpe querere
Varro deis: quod sidonium defugeris ensem.
Nam rapido subitam portans in morte salutem
Procursu incœpta, sese ad discrimina uertit
Scipio. nec pœnum, quanquam est ereptus opimæ
Cædis honor: mutasse piget maiore sub hoste
Prælia: & erepti ticina ad flumina patris
Exigere oblato tandem certamine pœnas.
Stabant educti diuersis orbis ab oris,
Quanto non alias uidit concurrere tellus
Marte, uiri, dextraque pares: sed cætera ductor
Anteibat latius melior pietate, fideque.

Dissiluere caua turbati ad prælia nube
Mauors scipiadæ metuens: tritonia pœno.
Aduentuq; deum intrepidis ductoribus ambæ
Contremuere acies: acer, qua pectora flectit
Pallas: gorgoneo late micat ignis ab ore:
Sibilaq; horrificis torquet serpentibus egis.
Fulgent sanguinei: geminum uibrare cometen
Vt credas: oculi: summaq; in casside largus
Vndantes uoluit flammas ad sydera uertex.
At mauors moto perturbans aera telo,
Et clypeo campum inuoluens, æthnea cyclopum
Munere fundentem loricam incendia gestat:
Ac pulsat fulua consurgens æthera crista
Ductores pugnæ intenti: quantumq; uicissim
Auderent propius mensi: tamen arma ferentis
Sensere aduenisse deos: & lætus uterq;
Spectari superis: addebant mentibus iras.
Iamq; ictu ualido librantam pectore pœni
Pallas in obliquum dextra detorserat hastam.
Et gradiuus opem diuæ portare ferocis
Exemplo doctus porgebat protinus ensem
Aethneum in pugna iuueni: ac maiora iubebat.
Tum uirgo ignescens penitus uiolenta repente
Suffudit flammis ora: atq; obliqua retorquens
Lumina turbato superauit gorgona uultu.
Erexere omnes immania membra chelydri
Egide commota: primiq; furoris ad ictus
Rettulit ipse pedem sensim a certamine mauors.
Hic dea conuulsam rapido conamine partem
Vicini montis scopulisq; hærentia saxa
In martem furibunda iacit: longeq; relatos
Expauit sonitus tremefacto littore sasson

At non hæc superum fallebant prælia regem:
Demittit propere succinctam nubibus irim:
Quæ nimios frenet motus: ac talia fatur.
I dea & œnotriis uelox allabere terris:
Germanæq; truces dic callas mitiget iras:
Nec speret fixas parcarum uertere leges:
Dic etiam ni desistis: nam uirus & æstus
Flammiferæ noui mentis: nec colligis iram.
Egide præcellant quãtum horrida fulmina nosces
Quæ postq̃ accepit dubitans tritonia uirgo:
Nec sat certa diu patriis an cederet armis:
Absistemus ait campo: sed pallade pulsa
Num fata auertet: cæloq; arcebit ab alto
Cernere gargani feruentia cædibus arua?
Hæc effata, caua pœnum in certamina nube
Sublatum diuersa tulit: terrasq; reliquit.
At gradiuus atrox remeantis in æthera diuæ
Abscessu reuocat mentes: fusamq; per æquor
Ipse manu magna nebula circundatus atra
Destituit pugnam: conuertunt signa: nouamq;
Instaurant itali uersa formidine cædem.
Tum uentis positus custos: cui flamina carcer
Imperio compressa tenet: cælumq; ruentes
Euriq; & boreæ parent, choriq; notiq;:
Iunonis precibus promissa haud parua ferentis
Regnantem æoliis uulturnum in prælia campis
Effrenat: placet hic iræ exitiabilis ultor
Qui se postq̃ æthnæ mersit candente baratro:
Concepitq; ignes: & flammea protulit ora:
Euolat horrendo stridore: ac daunia regna
Perflat agens cæcam glomerato puluere nubem.
Eripuere oculos auræ uocemq; manusq;

Vertice harenoso candentes: flebile dictũ
Torquet in ora globos italum: & bellare maniplis
Iussa bacchatur rabie. tum mole ruinæ
Sternuntur tellure & miles & arma tubæq;.
Atq; omnis retro flatu occursante refertur
Lancea: & interdum rutulis cadit irritus ictus:
Atq; idem flatus pœnorũ tela secundat.
Et uelut amento contorta hastilia turbo
Adiuuat: ac tyrias impellit stridulus hastas.
Tum denso fauces præclusus puluere miles
Ignauam mortem compresso mœret hiatu,
Ipse caput flauum caligine conditus atra
Vulturnus, multaq; comam perfusus harena
Nunc uersos agit a tergo stridentibus alis:
Nunc mediam in frontem ueniens clamante procella
Obuius arma quatit: patuloq; insibilat ore.
Interdum intentos pugnæ & iam iamq; ferentes
Hostili iugulo ferrum conamine ducto
Auertit: dextramq; ipso de uulnere uellit.
Nec satis ausonias passim fœdare cohortes
In martem uomit immixtas mugitibus auras:
Bisq; dei summas uibrauit turbine cristas.
Quæ dum romuleis exercet prælia turmis
Aeolius furor: & martem succendit in iras:
Affatur uirgo socia iunone parentem.
Quantos gradiuus fluctus in punica castra
Respice agit: quantisq; furens se cædibus implet.
Nunc quæso terris descendere non placet irim.
Quanq; ego non teucros: nostro cum pignore regnet
Roma: & palladio sedes hac urbe locarim:
Non teucros delere aderam: sed lumen alũnæ
Hannibalem libyæ pelli florentibus annis

Vita: atq; extingui primordia tanta negabam.
Excipit hæc iuno, longiq; laboris ab ira
Immo ait ut noscant gentes immania quantum
Regna iouis ualeant: cunctisq; potētia quantum
Antistet coniunx superis tua: discute telo
Flagranti, nil oramus, carthaginis arces:
Sidoniamq; aciem uasto telluris hiatu
Tartareis immerge uadis: aut obrue ponto.
Contra quæ miti respondet iupiter ore.
Certatis fatis: & spes extenditis ægras.
Ille o nata libens cui tela inimica ferebas:
Contundet tyrios iuuenis: ac nomina gentis
Induet: & libycam feret in capitolia laurum.
At cui tu coniunx cui das animosq; decusq;
Fata cano: uertet populis laurentibus arma:
Nec longe cladis metæ: uenit hora diesq;:
Qua nullas unq; transisse optauerit alpes.
Sic ait. atq; irim propere demittit olympo:
Quæ reuocet martē: iubeatq; abscedere pugna.
Nec uetitis luctatus abit gradiuus in altas
Cum fremitu nubes: quanq; lituiq; tubæq;
Vulneraq; et sanguis & clamor et arma iuuarēt
Vt patuit liber superum certamine tandem
Laxatusq; deo campus: ruit æquore ab imo
Pœnus: quo sensim cælestia fugerat arma:
Magna uoce trahens equitemq;, uirosq;, feræq;
Turrigeræ molem, tormentorūq; labores.
Atq; ubi turbantem leuiores ense cateruas
Agnouit fabium: scintillauitq; cruentis
Ira genis: quænam furiæ, quisue egit in hostem
En inimice deus: rursum ut te credere nobis
Auderes inquit? genitor tibi nauus in armis

Ille meis ubi nunc fabius? semel improbe nostras
Sit satis euasisse manus. atq; inde superbis
Hasta comes dictis murali turbine pectus
Transforat: & uoces uenturas occupat ictu.
Nec ferro sæuire sat est: appellitur atra
Mole fera: & monstris componitur itala pubes.
Nam prouectus equo moderantem cuspide lucas
Maurum in bella boues: stimulis maioribus ire
Ac raptare iubet libycarum armenta ferarum.
Immane stridens agitur: crebroq; coacta
Vulnere bellatrix properos fert belua gressus.
Liuenti dorso turris flammaq; uirisq;
Et iaculis armata sedet: procul aspera grando
Saxorum super arma ruit: passimq; uolanti
Celsus telorum fundit libys aggere nimbum.
Stat niueis longum stipata per agmina uallum
Dentibus: atq; ebori præfixa cominus hasta
Fulget ab incuruo deiecta cacumine cuspis.
Hic inter trepidos rerum per membra per arma
Exigit usentis sceleratum belua dentem:
Clamantēq; ferens calcata per agmina portat.
Nec leuius radio, leuum qua tegmine thorax
Multiplicis lini claudit latus, improba sensim
Corpore non læso penetrarunt spicula dentis:
Et sublime uirum clypeo resonante tulerunt.
Haud excussa noui uirtus terrore pericli
Vtitur ad laudem casu: geminūq; citato
Vicinus fronti lumen transuerberat ense.
Extimulata graui sese fera tollit ad auras
Vulnere: & erectis excussam cruribus alte
Pone iacit uoluens reflexo pondere turrim.
Arma uiriq; simul spoliataq; belua uisu

Sternuntur subita miserandum mixta ruina.
Spargere flagrantes contra bellantia monstra
Dardanius tædas uictor iubet: & facis atræ
Quos fera circunfert compleri sulphure muros.
Nec iusso mora: collectis fumantia lucent
Terga elephantorum flammis: raptusq; sonoro
Ignis edax uento per propugnacula fertur.
Non aliter pindo rhodope ue incendia pastor
Cum iacit: & siluis spaciatur feruida pestis:
Frondosi ignescunt scopuli: subitoq; per alta
Collucet iuga dissultans uulcanius ardor.
It fera candenti torrente bitumine corpus
Amens: & laxo diducit limite turmas.
Nec cuiq; uirtus propiora capessere bella:
Longinquis audent iaculis & arundinis ictu.
Vritur impatiens, & magni corporis æstu:
Donec uicini tandem se fluminis undis
Præcipitem dedit: & tenui decepta liquore
Stagnantis per plana uadi tulit incita longis
Extantem ripis flammam: tum deniq; sese
Gurgitis immersit molem capiente profundo.
At qua pugna datur: nec dum maurusia pestis
Igne calet: circunfusi rheteia pubes
Nunc iaculis, nunc & saxis, nunc alite plumbo
Eminus incessunt. ut qui castella per altos
Oppugnat munita locos: atq; obsidet arces.
Ausus digna uiro, fortuna digna secunda
Extulerat dextram atq; aduersum cominus ensem
Mutius infœlix ausi: sed stridula anhelum
Feruorem effundens monstri manus abstulit acri
Implicitum nexu: diroq; ligamine torsit:
Et superas alte miserum iaculata per auras

Tellure elisit: ac flexit flebile membris.
Has inter clades uiso uarrone sub armis
Increpitans paulus: quin imus comminus inquit
Ductori tyrio: quem uinctum colla cathenis
Staturum ante tuos currus promisimus urbi.
Heu patria heu plebes scelerata & praua fauoris
Haud unq̃ expedies tam dira sorte malorum:
Quem tibi non nasci fuerit per uota petendum
Varronem hannibalem ue magis: dũ talia paulus.
Vrget præcipitans libys: atq; in terga ruentum
Ante oculos cunctas ductoris concitat hastas.
Pulsatur galea: & quatiuntur consulis arma:
Acrius hoc paulus medios ruit asper in hostes.
Tum uero excussus mentem in certamina paulo
Auia deducto conuertit uarro: manuq;
Cornipedẽ inflectens das inquit patria pœnas:
Quæ fabio incolumi uarronem ad bella uocasti.
Quænam autem mentis uel quæ discordia fati?
Parcarumq; latens fraus est? abrumpere cuncta
Iamdudum cum luce libet. sed comprimit ensem
Nescio quis deus: & me me ad grauiora reseruat.
Viuam ne? & fractos sparsosq; cruore meorum
Hos referam populo fasces? atq; ora per urbes
Iratas spectanda dabo? & quo sæuius ipse
Hannibal aut poscat: fugiam: & te roma uidebo.
Plura indignantem telis propioribus hostes
Egere: & sonipes rapuit laxatus habenas.

Silij Italici Punicorum
Liber Decimus.

PAulus ut aduersam uidet incre-
brescere pugnam:
Ceu fera quæ telis circuncingen
tibus ultro
Assilit in ferrum: & per uulnera
colligit hostem.
In medios fert arma globos: seseq; pe
Ingerit: atq; omni lœtum molitur ab ense. (riclis
Increpat horrendum perstate: & fortiter oro
Pectoribus ferrum accipite: ac sine uulnere terga
Ad manes deferte uiri: nisi gloria mortis
Nil superest: idem sedes adeuntibus imas
Hic uobis dux paulus erit. uelocius inde
Hæmonio borea, pennaq; citatior ibat:
Quæ redit in pugnas fugientis arundine parthi.
Atq; ubi certamen primi ciet inmemor æui
Pœnis gradiuus mentem cato: fertur in hostes.
Ac iuuenem quem uasco leuis, quem spicula densus
Cantaber urgebat lœtalibus eripit armis.
Abscessere retro: pauidiq; in terga relatos
Abduxere gradus, ut lætus ualle remota
Cum capream uenator agit: fessamq; propinquo
Insequitur cursu: & sperat iam tangere dextra.
Si ferus aduerso subitum se protulit antro:
Et stetit ante oculos frendens leo: deserit una
Et color & sanguis & tela minora periclo:
Nec iam speratæ cura est in pectore prædæ.
Nunc in restantes mucronem comminus urget:
Nunc trepidos ac terga mala formidine uersos
Assequitur telis: furere ac decorare labores
Et sæuire iuuat: cadit ingens nominis expers
Vni turba uiro: iam alter si detur in armis

Paulus dardaniis: ammittant nomina cannæ.
Tandem inclinato cornu sine more ruebat
Prima acies non parca fugæ: labienus & ocres
Sternuntur læto atq; obiter: quos setia colle
Vitifero, celsis labienum cingula saxa
Miserunt muris: iunxit fera tempora læti
Sidonius non consimili discrimine miles.
Nam labienus obit penetrante per ilia cornu:
Fratres hic humero cecidere, hic poplite cæsi
Oppetis & tyrio super inguina fixe ueruto
Mecænas, cui mæonia uenerabile terra
Et sceptris olim celebratum nomen ethruscis.
Per medios agitur proiecto lucis amore
Hannibalem lustrans paulus: sors una uidetur
Aspera si occumbat ductore superstite pœno.
Quam metuens molē, neq; n. certamine sumpto
Tempestas tanta & rabies impune fuisset,
In faciem pauidi iuno conuersa metelli
Quid uanos inquit latio spes ultima consul
Incassum renouas fato renuente furores?
Si superest paulus restant æneia regna:
Sin secus: ausoniam tecum trahis: ire tumentem
Tu contra iuuenē: & caput hoc abscindere rebus
Turbatis o paule paras? nūc hannibal ipsi
Tam lætus bello est: ausit certare tonanti.
Et iam, conuersis uidi nam flectere habenis,
Euasit uarro: ac sese ad meliora reseruat.
Sit spatium fatis: & dum datur eripe læto
Hāc nostris maiorem aīam: mox bella capesses.
Ad quæ suspirans ductor: mortem ne sub armis
Cur poscam causa ista parū est? quod talia nostræ
Pertulerint aures suadentem monstra metellum:

I demens, i carpe fugam: non hostica tela
Excipias tergo superos precor: integer oro
Intactusq; abeas: atq; intres mœnia romæ
Cum uarrone simul. talin pauidissime dignum
Me uita? pulchraq; indignum morte putasti?
Quippe sinit pœnus: qui nunc contraria bella
Ipsi ferre ioui ualeat. proh degener altæ
Virtutis patrum: quando certamen inire
Cui ue uiro mallem memet componere? q̄ qui
Et uictus dabit, & uictor per sæcula nomen.
Talibus increpitat: mediosq; aufertur in hostis.
Ac retro cursum tendentem ad crebra suorum
Agmina, & in densis furantem membra maniplis
Per conferta uirum & stipata umbonibus arma
Consequitur melior planta: atq; obtruncat acerram.
Vt canis occultos agitat cum belgicus apros:
Erroresq; feræ sollers per deuia mersa
Nare legit: tacitoq; premens uestigia rostro
Lustrat inaccessos uenantum indagine saltus.
Nec sistit: nisi comperto sedatus odore
Depræhendit spissis arcana cubilia dumis.
At coniūx iouis ut paulum depellere dictis
Nequicq; fuit: & consul non desinit iræ:
In faciem mauri rursus mutata gelestæ
Aduocat hinc nauum sæua ad certamina pœnum.
Huc tela huc inquit dextram implorantibus affer
O decus æternum carthaginis: horrida iuxta
Stagnantes consul molitur prælia ripas:
Et laus haud alio maior datur hoste perempto.
Hæc ait: & iuuenem diuersa ad prælia raptat.
Flumineo libycam turbabat in aggere pubem
Cristæ nomen erat: bis terni iuncta ferebant

Arma ſenem circa nati: pauperq; penatum
Sed domus haud obſcura tuder: notuſq; per umbros
Bellator populos factis & cæde docebat
Natorum armigeram pugnas tractare cohortem.
Vnanima inde phalanx crudo ducente magiſtro
Poſtq̃ hominum ſaciata necem proſtrauerat ictu
Innumero cum turre feram: facibuſq; ſecuta
Ardentem monſtri ſpectabat læta ruinam.
Cum ſubitus galeæ fulgor, conoq; coruſcæ
Maiore intremuere iubæ: nec tarda ſenectus
Agnouit nam luce uirum, rapit agmine natos
Sæua parens ultro in certamina: & addere paſſim
Tela iubet: nec manantes ex ore feroci
Aut quæ flagrarent galea exhorreſcere flammas:
Armiger haud aliter magni iouis anxia nido,
Cum dignos nutrit geſtanda ad fulmina fœtus,
Obuerſam; ſpectans ora ad phaetontia prolem
Explorat dubios phœbea lampade natos.
Iamq; ſuis daret ut pugnæ documenta uocatis:
Haſtam uibrauit quæ ſtridens aera rumpit
Et medias raptim uelox præteruolat auras.
Hæſit multiplici non alte cuſpis in auro:
Atq; ſenem inualido depræhendens prodidit ictu.
Cui pœnus: qui nam ad caſſos furor impulit ictus
Exanguem dextram ſenio? uix prima momordit
Tegmina calaici cornus tremebunda metalli.
En reddo tua tela tibi: memorabilis iſta
A nobis melius diſcet bellare iuuentus.
Sic propria miſeri tranſfigit pectora cornu.
At contra horrendum bis terna ſpicula dextra
Torta uolant: paribuſq; ruunt conatibus haſtæ.
Haud ſecus ac libyca fœta tellure leena

Inuadunt

Inuādunt rapidi iandudum:& inania tentant
Nondum ſat firmo catuli certamina dente.
Conſumit clypeo tela:& collectus in arma
Suſtinet ingentes crepitantibus ictibus haſtas
Sidonius ductor:nec iam per uulnera credit
Aut per tot cædes actum ſatis:iraq; anhelat:]
Ni læto det cuncta uirum:iungatq; parenti
Corpora:& excidat miſeros cum ſtirpe penates:
Tunc abarim affatur:nāq; una hic armiger ira
Flammabat martem:atq; omnis comes ibat in actus.
Suppedita mihi tela:uadis liuentis auerni
Demitti globus ille cupit:qui noſtra laceſſat
Tegmina:iam ſtultæ fructus pietatis habebit.
Hæc fatus iaculo lucam,qui maximus æuo,
Tranſadigit:preſſa iuuenis cum cuſpide labens
Arma ſuper fratrum reſupino concidit ore.
Mortiferum inde manu properantem uellere ferrum
Pilo uolſonem:nanq; hoc de ſtrage iacentum
Fors dabat:affixa ſternit per tegmina nare.
Tum ueſulum calido lapſantem in ſanguine fratrum
Enſe metit rapido.plenamq; heu barbara uirtus:
Abſciſi galeam capitis ceu miſſile telum
Conuerſis in terga iacit:teleſinus ad oſſa
Illiſo ſaxo,qua ſpina interſtruit artus,
Occubuit,fratriſq; uidet labentia membra
Quertontis:quem funda procul per inane uoluta
Sopierat:dum ſupremam teleſinus in auras
Exalat lucem:& dubitantia culmina condit.
At feſſus mœrore ſimul curſuq; metuq;
Et tamen haud iræ uacuus,non certa per æquor
Interdum inſiſtens peruſinus membra ferebat.
Hunc ſude,quam libyci raptam per terga iacentis

Armiger obtulerat monstri, super inguina fixum
Obtruncat: quercuq; premit uiolentus obusta.
Tentarat precibus sæuum lenire furorem:
Sed stygius primos impleuit feruor hiatus:
Et pulmone tenus depressit anhelitus ignem.
Tandem cum toto cecidit grege nomen in umbro
Clarum crista diu populo. ceu fulmine celsa
Aesculus aut proauis ab origine cognita quercus
Cum fumat percussa ioui: sacrosq; per æuum
Aethereo ramos populantur sulphure flammæ.
Donec uicta deo late procumbit: & omnem
Collabens operit spacioso stipite prolem.
Atq; ea dum iuxta tyrius stagna aufida ductor
Molitur: paulus numerosa cæde futuram
Vltus iam mortem, ceu uictor bella gerebat
Inter mille uiros: iacet ingens phorcus ab antris
Herculeæ calpes cælatus gorgone parmam:
Vnde genus tristisq; deæ manabat origo.
Hunc obiectantem sese, atq; antiqua tumentem
Nomina saxificæ monstrosa ex stirpe medusæ,
Dum leuum petit incumbens uiolentius inguem,
Detrahit excelsi correptum uertice coni.
Afflictumq; premens, tergo qua balteus imo
Sinuatur: coxaq; sedet munimen utraq;,
Coniecto fodit ense: superuomit ille calentem
Sanguinis effundens per hiantia uiscera riuum:
Et subit ætolos atlanticus accola campos.
Has inter strages rapido terrore cohorti
Inuadunt terga: atq; auerso turbine miscent
Bella inopina uiri: tyrius quos fallere doctos
Hanc ipsam pugnæ rector formarat ad artem:
Succinctiq; dolis, fugerent ceu punica castra,

Dediderant dextras: tum totis mentibus actam
In cædes aciem pone atq; in terga ruentes
Præcipitant: non hasta uiro non deficit ensis:
E strage est ferrum, atq; auulsa cadauere tela.
Raptum galba procul, neq; enim uirtutis amorem
Aduersa exemisse ualent, ut uidit ab hoste
Auferri signum: connixus corpore toto
Victorem assequitur: lœtaliq; occupat ictu
Ac dum comprænsam cæso de corpore prædam
Auellit: tardeq; manus moribunda remittit:
Transfixus gladio propere occurrentis amorgi
Occidit immoriens magnis non prosper in ausis.
Hæc inter ueluti nondum saciasset enio
Iras sæua truces: sublatum puluere campum
Vulturnus rotat: & candentes torquet harenas.
Iamq; reluctantes stridens immane procella
Per longum tulit ad campi suprema: cauisq;
Afflictos ripis tumidum demersit in amnem.
Hic tibi finis erat: metas hic aufidus æui
Seruabat tacito non fœlix curio lœto.
Nanq; furens animi dum consternata moratur
Agmina: & oppositũ membrorum sistere certat:
In præceps magna propulsus mole ruentum
Turbatis hauritur aquis: fundoq; uolutus
Adriaca iacuit sine nomine mortis harena.
Ingens ferre mala, & fortunæ subdere colla
Nescius, aduersa fronte incurrebat in arma
Vincentum consul: pereundi martius ardor
Atq; animos iam sola dabat fiducia mortis.
Cum uiriattus agens telis regnator iberæ
Magnanimus terræ, iuxta atq; ante ora furentis
Obtruncat pauli fessum certaminis hostem.

Heu dolor heu lachrymæ seruilius optima belli
Post paulum belli pars optima corruit ictu
Barbarico: magnamq; cadens læto addidit uno
Inuidiam cannis: tristem non pertulit iram
Consul: & insani q̃q̃ contraria uenti
Exarmat uis: atq; obtendit puluere lucem:
Squallentem rumpens ingestæ toruus harenæ
Ingreditur nimbum: ac ritu iam moris iberi
Carmina pulsata fundentem barbara cetra
Inuadit: leuæq; fodit uitalia mammæ.
Hic fuit extremus cædum labor: addere bello
Haud ultra licuit dextram: nec tanta relictum
Vti roma tibi posthac ad prælia paulo.
Saxum ingens uasto libratum pondere cæca
Venit in ora manu: & perfractæ cassidis æra
Ossibus infodiens compleuit sanguine uultus.
Inde pedem referens labentia membra propinquo
Imposuit scopulo: atq; undanti puluere anhelans
Sedit terribilis clypeum super ore cruento.
Immanis ceu depulsis leuioribus hastis
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum:
Stat teli patiens media tremebundus harena:
Ac manante iubis rictuq; & naribus unda
Sanguinis, interdum languentia murmura torquens
Effundit patulo spumantem ex ore cruorem.
Tum uero incubuit libyes super ipse citato
Ductor equo: qua flatus agit, qua peruius ensis,
Qua sonipes, qua belligero fera belua dente:
Obrutus hinc telis ferri per corpora piso
Rectorem ut uidit libyæ: conixus in hastam
Ilia cornipedis subiecta cuspide transit:
Collapsoq; super nequicq; incumbere cœptat.

Cum pœnus propere collecto corpore, quanq;
Cernuus inflexo sonipes effunditur armo,
Vmbræ ne ausoniæ rediuiua in bella retractant
Post obitum dextras? nec in ipsa morte quiescunt?
Sic ait, atq; ægrum cœptanti attollere corpus
Arduus insurgens totum permiscuit ensem.
Ecce cydonæa uiolatus arundine plantam
Lentulus effusis campum linquebat habenis:
Cum uidet in scopulo rorantem saxa cruore
Toruoq; obtutu labentem in tartara paulum.
Mens abiit: puduitq; fugæ: tum uisa cremari
Roma uiro: tunc ad portas iam stare cruentas
Hannibal: & toti tum primum ante ora fuere.
Sorbentes latium campi, quid deinde relictum est?
Crastina cur tyrios lux non deducat ad urbem?
Deseris in tantis puppim sic paule procellis?
Testor cælicolas inquit ni damna gubernas
Crudelis belli: uiuisq; in turbine tanto
Inuitus: plus paule, dolor uerba aspera dictat,
Plus uarrone noces. cape quæso hunc unice rerum
Fessarum, cape cornipedem: languentia membra
Ipse leuabo humeris: & dorso tuta locabo.
Hæc inter lacero manantem ex ore cruorem
Eiectans consul macte o uirtute paterna,
Nec uero spes angustæ: cum talia restant
Pectora romuleo regno: calcaribus aufer
Qua uulnus permittit equum: atq; hinc ocius urbis
Claudantur portæ: ruet hæc ad mœnia pestis:
Dic ergo rerum fabio tradantur habenæ,
Nostris pugnauit monitis furor. amplius acta
Quid superest uita: nisi cæcæ ostendere plebi
Paulum scire mori. ferar an consumptus eidem

Vulneribus: quanti ue emptum uelit hannibal: ut nos
Vertentes terga aspiciat: nec talia paulo
Pectora: nec manes tam parua intramus imago.
Ille ego. sed uario quid enim te demoror æger
Lentule conquestu: perge atq; hinc cuspide fessum
Eripe quadrupedem propere. tum lentulus urbem
Magna ferens mandata petit: nec paulus inultum
Quod superest de luce finit, ceu uulnere tygris
Lœtifero cedens tandem proiectaq; corpus
Luctator morti: & languentem pandit hiatum
In uanos morsus: nec sufficientibus iræ
Ictibus extrema lambit uenabula lingua.
Iamq; coruscanti telum propiusq; ferenti
Gressum exultantem & securo cædis inertæ
Non expectatum surgens defixerat ensem:
Sidoniumq; ducem circunspectabat in illa
Exoptans animam certantem ponere dextra.
Sed uicere uirum coeuntibus undiq; telis
Et nomas & garamas & celte & maurus & astur:
Hic finis paulo: iacet altum pectus, & ingens
Dextera: quem (soli si bella agitanda darentur)
Aequares forsan fabio: mors additur urbi
Pulchra decus: misitq; uiri inter sydera nomen.
Postq̃ spes italum mentesq; in consule lapsæ:
Ceu truncus: capitis sæuis exercitus armis
Sternitur: & uictrix toto furit africa campo.
Hic picentum acies: hic umber martius: illic
Sicana procumbit pubes: hic hernica turma.
Passim signa iacent: quæ samnis belliger: & quæ
Sarrastes populi, marsæq; tulere cohortes.
Transfixi clypei, galeæq;, & inutile ferrum:
Fractaq; conflictu parmarum tegmina: & ore

Cornipedum direpta fero ſpumantia frena
Sanguineus tumidas in campos aufidus undas
Eiectat: redditq; furens ſua corpora ripis.
Sic lagæa ratis uaſto uelut inſula ponto
Conſpecta illiſit ſcopulis: ubi nubifer eurus
Naufragium ſpargens operit freta: iamq; per undas
Et tranſtra, & mali, laceroq; apluſtria uelo:
Ac miſeri fluitant reuomentes æquora nautæ.
At pœnus per longa diem certamina ſæuis
Cædibus emenſus: poſtq̃ eripuere furori
Inſignem tenebræ lucem: tum deniq; martem
Dimiſit: tandemq; ſuis in cæde pepercit.
Sed mens inuigilat curis: noctiſq; quietem
Ferre nequit: ſtimulat dona inter tanta deorum.
Hortatur nondum portas intraſſe quirini.
Proxima lux placet. hinc ſtrictos ferre ocius enſes,
Dum feruet cruor, & perfuſæ cæde cohortes,
Deſtinat: ac iam clauſtra manu, iam mœnia flamma
Occupat: & iungit tarpeia incendia cannis.
Quo turbata uiri coniunx ſaturnia cœpto,
Irarumq; iouis, latijq; haud neſcia fati:
Incautum ardorem atq; auidas ad futile uotum
Spes iuuenis frenare parat: ciet inde quietis
Regnantem tenebris ſomnum. quo ſæpe miniſtro
Edomita inuicti componit lumina fratris.
Atq; huic arridens non te maioribus inquit
Auſis diue uoco: nec poſco ut mollibus alis
Des uictum mihi ſomne iouem: non mille premendi
Sunt oculi tibi: nec ſpernens tua numina cuſtos
Inachiæ multa ſuperandus nocte iuuencæ
Ductori precor immittas noua ſomnia pœno:
Ne romam & uetitos cupiat nunc uiſere muros:

Quos intrare dabit nunq; regnator olympi.
Imperium celer exequitur: curuoq; uolucris
Per tenebras portat medicata papauera cornu.
Ast ubi per tacitum allapsus tentoria prima
Barcæi petiit iuuenis: quatit inde soporas
Deuexo capiti pennas: oculisq; quietem
Irrorat tangens lethæa tempora uirga:
Exercent rabidã truculenta insomnia mentem.
Iamq; uidebatur multo sibi milite tybrim
Cingere: & insultans astare ad mœnia romæ.
Ipse refulgebat tarpeiæ culmine rupis
Elata torquens flagrantia fulmina dextra
Iupiter: & lati fumabant sulphure campi:
Ac gelidis anio trepidabat cærulus undis:
Et densi ante oculos iterũq; iterũq; tremendum
Vibrabant ignes: tunc uox effusa per auras.
Sat magna o iuuenis prẽsa est tibi gloria cannis:
Siste gradum: neq; enim sacris irrumpere muris
Pœne magis dabitur: nostrum q̃ scindere cælũ.
Attonitum uisis maioraq; bella pauentem
Post confecta sopor iunonia iussa reliquit:
Nec lux terribili purgauit imagine mentem.
Quos inter motus somni, uariosq; tumultus
Dedita per noctem reliquo cum milite castra
Nunciat: et prædam pleno trahit agmine mago.
Huic ductor lætas tarpeio in uertice mensas
Spondenti cum quinta diem nox orbe tulisset:
Cælatis superum monitis, clausoq; pauore,
Vulnera & exhaustas sæuo certamine uires
Ac nimium lætis excusat fidere rebus.
Tum spe deceptus iuuenis, ceu uertere ab ipsis
Terga iuberetur muris, ac signa referre:

Tanta mole inquit non roma ut credidit ipsa:
Sed uarro est uictus: quo nã tã prospera martis
Munera destituis fato? patriamq; moraris?
Mecũ exultet eqs: iuro hoc caput accipe muros
Iliacos, portasq; tibi sine marte patentes.
Dũq; ea mago fremit cauto nõ credita fratri:
Iam latius sese canusina in mœnia miles
Colligere, & profugos uicino cingere uallo
Cœperat: heu rebus facies inhonora sinistris.
Non aquilæ non signa uiris, non consulis altum
Imperium, non subnixæ lictore secures.
Trunca atq; ægra metu ceu magna elisa ruina
Corpora debilibus nituntur sistere membris.
Clamor sæpe repens: & sæpe silentia fixis
In tellurem oculis: nudæ plærisq; sinistræ
Detrito clypeo: desunt pugnantibus enses:
Saucius omnis eques: galeis carpsere superbum
Cristarum decus: & damnarũt martis honores.
At multa thorax perfossus cuspide: & hærens
Loricæ interdum maurusia pendet arundo:
Interdum mœsto socios clamore requirunt.
Hic galba, hic piso, & lœto non dignus inerti
Curio defletur, grauis atq; huic scæuola bello:
Hos passim, ac pauli pariter ceu dira parentis
Fata gemunt: ut uera mali præsentia nunq;
Cessarit canere, & uarronis sistere mentem:
Atq; diem hũc totiens nequicq; auerterit urbi.
Atq; idem quantus dextra. sed cura futuri
Quos premit: aut fossas instant ꝑducere muris:
Aut portarum aditus, ut rerũ est copia, firmant.
Quaq; patet campus planis ingressibus hosti:
Ceruorum ambustis imitantur cornua ramis:

Et ſtilus occulitur, cæcum in ueſtigia telum.
　Ecce ſuper clades & non medicabile uulnus,
Relliquias belli atq; imperdita corpora pœnis
Impia formido ac maior raptabat erymnis.
Trans æquor tyrios enſes atq; arma parabant
Punica, & hannibalem mutato euadere cœlo
Dux erat ex illo collectis marte metellus,
Sed ſtirpe haud parui cognominis: is mala bello
Pectora degeneremq; manum ad deformia agebat
Conſulta: atq; alio poſitas ſpectabat in orbe,
Quis ſeſe occultent, terras: quo nomina nulla
Pœnorum aut patriæ penetraret fama relictæ.
Quæ poſtq̃ accepit flammata ſcipio mente:
Quantus ſidonium contra fera prælia miſcens
Ductorem ſtetit in campis: rapit ocius enſem.
Atq; ubi turpe malum latioq; extrema coquebant
Cœpta uiri: ruptis foribus ſeſe arduus infert.
Tum quatiens ſtrictum cum uoce ante ora pauentum
Mucronem: tarpeia pater qui templa ſecundam
Incolis a cælo ſedem, & ſaturnia nondum
Illiacis mutata malis, tuq; aſpera pectus
Egide gorgoneos uirgo ſuccincta furores,
Indigeteſq; dei ſponte inter numina noſtra
Perq; caput nullo leuius mihi numine patris
Magnanimi iuro: nunq̃ lauinia regna
Linquam: nec linqui patiar: dum uita manebit.
Ocius en teſtare deos: ſi mœnia tædis
Flagrabunt libycis: nullas te ferre metelle
Auſurum in terras greſſus: ni talia ſancis.
Quem tremis: & cuius ſomnos formidine rumpis.
Hannibal hic armatus adeſt: moriere: nec ullo
Pœnorum melior parietur gloria cæſo.

His excussa incœpta minis: iamq; ordine iusso
Obstringunt animas patriæ: dictataq; iurãt
Sacramenta deis: & purgant pectora culpa.
Atq; ea dum rutulis turbata mente geruntur:
Lustrabat campos: & sæuæ tristia dextræ
Facta recensebat pertractans uulnera uisu
Hannibal: & magna circunstipante caterua
Dũlcia præbebat trucibus spectacula pœnis.
Quas inter strages confossus pectora telis
Seminecem extremo uitam exhalabat in auras
Munere deficiens iam clœlius: oraq; nisu
Languida uix ægro & dubia ceruice leuabat.
Agnouit sonipes: arrectisq; auribus acrem
Hinnitum effundens sternit tellure bagesum:
Quem tum captiuo portabat in agmina dorso.
Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis
Stante cruore soli, & mulctata cadauera cæde
Euolat: ac domini consistit in ora iacentis.
Inde inclinatus collum, submissus & armos
De more inflexis præbebat scandere terga
Cruribus: ac proprio quodam trepidabat amore.
Milite non illo quisquam fœlicius acri
Insultarat equo: uel si resupina citato
Protectus dorso ferret cum membra: uel idem
Si nudo staret tergo: dum rapta uolucri
Transigeret cursu sonipes certamina campi.
At libys humanos æquantem pectore sensus
Haud parce miratus equum: qui nam ille sinistræ
Depugnet morti iuuenis? nomenq; decusq;
Erogitat? lœtiq; simul compendia donat?
Hic cinna: ad tyrios nanq; is sua uerterat arma:
Credulus aduersi sat tunc comes ibat ouanti.

Auribus huic inqt ductor fortissime origo est
Non indigna tuis: quondam sub regibus illa,
Quæ libycos renuit frenos, sub regibus olim
Roma fuit: sed enim solium indignata superbi
Vt sceptra exegit: confestim ingentia bella
Clusina uenere domo: si porsena fando
Auditus tibi: si cocles: si lydia castra.
Ille ope mæonia & populo succinctus ethrusco
Certabat pulsos per bella reponere reges.
Multa adeo nequicq̃ ausi: pressitq; tyrannus
Ianiculum incumbens: ubi mox iam pace ꝓbata
Cõpressere odia: & positum cum fœdere bellum
Obsidibusq; obstricta fides: mansuescere corda
Nescia proh superi & nil non immite parata
Gens italum pro laude pati: bis clœlia senos
Nondum complerat primæui corporis annos:
Vna puellarum laurentum, in pignora pacis
Inter uirgineas regi transmissa cateruas,
Facta uirum sileo, rege hæc & fœdere & annis
Et fluuio spretis mirantem interrita tybrim
Tranauit, frangens undam puerilibus ulnis.
Cui si mutasset sexum natura: reuerti
Forsan tyrrhenas tibi non licuisset in oras
Porsena. sed iuueni, ne sim tibi longior, huic est
Et genus & clara memorandum uirgine nomen
Talia dum pandit: uicinus parte sinistra
Per subitum erumpit clamor. permixta ruina
Inter & arma uirum & lacerata cadauera, pauli
Eruerant corpus media de strage iacentum.
Heu quis erat: q̃ non similis modo punica telis
Agmina turbanti: uel cum taulantia regna
Vertit: & illyrico sunt addita uincla tyranno.

Puluere canicies atro arentiq; cruore
Squallebat barba: & perfracti turbine dentes
Muralis saxi: tum toto corpore uulnus.
Quem postq̄ aspexit geminatus gaudia ductor
Sidonius: fuge uarro inquit: fuge uarro supstes
Dum iaceat paulus: patribus fabioq; sedenti
Et populo consul totas edissere cannas.
Concedam hanc iterum: si lucis tanta cupido est:
Concedam tibi uarro fugā. at cui fortia & hoste
Me digna haud paruo caluerunt corda uigore:
Funere supremo & tumuli decoretur honore.
Quantus paule iaces? qui tot mihi milibus unus
Maior lætitiæ causa es. cum fata uocabunt:
Tale precor nobis salua carthagine lœtum.
Hæc ait: & socium mandari corpora terræ
Postera cum thalamis aurora rubebit apertis
Imperat: armorumq; iubet consurgere aceruos
Arsuros gradiue tibi. tum munera iussa
Defessi quanq̄ accelerant: sparsoq; propinquos
Agmine prosternunt lucos: sonat acta bipenni
Frondosis silua alta iugis: hinc cornus & altæ
Populus alba comæ ualidis accisa lacertis
Scinditur, hinc ilex proauorum condita sæclo
Deuoluunt quercus & amantem littora pinum.
Ac ferale decus mœstas ad busta cupressos.
Funereas tum deinde pyras certamine texunt;
Officium infœlix, et munus inane peremptis.
Donec anhelantes stagna in tharthesia phœbus
Mersit equos: fugiensq; polo titania cæcam
Orbita nigranti traxit caligine noctem.
Post ubi fulserunt primis phaetontia frena
Ignibus: atq; sui terris rediere colores:

Supponunt flammam: & manantia corpora tabo
Hostili tellure cremant: subit horrida mentem
Formido incerti casus: tacitusque pererrat
Intima corda pauor: si fors ita martis iniqui
Mox ferat: hac ipsis inimica sede iacendum.
Ast tibi bellipotens sacrum constructus aceruo
Ingenti mons armorum surgebat ad astra.
Ipse manu celsam pinum flammamque comantem
Attollens ductor gradiuum in uota ciebat.
Primitias pugnæ, & læti libamina belli
Hannibal ausonio cremat hæc de nomine uictor:
Et tibi mars genitor uotorum haud surde meorum
Arma electa dicat, spirantum turba uirorum
Tum face coniecta populatur feruidus ignis
Flagrantem molem: & rupta caligine in auras
Actus apex claro perfundit lumine campos.
Hinc citus ad tumulum donataque funera paulo
Ibat: & hostilis læti iactabat honorem.
Sublimem eduxere pyram: mollesque uirenti
Stramine composuere thoros: superaddita dona
Funereum decus expertis, inuisus te ensis,
Et clypeus terrorque modo, atque insigne superbum:
Tum laceri fasces captæque in marte secures.
Non coniunx nati ue aderant: non iuncta propinquo
Sanguine turba uirum aut celsis de more pharetris
Præcedens prisca exequias decorabat imago.
Omnibus exuuijs nudo iamque hannibal unus
Sat decoris laudator erat: fulgentia pingui
Murice suspirans inijcit uelamina, & auro
Intextam chlamydem: ac supremo affatur honore.
I decus ausoniæ quo fas est ire superbas
Virtute & factis animas: tibi gloria læto

Iam parta insigni: nostros fortuna labores
Versat adhuc: casusq; iubet nescire futuros.
Hæc libys atq; repens crepitantibus undiq; flammis
Aetherias anima exultans euasit in auras.
Fama dehinc gliscente sono iam sydera adibat:
Iam maria & terras primamq; intrauerat urbem.
Diffidunt muris: solam pauitantibus arcem
Sperauisse sat est: nec enim superesse iuuentam:
Ac stare ausoniæ uacuum sine corpore nomen.
Quodq; adeo nondum portis irruperit hostis:
Contemptu cessare putant: iam tecta cremari,
Ac delubra rapi: cædesq; ante ora nephandæ
Natorum, septemq; arces fumare uidentur.
Lux una euersas bis centum astare curules,
Ac iuuenum bis tricenis orbata gemebat
Milibus exhaustæ nutantia mœnia romæ:
Atq; ea post trebiam post thusci stagna profundi,
Nec socium numero pariter leuiore perempto.
Sed uero sed enim reliqui pia turba senatus
Munera sortito inuadunt: celer omnia lustrans
Clamitat attonitus fabius: non ulla relicta est,
Credite, cunctandi ratio: approperemus: ut hostis
Nequicquam armatos ausit succedere muros:
Dura inter pauidos alitur fortuna sedendo:
Et gliscunt aduersa metu: ite ite ocius: arma
Diripite o pubes templis: uos atria raptim
Nudate: & clypeos in bella refigite captos.
Sat patriæ sumus e numero: si ad prælia noster
Nil minuit pauor: in patulis illa horrida campis
Sit metuenda lues: muros haud fregerit unquam
Exultare leuis nudato corpore maurus.
Dum fabius lassas acuit formidine mentes:

Varronem aduentare uagus per mœnia rumor
Spargit:& occulto perfundit pectora motu.
Haud secus:ac fractæ rector si forte carinæ
Littoribus solus uacuis ex æquore sospes
Adnatet:incerti trepidant, tendant ne, negent ne
Iactato dextras:ipsamq; odere salutem
Vnius amissa superantis puppe magistri.
Quam restare uiro labem?qui accedere portis
Audeat:ac dirum ueniat pauitantibus omen.
Hos mulcens quæstus fabius, deforme docebat
Cladibus irasci:uulgumq; arcebat ab ira:
Aduersis & enim frangi non esse uirorum:
Qui martem inscribant genti:non posse dolores
Condere:& ex pœna solatia poscere luctus.
Si uero exprobrare sinant:sibi tristius illum
Illuxisse diem:quo castris uiderit ire
Varronem:q̃ quo uideat remeare sine armis.
His dictis sedere minæ:& conuersa repente
Pectora:nunc fati miseret: nunc gaudia pœno
Consulibus reputant,cæsis erecta duobus.
Ergo omne effundit longo iam se agmine uulgus
Gratantum:magnaq; actum se credere mente
Testantur:quod fisus auis sceptrisq; superbis
Laomedontiadum non desperauerit urbi.
Nec minus infœlix culpæ grandiq; pudore
Turbatus consul titubantem ad mœnia gressum
Portabat lachrymans: deiectum attollere uultum,
Ac patriam aspicere,& luctus reuocare pigebat.
Quod uero reduci tum se populusq; patresq;
Offerrent:non gratari sed poscere natos
Quisq; suos fratresq; simul:miseræq; parentes
Ire uidebantur laceranda ad consulis ora.

Sic igitur multo littore inuectus in urbem
Damnatum superis aspernabatur honorem.
At patres fabiusq; procul mœrore remoto
Præcipitāt curas: raptim delecta iuuenta.
Seruitia armantur: nec claudit claustra saluti
Postpositus pudor: infixum est æneia regna
Parcarum in leges quacunq; reducere dextra:
Proq; arce et sceptris, & libertatis honore
Vel famulas armare manus: primæua suorum
Corpora prætexto spoliant uelamine: & armis
Insolitis cingunt: puerilis casside uultus
Clauditur: atq; hostis pubescere cæde iubetur.
Iidem obsecrantes captiuum uulgus ut auro
Pensarent paruo: nec pauca fuere precantum
Milia: miranti durarunt prodere pœno.
Cuncta adeo scelera & noxam superauerat omnem
Armatum potuisse capi: tunc terga dedisse,
Damnatis siculas longe meritare per oras
Impositum: donec latio decederet hostis.
Hæc tum roma fuit: post te cui uertere mores
Si stabat fatis: potius carthago maneres.

Silij Italici Punicorum Liber Vndecimus.

NVnc age, quos clades insignis iapigæ campo
Verterit ad libyam populos sarranaq; castra.
Expediā: stat nulla diu mortalibus usq;
Fortuna titubante fides: adiungere dextram
Certauere palam rumpenti fœdera pœno,
Heu nimium faciles læsis diffidere rebus:

Sæuior ante alios iras seruasse repostas,
Atq; odium renouare ferox in tempore samnis:
Mox leuis & sero pressurus facta pudore
Brutius, ambiguis fallax mox appulus armis,
Tum gens hirpinum uana indocilisq; quietem:
Et rupisse indigna fidem: ceu dura per omnes
Manarent populos fœdi contagia morbi:
Iamq; attelia suas iamq; & galatia adegit
Fas superante metu pœnorum in castra cohortes.
Inde phalanteo leuitas animosa tarento
Ausonium laxare iugum: patefecit amicas
Alta croton portas: aphrisq; ad barbara iussa
Thespiadum docuit submittere colla nepotes:
Idem etiam locros habuit furor: ora uadosi
Littoris, arginos maior qua græcia muros
Seruat: & ionio luitur curuata profundo,
Lætas res libyæ & fortunam in marte secuta
Iurauit pauitans tyrio sua prælia marti.
Iam uero eridani tumidissimus accola celtæ
Incubuere malis iterum: ueterisq; doloris
Tota se socios properarunt iungere mole.
Sed fas sit celtis. fas impia bella referre
Boiorum fuerit populis: capuæ ne furorem
Quem senonum genti placuisse? & dardana ab ortu
Mœnia barbarico quondam sociata tyranno
Quisnam mutato tantum nunc tempore credat?
Luxus: & insanis nutrita ignauia lustris,
Consumptusq; pudor peccando, unisq; relictus
Diuitijs probrosus honor, lacerabat hiantem
Desidia populum: ac resolutam legibus urbem
Insuper exitio truculenta superbia agebat.
Nec uitijs deerant uires: non largior ulli

Ausoniæ populo sic tum fortuna fouebat:
Auriq; argentiq; modus: madefacta ueneno
Assyrio manibus uestis: medioq; dierum
Regales epulæ atq; ortu conuiuia solis
Deprensa: & nulla macula non illita uita.
Tum populo sæui patres: plebesq; senatus
Inuidia lacera: & collidens dissona corda
Seditio: sed enim interea temeraria pubes:
Delicta augebat pollutior ipsa senectus:
Nec quos uile genus despectaq; lucis origo
Fœdabat: sperare sibi & deposcere primi
Deerant imperia, ac patriæ pereuntis habenas.
Quinetiam exhilarare uiris conuiuia cæde
Mos olim, & miscere epulis spectacula dira.
Certatum ferro sæpe, & super ipsa cadentum
Pocula respersis non parco sanguine mensis.
Has astu aggressus quo uerteret acrius ægras
Ad tyrios mentes: quia nulla sorte daturam
Certus erat romam: neq; enim impetrata uolebat
Pactulo: fuit haud obscurum crimine nomen.
Hortatur summi partem deposcere iuris:
Atq; alternatos sociato consule fasces.
Et si partita renuant sedisse curuli:
Aequatumq; decus, geminasq; uidere secures:
Vltorem ante oculos atq; ora astare repulsæ.
Ergo electa manus gressu fert dicta citato:
Antistat cunctis præcellens uirrius ore:
Sed genus obscurum nulliq; furore secundus:
Qui postq; cœtu patrum ingentiq; senatu
Impia dementis uulgi: & uix tota profudit
Consulta: & tumidis incendit uocibus aures:
Concordi fremitu renuunt: effunditur asper

Toto e consilio clamor:tum quisq; fatigat
Increpitans:uocumq; tremit certamine templum.
Hic torquatus auum fronte æquauisse seuera
Nobilis:heu capua portantes talia dicta
Romuleis durastis,ait,succedere muris?
Ad quos non ausi carthago atq; hannibal arma
Post cannas afferre suas:nunq; ne per aures:
It uestras?in tarpeia cum sede latini
Orarent paria:haud uerbis haud uoce sed acri
Propulsum dextra:qui tum mandata superbo
Ore apportabat:tanto per limina templi
Turbine præcipitem reuoluti corporis actum:
Vt sæuo afflictus saxo spectante piaret
Tristia dicta ioue:& lueret uerba impia læto.
En ego progenies eius qui sede tonantis
Expulit orantem:& nuda capitolia consul
Defendit dextra.rapidum hunc palmasq; uirorum
Intentantem oculis produitaq; facta parantem,
Vt uidit maiore adeo crudescere motu,
Excipit his frendens fabius.proh cuncta pudendi
Sedes ecce uacat belli uiduata procella.
Quem quæso e uobis huic imposuisse paratis?
Inq; locum pauli quemnam datis?an tua uirri
Prima atq; ante alios sors concedente senatu
Te citat?ac nostris æquat iam purpura brutis?
I demens, i quo tendis:tibi perfida fasces
Det carthago suos.medio feruore loquentis
Impatiens ultra gemitu cohibere furorem
Fulminea toruum exclamat marcellus ab ira.
Quæ tandem & q; lenta tenet patientia mentem
O confuse nimis gradiui turbine uarro?
Vt perferre queas furibunda insomnia consul?

Nonne exturbatos iamdudum limine templi
Præcipites agis ad portas? & discere cogis
Semiuiros: quod sit nostro de more creati
Consulis imperium: non unq̃ sobria pubes
Et peritura breui moneo ocius urbe facesse.
Muros ante tuos, ut par est, debita ductor
Armatus responsa dabit: consurgere cuncti
Huic pariter: magnoq; uiros clamore premebãt.
Nec non & foribus propere campana iuuentus
Extulit ipsa gradum: tantoq; dolore repulsæ
Concitus hannibalem uoluebat uirrius ore.
Fuluius, huic iam spondebant præsagia mentis
Venturum decus: & capuæ pereuntis imago
Iam tum erat ante oculos, nõ si carthaginis, inq̃t
Ductorem nostris deuinctum colla cathenis
Romam uictor agas: post hac intrare quirini
Sacratas dabitur sedes: tende ocius oro
Quo mens ægra uocat. referunt hæc inde citati
Mixta minis & torua trucis responsa senatus.
Tanta ne omnipotens caligine mersa latere
Fata placet: ueniet quondam fœlicior ætas:
Cum pia campano gaudebit consule roma:
Et per bella diu fasces, & per arma negatos
Vltro ad magnanimos referet secura nepotes.
Poena superborum tamen hæc durabit auorum:
Quod non ante suos capua ad suffragia mittet
Quam carthago suos. postq̃ nunc dicta senatus
Nunc facta exposuit: tum ueris falsa per artem
Virrius admiscens cecinit fatale cruenti
Turbatis signum belli: furiata iuuentus
Arma arma hãnibalẽq; uolũt: ruit undiq; uulgus:
Et pœnos in tecta uocant: ingentia facta

Sidonii iuuenis celebrant: ut ruperit alpes
Herculei socius decoris: diuisq; propinquas
Transierit cursu rupes: & cæde referta
Clauserit eridani uictor uada: uictor ut idem
Lydia romano turbarit signa cruore:
Vt trebiæ ripas æterno nomine famæ
Tradiderit: paulumq; idem inter prælia & idem
Flaminium proceres rerum demiserit umbris:
His super excisam primori marte saguntum
Et iuga pyrenes & iberum & sacra parentis
Iuratumq; uiro bellum puerilibus annis
Accumulant: unum ducibus tot cæde peremptis
Tot fusis acie stare inter prælia nullis
Attactum telis: superum cum munere detur
Huic sociare uiro dextras: & fœdere iungi:
Fastus exanguis populi uanumq; tumorem
Nimirum capua & dominatum perferat urbis,
Ceu famulis fasces æquataq; iura negantis.
Prorsus enim tanto potiorem nomine habendum
Varronem: ut fugiat consul fulgentior ostro.
  Talia iactantes iam lectam sorte parabant
Mittere, quæ tyrios adiungat fœdere, pubem:
Sed non inuictum ponebat pectore robur
Tum solum decius capuæ decus: isq; receptus
In medios cœtus, neq; enim differre dabatur.
  Itis, ait, ciues uiolanda ad iura parentum:
Damnatumq; caput temerati fœderis aris
Iungitis hospitio: quæ tanta obliuio recti
Magnam atq; in magnis positam populisq; uirisq;
Aduersam ostentare fidem? nunc tempus inire
Prælia pro rutulis, nunc signa aciemq; mouere:
Dum trepidæ res: & medicinam uulnera poscunt.

Is locus officio: cum cessant prospera: cumq;
Dura ad opem fortuna uocat: nam læta fouere
Haud q̃q; magni est animi decus. huc age adeste.
Noui dijs animas similes, & pectora magnis
Nunq̃ angusta malis: capiunt mihi credite cannæ
Et thrasimena uada & pauli memorabile lœtum.
Hi sunt: qui nostris infixum mœnibus hostem
Deiecere manu, & capuam eripuere superbis
Samnitum iussis: hi sunt qui iura dedere
Terrore expulso: sidicinaq; bella remorunt.
Quos fugitis socios? quosue additis? ille ego sanguis
Dardanius, cui sacra pater cui nomina liquit
A ioue ducta capis magno cognatus iulo,
Ille ego semi homines inter nasamonas, & inter
Sæuum atq; æquantem ritus garamanta ferarum
Marmarico ponam tentoria mixtus alumno?
Ductoremq; feram? cui nunc pro fœdere proq;
Iustitia est ensis: solaeq; e sanguine laudes.
Non ita non decio permixtum fasq; nefasq;:
Hæc ut uelle queat, nullo nos inuida tanto
Armauit natura bono: q̃ ianua mortis
Quod patet: & uita non æqua exire potestas.
Hæc uana auersas decius iactauit ad aures.
Ast delecta manus iungebant fœdera pœno.
Iamq; aderat præmissa duci turbante tumultu
Autololes numerosa cohors: ipse agmine magno
Festinata citus per campos signa mouebat.
Et decius nunc hora uiri nunc tempus: adeste:
Dum capua dignum, dum me duce dextera uindex
Molitur facinus: procumbat barbara pubes,
Pro se quisq; alacres rapite hoc decus: hostis adire
Si parat: obstructas replete cadauere portas:

Et ferro purgate nefas: hic deniq; solus
Eluerit sanguis maculatas crimine mentes.
Dumq; ea ne quicq̃ non ulli læta profatur:
Audita asperitate uiri, cœptoq; feroci
Multa fœta gerens ira præcordia pœnus
Astabat muris: propereq; accersere lectos
Immitem castris decium iubet, horrida uirtus
Armatumq; fide pectus, rectiq; cupido
Et maior capua mens imperterrita mole
Inuicta stabat: toruoq; minantia uultu
Iussa ducis, uerbisq; etiam incessebat amaris.
Quem libyæ ductor tot signa tot arma ferentis
Spernentem increpitãs, magno clamore ꝓfatur.
Post paulũ, post flaminiũ componimur: heu heu
Vecordi decio mecum certasse uolenti
In decus & famam lœti: rapite inde citati
Signa duces: pateatq; mihi campana uetante
Vrbs decio: explorare libet: noua bella mouenti
Cui patuere alpes, saxa impellentia cælum,
Atq; uni calcata deo. suffuderat ora
Sanguis: & a toruo surgebant lumine flammæ.
Tum rictu spumas & anhelis faucibus acta
Versabat penitus dirum suspiria murmur.
Sic urbem ingreditur tanto comitante senatu:
Et uulgo ad spectanda ducis simul ora ruente
Effundit cunctam rabiem, irarumq; procellas.
Nec non & decio propiora pericula mentem
Flammarant: tempusq; adeo cernebat adesse:
Quo laudes ducis inuicti superaret inermis.
Non illum fuga, non clausi occuluere penates:
Sed liber ueluti nullus penetrasset in urbem
Hannibal: intrepido seruauerat ocia uultu.

Cum iuuenum sæuis horrendum concitus armis
Inuadit globus: & pedibus sublime sedentis
Ductoris sistit: tonat inde ferocibus alte
Incessens uictor dictis: solus ne ruentem
Fulcire & reuocare paras a funere romam
O demens? en qui diuum mihi munera tanta
Eripiat: decio prorsus seruabat inerti
Vincendus: decio imbelli: cui fœmina nulla
Orta in agenoreis nostræ carthaginis oris
Cesserit: huic agedum, nam cur indigna feramus?
Magnanime o miles meritas innecte cathenas.
Dixerat hæc: nec dum finem conuitia norant.
Illatus uelut armentis super ardua colla
Cum sese imposuit: uictorq; immane sub ira
Infremuit leo: et immersis grauis unguibus hæsit:
Mandit anhelantem pendens ceruice iuuencum.
At decius dum uincla ligant: necte ocius inquit:
Nam sic hannibalem decet intrauisse cathenas
Fœderis infausti, precium: sic uictima prorsus
Digna cadat decius: nec enim te sanguine lætum
Humano sit fas cæsis placasse iuuencis.
En dextra, en fœdus: nondum tibi curia, necdum
Templorum intrati postes: iam panditur acri
Imperio carcer: perge ac primordia tanta
Accumula paribus factis: mihi fama sub umbris
Te feret oppressum capuæ cecidisse ruinis.
Nec plura effari concessum: obnubitur atra
Veste caput: trahiturq; ferox ante ora suorum.
Exin uictor ouans sedato pectore tandem
Spectandis urbis tectis templisq; serenos
Lætus circunfert oculos: & singula discit:
Quis muris sator: & pubes sit quanta sub armis:

Quot bello pateant auri argentiq; talenta:
Nunc qualis frenata acies: nunc deinde pedestris
Copia quanta uiris: monstrant capitolia celsa:
Stellantisq; docent campos, cereremq; benignam.
Iamq; diem ad metas defessis phœbus olympo
Impellebat equis: fuscabat & hesperus umbra
Paulatim infusa properantem ad littora currum.
Instituunt de more epulas: festamq; per urbem
Regifice extructis celebrãt conuiuia mensis
Ipse deum cultu & sacro dignatus honore,
Præcipuis multoq; procul splendentibus ostro
Accipitur sublime toris: non una ministris
Turba gregis: posuisse dapes his addita cura:
His adolere focos: his ordine pocula ferre.
Nec non & certis struitur penus: aspera mensa
Pondera cælati fulgent antiquitus auri.
Eripiunt flammæ noctem: strepituq; mouentum
Murmurat alta domus: stupet inconsuetus opimæ
Sidonius mensæ miles: faciemq; superbi
Ignotam luxus oculis mirantibus haurit.
Vescitur ipse silens: & tantos damnat honores
Esse epulis, facilesq; coli tanto agmine mensas.
Donec pulsa fames: & bacchi munera duram
Lassarunt mentem: tum frontis reddita demum
Lætitia: & positæ grauiores pectore curæ.
Personat euboica teutras testudine cymes
Incola: & obtusas immitti murmure sæuæ
Inter bella tubæ permulcet cantibus aures.
Iamq; iouem & lætos per furta canebat amores
Electræq; toros atlantidos: unde creatus
Proles digna deum tum dardanus: isq; tonanti
Vt det erichthonium magna de stirpe nepotem.

Hinc tros hinc ilus: generis tunc ordine longo
Assaracus: nulloq; minor fama ue manu ue
Tum capis ut primis dederit sua nomina muris.
Concelebrant plausu pariter sidonia pubes
Campanæq; manus: ante omnes ductor honori
Nominis augusto libat carchesia ritu.
Cætera quem sequitur: bacchiq; e more liquorem
Irrorat mensis turba: ardescitq; lyæo.
   Interea tyrio resoluta in gaudia cœtu
Conuerso: neq; enim iuuenis non digne sileri
Tramittam tua cœpta libens: famamq; negabo
Quamq; imperfectis magnæ tamen indolis ausis:
Mens una inuiolata mero, nullisq; uenenis
Potando exarmata decus, pugnæq; necisq;
Sidoniæ tacito uoluebat pectore molem.
Quoq; esset miranda magis tam sacra libido:
Pacuuio genitus patrias damnauerat artes.
Is uarijs oneratum epulis atq; atria tardo
Linquentem gressu, comitatus pone parentem
Postq̃ posse datum meditata aperire: nouosq;
Pandere conatus: & liber parte relicta
Tectorum a tergo patuit locus: accipe digna
Et capua & nobis inquit consulta: togaq;
Armatum ammota nudat latus: hoc ego bellum
Conficere ense paro: atq; auulsum ferre tonanti
Rectoris libyci uictor caput: hic erit ille:
Qui polluta dolis iam fœdera sanciet ensis
Si perferre nequit spectacula tanta senectus,
Et tremit incœptis lasso maioribus æuo,
Et tu securis concede penatibus: & me
Linque meæ menti: summum quod credis & æquas
Hannibalem superis: o quantum nomine maior

Iam pœno tibi narus erit: uibrabat ab ore
Ignis atrox: animusq; uiri iam bella gerebat.
Tum senior tanti pondus conaminis ægra
Iamdudum uix aure ferens tremebundus ibidē
Sternitur: et pedibus crebro pauida oscula figēs
Per siquid superest uitæ, per iura parentis,
Perq; tuam nostra potiorem nate salutem
Absiste incœptis oro: ne sanguine cernam
Polluta hospitia, ac tabo repleta cruento
Pocula, & euersas pugnæ certamine mensas.
Tu ne illum quem non acies nō mœnia & urbes
Ferre ualent: cum frons propior lumēq; corusco
Igne micat: tu ne illa uiri quæ uertice fundit
Fulmina pertuleris? si uiso intorserit ense
Diram, qua uertit per campos agmina, uocem.
Fallit te mensas inter quod credis inermem:
Tot bellis quæsita uiro, tot cædibus armat
Maiestas æterna ducem: si admoueris ora:
Cannas & trebiā āte oculos thrasimenaq; busta
Et pauli stare ingentem miraberis umbram.
Quid tanto in casu comitum iuxtaq; iacentum
Torpebunt dextræ? parce oro & desine uelle
Cui nequeas uictor superesse: an tristia uincla
Et decius non erudiunt componere mentem?
Talia commemorans famæ maioris amore
Flagrantem ut uidit iuuenem, surdumq; timori:
Nil ultra posco: refert in conuiuia gressum
Approperemus ait: non iam tibi pectora pubis
Sidoniæ fodienda manu tutantia regem.
Hoc iugulo dextram explora: nāq; hoc tibi ferrū
Si pœnum inuasisse paras: per uiscera ferrum
Nostra est ducēdum: tardam ne sperne senectam

Opponã mẽbra: atq; ensem extorquere negatum
Morte mea eripiam lachrymæ tunc ore profusæ:
Et magna superum cura seruatus in arma
Scipiadæ pœnus: nec tantum fata dederunt
Externa peragi dextra: pulcherrimus iræ
Et dignus fieri compos memorabilis ausi
Amisit quantam posito conamine laudem:
Cui tantum est uoluisse decus: tum reddere sese
Festinant epulis: & tristia fronte serenant:
Donec læta uirum soluit conuiuia somnus.
Postera lux phaetõtis equos proferre parabat
Iam rapidos omni curru splendente sub undis.
Et iuuenis magno generatus hamilcare duras
Iamdudum exercet curas: carthaginis arces
Ire ferox mago, & patribus portare iubetur
Nuncia facta ducis: præda & captiua leguntur
Corpora, direptæq; uiris sub marte cruento
Exuuiæ fausti superis libamina belli.
Altera curarum libycis dimittitur oris
Heu decius reduci lentas seruatus ad iras:
Ni pœnæ iuuenem indignæ miseratus ab alto
Iuppiter antiquam batti uertisset ad urbem.
Hic pellea uirum ptolomæi sceptra uehentum
Eripuere minis: resolutaq; uincula collo.
Atq; eadem uitæ custos mox deinde quieto
Accepit tellus ossa inuiolata sepulchro.
Nec uenerem interea fugit exoptabile tempus
Pœnorum mentes cæco per læta premendi
Exitio: & luxu corda importuna domandi.
Spargere tela manu passim fallentia natis
Imperat: & tacitas in pectore mittere flammas.
Tum pueris dulce arridens: eat improba iuno

Et nos,nec mirum,quid enim ſumus?aucta ſecundis
Deſpiciat:ualet illa manu:ualet illa lacertis.
Paruula nos arcu puerili ſpicula ſenſim
Fundimus:& nullus noſtro de uulnere ſanguis.
Verum agite o mea turba precor:nunc tempus:adeſte
Et tyriam pubem tacitis exurite telis.
Amplexu multoq; mero ſomnoq; uirorum
Profliganda acies:quam non perfregerit enſis
Non ignes non immiſſis gradiuus habenis:
Combibat illapſos ductor per uiſcera luxus:
Nec pudeat picto fultum iacuiſſe cubili:
Nec crinem aſſyrio perfundere pugnet amomo:
Ille ſub hyberno ſomnos educere cælo
Iactator,tectis malit conſumere noctes:
Ac ponat ritus ueſcendi ſæpe citato
Dum reſidet ſub caſſide equo:diſcatq; lyæo
Imbellem donare diem: tum deinde madenti
Poſt epulas ſit grata chelis:ſegniſq; ſoporas
Aut noſtro uigiles ducat ſub numine noctes.
Hæc poſtq; uenus:applaudit laſciuus & alto
Mittit ſe cælo niueis exercitus alis.
Sentit flammiferas pubes mauruſia pennas:
Et pariter fuſis tepuerunt pectora telis.
Bacchi dona uolunt:epulaſq; & carmina rurſus
Pieria liquefacta lyra:non acer aperto
Deſudat campo ſonipes:non ulla per auras
Lancea nudatos exercet tota lacertos.
Mollitæ flammis lymphæ languentia ſomno
Membra fouent:miſeriſq; bonis perit horrida uirtus.
Ipſe etiam afflatus fallente cupidine ductor
Inſtaurat menſas dapibus:repetitq; uolentum
Hoſpitia:& patrias paulatim decolor artes

Exuit, occulta mentem uitiante sagitta.
Altera iam patria, atq; æquo sub honore uocatur
Altera carthago capua: intactumq; secundæ
Fortunæ ingenium uicia allatrantia quassant.
Nec luxus ullus mersæq; libidine uitæ
Campanis modus: accumulant: uariasq; p artes
Scenarum certant epulas distinguere ludo.
Vt strepit assidue phrygiam ad nilotica loton
Memphis amyclæo passim lasciua canopo.
In primis dulcem pœno lætante per aures
Nunc uoce infundit teutras, nunc pectine cantum.
Isq; ubi mirantem resonantia pollice fila
Ductorem uidit libyæ: canere inde superbas
Aoniæ laudes sensim testudinis orsus,
Concordem citharæ mouit per carmina linguam.
Vincere linquentis uitam quæ possit olores:
Atq; hæc e multis carpsit mollissima mensæ.
Argolicis quondam populis mirabile dictu
Exaudita chelis lapidem testudine fœlix
Ducere: & in muris posuisse uolantia saxa.
Hæc amphionio uallauit pectine thebas:
Ac silice aggeribus per se scandente uocatis
Iussit in immensum cantatas surgere turres.
Altera turbatum plectro moderata profundum
Et tenuit phocas: & in omni prothea forma
Traxit: & æquoreo portauit ariona dorso.
Nam quæ peliaca formabat rupe canendo
Heroum mentes & magni pectora achillis
Centauro dilecta chelis: compesceret iras
Percussa fide, uel pelagi, uel tristis auerni.
Nanq; chaos cæcam quondam sine sydere molem
Non surgente die ac mundum sine luce canebat.

Tum deus ut liquidi discusset stagna profundi:
Tellurisq; globum media compage ligasset:
Vt celsum superi habitare dedisset olympum:
Castaq; saturni monstrabat sæcula patris.
Sed (quos pulsabat riphæum ad strymona) nerui
Auditus superis ,auditus manibus orpheus:
Emerito fulgent clara inter sidera sæclo.
Hunc etiam mater tota comitante sororum
Aonidum turba mater mirata canentem.
Non illo pangæa iuga,aut mauortius hæmus
Non illo modulante sonos stetit ultima thrace:
Cum siluis uenere feræ,cum montibus amnes:
Immemor & dulcis nidi,positoq; uolat'u
Non mota uolucris captiua pependit in æthra.
Quin etiam pegasæa ratis cum cærula nondum
Cognita terrigenis,pontoq; intrare negaret:
Ad puppim sacræ cithara eliciente carinæ
Adductum cantu uenit mare:pallida regna
Bistonius uates flammisq; acheronta sonantem
Placauit plectro:& fixit reuolubile saxum.
O diræ ciconum matres:geticiq; furores:
Et damnata deis rhodope:tulit ora reuulsa
In pontum ripis utrinq; sequentibus hebrus.
Tum quoq; cum rapidi caput a ceruice recisum
Portarent fluctus:subito emicuere per undas
Ad murmur cetæ toto exultantia ponto.
Sic tum pierius bellis durata uirorum
Pectora castalio frangebat carmine teutras.
Interea placida attulerant iam flamina terris
Magonem libycis:lauro redimita subibat
Optatos puppis portus:pelagoq; micabãt
Captiua arma procul celsa fulgentia prora.

At patulo

At patulo surgens iamdudum & æquore late
Nauticus implebat resonantia littora clamor.
Et simul adductis percussa ad pectora tonsis,
Centeno fractus spumabat uerbere pontus.
Nec lentum in medios rapienda ad gaudia uulgus
Procurrit fluctus: elataq; turba fauore
Certatim ingenti celebrant noua gaudia plausu.
Aequatur rector diuis: illum undiq; matres
Illum turba minor, moniti gaudere nepotes:
Et senior manus: & iuxta populusq; patresq;
Mactatis superum dignantur honore iuuencis.
Sic patriam mago & portas ingressus ouantes
Fraternæ laudis fama: ruit inde senatus:
Et multo patrum stipatur curia cœtu.
Tum diuos ueneratus auum de more uetusto.
Martem ait egregium, & fractas, quis itala tellus
Nitebatur, opes pars ipse haud parua laborum
Nuncio: pugnatum superis in uota secundis.
Est locus ætoli signat quem gloria regis,
Possessus quōdam prisca inter sæcula dauno:
Humentis rapido circundat gurgite campos
Aufidus: & stagnis intercipit arua refusis:
Mox fluctus ferit adriacos: magnoq; fragore
Cedentem impellit retrorsum in æquora pontum.
Hic uarro, & magnum latia inter nomina paulus
Nomen, quis rerum ducibus permissa potestas,
Vix dum depulsa nigræ caligine noctis
Inuadunt campum: & late fulgentibus armis
Accēdunt ultro lucem surgentis eoi.
Nos contra, nam germanum furor acer agebat
Optatæ pugnæ, castris cita signa mouemus.
Intremuit tellus: & pulsus mugit olympus.

Hic fluuium & campos accendit cæde uirorum
Ductor quo nunq̃ maiorem ad bella tulerunt
Rectorem terræ: uidi cum turbine sæuo
Ausonia & sonitu bellantis fusa per agros
Vni terga daret: uidi cum uarro citato
Auferretur equo proiectis degener armis:
Quin & magnanimum perfosso corpore telis
Stare super socium. uidi te paule cadentem.
Egatis ille & seruilia fœdera larga
Vltus cæde dies: non plus optasse liberet:
Quantum concessit dexter deus: altera iam lux
Si redeat populis certe sis omnibus una
Tum carthago caput: terrasq; colere per omnes.
Testes hi stragis: quos signum illustre superbis
Mos leua gestare uiris. tum funditur ante
Ora admirantum perfulgens annulus auro:
Dat fidem uerbis haud paruo insignis aceruo.
Hinc iterum repetens. restat nunc sedibus unis
Vertenda atq; æquenda solo iam subruta roma:
Adnitamur, ait, uires refouete tot haustas
Casibus: & pateant non parca æraria dextris:
Quas emimus bellis: desit iam bellua tristis
Ausoniis terror: nec non alimenta fatigant.
Atq; ea dum memorat toruo conuersus in ora
Hannonis uultu: quem gliscens gloria prauum
Ductoris studio iamdudum agitabat acerbo.
Iamq; tibi dextras incœptaq; nostra probamus:
Iam fas dardanio me non seruire colono.
An ne iterum hannibalem dedi placet? atra ueneno
Inuidiæ nigroq; undantia pectora felle,
Tandem tot titulis totq; exornate trophæis
Infœlix muta. dextra hæc en dextera, quam tu

Aeneadis lacerare dabas, & littora & amnes
Et stagna & latos impleuit sanguine campos.
Hæc mago: atq; animos fauor haud obscurus habebat.
Cui simul inuidia atq; ira stimulantibus hanno:
Talia uesani iuuenis conuitia miror
Haud equidem: tumet ingenio: fraternaq; corda
Non tarde agnoscas, & uirus futile linguæ:
Qui ne mutatum uanis absistere credas:
Nunc pacem orandam nunc improba fœdere rupto
Arma reponendum & bellum exitiale cauendum
Auctor ego: atq; adeo uosmet perpendite quæso
Quid ferat: haud aliud nobis censere relictum est.
Tela, uiros, aurum, classis alimenta precatur,
Belligeramq; feram: uictus non plura dedissem.
Sanguine dardanio rutulos saturauimus agros:
Et iacet in campis latium: deponere curas
Tandem ergo bone da uictor: liceatq; sedere
In patria: liceat non exhaurire rapacis
Impensis belli uacuatos sæpe penatis.
Nunc en nunc inq; falsa ut præsagia nostra
Sint oro: mensq; augurio lædatur inani.
Haud procul est funesta dies: atrocia noui
Corda: ac prospicio natas e cladibus iras.
Vos ego uos metuo cannæ: submittite signa:
Atq; adeo tentate agedum: & deposcite pacem.
Non dabitur: parat ille dolor, mihi credite, maius
Exitium accepto: citiusq; hæc fœdera uictor
Quam uictus dabit: atq; adeo qui tanta superbo
Facta sonas ore: & spumanti turbine perflas
Ignorantum aures: dic en germanus in armis
Ille tuus par gradiuo: per sæcula tellus
Cui similem nunq; ductorem in bella creauit:
Mœnia romuleæ cur nondum uiderit urbis?

Scilicet a gremio matrum rapiamus in hostem
Nondum portandis habiles grauioribus armis
Aeratas iussi texamus mille carinas:
Atq; omnis libyæ quæratur belua terris:
Vt longa imperia atq; armatus prorogct annos
Hannibal: & regnū trahat usq; in tempora fati.
Vos uero, neq; enim occulto circundamur astu,
Ne dulcis spoliate domos: castrisq; potentum
Atq; opibus sancite modum: pax optima rerum
Quas homini nouisse datū est: pax una triūphis
Innumeris potior: pax custodire salutem
Et ciues æquare potens reuocetur in arces
Tandem sidonias: & fama fugetur ab urbe
Perfidiæ phœnissa tuæ. si tanta libido
Armorum tenet: atq; enses non reddere perstat
Poscenti patriæ: nil suppeditare furori
Hortor: & hæc fratri magonem dicta referre.
Plura adnectentem, neq; enim saciauerat iras
Dicendo, clamor turbat diuersa uolentum.
Si libyæ decus haud ulli superabilis armis
Hannibal est iræ tibi: destituemus ad ipsas
Victorem metas: nec opum adiumenta feremus:
Inuidia unius sceptra ut iam parta retardet.
Inde alacres tribuunt: quæ belli posceret usus:
Absentiq; suum iactant sub teste fauorem.
Mox eadem terris placitum traducere iberis:
Dum malus obtrectat facta immortalia liuor:
Nec sinit adiutas ductoris crescere laudes.

Silij Italici Punicorum
Liber Duodecimus.

IAm terra glaciale caput fœcun
dacꝫ nimbis
Tempora & astrifero nebulosam
uertice frontem
Immitis condebat hyems: blan
disqꝫ salubre
Ver zephyris tepido mulcebat rura sereno.
Prorumpit capua pœnus: uicinaqꝫ late
Præmisso terrore quatit. ceu condita bruma,
Dum riphæa rigent aquilonis flamina, tandem
Euoluit serpens arcano membra cubili:
Et splendente die nouus emicat: atqꝫ coruscum
Fert caput: & saniem sublatis faucibus efflat.
At libyci ducis ut fulserunt signa per agros:
Desolata metu cuncta: & suadente pauore
Vallo se clausere simul: trepidiqꝫ salutis
Expectant ipsis metuentes mœnibus hostem.
Sed non ille uigor, qui ruptis alpibus arma
Intulerat: dederatqꝫ uias: trebiaqꝫ potitus
Mœonios italo scelerauit sanguine fluctus,
Tunc inerat: molli luxu madefacta meroqꝫ
Illecebris somni: torpentia membra fluebant.
Quis gelidas suetum noctes thorace grauatis
Sub ioue non æquo trahere: & tentoria sæpe
Spernere: ubi hyberna ruerent cum grandine nimbi:
Ac ne nocte quidem clypeiue enses ue reposti.
Non pharetræ aut iacula: & pro membris arma fuere.
Tunc graue cassis onus: maioraqꝫ pondera uisa
Parmarum: ac nullis fusæ stridoribus hastæ.
Prima instaurantem sensit certamina mitis
Parthenope non diues opum, non spreta uigoris.
Sed portus traxere ducem secura uolentem

Aequora: quæ peteret ueniẽs carthagine puppis.
Hinc molles urbi ritus: atq; hospita musis
Ocia & exemptum curis grauioribus æuum.
Sirenum dedit una suum memorabile nomen
Parthenope muris acheloias: æquore cuius
Regnauere diu cantus: cum dulce per undas
Exitium miseris caneret non prospera nautis.
Hæc pone aggressus, nã frontẽ clauserat æquor,
Mœnia, non ullas ualuit perfringere pœnus
Tota mole uias: frustraq; inglorius ausi
Pulsauit quatiens obstructas ariete portas.
Stabat cannarum graia ad munimina uictor
Nequicq̃: & cautæ mentis consulta probabat
Euentu: qui post dauni stagnantia regna
Sanguine tarpeias ire abstinuisset ad arces.
En qui nos segnes, & nescire addere cursum
Fatis iactastis? quod uobis scandere nuper
Non acie ex ipsa concessum mœnia romæ.
Intrate: atq; epulas promissas sede tonantis
His, quæ graia manus defendit, reddite tectis.
Talia iactabat. famæq; pudore futuræ:
Irritus incœpta primus si absisteret urbe,
Audebat cuncta: atq; acuebat fraudibus enses.
Sed subitæ muris flammæ, totoq; fluebant
Aggeris anfractu tela improuisa per auras.
Haud secus occuluit saxi quos uertice fœtus
Ales fulua iouis: tacito si ad culmina nisu
Euasit serpens: terretq; propinquus hiatu:
Illa hostem rostro atq; assuetis fulmina ferre
Vnguibus incessens nidi cirunuolat orbem.
Tandem ad uicinos cumarum uertere portus
Defessus subigit: uarioq; lacessere motu

Fortunam: & famæ turbando obſtare ſiniſtræ.
Sed cuſtos urbis gracchus tutela uel ipſis
Certior arcebat muris: iterũq; ſedere
Portis, atq; aditus iterum ſperare uetabat.
Luſtrat inops animi: rimatur omnia circum
Alite uectus equo: rurſuſq; hortatibus infit
Laudũ agitare ſuos, proh dij, qui terminus iquit
Ante urbes ſtandi graias? oblite tuorum
Factorum miles quis erit modus? alpibus aſtat
Nimirum maior moles: & ſcandere cælum
Pulſantis iubeo ſcopulos. quanq; altera detur
Si ſimilis tellus: aliæq; repente ſub aſtra
Exurgant rupes: non ibis? & arduus arma
Me ducente feres? tenet heu cumanus hiantem
Agger adhuc: muruſq; tenet: gracchũq; moueri
Non auſum portis paruo in diſcrimine cerno.
An uobis gentes, quæcunq; labore paraſtis,
Caſu geſta putent: uos per tyrrhena fauentum
Stagna deũ per ego & trebiam cinereſq; ſagũti
Obteſtor: dignos iam uoſmet reddite ueſtra,
Quã trahitis, fama: & reuocate i pectora cãnas.
Sic ductor feſſas luxu attritaſq; ſecundis
Erigere: & uerbis tentabat ſiſtere mentem.
Atq; hic perluſtrans aditus fulgentia cernit
Arcis templa iugo: quorum tum uirrius alte
Immitis ductor capuæ primordia pandit.
Non eſt hoc inquit noſtri, quod ſuſpicis, æui
Maiores fecere manus: cum regna tenerent
Dictæi regis: ſic fama eſt? linquere terras
Dædalus inuenit: nec toto ſigna ſequenti
Orbe dare: ætherias aliena tollere in auras
Auſus ſe penna: atq; homini monſtrare uolatus.

Suspensum hic librans media inter nubila corpus
Enauit: superosq; nouus conterruit ales.
Natum etiam docuit falsæ sub imagine plumæ
Attentare uias uolucrum: lapsumq; solutis
Pennarum remis, & non fœlicibus alis
Turbida plaudentem uidit freta: dumq; dolori
Indulget subito motis ad pectora palmis:
Nescius heu planctu duxit moderante uolatus.
Hic pro nubiuago gratus pia templa meatu
Instituit phœbo: atq; audaces exuit alas.
Virrius hæc. sed enim ductor numerabat inertes
Atq; actos sine marte dies: ac stare pudebat.
Ingemit aduersis: respectansq; irrita tecta
Vrbe dicarchea parat exsaciare dolorem.
Hic quoq; nunc pelagus, nunc muri saxea moles
Officit audenti, defensantumq; labores.
Dumq; tenet socios dura atq; obsepta uiarum
Rumpere nitentis lentus labor: ipse propinqua
Stagnorum terræq; simul miracula lustrat.
Primores adsunt capuæ: docet ille tepentes
Vnde ferant nomen baiæ: comitemq; dedisse
Dulichiæ puppis stagno sua nomina monstrat.
Ast hic lucrino mansisse uocabula quondam
Cocyti memorat: medioq; in gurgite ponti
Herculeum commendat iter: qua discidit æquor
Amphitryoniades armenti uector iberi.
Ille olim populis dictum styga nomine uerso
Stagna inter celebrem nunc mitia monstrat auernum
Tum tristi nemore atq; umbris nigrantibus horrens
Et formidatus uolucri lœtale uomebat
Suffuso uirus cælo: stygiaq; per urbes
Relligione sacer sæuum retinebat honorem.

Hinc uicina palus fama est acherontis ad undas
Pandere iter: cæcas stagnante uoragine fauces
Laxat: & horrendos aperit telluris hiatus:
Interdumq; nouo perturbat lumine manes.
Ac iuxta caligante situ longumq; per æuum
Infernis pressas nebulis pallente sub umbra
Cimmerias iacuisse domos: noctemq; profundam
Tartareæ narrant urbis: tum sulphure & igni
Semper anhelantes coctoq; bitumine campos
Ostentant: tellus atro exundante uapore
Suspirans, ustisq; diu calefacta medullis
Aestuat: & stygios exhalat in aera flatus.
Parturit: & tremulis metuendum exsibilat antris.
Interdumq; cauas luctatus rumpere sedes
Aut exire foras sonitu lugubre minaci
Mulciber immugit: laceratq; uiscera terræ
Mandit: & exesos labefactat murmure montis.
Tradunt herculea prostratos mole gigantes
Tellurem iniectam quatere: & spiramine anhelo
Torreri late campos: quotiensq; minantur
Rumpere compagem impositam: expallescere cælum.
Apparet prochytæ sæuum sortita numanta.
Apparet procul inarime: quæ turbine nigro
Fumantem premit iapetum flammasq; rebelli
Ore eiectantem, & siquando euadere detur,
Bella ioui rursus superisq; iterare uolentem.
Monstrantur uesæua iuga, atq; in uertice summo
Depasti flammis scopuli, fractusq; ruina
Mons circum, atq; æthnæ fatis certantia saxa.
Nec non misenum seruantem idea sepulchro
Nomina, & herculeos uidet ipse in littore baulos:
Miratur pelagiq; minas terræq; labores:

Quæ postq̃ perspecta uiro: regressus ad altos
Inde pherecyadum muros, & frondentia læto
Palmite deuastat nisea cacumina gauri.
Hinc ad chalcidicam transfert citus agmina nolam.
Campo nola sedet crebris circundata in orbem
Turribus: & celso facilem tutatur adiri
Planiciem uallo: sed qui non turribus arma
Defendenda daret: uerum ultro mœnia dextra
Protegeret: marcellus opem auxiliumq; ferebat.
Isq; ubi agenoream procul aduentare per æquor
Et ferre ad muros nubem uidet, arma, cruentus
Hostis adest, rapite arma uiri: clamatq; capitq;.
Circunstant rapidi iuuenes: aptantq; frementi
Sanguineas de more iubas: sonat inde citato
Agmina disponens passu: tu limina dextræ
Seruabis portæ nero: tu conuerte cohortes
Ad leuam patrias & larinatia signa
Clarum uolscorun tulli decus: ast ubi iusso
Per tacitum ruptis subita ui fundite portis
Telorum in campos nimbum: ferar ipse reuulsa
In medios: equitumq; traham certamina porta.
Dumq; ea marcellus: iam claustra euellere pœni
Et schalis spretos tentabant rumpere muros.
Insonuere tubæ passim, clamorq; uirorum,
Tinnitusq; simul litui, raucoq; tumultu
Cornus, & in membris concussa furentibus arma
Fertur acerba lues disiectis incita telis:
Effusæq; ruunt inopino turbine turmæ.
Improbus ut fractis exundat molibus amnis:
Propulsum ut borea scopulis impingitur æquor:
Vt rupto terras inuadunt carcere uenti.
Nec terrente lybis uisu armorumq; uirumq;

Deiectus sperare ualet: dux dardanus instat
Attonito progressus equo: tergisq; ruentum
Incumbens hasta socios nunc uoce fatigat:
Perge age fer gressus: dexter de hora q; nostra ẽ
Hac iter in muros capuæ. nunc rursus in hostem
Conuersus: sta quo raperis? non terga tuorum
Te ductor libyæ increpito. stat campus: & arma
Et mars in manibus: dimitto a cæde cohortes:
Spectemur soli: marcellus prælia posco.
Sic rector latius: iuueniq; inuadere pugnam
Barcæo suadebat honor præciumq; pericli.
Sed non hæc placido cernebat pectore iuno:
Cœptoq; auertit suprema in fata ruentem.
Sistere perculsos ille & reuocare laborat.
Tales ne e gremio capuæ tectisq; sinistris
Egredimur? state o miseri: quis gloria summa
Dedecori est: nil uos hodie, mihi credite, terga
Vertentes fidum expectat: meruistis ut omnis
Ingruat ausonia: & sæuo mauorte parastis:
Ne qua spes fusos pacis uitæq; maneret.
Vincebat clamore tubas: uocisq; uigore
Quanuis obstructas sæuus penetrabat in aures.
Polydamanteis iuuenis pedianus in armis
Bella agitabat atrox: troianaq; semina & ortus
Atq; antenorea sese de stirpe ferebat.
Haud leuior generis fama: sacroq; timauo
Gloria & euganeis dilectum nomen in oris.
Huic pater eridanus uenetæq; ex ordine gentes
Atq; apono gaudẽs populus, seu bella cieret:
Seu musas placidus doctæq; silentia uitæ
Mallet: & aonios plectro mulcere labores,
Non ullum dixere parem: nec notior alter.

Qui postq; effusis urgens'uestigia frenis
Pœnorum,iuxta galeam atq; insigne perempti
Agnouit spolium pauli:puer illa gerebat
Non paruo lætus ductoris munere cinyps:
Dilectus pœno cinyps:quo gratior ora
Non fuit:aut ulli nituit plus fronte decoris.
Quale micat semperq; nouũ est:qđ tyburis aura
Pascit ebur:uel qui miro candoris honore
Lucet in aure lapis rubris aduectus ab indis.
Quem postq; egregium cristis & casside nota
Fulgentem extremo pedianus in agmine uidit:
Ceu subita ante oculos pauli emersisset imago
Sedibus infernis:amissaq; posceret arma:
Inuadit frendens:tu ne ignauissime sacri
Portabis capitis?quæ non sine crimine uestri
Inuidiaq; deum gestaret tegmina ductor.
En paulus.uocat inde uiri ad spectacula manes:
Et fugientis agit costis penetrabile telum.
Tum delapsus equo galeam atq; insignia magni
Consulis abrumpit dextra:spoliatq; uidentem.
Soluitur omne decus lœto:niueosq; per artus
It stygius color:& formæ populantur honores:
Ambrosiæ cecidere comæ:uiolataq; ceruix
Marmoreum in iugulum collo labente recumbit.
Haud secus oceano rediens cythereius ignis
Cum sese ueneri iactat splendore refecto:
Si subita inuadat nubes hebetatur:& atris
Decrescens tenebris languentia lumina condit.
Ipse etiam capta pedianus casside nudos
Attonitus stupet ad uultus:irasq; coercet.
Tum galeam magno socium clamore reportans
Immitem quatiebat equum spumantia sæuo

Frena cruentantem morsu: cui turbidus armis
Obuia marcellus rapido tulit ora tumultu.
Agnoscensq; decus, macte o uirtutis auitæ,
Macte anthenoridæ, nunc inquit rapta petamus
Quod superest libyci ductoris tegmina: & ardēs
Terrificis sæuam fundit stridoribus hastam.
Nec forsan uoti uanus foret: obuia ni: uis
Gestaris opposito tenuisset corpore telum.
Qui dum uicinis ductorem protegit armis:
Trāsabijt nō hunc sitiens grauis hasta cruorem:
Ingentesq; minas mutata morte peregit.
Auehitur raptim ductor discrimine lœti
Turbatus: cursumq; ferens ad castra capessit.
Iamq; fugæ immodicus tēdit certamine gressum
Præcipitem uersis pœnorum exercitus armis.
Assequitur telis hostis: longasq; uiritim
Exsaciant iras cladum: cæloq; cruentos
Certatim ostentant & dijs ultoribus enses.
Ille dies primo docuit, quod credere nemo
Auderet superis, martis certamine sisti
Posse ducem libyæ: raptant currusq; uirosq;
Massylamq; feram: & uiuis auulsa reportant
Tegmina bellātū: atq; abeūt sub cuspide terga
Contenti uidisse ducis: tum martis adæquant
Marcellum decori: graditur comitante triumpho
Maior: q̄ ferret cum uictor opima tonanti.
Inde furens postq; uallo uix depulit hostem
Ductor agenoreus: quando hanc quātoq; cruore
Hostili labem eluerim? mea terga uidere
Contigit ausoniæ. me ne inquit summe deorum
Post trebiam statuis iam tristi funere dignum?
Vosq; inuicta diu nunc heu sine marte iuuentus

Debellata bonis capuæ: non degener ipse
Gestorum ausoniis uerti uictricia signa:
Vobis terga dedi: uidi cum ad bella uocarem,
Non secus atq; italo fugere a ductore pauentes.
Quid reliquum prisci martis tibi? qui dare terga
Me reuocante potes? fundebat talia pœnus:
Et latiæ sese nolana ad mœnia turmæ
Portantes spolia insigni clamore ferebant.
At consueta graues per longum audire suorum
Euentus roma: & nunq; recreare secundis:
Allato tandem faustæ certamine pugnæ
Erigitur: primoq; deum se munere tollit.
Ante omnes pigra in martem fugiensq; laborum
Dum bellum tonat: & sese furata iuuentus
Dat pœnas latebræ: tum qui dulcedine uitæ
Inuenere dolos: iurataq; fœdera pœno
Corrupere: notant: & purgant crimine gentem.
Punitur patriam meditatum liquere terram
Consilium infœlix, scelerataq; culpa metelli.
Talia corda uirum: sed enim mon fœmina cessit
Mente æquare uiros, & laudis poscere partem.
Omnis præ sese portans capitisq; manusq;
Antiquum decus ac direpta monilia collo
Certatim matrona ruit: belloq; ministrant.
Haud tanta cessisse uiros in tempore tali
Laudis sorte piget: factoq; in secula ituro
Lætantur tribuisse locum: tum celsa senatus
Subsequitur turba: in medium certamine magno
Priuatæ cumulantur opes: nudare penates
Ac nihil arcanos uitæ melioris ad usus
Seposuisse iuuat: coit & sine nomine uulgus.
Corpore sic toto ac membris roma omnibus usa

Exangues rursus tollebat ad æthera uultus.
Addunt spem miseris dulcem parnasia cyrrha
Portantes responsa uiri: nam læta ferebant
Exaudisse adytis? sacra cum uoce tonaret
Antrum: & mugitet phœbo iã intrata sacerdos.
Soluite gens ueneris grauiores corde timores:
Aduersa & quicquid duri sub marte manebat.
Exhaustum est uobis: restant leuiora laborum:
Et sine pernicie terror. dĩis uota precesq;
Ferte modo: & tepidos aris libate cruores.
Neu date terga malis: aderit gradiuus: & ipse
Delius auertet propiora pericula uates:
Troianos notus semper minuisse labores.
Sed uero sed enim ante omnes altaria fument
Centum festa ioui: centum cadat hostia cultris.
Ille trucem belli nubem sæuasq; procellas
In libyam uiolenter aget: spectabitis ipsi
Aegida turbato quatientem in prælia mundo.
Ast ea parnasi postq̃ clamata sub antris:
Allatum: uulgiq; deus peruenit ad aures:
In capitolinas certatim scanditur arces.
Sternũturq; ioui, & delubrũ sanguine honorãt.
Tum peana canunt: responsaq; fida precantur.
Interea assuetis senior torquatus in armis
Sardoas patrio quatiebat milite terras.
Nanq; ortum iliaca iactans ab origine nomen
In bella hampsagoras tyrios renouata uocarat.
Proles pulchra uiro nec tali digna parente
Oscus erat: cui, fretus fulgente iuuenta
Ipse asper pacis, crudos sine uiribus annos
Barbarici studio ritus refouebat in armis.
Isq; ubi torquatum raptim properata ferentem

Signa uidet, pugnæq; auidas accendere dextras:
Fraude loci nota latebrosa per auia saltus
Euolat, & prouisa fugæ compendia carpens
Occulta tegitur ualle, & frondentibus umbris.
Insula fluctisono circunuallata profundo
Castigatur aquis: compressaq; gurgite terras
Enormes cohibet nudæ sub imagine plantæ.
Inde ichnusa prius graijs memorata colonis:
Mox libyci sardus generoso sanguine fidens
Herculis ex sese mutauit nomina terræ.
Affluxere etiam & sedes posuere coactas
Dispersi pelago post eruta pergama teucri.
Nec paruum decus aduecto cum classe paterna
Agmine thespiadum teucris iolae dedisti.
Fama est, cum laceris actæon flebile membris
Supplicium lueret spectatæ in fonte dianæ,
Attonitum nouitate mali fugisse parentem
Per freta aristæum, & sardoos ire recessus:
Cyrenen monstrasse ferunt noua littora matrem.
Serpentum tellus pura ac uiduata uenenis,
Sed tristis cœlo, & multa uitiata palude:
Qua uidet italiam: saxoso torrida dorso
Exercet scopulis late freta: pallidaq; intus
Arua coquit nimium: cancro fumantibus austris:
Cætera propensæ cereris nutrita fauore.
Hoc habitu terræ nemorosa per inuia crebro
Torquatum illudens hostis, sidonia pugnæ
Tela expectabat, sociosq; laboris iberos.
Qui postq; appulsis animos duxere carinis:
Haud mora prorumpit latebris: aduersaq; late
Agmina inhorrescunt: longumq; coire uidetur
Et conferre gradum: media interualla patentis

Corripiũt

Corripiunt campi properatis eminus hastis.
Donec ad expertos enses fidissima tela
Peruentum: dura inde lues: cæduntq; caduntq;:
Alterniq; animas sæuo in mucrone relinquunt.
Non equidem innumeras cædes, totq; horrida facta
Sperarim tanto digne pro nomine rerum
Pandere: nec dictis bellantum æquare calorem.
Sed uos calliope nostro donate labori:
Nota parum magni longo tradantur in æuo
Facta uiri: & meritum uati sacremus honorem.
Ennius antiqua mesapi ab origine regis
Miscebat primas acies: latiæq; superbum
Vitis adornabat dextra decus: hispida tellus
Miserunt calabri: rudiæ genuere uetustæ:
Nunc rudiæ solo memorabile nomen alumno.
Is prima in pugna, uates ut thracius olim
Infestam bello quateret cum cyzicus argon
Spicula deposito rhodopeia pectine torsit,
Spectandum sese non parua strage uirorum
Fecerat: & dextræ gliscebat cædibus ardor.
Aduolat: æternum sperans fore: pelleret oscus
Si tantam labem: ac perlibrat uiribus hastam.
Risit nube sedens uani conamina cœpti:
Et telum procul in uentos dimisit apollo.
Ac super his: nimium iuuenis nimiumq; superbi
Sperata hausisti: sacer hic, ac magna sororum
Aonidum cura est: & dignus apolline uates.
Hic canet illustri primus bella itala uersu:
Attolletq; duces cœlo: resonare docebit
Hic latijs helicona modis: nec cædet honore
Ascræo fama ue seni. sic phœbus: & osco
Vltrix per geminum transcurrit tempus arundo.

Vertuntur iuuenis casu perculsa per agros
Agmina: & effusæ pariter dant terga cateruæ.
Dum pater audita nati nece turbidus iræ
Barbaricum atq; immane gemens, transfigit anhelum
Pectus. & ad manes urget uestigia nati.
At libyæ ductor marcello fractus, & acri
Contusus pugna campos damnarat: & arma
Verterat ad miseras non æqui martis acerras.
Inde ubi permisit flammis atq; ensibus urbem:
Nuceriæ nihilo leuior nec parcior ira
Incussit sese: atq; æquauit mœnia terræ.
Post casilina sibi multum obluctatus iniquis
Defendentum armis ægre reserauerat astu
Limina: & obsessis uitam pensauerat auro.
Iamq; in dauniuagos perfundens agmina campos
Flectebat rabiem: quo præda uel ira uocasset.
Fumabat uersis incensa petilia tectis,
Infœlix fidei miseræq; secunda sagunto,
Ac quondam herculeam seruare superba pharetram.
Verterat & mentem tyriam ad conata tarentus:
Portisq; intrarant pœni: sed enim arce corusca
Fisa loco manus ausoniæ stipata sedebat,
Hac miranda mouens classem: quæ condita portu
Astabat: namq; angustis e faucibus æquor
Erumpit scopulos inter: patuloq; recessu
Effundit campis secretum gurgite pontum.
Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur
Arce superposita claustris maris, extulit astu:
Perq; auersa tulit portatus in arua carinas.
Lubrica roboreis aderant substramina plaustris
Atq; recens cæsi tergo prolapsa iuuenci
Aequoream rota ducebat per gramina puppim.

Et iam per colles dumosq; ad littus adacta
Innabat pelago ueniens sine remige classis.
Nuntius interea uectis non more carinis
Terrentem freta curarum feruoribus implet.
Dum procul œbalios auet expugnare nepotes:
Et primus rostris sulcet naualibus arua:
Obsessos capuæ muros: claustra ipsa reuelli
Portarum: ac totum miseris incurrere bellum.
Linquit cœpta ferox: pennasq; addente pudore
Atq; ira simul immani per proxima motu
Euolat: & minitans auida ad certamina fertur.
Haud secus amisso tigris si concita fœtu
Emicet: attonitæ paucis lustratur in horis
Caucasus: & saltu tramittitur alite ganges.
Donec fulmineo partus uestigia cursu
Colligit: & rabiem prẽso consumit in hoste
Obuius huic sparso centenius agmine raptim
Funditur: audendi prauus facilisq; periclis.
Sed paruum decus hannibali: nam uitis honore
Perfunctus latiæ subito stimularat agrestis:
Semermemq; manum sternendam obiecerat hosti.
Bis septem demissa neci: nec substitit agmen
Milia bis septem: quæ non sollertior ense
Sed genus insignis iustis ducebat in armis
Fuluius: ast æque per corpora fusa iacentum
Raptum iter est: uictorq; moram non passus euntis.
Exequiæ tantum famam nomenq; uolentem
Horrificæ mentis tenuerunt funere læto.
Namq; per insidias infandum & in hospite cæso
Colloquium & promissa petit dum perfida gentis
Lucanæ gracchus cæco circundatus astu
Occiderat: laudemq; libys rapiebat humandi.

Sed non ut scitum celerare ad mœnia pœnum?
Astabat res ulla loco: iam consul uterq;
Præcipites aderant: nola uis omnis & arpis:
Aeui floridior fabius rapida arma ferebant:
Hinc nero: & hinc uolucres syllanus nocte dieq;
Impellebat agens properata ad bella cohortes.
Vndiq; conueniunt: pariterq; opponere cunctos
Vni ductores iuueni placet. arduus ipse
Tifata insedit: propior qua mœnibus instat
Collis: & e tumulis subiectam despicit urbem.
Verum ubi tot sese circunfundentibus armis
Vallatas socium portas, unaq; negari
Intrauisse sibi: capuæq; erumpere cernit:
Anxius aduentus, nunc ferro frangere cœtum
Obstantum meditatur: & huic non auia cœpto
Consilia, atq; astu quærit tot milia portis
Abstrahere arctatis, cunctosq; resoluere muros.
Sic igitur secum curasq; ita corde fatigat.
Quo mens ægra uocas? rursusne pericula sumã
Non æquus regione loci? capuaq; uidente
Terga dabo? an residens uicini uertice montis,
Excindi ante oculos patiar socialia tecta?
Non ita me experti fabius fabiiq; magister:
Turmarum hesperio cum clausos milite colles
Euasi uictor: sparsosq; per arua iuuencos
Iactare accensis stimulaui cornibus ignes.
Haud dum omnes abiere doli. defendere nobis
Si capuam ereptum est: dabitur circũdare romã.
Hæc postq̃ placita: & tenuit sententia mentem:
Non expectatum: titan dum gurgite lucem
Spirantes proferret equos: impellit in agmen
Voce manuq; uiros: & cœpta immania pandit.

Perge age rumpe omnem miles uirtute laborem:
Et quantum humani possunt se extendere passus:
Arduus accelera: romam petis: hoc iter alpes
Hoc cannæ statuere tibi. eia incute muris
Vmbonem iliacis: capuæq; rependе ruinas.
Quam tanti fuerit cadere: ut palatia cernas
Et denigrantem tarpeia sede tonantem.
Instincti glomerant gressus: roma auribus hæret,
Roma oculis: creduntq; ducis sollertibus actis:
Aptius id cœptum: q̃ si duxisset ab ipso
Fatali æneadis campo: uulturna citata
Tramittunt alno uada: postremiq; relinquunt
Tardandis italis corruptas igne carinas.
Tum sidicina legunt pernicibus arua maniplis:
Threiciamq; calen, uestras a nomine nati
Orithya domos: hinc allifanus iaccho
Haud inamatus ager, nymphisq; habitata casini
Rura euastantur, mox & uicinus aquinas
Et quæ fumantem texere giganta fregellæ
Agmine carpuntur uolucri: fert concitus inde
Per iuga celsa gradum: duris qua rupibus hæret
Bellator frusino: & surgit suspensa tumenti
Dorso frugiferis cerealis anagnia glebis.
Iamq; adeo est campos ingressus & arua labici
Linquens telegoni pulsatos ariete muros,
Haud dignam inter tanta moram: nec amœna retentant
Algida, nec iuxta iunonis tecta gabinæ.
Præceps ad ripas immani turbine fertur:
Sulphureis gelidus qua serpit leniter undis
Ad genitorem anio labens sine murmure tybrim.
Hic ut signa ferox dimensaq; castra locauit,
Et ripas tremefecit eques: perterrita pulsis

Ilia prima uadis sacro se coniugis antro
Condidit: & cunctæ fugerunt gurgite nymphæ.
At matres latiæ ceu mœnia nulla supersint
Attonitæ: passim furibundis gressibus errant:
Ante oculos astant laceræ trepidantibus umbræ:
Quæq; grauem ad trebiam quæq; ad ticina fluenta
Oppetiere necem: paulus gracchusq; cruenti
Flaminiusq; simul miseris ante ora uagantur:
Clausit turba uias. stat celsus & asper ab ira:
Ingentemq; metum toruo domat ore senatus.
Interdum tamen erumpunt sub casside fusæ
Per tacitum lachrymæ: quid nam fortuna minetur?
Quid ue parent superi? pubes dispersa per altas
Stat turres: atq; huc uentum sub corde uolutat:
Vt iam roma satis credat defendere muros.
Pœnus ut ad somnos uix totam cursibus actæ
Indulsit pubi noctem: uigil ille nec ullam
Ad requiem facilis, credensq; abscedere uitæ,
Quod sopor eripiat, tempus: radiantibus armis
Induitur: numidumq; iubet prorumpere turmas.
Inde leuis frenis circum pauitantia fertur
Quadrupedante sono perculsæ mœnia romæ.
Nunc aditus lustrat: clausas nunc cuspide pulsat
Infesta portas: fruiturq; timore pauentum.
Nunc lætus celsis astans in collibus intrat
Vrbem oculis: discitq; locos, causasq; locorum.
Ac legeret uisu cuncta & penetraret in omnis
Spectando partes: ni magno turbine adesset
Fuluius, haud tota capuæ obsidione relicta.
Tum demum castris turmas inflexit ouantes
Spectata ductor satiatus pectora roma.
Atq; ubi nox depulsa polo: primaq; rubescit

Lampade neptunus: reuocatq; aurora labores:
Effundit rupto persultans agmina uallo:
Et quantum clamare ualet. per plurima nostra
O socij decora & sacras in sanguine dextras
Votis ite pares: & tantum audete sub armis:
Quantum roma timet: reliquam hanc exscindite molem:
Nil quod uincatis toto restabit in orbe,
Neu populi uos martigenæ tardarit origo:
Intratam senonum capietis milibus urbem,
Assuetamq; capi: fortasse curulibus altis
Iam uos exemplo proauorum ac nobile lœtum
Expectant de more senes: mortiq; parantur.
Talibus hic pœnus: sed contra œnotria pubes
Non ullas uoces ducis aut præcepta requirit:
Sat matres stimulant, natiq;, & cara supinas
Tendentum palmas lachrymantiaq; ora parentum.
Ostentant paruos: uagituq; incita pulsant
Corda uirum: armatis infigunt oscula dextris.
Ire uolunt, & pro muris opponere densi
Pectora: respectantq; suos: cursumq; resorbent.
Vt uero impulso patefactæ cardine portæ:
Et simul erupit iunctis exercitus armis:
Funditur immixtus gemitu precibusq; per altos
Ad cælum muros clangor: sparsæq; solutis
Crinibus exululant matres: atq; ubera nudant.
Fuluius anteuolans agmen: quis nesciat inquit
Non sponte ad nostros pœnum uenisse penates?
A portis fugit capuæ: subnectere plura
Conantem tristis cæli cum murmure uasto
Turbauit fragor, & subita de nube procellæ.
Iupiter æthiopum remeans tellure minantem
Romuleo pœnum ut uidit succedere uallo:

Cælicolis raptim excitis defendere tecta
Dardana, & in septẽ discurrere iusserat arces.
Ipse e tarpeio sublimis uertice cuncta
Et uentos simul & nubes & grandinis iras
Fulminaq; & tonitrus & nimbos conciet atros.
Concussu tremuere poli: cælumq; tenebris
Clauditur: & terras cæco nox condit amictu.
Instat tempestas oculis: hostiq; propinquo
Roma latet: iactæ in turmas per nubila flamæ
Stridorem seruant: membris insibilat ignis.
Hinc notus hinc boreas hinc fuscis africus alis
Bella mouẽt: quantis animos & pectora possint
Irati satiare iouis: fluit agmen aquarum
Turbine confusum piceo, & nigrante procella:
Atq; omnis circa campos spumantibus undis
Inuoluit. celsus summo de culmine montis
Regnator superum sublata fulmina dextra
Librauit: clypeoq; ducis non cedere certi
Incussit: summa liquefacta est cuspis in hasta:
Et fluxit ceu correptus fornacibus ensis.
Ambustis, sed enim ductor sidonius armis
Sistebat socios: & cæcum e nubibus ignem
Murmuraq; a uentis misceri uana docebat.
Tandem post clades socium cæliq; ruinam.

Non hoste in nimbis uiso non hoste referri
Signa iubet castris: mœstasq; resuscitat iras.
Ventis debebis nimirum hyemisq;. procellis
Vnum roma diem: sed non te crastina nobis
Lux unq̃ eripiet: descendat iupiter ipse
In terras licet accensus. dum talia fatur:
Ecce serenato clarum iubar emicat axe:
Purgatusq; nitet discussis nubibus æther.

Aeneadæ sensere deum: telisq; repostis
Summissas tendunt alta ad capitolia dextras:
Et festa cingunt montis penetralia lauro.
Tum uultus modo non paruo sudore madentes,
Nunc lætos iouis aspectant. da summe deorum,
Da pater: ut sacro libys inter prælia telo
Concidat: haud alia potis est occumbere dextra.
Sic adeo orantes pressere silentia: postq;
Abstulerat terras nigrantibus hesperus umbris.
Quem simul attollens rutilantem lampada titan
Obruit: & uitæ rediit mortalibus usus.
Pœnus adest: nec se castris œnotria pubes
Continet: haud dum enses stricti: mediuq; iacebat
Tantum ad bella loci: quantum tramittere iactæ
Sufficerent hastæ: cum fulgor hebescere cæli
Per subitum cæpit: densæq; subire tenebræ:
Atq; dies fugere: atq; armari ad prælia rursus
Iupiter: incumbunt uenti: crassusq; rotante
Austro nimborum feruet globus: intonat ipse
Quo tremat & rhodope taurusq; & pindus & atlas.
Audiuere lacus herebi: mersusq; profundis
Agnouit tenebris cælestia bella typhæus.
Inuadit notus: ac piceam cum grandine multa
Intorquens nubem, conantem & uana mouentem
Circumagit: castrisq; ducem succedere cogit
Verum ubi depositis sepsit sese aggere telis:
Læta serenati facies aperitur olympi:
Nullaq; tam mitem credas habuisse tonantem
Fulmina, nec placido commota tonitrua cælo.
Durat: & affirmans non ultra spondet in ipsos
Venturam crebroq; diem: modo patria uirtus
In dextras redeat: nec romam excindere pœni

Credant esse nefas. ubi nam tunc fulmina tandem
Inuicti iacuisse iouis? cum sterneret ensis
Aetolos campos: ubi cum tyrrhena natarent
Stagna cruore uirum? pugnat ꝑ mœnibus, inquit,
Si rector superum tot iactis fulmine telis
Inter tot motus: cur me contra arma ferentem
Afflixisse piget? uentis hyemiq; fugaces
Terga damus: remeet quæso mens illa uigorq;:
Quam uobis, cum pacta patrum cum fœdera adessent,
Integrare acies placitum. sic pectora flammat:
Donec equum titan spumantia frena resoluit
Nec nox composuit curas: somnus ue frementem
Ausus adire uirum: & redeunt cum luce furores.
Rursus in arma uocat trepidos: clypeoq; tremendum
Increpat: atq; armis imitatur murmura cæli
Vt uero accepit tantum confidere diuis
Ausonios patres, summissaq; betis ad oras
Auxilia, & noctu progressum mœnibus agmen.
Sic agitare fremens obsessos ocia: iamq;
Securam hannibalis romam, uiolentior instat.
Iamq; propinquabat muro: cum iupiter ægram
Iunonem alloquitur curis: mulcetq; monendo.
Nulla ne sidonio iuueni coniunxq; sororq;
Cara mihi, non ulla unq̃ sine fine feroci
Addes frena uiro? fuerit delere saguntum,
Exæquare alpes, imponere uincula sacro
Eridano, fœdare lacus: etiam ne parabit
Nostras ille domos, nostras perrumpere in arces?
Siste uirum: nanq; ut cernis iam flagitat ignes:
Et parat accensis imitari fulmina flammis.
His dictis grates agit: ac turbata per auras
Deuolat: & prensa iuuenis saturnia dextra

Quo ruis o uecors? maioraq; bella capessis
Mortali quam ferre datur? iuno inquit & atram
Dimouit nubem: ueroq; apparuit ore.
Non tibi cum phrygio res laurenti ue colono.
En age: nanq; oculis amota nube parumper
Cernere cuncta dabo: surgit qua celsus ad auras
Aspice, montis apex: uocitata palatia regi
Parrhasio: plena tenet & resonante pharetra:
Intenditq; arcum: & pugnas meditatur apollo.
At qui uicinis tollit se collibus altæ
Molis auentinus: uiden ut latonia uirgo
Accensas quatiat phlegetontis gurgite thædas,
Exertos auidæ pugnæ nudata lacertos?
Parte alia cerne: ut sæuus gradiuus in armis
Implerit dictum proprio de nomine campum.
Hinc ianus mouet arma manu: mouet inde quirinus:
Quisq; suo de colle deus. sed enim aspice quantum
Aegida commoueat nimbos flãmasq; uomentem
Iupiter. & quantis pascat ferus ignibus iras.
Huc uultus flecte: atq; aude spectare tonantem:
Quas hyemes quantos concusso uertice cernis.
Sub nutu tonitrus: oculis qui fulguret ignis.
Cede deis tandem: & titania desine bella.
Sic effata uirum indocilem pacisq; modiq;
Mirantem superum uultus & flammea membra
Abstrahit: ac pacem terris cæloq; reponit.
Respectans abit: & castris auulsa moueri
Signa iubet ductor: remeaturumq; minatur.
Redditur extemplo flagrantior æthere lampas
Et tremula infuso resplendent cærula phœbo.
At procul e muris uidere ut signa reuelli
Aeneadæ, uersumq; ducem: tacita ora uicissim

Oſtentant:nutuq; docent:quod credere magno
Non audent hærente metu:nec abire uolentis
Sed fraudem inſidiaſq; putant,& punica corda
Ac tacitæ natis infigunt oſcula matres:
Donec procedens oculis ſeſe abſtulit agmen:
Suſpectoſq; dolos dempto terrore reſoluit.
Tum uero paſſim ſacra in capitolia pergunt.
Inq; uicem amplexi permixta uoce triumphum
Tarpeii clamant iouis:ac delubra decorant.
Iamq; omnes pandunt portas:ruit undiq; lætum
Non ſperata petens dudum ſibi gaudia uulgus.
Hi ſpectant quo fixa loco tentoria regis
Aſtiterint:hi qua celſus de ſede uocatas
Affatus fuerit turmas:ubi belliger aſtur
Atq; ubi atrox garamas,ſæuuſq; tetẽderit hãno.
Corpora nunc uiua ſparguntur gurgitis unda.
Nunc anienicolis ſtatuunt altaria nymphis.
Tum feſtam repetunt luſtratis mœnibus urbem.

Silii Italici Punicorũ Liber Tertiuſdecimus.

SEgne iter emenſo uix dum tarpeia uideri
Culmina deſierant:toruos cum uerſus ad urbem
Ductor agenoreus ultus remeare parabat.
Caſtra locat:nulla lædens ubi gramina ripa
Tucia deducit tenuem ſine nomine riuum:
Et tacite tuſcis inglorius affluit undis.
Hic modo primores ſocium modo iuſſa deorum,
Nunc ſeſe increpitat.dic o cui lydia cæde

Creuerunt stagna: & concussa est daunia tellus
Armorum tonitru. quas exanimatus in oras
Signa refers? quae mucro tuum quae lācea tādem
Intrauit pectus? si nunc existeret alma
Carthago ante oculos turrita celsa figura:
Quas abitus miles causas illaese dedisses?
Imbres o patria & mixtos cum sanguine nimbos
Et tonitrus fugio procul hanc expellite gentis
Foemineam tyriae labem: nisi luce serena
Nescire ac liquida mauortem agitare sub aethra.
Terror adhuc inerat supū, ac redolentia in armis
Fulmina & ante oculos irati pugna tonantis.
Parendi tamen & cuicunque incumbere iusso
Durabat uigor: ac sensim diffusus ad aures
Signa reportandi crescebat in agmine feruor.
Sic ubi perrumpit stagnātem calculus undam:
Exiguos format per prima uolumina gyros.
Mox tremulum uibrans motu gliscente liquorem
Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes:
Donec postremo laxatis circulus oris
Contingat geminas patulo curuamine ripas.
At contra agripa haud paruū decus: inclyta nanque
Semina ab aenei ductoris stirpe trahebat
Oetolidas interfuit haud ignobile nomen:
Laetus opum sed clauda fides: seseque calenti
Addiderat poeno latiae diffisus habenae.
Is uoluens ueterum memorata antiqua parentū:
Longo miles, ait, quateret cum teucria bello
Pergama: et ad muros staret sine sāguie mauors.
Sollicitis calchas: nam sic fortissimus heros
Poscenti socero saepe inter pocula daunо
Narrabat memori diomedes condita mente.

Sed calchas danais, nisi clausum ex sedibus arcis
Armisonæ curent simulacrum auellere diuæ,
Non unq̃ affirmat theramnæis ilion armis
Cessurum, aut ledæ rediturum nomen amyclas.
Quippe deis uisum: ne cui perrumpere detur
Effigies ea quas unq̃ possederit urbes.
Tum meus adducto monstratam euasit in arcem
Tydides ithaco: & dextra molitus in ipso
Custodes aditu templi cæleste reportat
Palladium: ac nostris aperit mala pergama fatis.
Nam postq̃ œnotris fundauit finibus urbem
Aeger delicti phrygium placare uolendo
Numen: & iliacos parat exorare penates:
Ingens iam templum celsa surgebat in arce
Laomedonteæ sedes ingrata mineruæ:
Cum medios inter somnos altamq; quietem
Nec cælata deam & minitans tritonia uirgo
Non hæc tydide tantæ pro laudis honore
Digna paras: non garganus nec daunia tellus
Debentur nobis: quære in laurentibus aruis,
Qui nunc prima locant melioris mœnia troiæ.
Huc mitras castumq; refer penetrale parentum.
Quis trepidus monitis saturnia regna capessit,
Iam phryx condebat lauinia pergama uictor:
Armaq; laurenti figebat troia luco.
Verum ubi tyrrheni peruentum ad fluminis undas:
Castraq; tydides posuit fulgentia ripa:
Priamidæ intremuere metu. tum pignora pacis
Prætendens dextra ramum cãdentis oliuæ
Sic orsus dauni gener inter murmura teucrum
Pone anchisiadæ memores irasq; metusq;
Quicquid ad idæos xanthum simoentaq; nobis

Sanguine ſudatum ſcææq; ad limina portæ:
Haud noſtrum eſt:egere dei:duræq; ſorores.
Nunc age quod ſupereſt cur non melioribus æui
Ducimus auſpicijs?dextras iungamus inertes.
Fœderis en hæc teſtis erit:ueniamq; precatus
Troianam oſtentat trepidis de puppe mineruam.
Hæc auſos celtas irrumpeere mœnia romæ
Corripuit lœto:neq; tot de milibus unum
Ingentis populi patrias dimiſit ad oras.
His fractus ductor conuellere ſigna maniplis
Optato lætis abitu iubet.itur in agros:
Diues ubi ante omnes colitur feronia luco:
Et ſacer humectat fluuialia rura capenas.
Fama eſt intactas longæui ab origine fauni
Creuiſſe in medium congeſtis undiq; donis
Immenſum per tempus opes:luſtriſq; relictum
Innumeris aurum ſolo ſeruante pauore.
Hæc auidas mentes & barbara corda rapina
Polluit:atq; armat contemptu pectora diuum.
Auia tunc longinqua placent:quæ ſulcat aratro
Ad freta porrectis trinacria brutius aruis.
Dum libys aut lætus rhegina ad littora tendit.
Victor ſummoto patrijs a finibus hoſte,
Fuluius infauſtam campana ad mœnia clauſis
Portabat famam:miſeriſq; extrema mouebat
Dum prenſans paſſim cuicunq; eſt nomen in armis
Dedecus hoc defende manu:cur perfida & urbi
Altera carthago noſtræ,poſt fœdera rupta
Et miſſum ad portas pœnum,poſt iura petita
Conſulis alterni,ſtat adhuc?& turribus altis
Hannibalem ac libycas expectat lenta cohortes?
Miſcebat dictis facta;& nunc robore celſas

Educi turres, quis uinceret ardua muri,
Cogebat: nunc coniunctas adstringere nodis
Instabat, ferroque trabes: quo frangeret altos
Portarum postes: quateretque morantia claustra.
Hic latera intextus stellatis axibus agger,
Hic grauida armato surgebat uinea dorso.
Ac postquam properata satis: quæ commonet usus:
Dat signum: atque alacer schalis trãscendere muros
Imperat: ac sæuis urbem terroribus implet.
Cum subito dextrum effulsit conatibus omen.
Cerua fuit raro terris spectata colore:
Quæ candore niuem candore anteiret olores.
Hanc agreste capys donum cum mœnia sulco
Signaret: grato paruæ mollitus amore
Nutrierat: sensusque hominis donarat alendo.
Inde exuta feram docilisque accedere mensis:
Atque ultro blanda attactu gaudebat herili.
Aurato matres assuetæ pectine mitem
Comere: & humenti fluuio reuocare colorem.
Numen erat iam cerua loci: famulamque dianæ
Credebant: ac thura deum de more dabantur.
Hæc æui uitæque tenax: fœlixque senectam
Mille indefessos uiridem duxisse per annos:
Sæclorum numero troianis condita tecta
Aequabat: sed iam longo nox uenerat æuo.
Nam subito incursu sæuorum agitata luporum,
Qui noctis tenebris urbem miserabile bello
Prodigium intrarant: primos ad luminis ortus
Extulerat sese portis. pauidaque petebat
Consternata fuga positos ad mœnia campos.
Exceptam læto iuuenum certamine ductor
Mactat diua tibi. tibi enim hæc gratissima sacra

Fuluius

Fuluius: atq; adsis orat latonia cœptis.
Inde alacer fidensq; dea circundata clausis
Arma mouet: quaq; obliquo curuantur in ore
Mœnia flexa sinu spissa uallata corona
Alligat: & telis in morem indaginis ambit.
 Tum pauitãs spumãtis equi fera corda fatigãs
Euehitur porta sublimis taurea cristis,
Bellator cui sidonius superare lacerto
Ductor & autololas dedit & maurusia tela.
Is trepido alituum tinnitu stare neganti
Imperitãs uiolentus equo, postq; auribus hostis
Vicinum sese uidet, ac clamore propinquo:
Claudius huic inquit: præstabat claudius arte
Bellandi & merita mille inter prælia fama,
Huic inquit solum siqua est fiducia dextræ
Det sese campo: atq; ineat certamina mecum.
Vna mora æneadæ postq; uox attigit aures:
Dum daret auspicium usq; in certamina ductor,
Præuetitum pœna capitis committere martem
Sponte uiris: erumpit ouans: ut fuluius arma
Imperio soluit: patulumq; inuectus in æquor
Erigit undantem glomerato puluere nubem.
Indignatus opem amenti: socioq; iuuare
Expulsum nodo iaculum, atq; arcessere uires,
Taurea uibrabat nudis conatibus hastam:
Inde ruens ira telum contorquet in auras.
At non idem animus rutulo: spectatur: ab omni
Corpore perlustrat: qua sit certissima ferro
In uulnus uia: nunc uibrat: nunc cõprimit hastã:
Mentiturq; minas: mediam nunc transigit ictu
Parmam: sed grato fraudata est sanguine cuspis.
Tum strictum propere uagina detegit ensem.

Et iam ferrata rapiebat calce uolantem
Taurea cornipedem fugiens minitantia fata.
Nec rutulus leuior cædentis perdere terga.
Nam profugo rapidus fusis instabat habenis.
Vtq; metus uictum:sic ira & gloria portis
Victorem immisit,meritiq; cupido cruoris.
Ac dum uix oculis,uix credunt mentibus hostem
Confisum nullo comitante irrumpere tectis:
Per mediam propere trepidantum interritus urbem
Egit equum:aduersaq; euasit ad agmina porta.
Hinc ardore pari nisuq; incurrere muris
Ignescunt animi penetrataq; tecta subire:
Tela simul flammæq; micant:tunc saxeus imber
Ingruit:& summis ascendunt turribus hastæ.
Nec pronum audendi uirtute excellere cuiq;:
Aequarunt iræ dextras:dictæa per auras
Tranat:& in medium perlabitur urbis arundo.
Lætatur,non hortandi,non plura monendi
Fuluius esse locum:rapiunt sibi quisq; laborem.
Quos ubi tam erectos animi uidet:& superesse
Fortuna sibi quenq; ducem:ruit impete uasto
Ad portam:magnæq; optat discrimina famæ.
Tres claustra æquæuo seruabant corpore fratres:
Quis delecta manus centeni,cuiq; ferebant
Excubias:unaq; locum statione tenebant.
Forma ex his numitor:cursu plantaq; uolucri
Præstabat laurens:membrorum mole laburnus.
Sed non una uiris tela:hic mirabilis arcu.
Ille hastam quatere:ac medicato cuspidis ictu
Prælia moliri:& nudo non credere ferro:
Tertius aptabat flammis ac sulphure thædas.
Qualis atlantiaco memoratur littore quondam

Monstrum geryones immane tricorporis iræ:
Cui tres in pugna dextræ, uaria arma gerebant.
Vna ignes sæuos: ast altera pone sagittas
Fundebat: ualidam torquebat tertia cornum:
Atq; uno diuersa dabat tria uulnera nisu
Hos ubi non æquis uariantes prælia consul
Conspexit telis: & portæ limina circum,
Stragem & perfusos subeuntum sanguine postes:
Concitat intortam furiatis uiribus hastam.
Lœtum triste ferens auras secat itala taxus:
Et qua nudarat: dum fundit spicula ab alto,
Arcum protendens numitor latus: ilia transit.
At non obsepto contentus limine martem
Exercere leuis bello: sed turbidus ausi
Virrius incauto feruore eruperat amens
Reclusa in campum porta: miseramq; furori
Vincentum obtulerat pubem: ruit obuia in arma
Scipio: & oblatum metit insaciabilis agmen.
Tifata umbrifero generatum monte celenum
Nutrierant audere trucem: nec corpore magno
Mens erat inferior: subsidere sæpe leonem,
Nudus inire caput pugnas, certare iuuenco,
Atq; obliqua trucis deducere cornua tauri
Assuerat: crudo oblique & se attollere fato.
Is, dum præcipites expellit uirrius urbe,
Seu spreto seu ne fieret mora: nudus in æquor
Thorace exierat: leuiorq; premebat anhelos
Pondere loricæ: & pallentes uictor agebat.
Iamq; ueliternum media transegerat aluo:
Iam solitum æquali ludo committere equestris
Scipiadæ pugnas marium tellure reuulso
Perculerat saxo: miser implorabat amicum

Cũ gemitu expirãs:scopulusq; p̃mebat hiantem.
Sed ualidas sæuo uires duplicante dolore
Effundit lachrymas pariter cornũq; sonantẽ,
Scipio solamen properans optabile in armis
Hostem prostrato moriẽtẽ ostendere amico.
Tranauit liquidas uolucris ceu scinderet auras:
Hasta uiri pectus:rupitq; immania membra.
Quanta ẽ uis agili per cærula summa liburnæ:
Quæ pariter, quotiẽs reuocatæ ad pectora tonsæ
Percussere fretum, uentis fugit ocior:& se
Quam longa est uno remorũ p̃terit ictu.
Ascanium uolesus proiectis ocius armis,
Quo leuior peteret muros, per aperta uolantem
Assequitur planta:defectum protinus ense
Ante pedes domini iacuit caput:ipse secutus
Corruit ulterior procursus impete truncus.
Nec spes obsessis ultra reserata tueri
Mœnia conuertunt gressus:recipiq; petentes
Infandum excludunt socios. tum cardine uerso
Obnixi torquent obices munimina seræ.
Acrius hoc instant itali. clausosq; fatigant.
Et ni cæca sinu terras nox conderet atro:
Perfractæ rapido patuissent milite portæ.
Sed non in requiem pariter cessere tenebræ.
Hinc sopor impauidus qualem uictoria nouit.
At capua aut mœstis ululantum flebile matrum
Questibus aut gemitu trepidãtũ exterrita patrũ
Tormentis finem metamq; laboribus orat.
Mussat perfidiæ ductorq; caputq; senatus.
Virrius a pœno nullam docet esse salutem
Vociferans pulsis uiuendi e pectore curis.
Sperauí sceptra ausoniæ:pepigiq; sub armis:

Si dexter pœnis deus & fortuna fuisset:
Vt capuā iliaci migrarent regna quirini.
Qui quateret muros tarpeiaq; mœnia misi:
Hoc mihi poscendi uigor affuit: alter ut æquos
Portaret fasces nostro de nomine consul.
Hactenus est uixisse satis. dum copia noctis:
Qui cordi comes, æterna est acherontis ad undā
Libertas, petat ille meas mensasq; dapesq;:
Et uictus mentem fuso per membra lyæo
Sopitoq; necis morsu medicamina cladis
Hauriat: & placidis exarmet fata uenenis.
Hæc ait: & turba repetit comitante penates.
Aedibus in medijs consurgens ilice multa
Extruitur rogus hospitium cōmune peremptis.
Nec uulgum cessat furiare dolorq; pauorq;:
Nunc menti seræ decius redit: & bona uirtus
Exilio punita truci: despectat ab alto
Sacra fides: agitatq; uirum fallacia corda:
Vox occulta subit passim diffusa per aures:
Fœdera mortales ne sæuo rumpite ferro:
Sed castam seruate fidem: fulgentibus ostro
Hæc potior regnis. dubio qui frangere rerum
Gaudebit pacta: ac tenues spes linquet amici:
Non illi domus aut coniunx aut uita manebit
Vnq̄ expers luctus, lachrymæq; aget æquore sēp
Ac tellure premens aget ægrum nocte dieq;
Despecta ac uiolata fides. adit omnia iamq;
Consilia ac mensas contingit: & abdita nube
Accumbitq; thoris: epulaturq; imbroba erynnis.
Ipsa etiam stygio spumantia pocula tabo
Porrigit: & large pœnas lœtumq; ministrat.
Virrius interea dum dat penetrare medullas

Exitio: ascenditq; pyram: atq; amplexibus hæret:
Iungere tum fata & subijci iubet ocius ignes.
Stringebant tenebræ metas: uictorq; ruebat.
Iamq; superstantem muro sociosq; milonem
Voce attollentem pubes campana uidebat.
Pandunt attoniti portas: trepidoq; capessunt
Castra inimica gradu: quis læto auertere pœnas
Defuerant animi: patet urbs confessa furorem:
Et reserat tyrio maculatas hospite sedes.
Matronæ puerique ruunt: mœstumq; senatus
Concilium: nulliq; hominum lachrymabile uulgus.
Stabant innixi pilis exercitus omnes:
Spectabantq; uiros & læta & tristia ferre
Indociles: nunc propexis in pectora barbis
Verrere humum: nunc fœdantes in puluere crinem
Canentem: & turpi lachryma precibusq; pudendis
Fœmineum tenues ululatum fundere in auras.
Atq; ea dum miles miratur inertia facta:
Expectatq; ferox sternendi mœnia signum:
Ecce repens tacito percurrit pectora sensu
Relligio: & sæuas componit numine mentes:
Ne flammam thædasq; uelint, ne templa sub uno
In cinerem traxisse rogo. subit intima corda
Perlabens sensim mitis deus: ille superbæ
Fundamenta capyn posuisse antiquitus urbi:
Non cuiq; uisus passim monet: ille refusis
In spatium immensum campis habitanda relinqui
Vtile tecta docet. paulatim atrocibus iræ
Languescunt animis: & uis mollita senescit.
Pan ioue missus erat seruari tecta uolente
Troia, pendenti similis pan semper, & uno
Vix ulla inscribens terræ uestigia cornu.

Dextera lasciuit cæsa tegeatide capra
Verbera læta mouens festa per compita cauda.
Cingit acuta comas: & opacat tempora pinus:
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte.
Stant aures: summoq; cadit barba hispida mento.
Pastorale deo baculum: pellisq; sinistrum
Velat grata latus teneræ de corpore damæ.
Nulla in præruptum tam prona & inhospita cautes:
In qua non librans corpus similisq; uolanti
Cornipedem tulerit præcisa per auia plantam.
Interdum inflexus medio nascentia tergo
Respicit arridens hirtæ ludibria caudæ:
Obtendensq; manum solem inferuescere fronti
Arcet: & umbrato perlustrat pascua uisu.
Hic, postq; mandata dei perfecta: malamq;
Sedauit rabiem: & permulsit corda furentum,
Arcadiæ uolucris saltus & amata reuisit
Mænala: ubi argutis longe de uertice sacro
Dulce sonat calamis: ducit stabula omnia cantu.
At legio ausonidum flammas ductore iubente
Arceri portis stantesq; relinquere muros,
Mite decus mentis, condunt ensesq; facesq;:
Multa deum templis domibusq; nitentibus auro
Egeritur præda, & uictus alimenta superbi:
Quisq; bonis periere: uirum de corpore uestes
Fœmineæ: mensæq; alia tellure petitæ:
Poculaq; eoa luxum irritantia gemma:
Nec modus argento: cælataq; pondera facti
Tantum epulis auri: tum passim corpora longo
Ordine captiua: & domibus deprompta talenta
Pascere longinquum non deficientia bellum:
Immensiq; greges famulæ ad conuiuia turbæ.

Fuluius ut finem spoliandis ædibus ære
Belligero reuocante dedit: sublimis ab alto
Suggestu magnis fautor non futilis ausis:
Lauino generate inquit: quem sospita iuno
Dat nobis milo: gradiui cape uictor honorem
Tempora murali cinctus turrita corona.
Tum sontes procerum meritosq; piacula prima
Accipit: & iusta punit commissa securi,
Hic atrox uirtus: nec enim occuluisse probatum
Spectatum uel in hoste decus: clamore feroci
Taurea tu ne inquit ferro spoliabis inultus
Te maiorem animam? & iusso lictore recisa
Ignauos cadet ante pedes fortissima ceruix?
Haud unquam hoc nobis dederit deus. inde minaci
Obtutu toruum contra & furiale renidens
Bellatorem alacer per pectora trãsigit ensem.
Cui ductor patriam moriens comitare cadentem.
Qui nobis animus: quæ dextera: quid ue uiritim
Decernat mauors: tibi si rebare pudendum
☞ Iussa pati: licuit pugnanti occumbere lætũ.
Dũ capua ĩfaustã luit haud sine sãguine culpã.
Interea geminos terra crudelis ibera
Fortuna abstulerat permiscens tristia lætis
Scipiadas, magnũq; decus, magnũq; decorem.
Forte dicarchea iuuenis dum sedit in urbe,
Scipio post belli repetens extrema penates.
Huc tristis lachrymas & funera acerba suorum
Fama tulit: duris quanquam non cedere suetus,
Pulsato lacerat uiolenter pectore amictus.
Nõ comites tenuisse ualent, non ullus honorum
Militiæ ue pudor: pietas irata sinistris
Cælicolis furit: atq; odit solatia luctus,

Iamq; dies iterūq; dies absumpta querelis:
Versatur species ante ora oculosq; parentis.
Ergo excire parat manes animasq; suorum:
Alloquioq; uirum tantos mulcere dolores.
Hortatur uicina palus: ubi signat auerni
Squallentē introitū stagnans acherusius ardor:
Noscere uenturos agitat mens protinus annos.
Sic ad grynæam, quæ tum sub nomine phœbi
Autonoe tripodas sacros antrumq; tenebat,
Fert gressus iuuenis: consultaq; pectoris ægri
Pandit: & aspectus orat contingere patrum.
Nec cunctata diu uates mactare repostis
Mos umbris inquit consueta piacula nigras
Sub lucem pecudes: reclusæq; abdere terræ
Manantem iugulis spirantum cæde cruorem:
Tunc populos tibi regna suos pallentia mittent.
Cætera quæ poscis maiori uate canentur.
Nanq; tibi elysio repetita oracula campo
Eliciam: ueterisq; dabo inter sacra sibyllæ
Cernere fatidicam phœbei pectoris umbram.
Vade age: & a medio cum se nox humida cursu
Flexerit: ad fauces uicini castus auerni
Duc prædicta sacris duro placamina diti:
Mella simul tecum & purifer dona lyæi.
Hoc alacer monitu, & promissæ noīe uatis
Apparat occulto monstrata piacula cœpto.
Inde ubi nox iussam ꝓcedens contigit horam:
Et spatia æquarunt tenebras transacta futuras:
Consurgit stratis: pergitq; ad turbida portæ
Ostia tartareæ: penitus quis abdita uates
Promissa implerat: stygioq; sedebat in antro.
Tum qua se primum rupta tellure recludit

Inuiſum cælo ſpecus: atq; eructat acerbam
Cocyti laxo ſuſpirans ore paludem:
Inducit iuuenem: ferroq; cauare refoſſam
Ocius urget humum: atq; arcanum murmur anhelans
Ordine mactari pecudes iubet. acer operto
Ante omnes taurus regi: tum proxima diuæ
Cæditur æthneæ caſta ceruice iuuenca.
Inde tibi allecto, tibi nunq̃ læta megæra
Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum:
Fundunt mella ſuper, bacchiq; & lactis honorem.
Stat iuuenis: faciemq; herebo quæ ſurgit in omni
Exclamat uates patere: accedentia cerno
Tartara, & ante oculos aſſiſtere tertia regna.
Ecce ruunt uariæ ſpecies: & quicquid ab imo
Natum hominum extinctumq; chao eſt: iam cũcta uidel
Cyclopas, ſyllamq;, & paſtos membra uirorum
Odryſiæ telluris equos. contende tueri:
Eductumq; tene uagina interritus enſem.
Quæcunq; ante animæ tendunt potare cruorem:
Diſijce: dum caſtæ procedat imago ſybillæ.
Interea cerne: ut greſſus inhumata citatos
Fert umbra: & properat tecum coniungere dicta:
Cui datur ante atros abſumpti corporis ignes
Sanguine non tacto ſolitas effundere uoces.
Aſpicit: & ſubito turbatur ſcipio uiſu.
Qui nam te qui caſus ait dux maxime feſſæ
Eripuit patriæ? cum tales horrida poſcant
Bella uiros. nec enim dextra conceſſerit ulli
Appius aut aſtu. decimum lux rettulit ortum:
Vt te, cum capua remearem, uulnera uidi
Mulcentem: hoc uno mœſtum quod adire nequires
Saucius ad muros: & martis honore careres.

Contra quæ ductor: fesso mihi proxima tandem
Lux gratos phaetontis equos auertit: & atris
Aeternum demisit aquis. sed lenta meorum
Dum uanos ritus cura & solennia uulgi
Exequitur: cessat flammis imponere corpus:
Vt portet tumulis per longum membra paternis.
Quod te per nostri martis precor æmula facta
Arce: quæ patriis artus medicamina seruant.
Datq; uago portas quamprimum acherontis adire.
Tum iuuenis: gens o ueteris pulcherrima claudi
Haud ulla ante tuam, quæq; non parua fatigent,
Curarum prior extiterit: nanq; ista per omnis
Discrimen seruat populos: uariatq; iacentum
Exequias tumuli & cinerum sententia discors.
Tellure, ut perhibent, is mos antiquus ibera
Exanima obscœnus consumit corpora uultur:
Regia cum lucem posuerunt membra: probatum est
Hyrcanis adhibere canes: ægyptia tellus
Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora: & a mensis exanguem haud separat umbram.
Exhausto instituit pontus uacuare cerebro
Ora uirum: & longum mirrhata reponit in æuum.
Quid qui reclusa nudos garamantes harena
Infodiunt? quid qui sæuo sepelire profundo
Exanimes mandant libycis nasamones in oris?
At celtæ uacui capitis circundare gaudent
Ossa nefas auro: & mensis ea pocula seruant.
Cecropidæ ob patriam mauortis sorte peremptos
Decreuere simul communibus urere flammis.
At gente in scythica suffixa cadauera truncis
Lenta dies sepelit, putri liquentia tabo.
Talia dum memorant umbra ueniente sybillæ:

Autonoe finem hic inquit sermonibus adde
Alternis: hæc hæc ueri fœcunda sacerdos.
Cui tantum patuit rerum: quantum ipse negarit
Plus nouisse deus: me iam comitante tuorum
Tempus abire globo: & pecudes imponere flammis.
At grauida arcanis cymes anus attigit ore
Postq̃ sacrificum delibauitq; cruorem.
In decus egregium uultus intenta iuuentæ,
Aetherea fruerer cum luce haud segniter inquit
Cumæo populis uox nostra sonabat in antro:
Tum te permixtum sæclis rebusq; futuris
Aeneadum cecini: sed non sat digna mearum
Cura tuis uocum: nec enim conquirere dicta
Aut seruare fuit proauis solertia uestris.
Verum age disce puer: quando cognoscere cordi
Iam tua deq; tuis pendentia dardana fatis
Nanq; tibi cerno properatum oracula uitæ
Hinc petere: & patrios uisu contingere manes.
Armifero uictor patrem ulcisceris ibero
Creditus ante annos marti: ferroq; resolues
Gaudia pœnorum: & missum lætabere bello
Omen, iberiacis uicta carthagine terris.
Maius ad imperium post hæc capiere: nec ante
Iupiter absistet cura: q̃ cuncta fugarit
In libyam bella: & uincendum duxerit ipse
Sidonium tibi rectorem: pudet urbis iniquæ:
Quod tu post decus hoc patriaq; domoq; carebis.
Sic uates: gressumq; lacus uertebat ad atros.
Tum iuuenis quæcunq; datur sors durior æui
Obnitemur ait: culpa modo pectora cessent.
Sed te oro (quando uictæ tibi causa labores
Humanos iuuisse fuit) siste inclyta uirgo

Paulisper gressum: & nobis manesq; silentum
Enumera: stygiæq; aperi formidinis aulam.
Annuit illa quidem: sed non optanda recludis
Regna ait: hic tenebras agitāt uolitātq; ꝑ umbras
Innumeri quondā populi: domus omnibus una.
In medio uastum late se tendit inane.
Huc, qcquid terræ, quicqd freta, et igneus æther
Nutriuit primo mundi genitalis ab æuo:
Mors communis agit: descendunt cūcta: capitq;
Campus iners: quātum interijt, restatq; futurū.
Cingūt regna decem portæ: quarū una receptat
Belligeros dura gradiui sorte creatos.
Altera qui leges posuere atq; inclyta iura
Gentibus: & primas fundarūt mœnibus urbes.
Tertia ruricolas: cereris iustissima turba
Quæ uenit ad manes, & fraudū illæsa ueneno.
Exin qui latas artes uitæq; colendæ
Inuenere uiam: nec dedignanda parenti
Carmina fuderunt phœbo: sua limina seruant
Proxima quos uenti sæuæq; hausere procellæ:
Naufraga porta rapit: sic illam nomine dicunt.
Finitima huic noxa grauido & peccasse fatenti
Vasta patet populo: pœnas rhadamantus in ipso
Expetit introitu: mortemq; exercet inanem.
Septima fœmineis reseratur porta cateruis:
Liuentes ubi casta fouet proserpina lucos.
Infantū hinc gregibus: uersas ad funera thædas
Passis uirginibus: turbæq; in limine lucis
Est iter extinctæ: & uagitu ianua nota.
Tum seducta loco & laxata lucida nocte
Claustra nitent: quæ secreti per limitis umbram
Elysios ducunt campos: hic turba piorum

Nec stygio in regno, cæli nec posta sub axe,
Verum ultra oceanum sacro contermina fonti
Letheos potat latices obliuia mentis.
Extrema hinc auro fulgens iam lucis honorem
Sentit: & admoto splendet ceu sidere lunæ.
Hac animæ cælum repetunt: ac mille peractis
Oblitæ ditem redeunt in corpora lustris.
Has passim nigrum pandens mors lurida rictum
Itq;, reditq; uias: & portis omnibus errat.
Tum iacet in spatium sine corpore pigra uorago:
Limosiq; lacus late exundantibus urit
Ripas sæuus aquis phlegeton: & turbine anhelo
Flammarum resonans saxosa incendia torquet.
Parte alia torrens cocytos sanguinis atri
Vorticibus furit: & spumanti gurgite fertur.
At magnis semper diuis regiq; deorum
Iurari dignata palus picis horrida riuo
Fumiferum uoluit styx inter sulphura limum.
Tristior his acheron sanie, crassoq; ueneno
Aestuat: & gelidam eructans cum murmure harenam
Descendit nigra lentus per stagna palude.
Hanc potat saniem non uno cerberus ore:
Hæc & tessiphones sunt pocula: & atra megæra
Hinc sitit: ac nullo rabies extinguitur haustu.
Vltimus erumpit lachrymarum fontibus amnis
Ante aulam atq; aditus & inexorabile limen.
Quarta cohors omni stabulante per auia monstro
Excubat: & manes permixto murmure terret:
Luctus edax, maciesq; malis comes addita morbis,
Et mœror pastus fletu, & sine sanguine pallor,
Curæq;, insidiæq;, atq; hinc queribunda senectus,
Hinc angens utraq; manu sua guttura liuor,

Et deforme malum, ac sceleri procliuis egestas,
Errorq; infido gressu, & discordia gaudens
Permiscere fretum cælo, sed & hostia ditis
Centenis suetus briareus recludere palmis,
Et spinx uirgineos rictus infecta cruore,
Scyllaq;, centauriq; truces, umbræq; gigantum.
Cerberus hic ruptis peragrat cum tartara uinclis:
Non ipsa allecto nec fœta furore, megæra
Audet adire ferum: dum fractis mille cathenis
Viperea latrans circũligat ilia cauda.
Dextera uasta comas nemorosaq; brachia fundit
Taxus cocyti rigua frondosior unda.
Hic diræ uolucres, pastusq; cadauere uultur,
Et multus bubo, ac sparsis strix sanguine pennis,
Harpyiæq; fouent nidos: atq; omnibus hærent
Condensæ folijs: sæuit stridoribus arbor.
Has inter formas coniunx iunonis auernæ
Suggestu residens cognoscit crimina regum.
Stant uincti: seroq; piget sub iudice culpæ.
Circũerrant furiæ, pœnarumq; omnis imago.
Quam uellent nunq; sceptris fulsisse superbis.
Insultant duro imperio, non digna nec æqua
Ad superos passi manes. quæq; ante profari
Non licitum uiuis: tandem permissa queruntur.
Tunc alius sæuis religatur rupe cathenis.
Ast alius subijcit saxum, contra ardua montis,
Vipereo domat hunc æterna megæra flagello:
Talia lœtiferis restant patienda tyrannis.
Sæd te maternos tempus cognoscere uultus,
Cuius prima uenit non tardis passibus umbra.
Astabat fœcunda iouis pomponia furto:
Nanq; ubi cognouit latio surgentia bella,

Pœnorum uenus insidias ante ire laborans
Iunonis: fusa sensim per pectora patrem
Implicuit flamma: quæ ni prouisa fuissent:
Sidonia iliacas nunc uirgo accenderet aras.
Ergo ubi gustatus cruor: admonuitq; sibylla
Et dedit alternos ambobus noscere uultus:
Sic iuuenis prior. o magni mihi numinis instar
Cara parens, q̃ te ut nobis uidisse liceret,
Optassem stygias, uel lœto intrare tenebras:
Quæ sors nostra fuit? cui te, cum prima subiret,
Eripuit sine honore dies: & funere carpsit.
Excipit his mater. nullos o nate labores
Mors habuit nostra: ætherio dum pondere partum
Exoluor: miti dextra cyllenia proles
Imperio iouis elysias deduxit ad oras:
Attribuitq; pares sedes: ubi magna moratur
Alcidæ genitrx: ubi sacro munere leda.
Verum age nate tuos ortus, ne bella pauescas.
Vlla: nec in cælum dubites te tollere factis,
Quando aperire datur nobis, nunc denîq; disce:
Sola die caperem media cum forte petitos
Ad requiem somnos: subitus mihi membra ligauit
Amplexus: non ille meo ueniente marito
Assuetus facilisq; mihi: tum luce corusca,
Implebat q̃q̃ languentia lumina somnus,
Vidi, crede, iouem: nec me mutata fefellit
Forma dei: qui squallentem conuersus in anguem
Ingenti traxit curuata uolumina gyro.
Sed mihi post partum non ultra ducere uitam
Concessum. heu quantum gemui: q̃ spiritus ante,
Hæc tibi q̃ noscenda darem, discessit in auras.
His alacer colla amplexu materna petebat:

Vmbraq; ter frustra per inane petita fefellit.
Succedunt simulacra uirum concordia patris
Vnanimiq; simul patrui. ruit ipse per umbram
Oscula uana petens iuuenis: fumoq; uolucri
Et nebulis similes animas apprendere certat.
Quis te care pater, quo stabant itala regna,
Exosus latio deus abstulit? hei mihi nam cur
Vlla fuere adeo, quibus a te sæuus abessem,
Momenta? opposito mutassem pectore mortem.
Quantos funeribus uestris gens itala passim
Dat gemitus? tumulus uobis censente senatu
Mauortis geminus surgit per gramina campo.
Nec passi plura in medio sermone loquentis
Sic adeo incipiunt. prior hæc genitoris imago.
Ipsa quidem uirtus sibimet pulcherrima merces:
Dulce tamen uenit ad manes: cum gloria uitæ
Duret apud superos: nec edant obliuia laudem.
Verum age fare decus nostrum: te quanta fatiget
Militia? heu quotiens intrat mea pectora terror:
Cum repeto q̃ sæuus eas: ubi magna pericla
Contingunt tibi. per nostri fortissime læti
Obtestor causas martis: moderare furori.
Sat tibi sunt documenta domus. octaua terebat
Arentem culmis messem crepitantibus æstas:
Ex quo cuncta mihi calcata meoq; subibat
Germano deuexa iugum tarthesia tellus.
Nos miseræ muros & tecta renata sagunto,
Nos dedimus betim nullo potare sub hoste:
Nobis indomitus conuertit terq; quaterq;
Germanus terga hannibalis. proh barbara nunq̃
Impolluta fides: peterem cum uictor adesum
Cladibus hasdrubalem: subito uenale cohortes.

Hiſpanæ uulgus, libyco quas fecerat duro
Haſdrubal, abrupto liquerunt agmine ſigna.
Tunc hoſtis ſocio deſertos milite multum
Ditior ipſe uiris ſpiſſo circundedit orbe.
Non ſegnis nobis, nec inultis nate peracta
Illa ſuprema dies: & laude incluſimus æuum.
Excipit inde ſuos frater coniungere caſus.
Excelſæ turris poſt ultima rebus in arctis
Subſidium optaram: ſupremaq; bella ciebam:
Fumantes thædas ac lata incendia paſſim
Et mille iniecere faces: nil nomine læti
De ſupis q̄ror: haud p̄uo data membra ſepulchro
Noſtra cremauerunt in monte hærētibus armis.
Sed me luctus habet: geminæ ne clade ruinæ
Ceſſerit affuſis oppreſſa hiſpania pœnis.
Contra quæ iuuenis turbato fletibus ore
Dij quæſo ut merita eſt dignas pro talibus auſis
Carthago expendat pœnas. ſed continet acres
Pyrenes populos: qui ueſtro marte probatus
Excepit feſſos: & notis martius armis
Succeſſit bello: fuſos quoq; fama ferebat
Victores acie, atq; exacta piacula cædis.
His læti rediere duces loca amœna piorum.
Proſequiturq; oculis puer aduenerat us euntes.
Iamq; aderat multa uix agnoſcēdus in umbra
Paulus: & epoto fundebat ſanguine uerba.
Lux italum cuius ſpectaui martia facta
Multum uno maiora uiro: deſcendere nunc te
Atq; habitanda ſemel ſubigit quis uiſere regna?
Quem contra tales effundit ſcipio uoces.
Armipotens ductor q̄s ſunt tua fata per urbem
Lamentata diu: q̄ pœne ruentia tecum

Traxisti ad stygias œnotria tecta tenebras:
Tum tibi defuncto tumulum sidonius hostis
Cōstituit: laudemq; tuo quæsiuit honore.
Dumq; audit lachrymās hostilia funera paulus:
Ante oculos iam flaminius iam gracchus et ægro
Absumptus cannis stabat seruilius ore.
Appellare uiros erat ardor: & addere uerba:
Sed raptabat amor priscos cognoscere manes.
Nunc meritum sæua brutum immortale securi
Nomen: nunc superos æquantē laude camillum:
Nunc duro curium non unq; cernit amicum.
Ora sibylla docet uenientum: & nomina pandit.
Hic fraudes pacis pyrrhumq; a limine portæ
Deiecit uisus orbus: tulit ille ruentem
Tybridis in ripas regem: solusq; reuulso
Pone ferox ponte exclusit redeuntia regna.
Si tibi dulce uirum, primo qui fœdera bello
Phœnicum pepigit, uidisse: hic inclytus ille
Aequoreis uictor cum classe lutatius armis.
Si studiū est sæuā cognoscere hamilcaris umbrā:
Illa est cerne procul: cui frōs nec morte remissa
Irarum seruat rabiem: si iungere cordi est
Colloquium: sine, gustato det sanguine uocem.
Atq; ubi permissum: & sitiēs se impleuit imago:
Sic prior increpitat non miti scipio uultu.
Talia ne o fraudū genitor sunt fœdera uobis?
Aut hæc sicania pepigisti captus in ora?
Bella tuus toto natus contra omnia pacta
Exercet latio: & perruptis molibus alpes
Eluctatus adest: feruet gens itala marte
Barbarico: & refluūt obstructi stragibus amnes.
Post quæ pœnus ait: decimū non cœperat annum

Excessisse puer: nostro cum bella latinis
Concepit iussu: licitum nec fallere diuos
Iuratos patri. quod si laurentia uastat
Nunc igni regna: & phrygias res uertere tentat:
O pietas, o sancta fides, o uera propago.
Atq; utinam amissum reparet decus. inde citato
Celsus abit gressu: maiorq; recessit imago.
Exin designat uates: qui iura sub armis
Poscenti dederint populo: primiq; petitas
Miscuerint italis pyrrhæo littore leges.
Lætatur: spectatq; uirum insaciabilis ora
Scipio: & appellet cunctos: ni magna sacerdos
Admoneat turbæ innumeræ quot milia toto
Credis in orbe puer, lustras dum singula uisu,
Descendisse herebo? nullo non tempore abundans
Vmbrarum huc agitur torrens: uectatq; capaci
Agmina mole charon: & sufficit improba puppis.
Post hæc ostendens iuueni sic uirgo profatur.
Hic ille est tellure uagus: qui uictor in omni
Cursu signa tulit: cui peruia bactra dacæq;:
Qui gangen bibit: & pellæo ponte nyphaten
Adstrinxit: cui stant sacro sua mœnia nilo.
Incipit æneades: libyci certissima proles
Ammonis: quanto exuperat tua gloria cunctos
Indubitata duces: similiq; cupidine rerum
Pectora nostra calent: quæ te uia scire, superbum
Ad decus & summas laudum perduxerit arces.
Ille sub hæc: turpis lenti sollertia martis:
Audendo bella expedias: pigra extulit astris
Haud unq̃ sese uirtus. tu magna gerendi
Præcipita tempus: mors atra impendet agenti.
Hæc effatus abit: crœsi mox aduolat umbra

Diues apud superos: sed mors æquarat egenis:
Atque hic elysio tendentem limine cernens
Effigiem iuuenis castæ: cui uitta ligabat
Purpurea effusos per colla nitentia crines:
Dic ait hic qui nam uirgo: nam luce refulget
Præcipua frons sacra uiro: multæque sequuntur
Mirantes animæ: & læto clamore frequentant.
Qui uultus: quem si stygia non esset in umbra
Dixissem facile esse deum. non falleris inquit
Docta comes triuiæ: meruit deus esse uideri:
Et fuit in tanto non paruum pectore numen.
Carmine complexus terrã, mare, sidera, manes,
Et cantu musas, & phœbum æquauit honore.
Atque hæc cuncta, prius quam cerneret, ordine terris
Prodidit: & uestram tulit usque ad sidera troiam.
Scipio perlustrans oculis lætantibus umbram
Si nunc fata darent: ut romula facta per orbem
Hic caneret uates: quanto maiora futuros
Facta eadem intrarent hoc inquit teste nepotes.
Fœlix æacida cui tali contigit ore
Gentibus ostendi: creuit tua carmine uirtus.
Sed quæ tanta adeo gratantum turba requirens
Heroum effigies maioresque accipit umbras?
Ire uiro stupet æacidẽ: stupet hectora magnum,
Aiacisque gradum, uenerandaque nestoris ora:
Miratur geminos aspectans lætus atridas,
Iamque ithacum corde æquantem peleia facta.
Victuram hic cernit ledæi castoris umbram:
Alternam lucem peragebat in æthere pollux.
Sed subito uultus monstrata lauinia traxit.
Nam uirgo admonuit tẽpus cognoscere manes
Fœmineos: ne cunctantem lux alma uocaret,

Fœlix hæc inquit ueneris nurus ordine longo
Troiugenas iunxit ſociata prole latinis.
Vix & martigenæ thalamos ſpectare quirini?
Herſiliam cerne. hirſutos cum ſperneret olim
Gens uicina procos: paſtori rapta marito
Luſtrauitq; caſam: culmiq; e ſtramine fultum
Preſſit læta torum: & ſoceros reuocauit ab armis.
Aſpice carmentis greſſus: euandria mater
Hæc fuit: & noſtros tetigit præſaga labores.
Vis & quos tanaquil uultus gerat? hæc quoq; caſtæ
Augurio ualuit mentis: uenturaq; dixit
Regna uiro: & dextros agnouit in alite diuos.
Ecce pudicitiæ latium decus inclyta læti
Fert frontem atq; oculos terræ lucretia fixos.
Non datur heu tibi roma: nec eſt quod malle deceret
Quam laudem retinere diu: uirginia iuxta
Cerne, cruentato uulnus ſub pectore ſeruat
Triſtia defenſi ferro monumenta pudoris:
Et patriam laudat miſerando in uulnere dextram.
Illa eſt: quæ tybrim quæ fregit lydia bella:
Nondum paſſa marem, quales optabat habere
Quondam roma uiros, contemptrix clœlia ſexus.
Cum ſubito aſpectu turbatus ſcipio poſcit
Quæ pœnæ cauſa: & qui ſint in crimine manes.
Tum uirgo patrios fregit quæ curribus artus:
Et ſtetit adductis ſuper ora trementia frenis:
Tullia nonnullos ſatis exhauſtura labores
Ardenti phlegetonte natat: fornacibus atris
Fons rapidus furit: atq; uſtas ſub gurgite cautes
Egerit: & ſcopulis pulſat flagrantibus ora.
Illa autem quæ tondetur præcordia roſtro
Alitis, en quantum reſonat plangentibus alis,

Armiger e pastu rediens iouis, hostibus arcem
Virgo immane nefas adamato prodidit auro
Tarpeia: & pactis reseruauit claustra sabinis.
Iuxta (nonne uides? neq; enim leuiora domantur
Delicta) illatrat ieiunis faucibus orcus:
Armenti quondam custos immanis iberi
Et morsu petit: & polluto euiscerat ungue:
Nec par pœna tamen sceleri: sacraria uestæ
Polluit exuta sibi uirginitate sacerdos.
Sed satis hæc uidisse satis. mox deinde uidenti
Nunc animas tibi quæ potant obliuia paucas
In fine enumerare paro, & remeare tenebris.
Hic marius (nec multa dies iam restat ituro
Aetheriam in lucem) ueniet tibi origine parua
In longum imperium consul: nec sylla morari
Iussa potest, aut amne diu potare soporo.
Lux uocat, & nulli diuum mutabile fatum.
Imperium hic primus rapiet: sed gloria culpæ:
Quod reddet solus. nec tanto in nomine quisq;
Existet: syllæ qui se uelit esse secundum.
Ille hirta cui subrigitur coma fronte decorum
Et gratum terris magnus caput: ille deum gens
Stelligerum attollens apicem troianus iulo
Cæsar auo: quantas moles, cum sede reclusa
Hac tandem erumpent, terraq; mariq; mouebũt.
Heu miseri quotiens toto pugnabitur orbe:
Nec leuiora lues q̃ uictus crimina uictor.
Tum iuuenis lachrymãs restare hæc ordine duro
Lamentor rebus latijs: sed luce remota
Si nulla est uenia: & merito mors ipsa laborat.
Perfidiæ pœnus q̃bus aut phlegetõtis in undis
Exuret ductor scelus? aut quæ digna renatos

Ales in æternum laniabit morſibus artus?
Ne metue exclamat uates: non uita ſequetur
Inuiolata uirum: patria non oſſa quieſcent.
Namq; ubi fractus opum magnæ certamine pugnæ
Pertulerit uinci: turpemq; orare ſalutem:
Rurſus bella uolet macedum inſtaurare ſub armis:
Damnatuſq; doli deſertis coniuge fida
Et dulci nato linquet carthaginis arces:
Atq; una profugus luſtrabit cærula puppe.
Hinc cilicis tauri ſaxoſa cacumina uiſet.
Proh quanto leuius mortalibus ægra ſubire
Seruitia, atq; hyemes, æſtuſq;, fugamq;, fretumq;,
Atq; famem: q̄ poſſe mori: poſt itala bella
Aſſyrio famulus regi, falſuſq; cupiti
Auſoniæ motus dubio petet æquora uelo:
Donec pruſiacas delatus ſegniter oras
Altera ſeruitia imbellis patiatur in æuo:
Et latebram munus regni: perſtantibus inde
Aeneadis: reddiq; ſibi poſcentibus hoſtem:
Pocula furtiuo rapiet properata ueneno:
Ac tandem terras longa formidine ſoluet.
Hæc uates: herebiq; cauis ſe rettulit umbris.
Tum lætus ſocios iuuenis portumq; reuiſit.

Silij Italici Punicorum Liber Quartuſdecimus.

ELectite nunc ueſtros heliconis numina cantus
Ortygiæ pelagus ſiculiq; ad littoris urbes:
Muneris hic ueſtri labor eſt, modo daunia regna

Aeneadum: modo ſicanos accedere portus,
Aut macedum luſtrare domos: & achaica rura,
Aut uaga ſardoo ueſtigia cingere fluctu,
Vel tyriæ quondam regnata mapalia genti,
Extremumq; diem & terrarum inuiſere metas.
Sic poſcit ſparſis mauors agitatus in oris.
Ergo age qua litui, qua ducunt bella: ſequamur.
Auſoniæ pars magna iacet trinacria tellus:
Vt ſemel expugnante noto & uaſtantibus undis
Accepit freta cæruleo propulſa tridente.
Nanq; per occultum cæca ui turbinis olim
Impactum pelagus laceratæ uiſcera terræ
Diſcidit: & medio perrumpens arua profundo
Cum populis pariter conuulſas tranſtulit urbes.
Ex illo ſeruans rapidus diuortia nereus,
Sæuo diuiduos coniungi pernegat æſtu.
Sed ſpatium, quod diſſociat conſortia terræ,
Latratus fama eſt, ſic arcta interuenit unda,
Et matutinos uolucrum tramittere cantus.
Multa ſolo uirtus, iam reddere ſemen aratris,
Iam montes umbrare olea, dare nomina baccho,
Cornipedemq; citum lituis generaſſe ferendis,
Nectare cecropias hybleo accendere cæras.
Hic & pæonios arcano ſulphure fontes:
Hic, phœbo dignum & muſis uenerabile, uatum
Ora excellentum: ſacras qui carmine ſiluas
Quiq; ſyracuſia reſonant helicona camœna.
Promptæ gens linguæ: aſt eadem cum bella cieret
Portus æquoreis ſueta inſignire trophæis:
Poſt dirum antiphatæ ſceptrum & cyclopeia regna
Vomere uerterunt primum qui rura ſicano:
Pyrene miſit populos: hi nomen ab amne

Ascitum patrio terræ imposuere uacanti.
Mox ligurum pubes siculo ductore nouauit
Possessis bello mutata uocabula regnis.
Nec res dedecori fuit: accola duxerat actos
Mœnibus ēteretum non fausta ad prælia minos
Dædaleam repetens pœnam: qui fraude nefanda
Postq̃ perpetuas iudex concessit ad umbras
Cocalidum insidiis: fesso minoia turba
Bellandi studio siculis subsedit in oris:
Miscuerunt phrygiam prolem troianus acestes
Troianusq; helimus: structis qui pube secuta
In longum ex sese donarunt nomina muris.
Nec zanclæa gerunt obscuram mœnia famam:
Dextera quam tribuit posito saturnia telo.
Sed decus anneis haud ullum pulchrius oris:
Quam quæ sisyphio fundauit nomen ab isthmo:
Et multum ante alias ephyræis fulget alumnis.
Hic arethusa suum piscoso fonte recepit
Alphæon sacræ portantem signa coronæ.
At non æquus amat trinacria mulciber antra.
Nam lipare uastis subter depasta caminis
Sulphureum uomit exeso de uertice fumum.
Ast æthna eructat tremefactis cautibus ignes
Inclusi gemitus: pelagiq; imitata furorem
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores.
Nocte dieq; simul fonte e phlegetontis ut atro
Flammarum exundat torrens: piceaq; procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cauernis.
Sed q̃q̃ largo flammarum exæstuat intus
Turbine: & assidue subnascens persluat ignis:
Summo cana iugo cohibet, mirabile dictu,
Vicinam flammis glaciem: æternoq; fragore

Ardentes horrent ſcopuli: ſtat uertice celſi
Collis hyems: calidaq; niuem tegit atra fauilla.
Quid referam æolio regnatas nomine terras?
Ventorumq; domos, atq; addita clauſtra procellis?
Hic uerſi penitus pelopea ad regna pachyni
Pulſata ionio reſpondent ſaxa profundo.
Hic contra libycamq; ſitim caurosq; furentes
Cernit deuexas lilybæon nomine chelas.
At qua diuerſi lateris frons tertia terris
Vergit in italiam prolato ad littora dorſo:
Celſus harenoſa tollit ſe mole pelorus.
His longo mitis placido dominator in æuo
Præfuerat terris hieron: tractare ſereno
Imperio uulgum pollens, & pectora nullo
Parentum exagitare metu, pactăq; per aras
Haud facilis temerare fidem, ſocialia iura
Auſoniis multos ſeruarat caſta per annos.
Verum ubi fata uirum fragili ſoluere ſenecta:
Primæuo ceſſit ſceptrum exitiale nepoti:
Et placida indomitos accepit regia mores.
Nanq; bis octonis nondum rex præditus annis
Caligare alto in ſolio: nec pondera regni
Poſſe pati: & nimium fluxis confidere rebus.
Iamq; breui nullum delicta tuentibus armis
Fas notum ignotumq; nefas: uiliſſima regi
Cura pudor: tam præcipiti materna furori
Pyrrhus origo dabat ſtimulos, proauiq; ſuperbum
Aacidæ genus atq; æternus carmine achilles.
Ergo ardor ſubitus pœnorum incœpta fouendi.
Nec ſceleri mora: nam iungit noua fœdera pacto:
Cederet ut ſiculis uictor ſidonius oris.
Sed ſtabant pœnæ: tumulumq; negabat erynnis:

Qua modo pactus erat socium non cernere terra.
Sæuos nanq; pati fastus, iuuenemq; cruento
Flagrantem luxu & miscentem turpia duris
Haud ultra faciles: quos ira metusq; coquebat,
Iurati obtruncant: nec iam modus ensibus: addunt
Fœmineam cædem: atq; insontum rapta sororum
Corpora prosternunt ferro: noua sedit in armis
Libertas: iactatq; iugum: pars punica castra
Pars italos & nota uolunt: nec turba furentum
Desit: quæ neutro sociari fœdere malit.
Tali trinacriæ motu, rebusq; sicanis
Exitio regis trepidis, sublimis honore,
Tertia nam latios renouarat purpura fasces,
Marcellus classem zanclæis appulit oris.
Atq; ubi cuncta uiro cædesq; exposta tyranni,
Ambiguæq; hominum mentes: carthaginis arma
Quos teneant, & quanta locos quod uulgus amicum
Duret troiugenis: quantos arethusa tumores
Concipiat: perstetq; suas non pandere portas.
Incumbit bello: ac totam per proxima raptim
Armorum effundit flammato pectore pestem.
Non aliter boreas rhodopes a uertice præceps
Cum sese immisit: decimoq; uolumine pontum
Expulit in terras: sequitur cum murmure molem
Eiecti maris: & stridentibus affremit alis.
Prima leontinos uastarunt prælia campos,
Regnatam duro quondam lestrigone terram.
Instabat ductor: cui tarde uincere graias
Par erat ac uinci turmas: ruit æquore toto:
Fœmineum credas maribus concurrere uulgum:
Et cereri placidos fœcundat sanguine campos.
Sternuntur passim: pedibusq; euadere lœtum

Eripuit rapidus mauors: ut cuiq; salutem
Promisit fuga: præueniens dux occupat ense.
Ite gregem metite imbellem ac succidite ferro:
Clamat, cunctantes urgens umbone cateruas,
Pigro luctandi studio certamen in umbra
Molle pati docta, & gaudens splendescere oliuo
Stat mediocre decus uincentum ignaua iuuentus.
Hæc laus sola datur: si uiso uincitis hoste.
Ingruit audito ductore exercitus omnis:
Solaq; quod superest secum certamina norunt:
Quis dextra antistet spolijsq; excellat opimis,
Euboici non per scopulos illisa caphareo
Euripi magis unda furit: pontum ue sonantem
Eijcit angusto uiolentius ore propontis.
Nec feruet maiore fretum rapiturq; tumultu:
Quod ferit herculeas extremo sole columnas.
Mite tamen dextræ decus inter prælia tanta
Enituit: fama miles tyrrhenus, asilo
Nomen erat, captus quondam ad thrasimena fluenta,
Seruitium facile & dominantis mollia iussa
Expertus berræ, patrias remearat ad oras
Sponte fauentis heri: repetitisq; impiger armis
Tum ueteres siculo casus mauorte piabat.
Atq; is dum medios inter fera prælia miscet
Illatus berræ: cui pacta ad regia misso
Pœnorum a populis sociataq; bella gerenti:
Aerato classis munimine clauserat ora:
Inuadit iuuenem ferro: trepideq; ferentem
Instabiles retro gressus: prosternitq; harena.
At miser audita uictoris uoce trementem
Cunctantemq; animam stygia tunc sede reducens
Cassidis a mento malefidæ uincula rupit:

Iungebatq; preces: atq; addere uerba parabat.
Sed subito aspectu & noto conterritus ore
Tyrrhenus, ferrumq; manu reuocauit: & ultro
Talia cum gemitu lachrymis effundit abortis.
Ne quaeso supplex lucem dubiusq; precare:
Fas hostem seruare mihi: multo optimus ille
Militiae: cui postremum est primumq; tueri
Inter bella fidem: tu laetum euadere nobis
Das prior: & seruas nondum seruatus ab hoste.
Haud equidem indignũ memet, quae tristia uidi,
Abnuerim, dignũq; iterum in peiora reuelli:
Si tibi per medios ignes, mediosq; per enses
Nõ dederit mea dextra uiam. sic fatur: & ultro
Attollit: uitaq; exaequat munera uitae.

At compos sicula primum certaminis ora
Marcellus coepti uictricia signa quieto
Agmine progrediens ephyraea ad moenia uertit.
Inde syracusias castris circundedit arces:
Sed ferri languebat amor: sedare monendo
Pectora caeca uirum atq; iras euellere auebat.
Nec (renuant si forte sibi: & si mitia malle
Credant esse metum) laxis seruatur omissa
Obsidio claustris: quin contra intentior ipse
Inuigilat cautis tunc imperterritus armis:
Et struit arcana nec opina pericula cura.
Haud secus eridani stagnis ripa ue caystri
Innatat albus olor: pronoq; immobile corpus
Dat fluuio: & pedibus tacitas eremigat undas.

Interea dum incerta labat sententia clausis:
Exciti populi atq; urbes socia arma ferebant.
Incumbens messana freto minimumq; reuulsa
Discreta italia, atq; osco memorabilis ortu.

Tum catane nimium ardenti uicina tiphæo
Et generasse pios quondam celeberrima fratres:
Et cui non licitum fatis camarina moueri.
Tum quæ nectareis uocat ad certamen hymeton
Audax hybla fauis: palmis quoque onusta selinis:
Et iusti quondam portus nunc littore solo
Subsidium infidum fugientibus æquora myle:
Nec non altus eryx: nec non e uertice celso
Centuripe: largoque uirens entella lyæo,
Entella hectoreo dilectum nomen acestæ:
Non tapsos: non e tumulis glacialibus acræ
Defuerint: agathirna manus, geminoque lacone
Tindaris attollens sese affuit. altus equorum
Mille rapit turmas: atque hinnitibus aera flammat
Puluercam uoluens agragas ad mœnia nubem.
Ductor grosphus erat: cuius cælata gerebat
Taurum parma trucem, pœnæ monumenta uetustæ.
Ille ubi torreret subiectis corpora flammis:
Mutabat gemitus mugitibus: actaque ueras
Credere erat stabulis armenta effundere uoces.
Haud impune quidem: nam diræ conditor artis
Ipse suo moriens immugit flebile tauro.
Venit ab amne trahens nomen gela: uenit & hesa:
Et qui præsenti domitant periura palici
Pectora supplicio: troianaque uenit acesta:
Quique per æthnæos acys petit æquora fines:
Et dulci gratam nereida perluit unda.
Aemulus ille tuo quondam polypheme calori
Dum fugit agrestem uiolenti pectoris iram:
In tenues liquefactus aquas, euasit & hostem:
Et tibi uictricem galathea immiscuit undam.
Nec non qui potant hyspamque alabumque sonorum,

Et perlucentem ſplendenti gurgite achaten.
Qui fontes uagedruſa tuos, & pauperis aluei
Hyppaten, ac facilem ſuperari gurgite parco
Pantagiam, rapidiq; colunt uada flaua ſimethi.
Littora thermarum priſca dotata camœna
Armauere ſuos: qua mergitur hymera ponto
Aeolio: nam diuiduas ſe ſcindit in oras:
Nec minus occaſus petit incita: q̃ꝫ petit ortus:
Nebrodes gemini nutrit diuortia fontis:
Quo mons ſicania non ſurgit ditior umbra.
Enna deum lucis ſacram dedit ardua dextram:
Hic ſpecus ingentem laxans telluris hiatum
Cæcum iter ad manes tenebroſo limite pandit:
Qua nouus ignotas hymenæus uenit in oras.
Hac ſtygius quondam dominante cupidine rector
Auſus adire diem, mœſtoq; acheronte relicto
Illicitas egit currum per inania terras.
Tum rapta præceps ennea uirgine flexit
Attonitos cæli uiſu, lucemq; pauentes
In ſtyga rurſus equos: & prædã condidit umbris.
Romanos petrea duces, romana petiuit
Fœdera callipolis, lapidoſiq; eugion arcus
Hadranum ergentumq; ſimul, telaq; ſuperba
Lanigera melite, & littus piſcoſa melatte:
Quæq; procelloſo caphaledias ora profundo
Cæruleis horret campis paſcentia cete:
Et qui correptas ſorbentem uerticis hauſtu,
Atq; iterum e fundo iaculantẽ ad ſidera puppes
Taurominitana cernunt de ſede charybdim.
Hæc latiũ manus & laurẽtia ſigna mouebat:
Cætera elyſeis aderat gens ſicana uotis.
Mille agathyrna dedit, ꝑflataq; ſtrõgilos auſtris

Mille

Mille thoantææ ſedes faſcellina diuæ.
Ter gemino uenit numero fœcunda panormos:
Seu ſiluis ſectare feras, ſeu retibus æquor
Vertere, ſeu cælo libeat traxiſſe uolucrem.
Non herbeſos iners, non naulo ga pigra pericli
Sederunt: non frondoſis morgentia campis
Abſtinuit marte infido: comitata nemæis
Venit amaſtra uiris, & paruo nomine tiſſe,
Et netum, & micite, pubeſq; liquentis acheti
Sidonios drepane, atq; undæ clamoſus helorus
Et mox ſeruili uaſtata triochala bello,
Sidonios arabeia ferox, & celſus ietas,
Et bellare thabas docilis, coſſiraq; parua,
Nec maior megara mute concordibus auſis
Iuuere: & ſtrato gaurum ſpectabile ponto,
Cum ſonat halcyones cantu: nidoſq; natantes
Immota geſtat ſopitis fluctibus unda.
Ipſa ſyracuſæ patulos urbs inclyta muros
Milite collecto uariiſq; impleuerat armis.
Ductores facilem impelli lætamq; tumultus
Vaniloquo pubem furiabant inſuper ore.
Nunq; hoſte intratos muros, & quattuor arces:
Et ſalaminiacis quantam coiſq; trophæis
Ingenio portus urbs inuia fecerit umbram.
Spectatum produis tercentum ante ora triremes
Vnum naufragium, merſaſq; impune profundo
Clade pharetrigeri ſubnixas regis athenas.
Flammabant uulgum geniti carthagine fratres
Pœni matre genus: ſed quos ſub crimine pulſus
Vrbe ſyracuſia libycis eduxerat oris
Trinacrius genitor: geminaq; a ſtirpe parentum
Aſtus miſcebant tyrios leuitate ſicana.

Quæ cernens ductor, postq̃ immedicabile uisum
Seditio: atq; ultro bellum surgebat ab hoste,
Testatus diuos siculorum amnesq; lacusq;
Et fontes arethusa tuos: ad bella uocari
Inuitum: quæ sponte diu non sumpserit: hostem
Induere arma sibi: telorum turbine uasto
Aggreditur muros: atq; armis intonat urbi.
Par omnis simul ira capit: certantq;, ruuntq;.
Turris multiplici surgens ad sidera tecto
Exibat: tabulata decem cui crescere graius
Fecerat: & multas nemorum consumpserat umbras.
Armatam hinc igni molem & deuoluere saxa
Certabant: calidæq; picis diffundere pestem,
Huic procul ardentem iaculatus lampada cimber
Coniicit: & lateri telũ exitiabile figit.
Pascitur adiuto uulcanus turbine uenti:
Gliscentemq; trahens turris per uiscera labem
Perq; altam molem & totiens nascentia tecta
Scandit ouans: rapidisq; uorat trepidantia flammis
Robora: & ingenti simul exundante uapore,
Ad cælum uictor nitentia culmina lambit.
Implentur fumo & nebula caliginis atræ;
Nec cuiq; euasisse datur: ceu fulminis ictu
Correptæ rapido in cineres abiere ruinæ.
Par contra pelago miseris fortuna carinis.
Nanq; ubi se propius tectis urbiq; tulere:
Qua portus muris pacatas applicat undas:
Improuisa nouo pestis conterruit astu.
Trabs fabre teres atq; erasis undiq; nodis
Nauali similis malo: præfixa gerebat
Vncæ tela manus: ea celso ex aggere muri
Bellantes curui rapiebat in aera ferri

Vnguibus: & mediam reuocata ferebat in urbem.
Nec solos uis illa uiros quin sæpe triremem
Belligeræ rapuere trabes: cum desuper actum
Incuterent puppi chalybem, morsusque tenaces.
Qui simul affixo uicina in robora ferro
Sustulerant sublime ratem: miserabile uisu
Per subitum rursus laxatis arte cathenis
Tanta præcipitem reddebant mole profundo:
Vt totam haurirēt undæ cum milite puppem.
His super insidijs angusta foramina murus
Arte cauata dabat: per quæ confundere tela
Tutum erat opposito mittentibus aggere ualli.
Nec sine fraude labos: arcta, ne rursus eodem
Spicula ab hoste uia uicibus contorta redirent.
Calliditas graia, atque astus pollentior armis
Marcellum tantasque minas terraque marique
Arcebat: stabatque ingens ad mœnia bellum.
Vir fuit isthmiacis decus immortale colonis:
Ingenio facili ante alios telluris alumnos,
Nudus opum: sed cui cælum terræque paterent.
Ille nouus pluuias titan ut proderet ortu
Fuscatis tristis radijs: ille hæreat? an ne
Pendeat instabilis tellus? cur fœdere certo
Hunc affusa globum tethys circūliget undis,
Nouerat, atque una pelagi lunæque labores:
Et pater oceanus qua lege effunderet æstus,
Non illum mundi numerasse capacis harenas
Vana fides: puppes etiam constructaque saxa
Fœminea traxisse ferunt contra ardua dextra.
Hic dum italum ductorem astu teucrosque fatigat:
Adnabat centum late sidonia uelis
Classis subsidio: & scindebat cærula rostris.

Erigitur subitas in spes arethusia proles:
Adiungitq; suas portu progressa carinas.
Nec contra ausonius tonsis aptare lacertos
Addubitat: mersisq; celer fodit æquora remis.
Verberibus torsere fretum: salis icta frequenti
Albescit pulsu facies: perq; æquora late
Spumat canenti sulcatus gurgite limes.
Insultant pariter pelago: ac neptunia regna
Tempestate noua trepidant. tum uocibus æquor
Personat: & clamat scopulis clamoris imago.
Ac iam diffusus uacua bellator in unda
Cornibus ambierat patulos ad prælia fluctus:
Nauali claudens humentem indagine campum.
At simili curuata sinu diuersa ruebat.
Classis: & arctabat lunato cærula gyro.
Nec mora: terrificis sæuæ stridoribus æris
Per uacuum late cantu resonante profundum
Incubuere tubæ: quis excitus æquore triton
Expauit tortæ certantia murmura conchæ.
Vis meminere maris: tam uasto ad prælia nisu
Incumbunt proni: pósitisq; in margine puppis
Extremæ plantis nutantes spicula torquent.
Sternitur effusis pelagi media area telis:
Celsaq; anhelatis exurgens ictibus alnus
Cærula nigranti findit spumantia sulco.
Ast aliæ laceræ atq; incussi roboris ictu
Detergent remos: aliæ per uiscera pinus
Transmissis ipso retinentur uulnere rostris:
Quo retinent, medias inter sublimior ibat
Terribilis uisu puppis: qua nulla per omne
Egressa est libycis maior naualibus æuum.
Sed quater hæc centum numeroso remige pontum

Pulsabat tonsis: ueloq; superba capaci
Cum rapidum hauriret boream: & cornibus omnes
Colligeret flatus: lento se corpore agebat:
Intraret fluctus solis si pulsa lacertis.
Procurrunt leuitate agili: docilesq; regentis
Audiuisse manum latio cum milite puppes.
Has ut per læuum uenientes æquor hamilco
In latus obliquas, iussamq; incurrere proram
Conspexit: propere diuis in uota uocatis
Aequoris intento uolucrem de more sagittam
Assignat neruo: utq; oculis librauit in hostem:
Et calamo monstrauit iter: diuersa relaxans
Brachia, deduxit uultu comitante per auras
In uulnus telum: & residentis puppe magistri
Affixit plectro dextram: nec deinde regenda
Puppe manus ualuit flectenti immortua clauo.
Dumq; ad opem accurrit ceu capta nauita puppe:
Ecce iterum fatoq; pari neruoq; sagitta
In medium perlapsa globum transuerberat ictu
Orba gubernacli subeuntem munera taurum.
Irrumpit cumana ratis: quam corbulo ductor
Lætaq; complebat stabiarum littore pubes.
Numen erat celsæ puppis subducta dione:
Sed super ingestis propior quæ subdita telis
Bella capessebat: media subsedit in unda:
Diuisitq; fretum: clamantum spumeus ora
Nereus implet aquis: palmæq; trahente profundo
Luctantum frustra summis in fluctibus extant.
Hic audax ira magno per cærula saltu
Corbulo trāsgressus (nam textam robore turrim
Appulerant nexæ ferri compage triremes)
Euadit tabulata super: flammaq; comantem

Multifida pinum celso de culmine quassat.
Inde atros alacer, pastosq; bitumine torquet
Aduentante noto pœnorum aplustribus ignes.
Intrat diffusos pestis uulcania passim:
Atq; implet dispersa foros. trepidatur omisso
Summis remigio. sed enim tam rebus in arctis
Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos.
At rapidus feruor per pingues unguine thædas
Illapsus flammis uictricibus insonat alueo.
Qua nõdum tamen intulerat uim dardana lampas:
Parcebatq; uapor: saxorum grandine dirus
Arcebat. fatumq; ratis retinebat hamilco.
Hic miser igniferam dum uentilat aere pinum:
Murali saxo per lubrica sanguine transtra
Voluitur in fluctus luchæi uulnere cyclus.
Fax nidore graui fœdauit cominus auras
Ambusto instridens pelago. ferus inde citatum
Missile adorata contorquet sabrata puppe:
Ammon numen erat libycæ gentile carinæ:
Cornigeraq; sedens spectabat cærula fronte.
Fer pater afflictis, fer ait garamantice uates
Rebus opem: inq; italos da certa effundere tela.
Has inter uoces tremulo uenit agmine cornus:
Et neptunicolæ transuerberat ora telonis.
Vrgebat nihilo leuius iam in limine mortis:
Quos fuga præcipites partem glomerarat in unam
Puppis adhuc uacuam thædæ. sed proxima cursu
Fulmineo populatus ineuitabilis ardor
Correptam flammis inuoluit ouantibus alnum.
Primus ope æquorei funis delapsus in undas,
Qua nondum stygios glomerabat mulciber æstus,
Ambustus socium remis aufertur hamilco.

Proxima nudarunt miserandi fata bathonis
Desertam ductore ratem: bonus ille per artem.
Crudo luctari pelago, atq; exire procellas.
Idem quid boreas quid uellet crastinus auster
Ante ibat: nec peruigilem tu fallere uultum
Obscuro quis cursu cynosura ualeres.
Is postq; aduersis nullus modus: accipe nostrum
Ammon sanguinem ait spectator cladis iniquæ:
Atq; acto in pectus gladio dextra inde cruorem
Excipit: & large sacra inter cornua fundit.
Hos inter daphnis deductum ab origine nomen
Antiqua fuit infœlix: cui linquere saltus
Et mutare casas infido marmore uisum.
At princeps generis quanto maiora parauit
Intra pastorem sibi nomina? daphnin amarunt
Sicelides musæ: dexter donauit auena
Phœbus castalia: & iussit, proiectus in herba
Siquando caneret, lætos per prata, per arua
Ad daphnin properare greges, riuosq; silere.
Ille ubi septena modulatus arundine carmen
Mulcebat siluas: non unq; tempore eodem
Siren assuetos effudit in æquore cantus:
Scyllæi tacuere canes: stetit atra charybdis:
Et lætus scopulis audiuit iubila cyclops.
Progeniem hauserunt, & nomen amabile flammæ.
Innatat ecce super transtris fumantibus asper
Ornitos: ac longam sibimet facit æquore mortem.
Qualis oilides, fulmen iaculante minerua
Surgentes domuit fluctus ardentibus ulnis.
Transigitur ualida, medius dum se alleuat alno,
Cuspide marmarides scyron: pars subnatat unda
Membrorum: pars extat aquis: totumq; per æquor

Portatur rigido miserandum immortua rostro.
Accelerant puppes utrinq;: atq; ora ruentum
Sanguinei feriunt remorum aspergine rores.
Ipse adeo saeuis ductor retheius ibat
Pulsibus: & ualido superabat remige uentos.
Quã rapidis puppem manibus frenare lilaeus
Dum tentat: saeua truncatur membra bipenni.
At fert haerentes trabibus ratis incita palmas.
Sicania aeoliden portabant transtra podetum.
Hic aeuo q̃q̃ nondum excessisset ephoebis:
Seu laeui traxere dei, seu feruida corda,
Nec sat maturus laudum belliq; cupido:
Arma puer niueis aptarat picta lacertis:
Et freta gaudebat celsa turbare chimera.
Iamq; super rutula super & garamantide pinũ
Ibat ouans melior remo, meliorq; sagitta:
Et iam turrigerum summerserat aequore nessum.
Heu puero male suada rudi noua gloria pugnae.
Dum cristam galeae trucis exuuiasq; precatur
De duce marcello superos: temerarius hasta
Excepit raptim uulnus loetale remissa.
Proh qualis seu splendentem sub sidera nixu
Exigeret discum: iaculo seu nubila supra
Surgeret: aligeras ferret seu puluere plantas
Vix tacto: uel dimensi spatia improba campi
Transiret uelox saltu: docuere labores.
Sat prorsus sat erat decoris discrimine tuto
Sat laudis: cur facta puer maiora petebas?
Illum ubi labentem pepulerunt tela sub undas:
Ossa syracusio fraudatum naufraga busto
Fleuerunt freta, fleuerunt cyclopeia saxa,
Et cyanes, & anapus, & ortygia arethusa.

Parte alia præses puppem tyberinus agebat:
Quaq; ferebatur ductor sidonius io
Concurrunt: iniecta ligant hinc uincula ferri
Atq; illinc: steteruntq; rates ad prælia nexæ.
Nec iaculo aut longe certatur harundine fusa:
Cominus & gladio terrestria prælia miscent.
Perrumpunt itali: qua cædes prima reclusit:
Monstrauitq; uiam. uastas & mœla cathenas
Hortatur socios & uincla abrumpere ferri:
Ac parat hostili resoluta puppe receptos
Auehere & paribus pelago diducere ab armis.
Ethnæo polyphemus erat nutritus in antro:
Atq; inde antiquæ nomen feritatis amabat:
Vbera præbuerat paruo lupa: corporis alti
Terribilis moles, mens aspera, uultus in ira
Semper, & ad cædes cyclopeia corde libido.
Isq; relaxatis membrorum pondere uinclis
Impulerat puppim: & mergebat gurgite tonsas.
Duxissetq; ratem: pressa laronius hasta,
Ni propere duro nitentem exurgere uelox
Affixet transtro: uix morte incœpta remittit.
Namq; manus seruat dum suetos languida ductus
Ignauum summa attraxit super æquora remum.
Percussi cuneo pœni densantur in unum:
Quod caret hoste latus: subito cum pondere uictus
Insiliente mari submergitur alueus undis.
Scuta uirum, cristæq;, & inerti spicula ferro,
Tutelæq; deum fluitant. hic robore fracto
Pugnat inops chalybis: seseq; in prælia rursus
Armat naufragio: remis male feruidus ille
Festinat spoliare ratem, discrimine nullo
Nautarum interdum conuulsa sedilia torquens:

Non plectro ratis aut frangendæ in uulnera proræ
Parcitur: & pelago repetuntur nantia tela.
Vulneribus patulis intrat mare: mox sua ponto
Singultante anima propulsa refunditur unda.
Nec desunt qui correptos amplexibus arctis
Immergant pelago: & iaculis cessantibus hostem
Morte sua perimant: remeantum gurgite mentes
Crudescunt: ac pro ferro stat fluctibus uti.
Haurit sanguineus contorta cadauera uertex.
Hinc clamor, gemitus illinc, mortesq;, fugæq;.
Perfusum bello feruet mare: fessus acerbis
Terga fuga celeri libyæ conuertit ad oras
Exigua sese tutatus himilco carina.
Concessere mari tandem graiusq; libysq;:
Et iam captiuæ uinclis ad littora longo
Ordine ducuntur puppes: flagrantibus alto
Stant aliæ thædis: splendet lucente profundo
Mulciber: & tremula uibratur imagine pontus.
Ardet nota fretis cyane, pennataq; siren:
Ardet & europe niuei sub imagine tauri
Vecta ioue, ac prænso tramittens æquora cornu:
Et quæ fusa comas curuum per cærula piscem
Nereis humenti moderatur roscida freno.
Vritur undiuagus phyton, & corniger ammon:
Et quæ sidonios uultus portabat elisæ
Bis ternis ratis ordinibus grassata per undas:
Ac uinclis trahitur cognata in littora anapus:
Gorgoneasq; ferens ad sidera pegasus alas.
Ducitur & libyæ puppis signata figuram,
Et triton captiuus, & ardua rupibus æthnæ
Spirantis rogus encheladi, cadmeaq; sidon.
Nec mora quin trepidos hac clade irrumpere muros

Signaq; ferre deum templis iam iamq; fuisset:
Ni subito importuna lues inimicaq; pestis,
Inuidia diuum pelagiq; labore parata
Polluto miseris rapuisset gaudia cælo.
Criniger astriferis titan feruoribus auras
Et patulam cyanen lateq; palustribus undis
Stagnantem stygio cocyti oppleuit odore:
Temporaq; autumni latis florentia donis
Fœdauit: rapidoq; accendit fulminis igni.
Fumabat crassus nebulis caliginis aer:
Squallebat tellus uiciato feruida dorso:
Nec uictum dabat, aut ullas languentibus umbras:
Atq; ater picea uapor expirabat in ethra.
Vim primi sensere canes: mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente uolucris.
Inde feræ siluis sterni: tum serpere labes
Tartarea: atq; haustis populari castra maniplis.
Arebat lingua: & gelidus per uiscera sudor
Corpore manabat tremulo: descendere fauces
Abnuerant siccæ iussorum alimenta ciborum:
Aspera pulmonem tussis quatit: & per anhela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
Lumina ferre grauem uix sufficientia lucem
Vnca nare iacent: saniesq; immixta cruore
Expuitur: membrisq; cutis tegit ossa peresis
Heu dolor: insignis notis bellator in armis
Ignauo rapitur lœto: iactantur in ignem
Dona superba uirum multo mauorte parata.
Succubuit medicina malis: cumulantur aceruo
Labentum: & magno cineres sese aggere tollunt.
Passim etiam deserta iacent inhumataq; late
Corpora: pestiferos tetigisse timentibus artus.

Serpit pascendo crescens acherusia pestis:
Nec leuiore quatit trinacria mœnia luctu:
Pœnorumq; parem castris fert atra laborem.
Aequato par exitio & communis ubiq;
Ira deum: atq; eadem lœti uersatur imago.
Nulla tamen latios fregit uis dura malorum
Incolumi ductore uiros: cladesq; rependit
Vnum inter strages tutũ caput. ut grauis ergo:
Primum lœtiferos repressit syrius æstus:
Et posuere auidæ mortis contagia pestes:
Ceu fidente noto cum se maria alta reponunt:
Propulsa inuadit piscator cærula cymba:
Sic tandem ereptam morbis grassantibus armat
Marcellus pubem lustratis rite maniplis.
Signaq; circunstant alacres: auidisq; tubarum
Respirant læti clangoribus. itur ad hostem:
Et si fata ferant: iuuat inter prælia ferro
Posse mori, socium miseret: qui morte pudenda
In morem pecudum effudere cubilibus atris
Illaudatam animam: tumulos inhonoraq; busta
Respiciunt: & uel nullo iacuisse sepulchro,
Quam, debellari morbis placet. ardua primus
Ad muros dux signa rapit. tenuata iacendo
Et maciem galeis abscondunt ora: malusq;
Ne sit spes hosti, uelatur casside pallor.
Infundunt rapidum conuulsis mœnibus agmẽ:
Condensiq; ruunt: tot bellis inuia tecta,
Totq; uno introitu capiuntur militis arces
Totum qua uehitur titan: non ulla per orbem
Tum sese isthmiacis æquassent oppida tectis.
Tot delubra deum, totq; intra mœnia portus,
Adde fora, & celsis suggesta theatra colũnis:

Certanteſq; mari moles: adde ordine longo
Innumeras ſpacioq; domos æquare ſuperbas
Rura: quid incluſos porrecto limite longis
Porticibus ſacros iuuenum certamine lucos:
Quid tot captiuis fulgentia culmina roſtris,
Armaq; fixa deis: aut quæ marathonius hoſtis
Perdidit: aut libya quæ ſunt aduecta ſubacta.
Hic agatocleis ſedes ornata trophæis:
Hic mitis hieronis opes: hic ſancta uetuſtas
Artificum manibus: non uſq; clarior ullo
Gloria picturæ ſæclo: non æra uacabant
Quæ ſcirent ephyren: fuluo certaret in auro
Veſtis ſpirantis referens ſub tegmine uultus:
Quæ radio cælat babylon: uel murice picto
Læta tyros: quæq; attalicis uariata per artem
Aulæis ſcribuntur acu, aut memphitide tela.
Iam ſimul argento fulgentia pocula: mixta
Quis gemma quæſitus honos: ſimulacra deorum
Numen ab arte datum ſeruantia: munera rubri
Præterea ponti: depexaq; uellera ramis:
Fœmineus labor. his tectis opibuſq; potitus.
Auſonius ductor poſtq; ſublimis ab alto
Aggere ſuſpexit trepidam clangoribus urbem:
Inq; ſuo poſitum nutu: ſtent mœnia regum?
An nullos oriens uideat lux craſtina muros?
Ingemuit: nimium iuris tantumq; licere
Horruit: & propere reuocata militis ira
Iuſſit ſtare domos, indulgens templa uetuſtis
Incolere atq; habitare deis. ſic parcere uictis
Pro præda fuit: & ſeſe contenta nec ullo
Sanguine pollutis plauſit uictoria pennis.
Tu quoq; ductoris lachrymas memorande tuliſti

Defensor patriæ: meditantem in puluere formas
Nec turbatum animi tanta feriente ruina,
Ignarus miles uulgi tum forte peremit.
At reliquum uulgus resoluta in gaudia mente
Certarunt uicti uictoribus: æmulus ipse
Ingenij superum seruando condidit urbem.
Ergo extat sedis: stabitq; insigne trophæum:
Et dabit antiquos ductorum noscere mores.
Fœlices populi: si quondam ut bella solebant:
Nunc quoq; inexhaustas pax nostra relinqueret urbes.
At ni cura uiri, qui nunc dedit ocia mundo,
Effrenum arceret populandi corda furorem:
Nudassent auidæ terrasq; fretumq; rapinæ.

Silij Italici Punicorum Liber Quintusdecimus.

T noua romuleū carpebat cura senatū:
Quis trepidas gentes martemq; subiret iberum
Attritis rebus: geminus iacet hoste superbo
Scipio, belligeri mauortia pectora fratres,
Hinc metus: in tyrias ne iam tarthesia leges
Concedat tellus: propioraq; bella pauescat.
Anxia turba patrum quasso medicamina mœsti
Imperio circunspectant, diuosq; precantur:
Qui laceris ausit ductor succedere castris.
Absterret iuuenem patrios patruiq; piare
Optantem manes tristi conterrita luctu,
Et reputans annos cognato sanguine turba.
Si gentem petat infaustam inter busta suorum
Decertandum hosti: qui fregerit arma duorum,

Qui consulta ducum: ac flagret meliore gradiuo.
Nec promptum teneris immania bella lacertis
Moliri, regimenq; rudi deposcere in æuo.
Has lauri residens iuuenis uiridante sub umbra
Aedibus extremis uoluebat pectore curas:
Cum subito assistunt dextra, leuaq; per auras
Allapsæ, haud paulum mortali maior imago,
Hinc uirtus, illinc uirtuti inimica uoluptas.
Altera achemenium spirabat uertice odorem
Ambrosias diffusa comas: & ueste refulgens
Austrum qua fuluo tyrium suffuderat auro.
Fronte decor quæsitus acu: lasciuaq; crebras
Ancipiti motu iaciebant lumina flammas.
Alterius dispar habitus: frons hirta: nec unq̃
Composita mutata coma: stans uultus & ore
Incessuq; uiro propior: lætiq; pudoris:
Celsa humeros niueæ fulgebat stamine pallæ.
Occupat inde prior promissis fisa uoluptas.
Quis furor hic non digne puer consumere bello
Florem æui? cannæ ne tibi grauiorq; palude
Mæonius stygia lacus excessere? padusq;?
Quẽ tandem ad finem bellando fata lacesses?
Tu ne etiam tentare paras atlantia regna?
Sidoniasq; domos? moneo certare periclis
Desine: & armisonæ caput obiectare procellæ.
Ni fugis hos ritus: uirtus te sæua iubebit
Per medias uolitare acies, mediosq; per ignes.
Hæc patrem patruumq; tuos, hæc prodiga paulum
Hæc decios stygias herebi detrusit ad undas.
Dum cineri titulum memorandaq; nomina bustis
Prætendit, nec sensuræ, quid gesserit, umbræ.
At si me comitare puer: non limite duro

Idem tibi decurret concessi temporis ætas.
Haud unq̃ trepidos abrumpet buccina somnos:
Non glaciem arctoam non experiere furentis
Ardorem cancri: nec mensas sæpe cruento
Gramine compositas: aberunt sitis aspera & haustus
Sub galea puluis, partiq; timore labores.
Sed current albusq; dies, horæq; serenæ:
Et molli dabitur uictu sperare senectam.
Quantas ipse deus lætos generauit in usus
Res homini: plenaq; dedit noua gaudia dextra.
Atq; idem exemplar lenis mortalibus æui
Imperturbata placidus tenet ocia mente.
Illa ego sum: anchisæ uenerem simoentis ad undas
Quæ iunxi: generis uobis unde editus auctor.
Illa ego sum: uerti superum quæ sæpe parentem
Nunc auis in formam, nunc torua in cornua tauri.
Huc aduerte aures. currit mortalibus æuum:
Nec nasci bis posse datur: fugit hora: rapitq;
Tartareus torrens: ac secum ferre sub umbras,
Siqua animo placuere, negat. quis luce suprema
Dimisisse meas sero non ingemit horas?
Postq̃ conticuit. finisq; est addita dictis.
Tunc uirtus: quasnam iuuenem florentibus inquit
Pellicis in fraudes annis, uitæq; tenebras?
Cui ratio & magnæ cælestia semina mentis
Munere sunt concessa deum. mortalibus alti
Quantum cælicolæ, tantundem animalibus isti
Præcellunt cunctis: tribuit nanq; ipsa minores
Hos terris natura deos: sed fœdere certo
Degeneres tenebris animas damnauit auernis.
At quis ætherij seruatur seminis ortus:
Cæli porta patet, referam quid cuncta domantem.
Amphitryoniadẽ

Amphitryoniaden? quid cui poſt ſeras & indos:
Captiuo liber cum ſigna referret ab euro,
Caucaſeæ currum duxere per oppida tigres?
Quid ſuſpiratos magno in diſcrimine nautis
Ledæos referam fratres? ueſtrūq; quirinum?
Nonne uides? hominū ut celſos ad ſidera uultus
Suſtulerit deus: ac ſublimia finxerit ora.
Cū pecudes uolucrūq; genus, formaſq; ferarū
Segnē atq; abſcœnā paſſim ſtrauiſſet in aluum.
Ad laudes genitum, capiat ſi munera diuum,
Fœlix ad laudes hominū genus. huc age paulū
Aſpice: nec longe repetam: modo roma minanti
Impar fidenæ contentaq; creſcere aſylo
Quam ſeſe extulerit terris. idem aſpice late
Florentes quondā luxus quas uerterit urbes.
Quippe nec ira deū, tantum nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa uoluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
Circa te ſemper uolitans infamia pennis.
Mecum honor, & laudes, & læto gloria uultu,
Et decus, & niueis uictoria concolor alis:
Me cinctus lauro perducit ad aſtra triumphus.
Caſta mihi domus, & celſo ſtant colle penates:
Ardua ſaxoſo perducit ſemita cliuo
Aſpera principio: nec enim mihi fallere mos eſt.
Proſequitur labor: adnitendum intrare uolenti:
Nec bona conſcendunt: quæ ſors infida dediſſet:
Atq; eadem rapuiſſe ualet: mox celſus ab alto
Infra te cernes hominum genus. omnia contra
Experiēda manent: q̃ ſpondet blanda uoluptas.
Stramine proiectus duro patiere ſub aſtris
Inſomnes noctes: friguſq; famemq; domabis.

Idem iustitiæ cultor, quæcunq; capesses,
Testes factorum stare arbitrabere diuos.
Tunc quotiens patriæ rerumq; pericula poscent:
Arma feres primus: primus te in mœnia tolles
Hostica: nec ferro mentem uincere nec auro.
Hinc tibi non tyrio uiciatas murice uestes
Nec donum deforme uiro flagrantis amomi:
Sed dabo, qui uestrum sæuo nunc marte fatigat
Imperium, superare manu, laurumq; superbam
In gremio iouis excisis deponere pœnis.
Quæ postq̃ cecinit sacrato pectore uirtus:
Exemplis lætum uultuq; audita probantem
Conuertit iuuenem. sed enim indignata uoluptas
Non tenuit uoces. nil uos iam demoror ultra
Exclamat. uenient uenient mea tempora quondam:
Cum docilis nostris magno certamine roma
Seruiet imperiis: & honor mihi habebitur uni.
Sic quassans caput in nubes se substulit atras.
At iuuenis plenus monitis ingentia corde
Molitur: uisæq; calet uirtutis amore.
Ardua rostra petit nullo fera bella uolente:
Et grauia ancipitis deposcit munera martis.
Arrecti cunctorum animi: pars lumina patris,
Pars credunt toruos patrui reuirescere uultus.
Sed postq̃ tacitus magnis tamen ægra periclis
Pectora subrepsit terror: molemq; pauentes
Expendunt belli: & numerat fauor anxius annos:
Dumq; ea confuso percenset murmure uulgus:
Ecce per obliquum cæli squallentibus auro
Effulgens maculis ferri inter nubila uisus
Anguis, & ardenti radiare per aera sulco.
Quaq; ad cæliferi tendit plaga littus atlantis,

Perlabi resonante polo: bis terq; coruscum
Addidit augurio fulmen pater: & uaga late
Per subitum toto strepuere tonitrua mundo.
Tum uero capere arma iubent: genibusq; salutant
Submissi augurium: atq; iret: qua ducere diuos
Perspicuum: & patrio monstraret semita signo.
Certatim comites rerum, belliq; ministri
Agglomerant sese: atq; acres sociare labores
Exposcunt: laudumq; loco est iisdem esse sub armis.
Tum noua cæruleum descendit classis in æquor.
It comes ausonia: atq; in terras transit iberas.
Vt cum sæua fretis immisit prælia chorus:
Isthmon curuata sublime suberigit unda:
Et spumante ruens per saxa gementia fluctu
Ionium ægeo miscet mare. celsus in arma
Emicat: ac prima stans scipio puppe profatur.
Diue tridentipotens, cuius maria ire per alta
Ordimur, si iusta paro, decurrere classi
Da pater, & nostros ne sperne iuuare labores:
Per pontum pia bella ueho. leuis inde secunda
Aspirans aura propellit carbasa flatus.
Iamq; agiles, tyrrhena sonant qua cærula puppes
Ausonium euasere latus: ligurumq; citatis
Littora transmittunt proris. hinc gurgite ab alto
Tellurem procul irrumpentem in sydera cernunt
Aerias alpes: occurrunt mœnia graio
Condita massiliæ: populis hæc cincta superbis
Barbarus immani nunc territat accola ritu.
Antiquæ morem patriæ, cultusq; habitumq;
Phocais armisonas inter tenet hospita gentes.
Hinc legit ausonius sinuatos gurgite ductor
Anfractus pelagi: nemoroso uertice celsus

Apparet collis: fugiuntq́; in nubila siluæ
Pyrenes: tunc emporiæ ueteresq́; per ortus
Graiorum uulgus: tunc hospita tarraco baccho.
Considunt portu: securæ gurgite clauso
Stant puppes: posituśq; labor: terrorq́; p̄fundi.
Nox similes morti dederat placidissima somnos:
Visa uiro stare effigies ante ora parentis,
Atq́; hac aspectu turbatum uoce mouere,
Nate salus quondam genitoris: nate parentis
Et post fata decus, bellorum dira creatrix
Euastanda tibi tellus, & cæde superbi
Ductores libyæ cauta uirtute domandi:
Qui sua nunc trinis deducunt agmina castris
Si conferre manum libeat: coeantq́; uocatæ
Hinc atq́; hinc acies: ualeat quis ferre ruentes
Tergemina cū mole uiros? absiste labori
Ancipiti: sed nec segnis potiora capesse.
Vrbs colitur teucro quondam fundata uetusto
Nomen carthago: tyrius tenet incola muros.
Vt libyæ sua: sic terris memorabile iberis
Hæc caput est: non ulla opibus certauerit auri.
Non portu celso ue situ, non dotibus arui
Vberis, aut agili fabricanda ad tela uigore.
Inuade aduersis nate hāc ductoribus urbem:
Nulla acies famæ tantum prædæ ue pararit.
Talia monstrabat genitor: propiusq́; monebat:
Cum iuuenem sopor & dilapsa reliquit imago
Surgit: & infernis habitantia numina lucis
Ac supplex primos cōpellat nomine manes.
Este duces bello: & mōstratam ducite ad urbem:
Vobis ultor ego, & sarrano murice fulgens
Inferias mittam fusis insignis iberis:

Et tumulis addam sacros certamine ludos.
Progreditur: celeratq; uias: & corripit agmen
Pernici rapidum cursu: camposq; fatigat.
Sic ubi prosiluit piseo carcere præceps:
Ante suos it uictor equus: currumq; per auras
Non solum ante alios: sed enim (mirabile dictu)
Haud ulli durant uisus æquare uolantem.
 Iamq; hyperionia lux septima lampade surgens
Sensim attollebat propius subeuntibus arces
Vrbis: & admoto crescebant culmina gressu.
Ac pelago uectus seruata lælius hora,
Quam dederat ductor subigendæ ad mœnia classi,
A tergo affusis cingebat tecta carinis.
Carthago impenso naturæ adiuta fauore
Excelsos tollit pelago circunflua muros:
Arctatas ponti fauces modica insula claudit:
Qua titan ortu terras aspergit eoo.
At qua prospectat phœbi iuga sera cadentis:
Pigram in planiciem stagnantes egerit undas:
Quas auget ueniens: refluusq; reciprocat æstus.
Sed gelidas a fronte sedet sublimis ad arctos
Vrbs imposta iugo: pronumq; excurrit in æquor:
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.
Audax, ceu plano gradiens uictricia campo
Ferret signa, iugum certabat scandere miles.
Aris ductor erat: qui contra amplexus in arctis
Auxiliumq; excelsa loci præcinxerat arcem.
Pugnabat natura soli: paruoq; superne
Bellantum iussu passim per prona uoluti
Truncato instabiles fundebant corpore uitam.
Verum ubi concessit pelagi reuolubilis unda:
Et fluctus rapido fugiebat in æquora lapsu.

Quaq; modo excelsæ sulcarant cærula puppes
Hac impune dabat nereus transcurrere planta.
Hinc tacite nectens informidatus adire
Ductor dardanius subitam trahit æquore pubem:
Perq; undas muris pedes aduolat:inde citati
A tergo accelerant: qua fisus fluctibus aris
Incustoditam sine milite liquerat urbem.
Tum prostratus humi miserandum uincta cathenis
Pœnus colla dedit:populumq; addixit inermem.
Hanc oriens uidit titan cum surgeret urbem
Vallari castris,captamq; aspexit eandem:
Ocius hesperio quam gurgite tingeret axem.
Aurora ingrediens terris exegerat umbras.
Principio statuunt aras:cadit ardua taurus
Victima neptuno pariter pariterq; tonanti.
Tum merita æquantur donis:ac præmia uirtus
Sanguine parta capit.phaleris hic pectora fulget.
Hic torque aurato circundat bellica colla:
Ille nitet celsus muralis honore coronæ
Lælius ante omnes,cui dextera clara domusq;,
Terdeno boue & æquorei certaminis alto
Donatur titulo,pœniq; recentibus armis
Rectoris.tunc hasta uiris & martia cuiq;
Vexilla & meritum & prædæ libamina dantur.
Postq̃ perfectæ laudes hominumq; deumq;:
Captiuæ spectantur opes,digestaq; præda:
Hoc aurum patribus:bello hæc martiq; talenta:
Hoc regum donis:diuum hoc ante omnia templis:
Cætera bellantum dextræ pulchroq; labori.
Quin etiam accitus populi regnator iberi:
Cui sponsa & sponsæ defixus in ossibus ardor:
Hanc notam formæ concessit lætus ouansq;

Indelibata gaudenti uirgine donum.
Tum uacui curis uicino littore mensas
Instituunt: festoq; agitant conuiuia ludo.
Lælius affatur: macte o uenerande pudici
Ductor macte animi ductor, tibi gloria lausq;
Magnorum heroum celebrataq; carmine uirtus.
Mille mycæneus qui traxit in æquora proras
Rector: & inachijs qui thessala miscuit arma:
Fœmineo socium uiolauit fœdus amore,
Nullaq; tum phrygio steterant tentoria campo
Captiuis non plena thoris: tibi barbara soli
Sanctius iliaca seruata est phœbade uirgo.
Hæc atq; is paria alterno sermone requirunt:
Donec nox atro circundata corpus amictu
Nigrantes inuexit equos: suasitq; quietem.
Emathio interea tellus ætola tumultu
Feruebat macedum subitis perculsa carinis.
Proximus huic hosti dextras iungebat acarnam:
Causa noui motus pœnis regiq; philippo
In bellum ausonium sociatæ fœdere uires.
Hic gente ægregius ueterisq; ab origine regni
Aeacidum sceptris proauoq; tumebat achille.
Ille & nocturnis conterruit oricon armis:
Quaq; per illyricum taulantius incola littus
Exiguos habitat non ullo nomine muros:
Turbidus incessit telis: ille æquore uectus
Nunc & phæacum thesprotiaq; arua lacessens
Epirum cassis lustrabat futilis ausis.
Hinc & anactoria signa ostentauit in ora:
Ambraciosq; sinus pelleaq; littora bello
Perfundit rapido: pepulit uada feruida remis
Leucatæ: & phœbi uidit citus actia templa.

Nec portus ithacæ laertia regna ſamenq́;
Liquit inaceſſam, fluctuq́; ſonantia cano
Saxa cephalenum & ſcopuloſis neriton aruis.
Ille etiam pelopis ſedes & achaia adire
Mœnia gauiſus, triſtem calydona dianæ,
Oeneaſq́; domos curetica tecta ſubibat,
Promittens contra heſperiam ſua prælia graiis.
Tum luſtrata ephyre, patreq́;, & regia pleuron,
Parnaſuſq́; biceps, phœboq́; loquentia ſaxa:
Ac ſæpe ad patrios bello reuocante penates,
Cum modo ſarmaticus regna infeſtaret oreſtes:
Aſpera nunc dolopum uis exundaſſet in agros:
Incœpto tamen haud facilis deſiſtere uano
Belli per graias umbram circuntulit oras:
Donec nunc pelago, nunc terra exutus omiſit
Spem poſitam in tyriis: & ſupplex fœdera ſanxit
Dardana: nec legem regno accepiſſe refugit.
Tunc & tyndarii latias fortuna tarenti
Auxit opes, laudemq́; ſimul. nam perfida tandem
Vrbs fabio deuicta ſeni, poſtremus in armis
Ductoris titulus: cauti ſollertia tutum
Tum quoq́; adepta decus captis ſine ſanguine muris.
Nanq́; ut compertum, qui punica ſigna regebat,
Fœminea exuri flamma: tacituſq́; quietæ
Exin uirtuti placuit dolus. ire ſorori,
Nam caſtris erat in rutulis germanus, amatæ
Cogitur, & magnis muliebria uincere corda
Pollicitis: ſi recluſas tramittere portas
Concedat libycus rector: uotiq́; potitus
Euicto fabius pœno circundata telis
Incuſtodita penetrauit mœnia nocte.
Sed quiſnam auerſos phœbum tunc iungere ab urbe

Romulea dubitaret equos? qui tempore eodem
Marcellum acciperet lætũ oppetijsse sub armis.
Moles illa uiri: ualidoq; habitata gradiuo
Pectora: & haud ullis unq; tremefacta periclis
Heu quantum hannibalem clara fractura ruina
Procubuere: iacet campis carthaginis horror
Forsan scipiadæ confecti nomina belli
Rapturus: siquis paulum deus adderet æuo.
Collis agenoreum dirimebat ab aggere uallum
Ausonio: dauni mauors consederat aruis.
Curarum comes & summi crispinus honoris
Marcello socius communia bella ciebat.
Ad quẽ marcellus: gestit lustrare propinquas
Mens siluas medioq; uiros imponere monti:
Ne libys occultis tumulum prior occupet ausis.
Si cordi est te participem crispine laboris
Esse uelim: nunq; desunt consulta duobus.
Hæc ubi sedere: ardentes attollere sese
Iandudum certant in equos. marcellus ut arma
Aptantem natum aspexit lætumq; tumultu:
Vincis ait nostros mirando ardore uigores:
Sit præmaturus fœlix labor: urbe sicana
Qualem te uidi: nondum permitteret ætas:
Cum tibi bella: meo tractantem prælia uultu:
Huc decus, huc nostrũ lateri te iunge paterno:
Et me disce nouum martem tentare magistro.
Tum pueri colla amplectens sic pauca profatur.
Summe deum libyco faxis de præside uictor
His humeris tibi opima feram. nec plura: sereno
Sanguineos fudit cum iupiter æthere rores:
Atq; atris arma aspersit non prospera guttis
Vix dum finitis intrarant uocibus arctas

Lætiferi collis fauces: cum turba uolucres
Inuadunt nomades iaculis: nimboq; feruntur
Aetherio similes, cæca fundente latebra
Armatos in bella globos. circundata postq;
Nil restare uidet uirtus: quod debeat ultra
Iam superis: magnum secum portare sub umbras
Nomen mortis auet: tortæ nunc eminus hastæ
Altius insurgit: nunc sæuit cominus ense.
Forsan & enasset rapidi freta sæua pericli:
Ni telum aduersos nati euenisset in artus.
Tum patriæ tremuere manus: laxataq; luctu
Fluxerunt rigidis arma infœlicia palmis.
Obuia nudatum transmittit lancea pectus:
Labensq; impresso signauit gramina mento.
At postq; tyrius sæua inter prælia ductor
Infixum aduerso uidit sub pectore telum:
Immane exclamat: latias carthago timere
Desine iam leges: iacet exitiabile nomen
Ausonij columen regni: sed dextera nostræ
Iam similis non obscuras mittatur ad umbras:
Magnanima inuidia uirtus caret: alta sepulchri
Protinus extruitur: cæloq; educitur ara:
Conuectant siluis ingentia robora: credas
Sidonium cecidisse ducem: tum thura dapesq;
Et fasces clypeusq; uiri pompa ultima fertur.
Ipse facem subdens: laus inquit parta perennis:
Marcellum abstulimus latio: deponere forsan
Gens italum tandem arma uelit. uos ite superbæ
Exequias animæ: & cinerem donate supremi
Muneris officio: nunq; hoc tibi roma negabo
Alterius par atq; eadem fortuna laborum
Consulis. exanimum sonipes ad signa reuexit.

Talia in ausonia: sed non est talis iberis
Armorum euentus campis. carthaginis omnes
Per subitum raptæ pernix uictoria late
Terruerat gentes. ducibus spes una salutis
Si socias iungant uires: ingentibus orsum
Auspicijs iuuenem, patriæ ceu gestet in armis
Fulmina, sublimi uallatam uertice montis
Ex oculis urbem cumulatam strage uirorum
Non toto rapuisse die: quam martius ille
Hannibal interea consumpto uerterit anno:
Nec pube æquandam nec opum ubertate saguntum.
Proximus applicito saxosis aggere siluis
Tendebat fratris sperans ingentia facta
Hasdrubal, hinc robur mixtusq; rebellibus afris
Cantaber: hinc uolucri mauro pernicior astur.
Tantaq; maiestas terra rectoris ibera:
Hannibalis quantus laurenti terror in ora.
Forte dies priscum tyrijs solennis honorem
Rettulerat: quo primum orsi carthaginis altæ
Fundamenta nouam cepere mapalibus urbem.
Et lætus repetens gentis primordia ductor
Festa coronatis agitabat laurea signis,
Pacificans diuos: fraternum lena nitebat
Demissa ex humeris donum: quam fœderis arcti
Trinacrius libyco rex inter munera pignus
Miserat, æolijs gestatum insigne tyrannis.
Aurata puerum rapiebat in æthera penna
Per nubes aquila intexto uibrata uolatu.
Antrum ingens iuxta, quod acus simulauit in ostro,
Cyclopum domus: hic recubens manantia tabo
Corpora lætifero sorbet polyphemus hiatu:
Circa fracta iacent excussaq; morsibus ossa.

Ipse manu extenta laertia pocula poscit:
Permiscetq; mero ructatos ore cruores.
Conspicuus siculi tyrius sub tegminis arte
Gramineas pacem superum poscebat ad aras.
  Ecce inter medios hostilia nuntius arma
Quadrupedāte inuectus equo aduētare ferebat.
Turbatæ mentes: imperfectusq; deorum
Cessit honos: ruptis linquunt altaria sacris.
Clauduntur uallo: tenuemq; ut roscida misit
Lucem aurora polo: rapiunt certamina martis.
Audax scipiadæ stridentem sabbura cornum
Excepit: geminæq; acies uelut omine motæ.
Exclamat latius ductor: prima hostia uobis
Sacrati manes campo iacet. en age miles
In pugnam & cædes: qualis spirantibus ire
Assueras ducibus: talis rue. dumq; ea fatur
Incumbunt. miconum lenas, cirtamq; latinus,
Et tisdrum maro, & incestum catilina nealcem
Germanæ thalamo obtruncat: cadit obuius acri
Castabo uasidio libycæ regnator harenæ.
Te quoq; pyrenes uidit conterrita tellus
Permixtum pœnis, & uix credenda furentem
Magnum dardaniæ læli decus: omnia fœlix,
Cui natura dedit nullo renuente deorum.
Ille foro auditus cum dulcia solueret ora:
Aequabat pyliæ neleia uerba senectæ.
Ille ubi suspensi patres: & curia uocem
Posceret: ut cantu ducebat corda senatus.
Idem cum subitum campo perstrinxerat aures
Murmur triste tubæ: tanto feruore ruebat
In pugnam atq; acies: ut natum ad sola liqueret
Bella: nihil uitæ peragi sine laudæ placebat.

Tunc e furtiua tractantem prælia luce
Deiecit galam: sacris carthaginis illum
Supposito mater partu subduxerat olim:
Sed stant nulla diu deceptis gaudia diuis.
Tūc alabim murrū atq; dracē demisit ad umbras:
Fœmineo clamore dracen extrema rogantem,
Huius ceruicem gladio inter uerba precesq;
Amputat: absciso durabant murmura collo.
At non ductori libyco par ardor in armis.
Frondosi collis latebras ac saxa capessit
Auia: nec cædes extrema ue damna mouebant
Agminis: italiam profugus spectabat & alpes
Præmia magna fugæ. tacitum dat tessera signum
Dimissa in colles pugna siluasq; ferantur
Dispersi: & summam, quicunq; euaserit, arcem
Pyrenes culmenq; petat. tum primus honore
Armorum exuto & parma cælatus ibera
In montes abit: atq; uolans pallantia linquit
Agmina: desertis latius uictricia signa
Immittit miles castris: non urbe recepta
Plus ulla partum prædæ: tenuitq; moratas
A cæde, ut libycus ductor prouiderat, iras.
Fluminei ueluti deprensus gurgitis undis
Auulsa parte inguinibus causaq; pericli
Enatat intento prædæ fiber auius hoste.
Impiger occultis pœnus postq; abditur umbris
Saxosæ fidens siluæ: maiora petuntur
Rursus bella retro, & superari certior hostis.
Pyrenes tumulo clypeum cum carmine figunt:
Hasdrubalis spolium gradiuo scipio uictor.
Terrore interea posito trans ardua montis
Bebricia populos armabat pœnus in aula,

Mercandi dextra largus, belloq; parata
Prodigere in bellum facilis: præmissa feroces
Augebant animos argenti pondera & auri
Parta metalliferis longo discrimine terris.
Hinc noua complerunt haud tardo milite castra
Venales animæ: rhodani qui gurgite gaudent:
Quorum serpit arar per rura pigerrimus undæ.
Iamq; hyeme affecta mitescere cœperat annus:
Inde iter ingrediens rapidum per celtica rura
Miratus domitas alpes: ac peruia montis
Ardua: & herculeæ quærit uestigia plantæ:
Germaniq; uias diuinis comparat ausis.
Vt uero uentum in culmen: castrisq; recedit
Hannibalis: quos roma inquit, quos altius oro
Attollit muros? qui post hæc mœnia fratri
Victa meo stent incolumes? sit gloria dextræ
Fœlix tanta precor: ne ue usq; ad sidera adisse
Inuideat læuus nobis deus. agmine celso
Inde alacer, qua munitum decliuis ab alto
Agger monstrat iter, properatis deuolat armis.
Non tanto strepuere metu primordia belli:
Nunc geminum hannibalem, nunc iactant bina coire
Hinc atq; hinc castra, & pastos per prospera bella
Sanguine ductores italo coniungere martem:
Et duplicare acies: uenturum ad mœnia cursu
Hostem præcipiti: & uisurum hærentia porta
Spicula elyseis nuper contorta lacertis.
His super infrendens sic secum œnotria tellus.
Tanto ne heu superi spernor contempta furore
Sidoniæ gentis: quæ quondam sceptra timentem
Nati saturnum nostris considere in oris
Et regnare dedi, decima iam hæc uertitur æstas:

Ex quo proterimur.iuuenis,cui sola supersunt
In superos bella,extremo de littore rapta
Intulit arma mihi:temeratisq; alpibus ardens
In nostros descendit agros:quot corpora texi
Cæsorum stratis totiens deformis alumnis?
Nulla mihi floret baccis fœlicibus arbor:
Immatura seges rapido succiditur ense:
Culmina uillarum nostrum delapsa feruntur
In gremium:fœdantq; suis mea regna ruinis.
Nunc etiam, uastis qui nunc sese intulit oris,
Perpetiar miseras quærentem exurere belli
Relliquias:tum me scindat uagus afer aratro:
Et libys ausoniis commendet semina sulcis:
Ni,cuncta exultant quæ latis agmina campis,
Vno condiderim tumulo.dum talia uersat.
Et thalamos clausit nox atra hominumq; deumq;.
Tendit amyclæi præceps ad castra nepotes.
Is tum lucanis cohibentem finibus arma
Pœnum uicini seruabat cespite ualli.
Hic iuuenem aggreditur latiæ telluris imago.
Clausorum decus,atq; erepto maxima romæ
Spes uero marcello,rumpe.atq; expelle quietem.
Magnum aliquid tibi,si patriæ uis addere fatis,
Audendum est.quod depulso quoq; mœnibus hoste
Victores fecisse tremant.fulgentibus armis
Pœnus inundauit campos:qua sena relictum
Gallorum a populis seruat per sæcula nomen.
Ni propere alipedes rapis ad certamina turmas:
Serus deletæ post auxilia bere romæ.
Surge age fer gressus:patulos regione metauri
Damnaui tumulis pœnorum atq; ossibus agros.
His dictis abit:atq; abscedens uisa pauentem

Attrahere, & fractis turmas propellere portis.
Rumpit flammato turbatus corde soporem:
Ac supplex geminas tendens ad sidera palmas
Tellurem noctemq; & cælo sparsa precatur
Astra, ducemq; uiæ tacito sub lumine phœben.
Inde legit dignas tanta ad conamina dextras.
Quaq; iacet superi larinas accola ponti:
Qua duri bello gens marrucina: fidemq;
Exuere indocilis socijs frentanus in armis.
Tum qua uitiferos domitat prætutia pubes
Læta laboris agros: & pēnā, & fulmine, & undis
Hybernis, & achemenio uelocior arcu
Euolat. hortator sibi quisq;: age: perge: salutem
Ausoniæ ancipites superi: & stet roma cadat ne
In pedibus posuere tuis. clamant ue: ruunt ue.
Hortandi genus acer habet præcedere ductor.
Illum augent cursus adnixi æquare sequendo:
Atq; indefessi noctemq; diemq; feruntur.
At roma aduersi tantum mala gliscere belli
Accipiens trepidare metu: nimiumq; neronem
Sperauisse queri: atq; uno sibi uulnere posse
Auferri restantē aīam: non arma, nec aurum,
Nec pubem, nec quem fundant superesse cruorē.
Scilicet hasdrubalem inuadant: ad prælia soli
Hannibali satis esse nequit: iam rursus, ubi arma
Auertisse suo cognorit deuia uallo,
Hæsurum portis pœnum: uenisse: superbo
Qui fratri certet: cui maxima gloria cedat
Vrbis deletæ. fremit amens corde sub imo
Ordo patrum: ac magno interea meditatur amore
Seruandi decoris: quonam se fine minanti
Seruitio eripiat: diuosq; euadat iniquos.

Hos inter gemitus obſcuro noctis opacæ
Succedit caſtris nero: quæ coniuncta feroci
Liuius haſdrubali uallo cuſtode tenebat.
Belliger, is quondam ſcituſq; accendere martem
Floruerat primo clarus pugnator in æuo.
Mox falſo læſus non æqui crimine uulgi,
Secretus ruri triſtes abſconderat annos.
Sed, poſtq; grauior moles terrorq; periclo
Poſcebat propiore uirum, reuocatus ad arma
Tot cæſis ducibus patriæ deuouerat iram.
At non haſdrubalem fraudes latuere recentum
Armorum: q̃q; tenebris nox texerat aſtus.
Pulueris in clypeis ueſtigia uiſa monebant.
Et propere ſignum adcurſus ſonipeſq; uiriq;
Subſtricti corpus: bis clarum buccina ſignum:
Præterea gemino prodebant iuncta magiſtro
Caſtra regi: uerum fratri ſi uita ſuperſit?
Qui tandem licitum ſocias coniungere uires
Conſulibus? ſed enim ſolum, dum uera pateſcunt,
Cunctandi reſtare dolum, martemq; trahendi:
Nec conſulta fugæ ſegni formidine differt.
Nox ſomni genitrix mortalia pectora curis
Purgarat: tenebræq; horrenda ſilentia alebant.
Eripuit ſuſpenſa ferens ueſtigia caſtris:
Et muta elabi tacito iubet agmina paſſu.
Illunem nacti per rura tacentia noctem
Accelerant: uitant ſocios: ſed percita falli
Sub tanto motu tellus nequit: implicat actas
Cæco errore uias: umbriſq; ferentibus arcto
Circumagit ſpatio ſua per ueſtigia ductos.
Nam qua curuatas ſinuatis flexibus amnis
Obliquat ripas: refluoq; per aſpera lapſu

In sese redit: hac casso ducente labore
Exiguum inuoluunt frustratis gressibus orbem:
Inq; errore uiæ tenebrarum munus ademptum
Lux urget: panditq; fugam: ruit acer apertis
Turbo equitum portis: atq; omnis ferrea late
Tempestas operit campos: nondum arma manusq;
Permixtæ: iam tela bibunt præmissa cruorem.
Hinc iussæ pœnum fugientem sistere pennæ
Dictææ uolitant: hinc lancea turbine nigro
Fert lœtum cuicunq; uiro: quem prendidit ictus.
Deponunt abitus curam: trepidiq; coactas
Consistunt acies: & spes ad prælia uertunt.
Ipse inter medios (nam rerum dura uidebat)
Sidonius ductor tergo sublimis ab alto
Quadrupedantis equi tendens uocesq; manusq;,
Per decora extremo uobis quæsita sub axe:
Per fratris laudes oro uenisse probemus
Germanum hannibalis latio: fortuna laborat
Aduersis documenta dare, atq; ostendere: quantus
Verterit in rutulos domitor telluris iberæ
Suetus ad herculeas miles bellare columnas.
Forsitan & pugnas ueniet germanus in ipsas.
Digna uiro digna obtestor spectacula pleno
Corporibus properate solo. quicunq; timeri
Dux bello poterat: fratri iacet: unica nunc spes
Et pene e latebris infracto liuius æuo
Damnatum offertur uobis caput. ite agite oro
Sternite ductorem: cum quo concurrere fratri
Sit pudor: & turpis finem donate senectæ.
At contra nero: quid cessas clausisse labores
Ingentis belli? pedibus tibi gloria miles
Parta ingens: nunc accumula cœpta ardua dextra.

Heu temere abducto rupiſti robore caſtra:
Ni factum abſoluit uictoria. præripe laudem.
Aduentu cecidiſſe tuo memorabitur hoſtis.
Parte alia inſignis nudatis caſſide canis
Liuius huc iuuenes huc me ſpectate ruentem
In pugnas: quantumq; meus patefecerit enſis:
Tantum intrate loci: & tantum præcludite ferro.
Iam nimium patulas pœnis graſſantibus alpes:
Quid? ni ueloci proſternimus agmina marte:
Et fulmen ſubitum carthaginis hannibal adſit:
Quis deus infernis quenq; noſtrum eximat umbris?
Hinc galea capite accepta, dicta horrida ferro
Sancit: & obtectus ſenium fera prælia miſcet.
Illum per cuneos & per denſiſſima campi
Corpora tot dantem læto quot ſpicula torſit
Turbati fugere macæ: fugere feroces
Autololes: rhodaniq; comas intonſa iuuentus.
Fatidicis nabis ueniens ammonis harenis
Improba miſcebat ſecurus prælia fati,
Ceu tutante deo: ac patrijs ſpolia improba terris
Fixurum uano tumidus promiſerat ore.
Ardebat gemma garamantide cærula ueſtis:
Vt cum ſparſa micant ſtellarum lumina cælo:
Et gemmis galeam clypeumq; accenderat auro.
Caſſide cornigera dependens infula ſacros
Præ ſe terrores, diuumq; ferebat honorem.
Arcus erat pharetræq; uiro, atq; incocta ceraſtis
Spicula: & armatus peragebat bella ueneno.
Necnon cornipedis tergo de more repoſtus
Subſtentata genu per campum pondera conti
Sarmatici prona aduerſos urgebat in hoſtes.
Tanto tranſfixum telo per membra per arma
Conſulis ante oculos magno clamore ſabellum

Asportabat ouans: & ouans ammona canebat.
Non tulit hanc iram tantosq; in corde tumores
Barbarico senior: telumq; intorsit: & una
Prædam, animamq; simul uictori uictor ademit.
Astitit audito tristis clamore ruinæ
Hasdrubal: & cœptantem atabum raptare perempto
Gemmiferi spolium cultus auroq; rigentes
Exuuias iaculum a tergo perlibrat ad ossa:
Iam correpta miser geminis uelamina palmis
Carpebat propere: & trepidos nudauerat artus:
Concidit: & sacras uestes atq; aurea fila
Reddidit exanimo spoliatum lapsus in hostem.
At canthus rutulum canthus possessor harenæ:
Qua celebre inuicti nomen posuere phileni:
Ditem ouium rutulum obtruncat: cui mille sub altis
Lanigeræ balant stabulis: ipse ocia molli
Exercens cura gelido nunc flumine soles
Frangebat nimios pecori: nunc lætus in umbra
Tondebat niueæ splendentia uellera lanæ:
Aut pecus e pastu cum sese ad tecta referret:
Noscentes matres spectabat ouilibus agnos.
Occubuit clypei transfixo proditus ære:
Et sero ingemuit stabulis exisse paternis.
Acrius hoc italum pubes incurrit: & urget.
Vt torrens ut tempestas ut flamma corusci
Fulminis: ut boream pontus fugit: ut caua currunt
Nubila: cum pelago cælum permiscuit eurus.
Proceræ stabant celtarum signa cohortes:
Prima acies, hos impulsu cuneoq; feroci
Laxat ui subita: & fessos errore uiarum
Nec soli faciles longiq; laboris anhelos,
Auertit patrius gentem pauor, addere tergo
Hastas ausonius: teloq; instare sequaci:

Nec donare fugam: cadit uno uulnere tyrus:
Non uno rhodanus: profligatumq; sagittæ
Lancea deturbat: morinum: & iam iamq; cadentem
Cedentemq; urget totas largitus habenas
Liuius acer equo: & turmis abeuntibus infert
Cornipedem. tunc auersi turgentia colla
Decidit ense mosæ: discussit pondere terram
Cum galea ex alto lapsum caput. ac residentem
Turbatus rapuit sonipes in prælia truncum.
Hic cato (nam medio uibrabat & ipse tumultu)
Si primas inquit bello cum amisimus alpes:
Hic iuueni oppositus tyrio foret: hei mihi quanta
Cessauit, latio dextra: & quot funera pœnis
Donarunt praui suffragia tristia campi.
Iamq; inclinabant acies: cunctisq; pauorem
Gallorum induerat pauor: & fortuna ruebat
Sidonia: ad rutulos uictoria uerterat alas.
Celsus ceu prima reflorescente iuuenta
Ibat consul ouans maior maiorq; uideri.
Ecce trahens secum canentem puluere turmam
Ductor agenoreus subit: intorquensq; lacertis
Tela sonat: cohibete fugam: cui cedimus hosti?
Nonne pudet? conuersa senex marcentibus armis
Agmina agit: nunc quæso mihi nunc dextera in armis
Degenerat: nostriq; piget: mihi belus auorum
Principium: mihi cognatum sidonia dido
Nomen: & ante omnes bello numerandus hamilcar
Est genitor mihi: cui cedunt montesq; lacusq;
Et campi atq; amnes frater: me magna secundum
Carthago putat hannibali: me betis in oris
Aequant germano passæ mea prælia gentes.
Talia dum memorat: medios ablatus in hostes,

Vt noua conspecti fulserunt consulis arma,
Hastam praepropero nissu iacit: illa per oras
Aerati clypei & loricae tegmina summo
Incidit haud fœlix humero: parceq; petitum
Perstrinxit corpus: nec multo tincta cruore
Vana sed optanti promisit gaudia pœno.
Turbati rutuli: confusaq; pectora uisu
Terrifico. tunc increpitans conamina consul
Fœmineis laesum uana inter cornua corpus
Vnguibus aut palmis credas puerilibus ictum:
Ite docete uiri romanae uulnera fuerint
Quanta afferre manus. tum uero effunditur ingens
Telorum uis: & densa sol uincitur umbra.
Iamq; per extentos alterna strage uirorum
Corpora fusa iacent campos: diuersaq; in undam
Iunxerunt cumulo crescente cadauera ripas.
Vt cum uenatu saltus exerceet opacos
Dictymna: & laetae praebet spectacula matri,
Aut pindi nemora excutiens: aut menala lustrans:
Omnis naiadum plenis comitata pharetris
☞ Turba ruit: striduntq; sagitiferiq; coriti.
Tum per saxa ferae perq; ipsa cubilia fusae
Per ualles fluuiosq;, atq; antra uirentia musco
Multa strage iacent: exultat uertice montis
Et latam lustrans oculis latonia praedam.
　Audito ante alios senioris uulnere rumpit
Per medios nero saeuus iter: uisaq; uirorum
Aequali pugna: qd. n. quid deinde relictum est
Italiae fatis? hunc si non uincitis hostem:
Hannibalem uincetis ait? ruit ocius amens
In medios: tyriumq; ducem inter prima furentem
Agmina ut aspexit: rabidi ceu belua ponti
Per longum sterili ad pastus iactata profundo

Cum procul in fluctu piscem male saucia uidit:
Aestuat:& lustrans nantem sub gurgite prædam
Absorbet late permixtum piscibus æquor.
Non telo mora:non dictis haud amplius inquit
Elabere mihi:non hic nemora auia fallent
Pyrenes:nec promissis frustrabere uanis.
Vt quondam terra fallax deprensus ibera
Euasti: nostram mentito fœdere dextram.'
Hæc nero:& intorquet iaculum:nec futilis ictus.
Nam latere extremo cuspis uibrata resedit.
Inuadit stricto super hæc interritus ense:
Collapsiq; premens umbone trementia membra
Siqua sub extremo casu mandata referri
Germano uis forte tuo portabimus inquit.
Contra sidonius:læto non terreor ullo:
Vtere marte tuo:dum nostris manibus adsit
Actutum uindex:mea si suprema referre
Fratri uerba paras:mando capitolia uictor
Exurat:cineriq; iouis permisceat ossa
Et cineres nostros.cupientem adnectere plura
Feruentemq; ira mortis transuerberat ense:
Et rapit infidum uictor caput.agmina fuso
Sternuntur duce non ultra fidentia marti.
Iamq; diem solisq; uices nox abstulit atra:
Cum uires parco uictu somnoq; reducunt:
Ac nondum remeante die uictricia signa,
Qua uentum,referunt clausis formidine castris.
Tum nero procera sublimia cuspide portans
Ora ducis cæsi,cannas pensauimus inquit
Hannibal:& trebiam & thrasimeni littora tecum
Fraterno capite.i duplica nunc perfida bella:
Et geminas accerse acies:hæc præmia restant:

Qui tua transmissis optarint alpibus arma.
Compressit lachrymas pœnus: minuitq; ferendo
Constanter mala: & inferias in tempore dignas
Missurum fratri clauso commurmurat ore.
Tum castris procul amotis: aduersa quiete
Dissimulans dubia exclusit certamina martis.

Silij Italici Punicorũ Liber Sextusdecimus.

Brutia mœrentem casus patriæq; suosq;
Hannibalem accepit tellus. hic aggere septus
In tempus posita ad renouãdum bella coquebat.
Abditus ut silua stabulis cũ cessit ademptis
Amisso taurus regno gregis: auia clauso
Molitur saltu certamina: iamq; feroci
Mugitu nemora exterret: perq; ardua cursu
Saxa ruit: sternit siluas: rupesq; lacessit
Irato rapidus cornu: tremit omnis ab alto
Prospectans scopulo pastor noua bella; parantem.
Sed uigor hausturus latium, si cætera martis
Adiumenta forent, praua obtrectante suorum
Inuidia reuocare animos: agitare negata
Cogebatur ope: & senio torpescere rerum.
Parta tamen formido manu, & tot cædibus olim
Quæsitus terror, uelut inuiolabile telis
Seruabant, sacrũq; caput: proq; omnibus armis
Et castrorum opibus dextrisq; recentibus unum
Hannibalis sat nomen erat: tot dissona lingua
Agmina barbarico tot discordantia ritu

Corda uirum mansere gradu: rebusq; retusis
Fidas ductoris tenuit reuerentia mentes.
Nec uero ausonia tantum se lætus agebat
Dardanidis mauors: iam terra cedit ibera
Auriferis tandem phœnix depulsus ab aruis:
Iam mago exutus castris agitante pauore
In libyam propero transmisit cærula uelo.
Ecce aliud decus haud primo contenta fauore
Nutribat fortuna duci: nam concitus hanno
Aduentabat agens crepitantibus agmina cetris
Barbara: & indigenas serus carpebat iberos.
Non ars aut astus belli, uel dextera deerat:
Si non scipiadæ concurreret: agmina, ductor
Magna adeo ausonius maiori mole premebat.
Vt phœbe stellas: ut fratris lumina phœben
Exuperant: montesq; atlas: ut flumina nilus:
Vt pater oceanus neptunia cærula uincit.
Vallantem castra, obscuro nam uesper olympo
Fundere non æquam trepidanti cœperat umbram,
Aggreditur latius rector: subitoq; tumultu
Cæduntur passim: cœpti munimina ualli
Imperfecta, super contexere, herbida lapsos
Pondera: & in tumuli concessit cespes honorem.
Vix uni mens digna uiro: nouisse minores
Quam deceat: preciumq; operis sit tradere famæ.
Cantaber ingenio membrorum & mole timeri
Vel nudus telis poterat larus: hic fera gentis
More securigera miscebat prælia dextra.
Et quoq; fundi se circum pulsa uideret
Agmina, deleta gentilis pube cateruæ:
Cæsorum implebat solus loca: seu foret hostis
Cominus: expleri gaudebat uulnere frontis

Aduersæ: seu leua acies in bella uocaret:
Obliquo telum reflexum marte rotabat.
At cum pone ferox auersi in terga ueniret:
Victor nil trepidans retro iactare bipennem
Callebat, nulla belli non parte timendus.
Huic ducis inuicti germanus turbine uasto
Scipio contorquens hastam cudone comantes
Disiecit crines: namq; altius acta cucurrit
Cuspis: & elata procul est eiecta securi.
At iuuenis: cui telum ingens accesserat ira:
Barbaricam assiliens magno clamore bipennem
Incutit: intremuere acies: sonuitq; per auras
Pondere belligero pulsati tegminis umbo.
Haud impune quidem: remeās nā dextera ab ictu
Decisa est gladio: ac dilecto īmortua telo.
Qui postq̄ murus miseris ruit: agmina concors
Auertit fuga confestim dispersa per agros:
Nec pugnæ species sed pœnæ tristis imago
Illa erat: hinc tantum cedentum atq; inde ruētū.
Per medios hānon palmas post terga reuinctus
Ecce trahebatur: lucemq; heu dulcia cæli
Lumina captiuus lucem inter uincla petebat.
Cui rector latius: tanta en qui regna reposcant?
Quis cedat toga & armiferi gens sacra quirini?
Seruitio si tam faciles cur bella refertis?
Hæc inter celerare gradū, coniūgat ut arma,
Hasdrubalem ignarum cladis prænūtius affert
Explorator eques: raptat dux obuia signa.
At postq̄ optatam lætus contingere pugnam
Vidit, & ad lœtum magno uenientia cursu
Agmina: suscipiens telum nihil amplius inquit
Vos hodie posco superi: protractus ad arma

Quod profugus satis est: in dextra' cætera nobis
Vota uiri: rapite: ite, precor, uocat ecce furentes
Hinc pater hinc patruus: gemia o mihi nuia belli
Ducite: adeste: sequor dignas spectabitis, aut me
Præscia mens fallit, uestro iam nomine cedes.
Nam quis erit tandem campis telluris iberæ
Bellandi modus? en unq̃ lucebit in orbe
Ille dies? quo te armorum carthago meorum
Aspiciam sonitus admotaq; bella trementem?
Dixerat: & raucus stridenti murmure clangor
Increpuit, tonuere feris clamoribus astra.
Concurrunt: quantumq; rapit uiolentia ponti
Et notus & boreas & inexorabilis auster,
Cũ mergũt plenas tumefacta sub æquora classes:
Aut cum lœtiferos accendens syrius ignes
Torret anhelantem sæuis ardoribus orbem:
Tantum acies hominumq; ferox discordia ferro
Demetit: haud ullus terrarum æquarit hiatus
Pugnarum damna: aut strages p inhospita lustra
Vnq̃ tot dederit rabies horrenda ferarum.
Iam campi uallesq; madent: habetataq; tela
Et libys occubuere, & amantes martis iberi.
Stat tamen una loco perfossis debilis armis:
Luctaturq; acies: qua concutit hasdrubal hastam
Nec finem daret ille dies, animosaq; uirtus:
Ni perlapsa foret loricæ tegmine harundo:
Et parco summum uiolasset pondere corpus:
Suasissetq; fugam: rapido certamina linquit
In latebras euectus equo: noctisq; per umbram
Ad tarthessiacos tendit per littora portus.
Proximus in pugna ductori marte manuq;
Regnator nomadum fuerat: mox fœdere longo

Cultuq; æneadum nomen masinissa superbum.
Huic fesso, quos dura fuga & nox suaserat atra,
Carpenti somnos subitus rutilante coruscum
Vertice fulsit apex: crispamq; inuoluere uisa est
Mitis flamma comã, atq; hirta se spargere frõte.
Concurrunt famuli: & serpentes pectora circum
Festinant gelidis restinguere fontibus ignes.
At grandæua deum præno scens omina mater
Sic sic cælicolæ, portentaq; uestra secundi
Condite ait: duret capiti per sæcula lumen.
Ne uero ne nate deum tu læta paueſce
Prodigia: aut sacras metue inter tẽpora flãmas.
Hic tibi dardaniæ promittit fœdera gentis:
Hic tibi regna dabit regnis maiora paternis
Ignis: & adiunget latijs tua nomina fatis.
Sic uates. iuuenisq; animũ tam clara mouebant
Monstra: nec a pœnis ulli uirtutis honores
Hannibal ipse etiam iam iamq; modestior armis.
Aurora obscuri tergebat nubila cœli:
Vixq; atlantiadum rubefecerat ora sororum:
Tendit in ausonios &: adhuc hostilia castra.
Atq; ubi se uallo intulerat: ductorq; benigno
Accepit latius uultu: rex talibus infit.
Cælestũ monita & sacræ responsa parentis
Dijsq; tua o rutulum rector gratissima uirtus
Auulsum tyrijs huc me duxere uolentem.
Si tibi non segnes tua contra fulmina sæpe
Visi stare sumus: dignam te nate tonantis
Afferimus dextram: nec nos aut uana subegit
Incertæ mentis leuitas, & mobile pectus,
Aut spes: & læti sectamur munera martis.
Perfidiam fugio, & perituram ab origine gentẽ.

Et quando herculeis finisti prælia metis:
Nunc ipsam belli nobiscum inuade parentem.
Ille tibi, qui iam gemino laurentia lustro
Possedit regna: & schalas ad mœnia romæ
Admouet: in libyam flammis ferroq; trahendus.
Sic nomadum ductor: tunc dextra scipio dextram
Amplexus: si pulchra tibi mauorte uidetur
Pulchrior est gens nostra fide: dimitte bilingues
Ex animo socios: magna hinc te præmia claræ
Virtutis masinissa manent: citiusq; uel armis
Quam gratæ studio uincetur scipio mentis.
Cætera quæ libyam portari incendia suades:
Expediet tempus. nec enim sunt talia rerum
Non meditata mihi: & mentem carthago fatigat,
Hinc iuueni dona insignem uelamine picto
Dat chlamydem: stratumq; ostro, quem cœperat ipse
Deiecto uictor magone, animumq; probarat,
Cornipedem: cum qua diuum libabat ad aras
Hasdrubal: ex auro pateram: galeamq; comantem.
Exin firmato sociali fœdere regis
Vertendas agitat iam nunc carthaginis arces.
Massilis regnator erat ditissimus oris
Nec nudus uirtute syphax: quo iura petebant
Innumeræ gentes, extremaq; littore tethys.
Multa uiro terra ac sonipes, & belua terror
Bellorum: nec non marti delecta iuuentus.
Nec foret aut ebore aut solido qui uinceret auro:
Getulis ue magis fucaret uellus ahenis.
Has adiungere opes auidus, reputansq; laborem,
Si uertat rex ad pœnos: dare uela per altum
Imperat: atq; animo iam tum fera bella capessit.
Verum ubi peruentum: & portus tenuere carinæ:

Iam trepida fugiens per proxima littora puppe
Hasdrubal afflictis aderat noua fœdera quærens
Rebus:& ad tyrios massilia signa trahebat:
Audito pariter populorum in regna duorum
Aduenisse duces:qui tota mole laborent:
Disceptantq; armis:terrarum uter imperet orbi:
Celsus mente syphax acciri in tecta benigne
Imperat:& tanto regni se tollit honore.
Tum lætos uoluens oculos aduersa per ora,
Sic latium affatur iuuenẽ:ac prius incipit ultro.
  Quã te dardanida pulcherrime mente serena
Accipio:intueorq; libens:quamq; ora recordor
Lætus scipiadæ:reuocat tua forma parentem.
Nam repeto herculeas erythræa ad littora gades
Cum studio pelagi & spectandis æstibus undæ
Venissem:magnos uicina ad flumina betis
Ductores,miro quondam me cernere amore.
Tum mihi dona uiri præda delecta tulere:
Arma simul regnoq; meo tum cognita primum
Cornipedum frena atq; arcus:quis cedere nostra
Non norunt iacula:& ueteris tribuere magistros
Militiæ:qui dispersas sine lege cateruas
Vestro formarent ritu ad certamina martis.
Ast ego cum uestro,in nostris quæ copia regnis,
Nunc auri ferrem,niuei nunc munera dentis:
Nil ualui precibus:solos ubi cœpit uterq;:
Quos cohibebat ebur uaginæ sectilis enses.
Quare age lætus habe nostros intrare penates.
Ac mea quando habuit libycũ fortuna per undas
Ductorem:facili quæ dicam percipe mente.
Et uos qui tyriæ regitis carthaginis arces
Hasdrubal huc aures,huc q̃so aduertite sensus.

Quanta per ausonios populos torrentibus armis
Tempestas ruat: & latio suprema minetur:
Vtq; bibant tyrium bisquinos sæua per annos
Sicana nunc tellus nunc littora ibera cruorem:
Cui nescire licet? quin ergo tristia tandem
Considunt bella: & depositis arma uolentes.
Tu libya: tu te ausonia cohibere memento.
Haud deformis erit uobis ad fœdera uersis
Pacator mediusq; syphax. coniungere plura
Non passus gentis morem arbitriumq; senatus
Scipio demonstrat: nanq; illum absistere cœpti
Spe iubet: & patres docet hæc expendere solos:
Suadendi modus hic. quodq; est de parte diei
Exacti super: ad mensa: & pocula uertunt.
Atq; epulis postq̃ finis: dant corpora somno:
Et dura in noctem curarum uincula soluunt.
Iamq; nouum terris pariebat lumine primo
Egrediens aurora diem: stabulisq; subibant
Ad iuga solis equi: nec dum ipse ascenderat axem:
Sed prorupturis rutilabant æquora flammis.
Exigit e stratis corpus uultuq; sereno
Scipio contendit massyli ad limina regis.
Illi mos patrius fœtus nutrisse leonum:
Et catulis rabiem atq; iras expellere alendo.
Tum quoq; fulua manu mulcebat colla, iubasq;:
Et fera tractabat ludentum interritus ora.
Dardanium postq̃ ductorem accepit adesse
Induitur chlamydem: regniq; insigne uetusti
Gestat leua decus: cinguntur tempora uitta
Albente: ac lateri de more astringitur ensis.
Hinc in tecta uocat: secretisq; ædibus hospes
Sceptrigero cum rege pari sub honore resident.

Tum prior his inſit, terræ pacator iberæ.
Prima mihi domitis pyrenes gentibus ire
Ad tua regna fuit properantem & maxima cura
O ſceptri uenerande ſyphax: nec me æquore ſæuus
Tardauit medio pontus: non ardua regnis
Quæſumus aut inhonora tuis: coniunge latinis
Vnanimum pectus: ſociuſq; accede ſecundis.
Non tibi maſſylæ gentes extentaq; tellus
Syrtibus & latis proauita potentia campis
Amplius attulerint decoris: q̃ romula uirtus
Certa inuicta fide: & populi laurentis honore.
Cætera quid referam? non ullus ſcilicet ulli
Aequus cælicolum: qui dardana læſerit arma.
Audiuit læto maſſylus & annuit ore:
Complexuſq; uirum, firmemus proſpera dixit
Omina: nec uotis ſuperi concordibus abſint:
Cornigerumq; iouem tarpeiumq; ore uocemus:
Et ſimul extructis ceſpes ſurrexerat aris.
Victimaq; admotæ ſtabat ſubiecta bipenni.
Cum ſubito abruptis fugiens altaria taurus
Exiliit uinclis: mugituq; excita late
Impleuit tecta: & fremitu ſuſpiria rauco
Congeminat: trepida terrorem ſparſit in aula:
Vittaq; maiorum decoramen fronte ſine ullo
Delapſa attactu nudauit tempora regis.
Talia cælicolæ caſuro triſtia regno
Signa dabant: ſæuiq; aderant grauia omina fari.
Hinc fractum bello regem, ſolioq; reuulſum
Tempus erit: cum ducet agens ad templa tonantis:
Qui tunc orabat ſocialia fœdera ſupplex.

His actis repetit portum: puppemq; ſecundo
Dat uento: & notis reddit ſe ſcipio terris.

Concurrunt auidæ gentes: uariosq; subacta
Pyrene misit populos: en omnibus una
Concordes regem appellant: regemq; salutant.
Scilicet hũc summum norunt uirtutis honorem.
Sed postq; miti reiecit munera uultu
Ausonio non digna uiro: patriosq; uicissim
Edocuit ritus: & romam nomina regum
Monstrauit nescire pati: conuersus in unam,
Quæ restat, curam, nullo super hoste relicto
Et latium simul & uulgum betisq; tagiq;
Conuocat: ac medio in cœtu sic deinde profatur.
Quando ita cælicolũ nobis propensa uoluntas
Annuit: extremo lybis ut deiectus ab orbe
Aut his occideret campis: aut axe relicto
Hesperio patrias exul lustraret arenas:
Iam uestra tumulos terra celebrare meorum
Est animus pacemq; dare exposcentibus umbris.
Mente fauete pari: atq; aures aduertite uestras.
Septima cum solis renouabitur orbita cælo:
Quiq; armis ferroq; ualent: quiq; arte regendi
Quadrĩiugos pollent currus: quis uincere plãta
Spes est: & studium iaculis impellere uentos:
Adsint: & pulchræ certent de laude coronæ.
Præmia digna dabo: & tyria spolia inclyta præda
Nec quisq; nostri discedet muneris expers.
Sic donis uulgum laudumq; cupidine flammat.
Iamq; dies prædicta aderat: cœtuq; sonabat
Innumero campus: simulatasq; ordine iusto
Exequias rector lachrymis ducebat obortis.
Omnis iber, omnis latio sub nomine miles
Dona ferunt: tumulisq; sup̃ fragrãtibus addunt.
Ipse tenens nunc lacte sacro nunc plena lyæo

Pocula, odoriferis aspergens floribus aras,
Tum manes uocat excitos: laudesq; uirorum
Cum fletu cantat: ueneratur facta iacentum.
Inde refert sese curru: & certamina prima
Incohat: & rapidos cursus proponit equorum.
Fluctuat æquoreo fremitu rabieq; fauentum
Carceribus nondum reseratis mobile uulgus:
Atq; fores oculis, & limina seruat equorum.
Iamq; ubi prolato sonuere repagula signo:
Et toto prima emicuit uix ungula cornu:
Tollitur in cælum furiali turbine clamor.
Proniq; ac similes certantibus ore sequuntur
Quisq; suos currus: magnaq; uolantibus iidem
Voce loquuntur equis: quatitur certamine cyrcus
Certantum: ac nulli mentem non abstulit ardor.
Instant præceptis: & equos clamore gubernant.
Fuluus arenosa surgens tellure sub undas
Erigitur globus: atq; operit caligine densa
Cornipedumq; uias aurigarumq; labores.
Hic studio furit acris equi: furit ille magistri:
Hos patriæ fauor: hos accendit nobile nomen
Antiqui stabuli: sunt quos spes grata fatiget
Et noua ferre iugum ceruix: sunt cruda senectus:
Quos iuuet: & longo sonipes spectatus in æuo.
Euolat ante omnis: rapidoq; per aera cursu
Callaicus lampon fugit: atq; ingentia tranat
Exultans spatia: & uentos post terga relinquit.
Conclamant: plausuq; fremunt: uotiq; peractam
Maiorem credunt præcepto limite partem.
At quis interior cura & prudentia cyrci
Altior: effusas primo certamine uoces
Damnare: & cassis longe increpitare querellis

Indiſpenſato laſſantem corpora niſſu.
Quo nimius quo cirne ruis?nam cirnus agebat:
Verbera dimitte:& reuoca moderatus habenas.
Heu ſurdas aures:fertur ſecurus equorum:
Nec meminit quantum campi decurrere reſtet.
Proximus a primo diſtans:quantum æquore currus
Occupat ipſe loci,tantum:ſed proximus ibat
Aſtur panchates,patrium frons alba nitebat
Inſigne:& patrio pes omnis concolor albo.
Ingentes animi:membra haud procera:decuſq;
Corporis exiguum:ſed tum ſibi fecerat alas
Concitus:atq; ibat campo indignatus habenas.
Creſcere ſublimem atq; augeri membra putares.
Cinyphio rector radiabat fronte peloro:
Camphaſus,ipſe aſper:nec qui ceruicis amaret
Applauſæ blandos ſonitus:clauſumq; cruento
Spumeus admorſu gauderet mandere ferrum.
At docilis freni & melior parere pelorus
Non unq̃ effuſum ſinuabat deuius axem.
Sed leuo interior ſtringebat tramite metam.
Inſignis multa ceruice & plurimus idem
Ludentis per colla iubæ,mirabile dictu,
Vnus erat:leuis ad zephyri noua flamina campis,
Vectonum eductum genitrix effuderat harpe:
Nobilis hunc durius ſtimulabat in æquore currum.
Camphaſus antiquo fidebat atlante magiſtro:
Ipſum ætola uago diomedi condita thyde
Miſerat:exceptum troiana ab origine equorum,
Credebant:quos æneæ ſimoentis ad undas
Victor tydides magnis abduxerat auſis.
Iamq; fere medium euecti certamine campum
In ſpatia addebant:uiſuſque appręndere primos

Panchates animosus equos: superaltior ire
Et praecedentem iam iamq; ascendere currum
Pone uidebatur: curuatisq; ungula prima
Callaicum quatiens pulsabat calcibus axem.
At postremus atlas: sed non & segnior ibat
Postremo durio: pacis de more putares
Aequata fronte & concordi currere freno.
Sensit: & exhaustas, qui proximus ibat, iberus
Callaicas cernit uires: nec ut ante salire
Praecipitem currum: & fumantes uerbere cogi
Assiduo uiolenter equos. ceu monte procella
Cum subita ex alto ruit: usq; ad colla repente
Cornipedum ꝓtentus, & in capita ardua pedes
Concitat ardentem, quod ferret lora secundus,
Panchaten: uocesq; addit cum uerbere mixtas.
Te ne astur certante feret quisq; aequore palmam
Erepto? consurge: uola: perlabere campum.
Assuetis uelox pennis decrescit anhelo
Pectore consumptus lampon: nec restat hianti
Quem ferat ad metas iam spiritus. haec ubi dicta:
Tollit se sonipes: ceu tunc e carcere primo
Corriperet spatium: & nitentem opponere leuos
Aut aequare gradus currũ post terga relinquit.
Confremit & caelum, & percussus uocibus altis
Spectantum circus: fertur sublime per auras
Altius attolens ceruicem uictor ouantem
Panchates: sociosq; trahit prior ipse iugales.
At postremus atlas darius postremus in orbem
Exercent artes: leuos nunc appetit ille
Conatus: nunc ille premit: certatq; subire
Dexter: & alterni nequicq; fallere tentant.
Donec confisus primaeuae flore iuuentae

Obliquum durius conuersis pronus habenis
Opposuit currum: atq; euersum propulit axem
Atlantis senio inualidi sed iusta querentis.
Quo ruis? aut qui nam hic rabidi certaminis est mos?
Et nobis & equis lœtum commune laboras.
Dumq; ea proclamat: perfracto uoluitur axe
Cernuus: ac pariter fusi miserabile campo
Discordes sternuntur equi: quatit æquore aperto
Lora suis uictor: mediaq; pelorus arena
Surgere nitentem fugiens atlanta relinquit.
Nec longum cirni defessos prendere currus.
Hunc quoq; cunctantem & sero moderamina equorum
Discentem rapido præteruolat incitus axe.
Impellit currum clamor uocesq; fauentum.
Iamq; etiam dorso atq; humeris trepidantis iberi
Ora superposuit sonipes: flatusq; uapore
Terga premi, & spumis auriga calescere sentit.
Incubuit campo durius: misitq; citatos
Verbere quadrupedes: nec frustra æquare uidetur.
Aut etiam æquauit iuga præcedentia dexter.
Attonitus tum spe tanta genitore pelore
Te zehpyro eductum nunc nunc ostendere tempus.
Discant: qui pecudum ducunt ab origine nomen:
Quantum diuini præcellit seminis ortus.
Victor dona dabis: statuesq; altaria patri.
Et ni successu nimio lætoq; pauore
Proditus e lapso foret inter uerba flagello:
Forsan sacrasset zephyro quas uouerat aras.
Tum uero infœlix ueluti delapsa corona
Victoris capiti foret: in se uersus ab ira
Auratam medio perscindit pectore uestem:
Ac lachrymæ simul & questus ad sidera fusi.

Nec iam ſubducto parebat uerbere currus.
Pro ſtimulis dorſo patiuntur inania lora.
Interea metis certus iam laudis agebat
Seſe panchates:& præmia prima petebat
Arduus:effuſas lenis per colla per armos
Ventilat aura iubas:tum mollia crura ſuperbi
Attollens greſſus magno clamore triumphat.
Par donum ſolido argento cælata bipennis
Omnibus:ac uario diſtantia cætera honore.
Primus equum uolucrem maſſyli munera regis
Haud ſpernenda tulit:tulit huic uirtute ſecundus
Etyria,quæ multa iacet,duo pocula præda.
Aurifero perfuſa tago uilloſa leonis
Terga feri:& criſtis horrens ſidonia caſſis:
Tertius inde honor:& poſtremo munere atlantis
Quanuis perfracto ſenior ſubſederat axe:
Attritum donat uictor miſeratus & æuum
Et ſortem caſus:famulus florente iuuenta
Huic datur adiuncto gentilis honore galeri.
His actis ductor læta ad certamina plantæ
Inuitat:poſitiſq; accendit pectora donis.
Hanc primus galeam:hac acies terrebat iberas
Haſdrubal,hunc enſem,cui proxima gloria curſu,
Accipiet:cæſo pater hunc detraxit hyempſæ.
Tertius extremam tauro ſolabere palmam.
Cætera contenti diſcedent turba duobus
Quiſq; ferox iaculis:quæ dat gentile metallum.
Fulgentes pueri tartheſſos & heſperos ora,
Oſtendere ſimul uulgi clamore ſecundo:
Hos tyria miſere domo patria inclyta gades:
Beticus:hoc dederat puero cognomen ab amne
Corduba:& haud parco certamine læta fouebat.

Inde comam rutilus sed cum fulgore niuali
Corporis impleuit caueam clamoribus omnem
Eurytus: excelso nutritum colle crearat
Setabis: atq; aderant trepidi pietate parentes.
Tum lamus & sicoris proles bellacis ilerdæ
Et theron potator aquæ sub nomine læthes:
Quæ fluit immemori perstringens gurgite ripas.
Qui postq; arrecti plantis: & corpora proni,
Pulsantesq; æstu laudum exultantia corda
Accepere tuba spatium: exiluere per auras,
Ocius effusis neruo exturbante sagittis.
Diuersa & studia & clamor: pendentq; fauentes,
Vnguibus: atq; suos, ut cuiq; est gratia, anheli
Nomine quenq; cient: grex inclytus æquore fertur:
Nullaq; transmissa uestigia signat arena.
Omnes primæui, flauentiaq; ora decori:
Omnes ire leues: atq; omnes uincere digni.
Extulit incumbens medio iam limite gressum
Eurytus: & primus breuibus sed primus abibat
Præcedens spatijs: instat non segnius acer
Hesperos: & prima stringit uestigia planta
Progressæ calcis: satis est huic esse priori:
Huic sperare sat est fieri se posse priorem.
Acrius hoc tendunt gressus: animiq; uigore
Corpora agunt: auget pueris labor ipse decorem.
Ecce leui nissu prostremoq; agmine cursus
Postq; sat uisum sibi concepisse uigoris:
Celsus inexhaustas effundit turbine uires
Non expectato: subitusq; erumpit ad auras.
Præuehitur theron: credas cyllenida plantam
Aetherio nexis cursu talaribus ire.
Iamq; hos iamq; illos populo mirante relinquit.

Et modo postremus nunc ordine tertia palma
Hesperon infestat sua per uestigia pressum.
Nec iam quē sequitur tantum: sed prima coronæ
Spes trepidat tantis uenientibus eurytus alis:
Quartus sorte loci, sed si tres ordine seruent
Inceptos cursus: nequicquam uana laborans
Tarthessos fratrem medio therone premebat.
Nec patiens ultra tollit sese æquore theron
Igneus: & plenum præteruolat hesperon iræ.
Vnus erat super: & metæ propioribus ægros
Vrebat finis stimulis: quascunque reliquit
Hinc labor hinc penetrās pauor ī pcordia uires:
Dum sperare licet: breuia ad conamina uterque
Aduocat: æquantur cursus: pariterque ruebant:
Et forsan gemina meruissent præmia palma
Peruecti simul ad metas: ni terga secutus
Theronis fusam late per lactea colla
Hesperos ingenti tenuisset sæuus ab ira:
Traxissetque comam. tardato lætus ouansque
Eurytus euadit iuuene: atque ad prælia uictor
Emicat: & galeæ fert donum insigne coruscæ.
Cætera promisso donata est munere pubes:
Intonsasque comas uiridi redimita corona
Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro
Hinc grauiora uirū certamina: comminus ensis
Districtus: bellique feri simulacra cientur.
Nec quos culpa tulit: quos crimina noxia uitæ,
Sed uirtus animusque ferox ad laudis amorem:
Ii creuere pares ferro: spectacula digna
Martigena uulgo: suetique laboris imago.
Hos inter gemini, quid iā non regibus ausum?
Aut quod iam regni restat scelus? impia cyrco

Innumero fratres cauea damnāte furorem,
Pro sceptro armatis inierunt prælia dextris.
Is genti mos dirus erat: patriumq; petebant
Orbati solium lucis discrimine fratres.
Concurrere animis: quantis cōfligere par est:
Quos regni furor exagitat multoq; cruore
Exsaciata simul portantes corda sub umbris
Occubuere: pari nissu per pectora adactus
Intima descendit mucro: super addita sæuis
Vltima uulneribus uerba, & conuitia uoluens
Dirus in inuitas effugit spiritus auras.
Nec manes pacem passi: nam corpora iunctus
Vna cum raperet flamma rogus impius: ignis
Dissiluit: cineresq; simul iacuisse negarunt.
Cætera distincto donata est munere turba:
Vt uirtus & dextra fuit: duxere iuuencos
Impressis dociles terram proscindere aratris.
Duxere assuetos lustra exagitare ferarum
Venatu iuuenes: quos dat maurisia præda.
Nec non argenti nec non insignia uestis
Captiuæ pretia & sonipes: & crista nitenti
Insurgens cono: spolia exuuiæq; libyssæ.
Tum iaculo petiere decus spectacula cyrei
Postrema: & metæ certarunt uincere finem:
Qua tagus auriferis pallet turbatus arenis:
Accola burnus auis maiorum & stēmate clarus:
Et glagus insignis uentos anteire lacerto:
Et cuius nunq; fugisse hastilia cerui
Prærapida potuere fuga uenator aconteus:
Indibilisq; diu lætus bellare latinis
Iam socius: uolucresq; uagas deprendere nube
Assuetus iaculis: idem & bellator ilerdes

Lausburni prima: infixit qui spicula metæ.
Est damum serua albentes inuertere lanas
Murice getulo docta: at quem proxima honorant
Præmia: uicinam metæ, qui propulit hastam:
Accepto lætus puero discessit ilerdes.
Cui ludus nullam cursu non tollere damam.
Tertia palma, habuit geminos insignis aconteus
Nec timidos agitare canes latratibus aprum.
Quos postq; clamor plausus q; probauit honores:
Germanus ducis atq; effulgens lælius ostro
Nomina magna uocant læti manesq; iacentum.
Atq; hastas simul effundunt: celebrare iuuabat
Sacratos cineres: atq; hoc decus addere ludis.
Ipse etiam mentis testatus gaudia uultu
Ductor ut æquauit meritis pia pectora donis:
Et frater thoraca tulit multiplicis auri:
Lælius asturica rapidos de gente iugales:
Contorquet magnis uictricem uiribus hastam
Consurgens: umbrisq; dari testatus honorem.
Hasta uolans (mirum dictu) medio incita campo
Substitit ante oculos: & terræ infixa cohæsit.
Tum subitæ frondes: celsoq; cacumine rami:
Et latam spargens quercus dum nascitur umbram.
Ad maiora iubent præsagi tendere uates:
Id monstrare deos: atq; hoc portendere signis.
Quo super augurio pulsis de littore cunctis.
Hesperio pœnis: cultor patriæq; domusq;
Ausoniam repetit fama ducente triumphum.
Nec latium curis ardet flagrantius ullis
Quam iuueni libyam & summos permittere fasces.
Sed frigens animis nec bello prospera turba
Ancipiti senior temeraria cœpta uetabant:
Magnosq; horrebant cauta formidine casus.

Ergo ubi delato consul sublimis honore
Ad patres consulta refert: deturq; potestas
Orat delendæ carthaginis altius orsus:
Hoc grandæua modo fabius pater ora resoluit.
Haud equidem metuisse queam satiatus & æui
Et decoris: cui tam superest & gloria & ætas:
Ne credat nos inuidiæ certamine consul
Laudibus obtrectare suis: satis inclyta nomen
Gestat fama meum: nec egent tam prospera laude
Facta noua: uerum & patriæ, dum uita manebit,
Deesse nefas: animumq; nefas scelerare silendo.
Bella noua in libyæ moliris ducere terras?
Hostis enim deest ausonia: nec uincere nobis
Est satis hannibalem? petitur quæ gloria maior
Littore elyseo? stimuli si laudis agunt nos:
Hanc segetem mete: composuit propioribus ausis
Dignum te fortuna parem: uult itala tellus
Ductoris sæui uult tandem haurire cruorem.
Quo martem, aut quo signa trahis? restinguere primũ est
Ardentem italiam: tu fessos obuius hostes
Deseris: ac septem denudas protinus arces.
An, cum tu syrtim ac steriles uastabis harenas:
Non dira illa lues notis iam mœnibus urbis
Assiliet? uacuumq; iouem sine pube sine armis
Inuadet? quanti est ut cedas: romamq; relinquas
Emerito, ac tanti perculso fulmine belli?
Siccine te, ut nuper capua est accitus ab alta
Fuluius, æquoreis libyæ reuocabimus oris?
Vince domi: & trinis mœrentem funera lustris
Ausoniam purga bello: tum tende remotos
In garamantas iter: nasamoniacosq; triumphos
Molire: angustæ prohibent nunc talia cœpta,

Res italæ: pater ille tuus qui nomina uestræ
Addidit haud segnis genti: cum consul iberi
Tenderet ad ripas: reuocato milite primus
Descendenti auide superatis alpibus ultro
Opposuit sese hannibali: tu consul abire
A uictore paras hoste: atq; auellere nobis
Scilicet hoc astu pœnum. sic deinde sedebit
Impauidus: nec te in libyam tuaq; arma sequetur
Capta damnabis consulta improuida roma.
Sed fac turbatum conuertere signa: tuæq;
Classis uela sequi. nempe idem erit hannibal idem:
Cuius tu uallum uidisti e mœnibus urbis.
Hæc fabius: seniorq; manus paria ore fremebant.
Tum contra consul: cæsis ductoribus olim
Magnanimis lœto gemino cui tota subisset
Sidonium possessa iugum tarthesia tellus
Non fabio, non quis eadem est sententia cordi
Quoquam ad opem uerso fateor primoribus annis
Excepi nubem belli: solusq; ruenti
Obieci telo caput: atq; in me omnia uerti.
Tum grandæua manus puero male credita bella
Atq; idem hic uates temeraria cœpta canebat.
Dijs grates laudemq; fero: sub nomine quorum
Gens troiana sumus: puer ille & futilis ætas
Imbellesq; anni necdum maturus ad arma
Scipio restituit terras illæsus iberas
Troiugenis: pepulit pœnos: solisq; secutus
Extremas ad atlanta uias, exegit ab orbe
Hesperio nomen libyæ: nec rettulit ante
Signa prius: q̃ fumantes circa æquora uidit
Romano phœbum soluentem littore currus.
Adsciuit reges idem. nunc ultimus actis

Restat carthago nostris labor: hoc sator æui
Iupiter æterni monet. hannibali ecce senectus
Intremit: aut ægros simulat mentita timores.
Ne finem longis tandem peperisse ruinis
Sit noster titulus: certe iam dextera nobis
Experta: & robur florentibus auximus annis.
Ne uero fabricate moras: sed currere sortem
Hanc sinite ad ueterum delenda obprobria cladum:
Quam mihi seruauere dei. sat gloria cauto
Non uinci pulchra est fabio: peperitq; sedendo
Omnia cunctator uobis: nec mago nec hanno
Nec gisgone satus nec hamilcare terga dedissent:
Segnia si clauso traheremus prælia uallo.
Sidonius ne puer uix pubescente iuuenta
Laurentis potuit populos & troia adire
Mœnia: flauentemq; sacro cum gurgite tybrim?
Et potuit latium longo deposcere bello?
Nos libyæ terris tramittere signa pigebit,
Et tyrias agitare domos? secura pericli
Littora late patent. & opima pace quieta
Stat tellus: timeat tandem carthago timeri
Assueta: & nobis, quõuis œnotria nondum
Hannibale arua uacent, superesse intelligat arma.
Illum ego quem uosmet cauti consultaq; uestra
In latio fecere senem: cui tertia large
Fundenti nostrum ducuntur lustra cruorem:
Illum ego ad incensas trepidantem & sæua pauentem
Auertam patriæ sedes, an roma uidebit
Turpia agenoreæ muris uestigia deytræ?
Carthago immunis nostros secura labores
Audiet interea: & portis bellabit apertis?
Tum uero pulset nostras iterum improbus hostis

Ariete ſidonio turres: ſi templa ſuorum
Non ante audierit rutulis crepitantia flammis.
Talibus accenſi patres, fatoqꝫ uocante
Conſulis annuerant dictis: fauſtumqꝫ precati
Vt foret auſoniæ: tramittere bella dederunt.

Silij Italici Punicorum Liber
Septimuſdecimus & Vltimus.

HOſtis ut auſonijs diſcederet
aduena terris:
Fatidicæ fuerant oracula priſca ſibyllæ.
Cælicolum phrygia genitricem
ſede petitam
Laomedonteæ ſacrandam mœ
nibus urbis
Aduectum exciperet numen: qui lectus ab omni
Concilio patrum præſentis degeret æui
Optimus: heu nomen melius maiuſqꝫ triumphis.
Iamqꝫ petita aderat latia portante cybelen
Puppe: atqꝫ omnis magno accedente ſenatu
Obuius: accitis properabat ſcipio ſacris.
Qui genitus patruo ductoris ad affrica bella
Tunc lecti, multa fulgebat imagine auorum.
Iſqꝫ ubi longinquo uenientia numina ponto
Accepit ſupplex palmis: thuſciqꝫ ſonora
Tybridis adducit ſublimis ad oſtia puppim.
Fœmineæ tum deinde manus ſubiere per amnem:
Quæ traherent celſam religatis funibus alnum.
Circum arguta cauis tinnitibus æra ſimulqꝫ
Certabant rauco reſonantia tympana pulſu.
Semiuiriqꝫ chori: gemino qui dindyma monte
Caſta colunt: qui dictæo bacchantur in antro:

Quiq; idæa iuga & lucos nouere silentes.
Hos inter fremitus ac læto uota tumultu
Substitit adductis renuens procedere uinclis
Sacra ratis: subitisq; uadis immobilis hæsit.
Tum puppe e media magno clamore sacerdos:
Parcite pollutis contingere uincula palmis
Et procul hinc moneo procul hinc quæcunq; profanæ
Ferte gradus: nec uos casto miscete labori:
Dum satis est monuisse deæ. quod siqua pudica
Mente ualet: siqua illæsi sibi corporis astat
Conscia: uel sola subeat pia munera dextra.
Hic prisca ducens clausorum ab origine nomen
Claudia non æqua populi male credita fama
In puppim uersis palmisq; oculisq; profatur:
Cælicolum genitrix numen quod numina nobis
Cuncta creas cuius proles terramq; fretumq;
Sideraq; & manes regnorum sorte gubernat:
Si nostrum nullo uiolatum est crimine corpus:
Testis diua ueni: & facili me absolue carina.
Tum secura capit funem: fremitusq; leonum
Audiri uisus subito: & grauiora per auras
Nulla pulsa manu sonuerunt tympana diuæ.
Fertur prona ratis: uentos impellere credas:
Contraq; aduersas ducentem præuenit undas.
Extemplo maior cunctis spes pectora mulcet
Finem armis tandem. finemq; uenire periclis.
Ipse alacer sicula discedens scipio terra
Abscondit late propulsis puppibus æquor:
Cui numen pelagi placauerat hostia taurus:
Iactaq; cæruleis innabant fluctibus exta.
Tunc a sede deum purumq; per æthera lapsæ
Armigeræ iouis ante oculos cœpere uolucres

Aequoreas monstrare uias: ac ducere classem.
Augurium clangor lætum dabat: inde secuti
Tantum progressos liquida sub nube uolatus
Quantum non frustra speculantum lumina seruant:
Littora agenoreæ tenuerunt pfida terræ.
Nec segnis tanta in semet ueniente procella,
Affrica terribilem magno sub nomine molem
Regis opes contra, & massyla parauerat arma.
Spesq; syphax libycis una: & laurentibus unus
Terror erat: campos pariter uallesq; refusas
Littoraq; impleraт, nullo decorare tapete
Cornipedem nomas assuetus: densæq; per auras
Condebant iaculis stridentibus æthera nubes.
Immemor is dextræq; datæ, iunctiq; p aras
Fœderis: & mensas testis atq; hospita iura,
Fasq; fidemq; simul prauo mutatus amore
Ruperat: atq; thoros regni mercede pararat.
Virgo erat eximia specie: claroq; parente
Hasdrubalis proles: thalamis quam cœpit ut altis
Ceu face succensis prima, thædaq; iugali:
Vertit opes gener ad pœnos: latiæq; soluto
Fœdere amicitiæ dotalia transtulit arma.
Sed non ausonio curarum extrema syphacem
Ductori monuisse fuit: missiq; minentur
Stet regno: reputet superos: pacta hospita seruet
Longe coniugia ac longe tyrios hymenæos
Inter dardanias acies fore: sanguine quippe,
Si renuat, blando nimium faciliq; marito
Statura obsequia: & thalami flagrantis amores.
Sic latius permixta minis, & cassa monebat
Ductor, nam surdas coniunx obstruxerat aures.
Ergo asper monitis frustra nitentibus enses

Aduocat: & castas polluti fœderis aras
Testatus uaria martem mouet impiger arte.
Castra leui calamo cannaq; intorta palustri,
Qualia maurus amat dispersa mapalia pastor:
Aggreditur furtim armorum tutantibus umbris
Ac tacita spargit cælata incendia nocte.
Inde ubi collecti rapidam diffundere pestem
Cœperunt ignes: & se per pinguia magno
Pabula ferre sono: clare exspatiantur in auras
Et frenos uolucri propellunt lumine flammæ.
It totis inimica lues cum turbine castris:
Atq; alimenta uorat strepitu uulcanus anhelo
Arida: & ex omni manant incendia tecto.
Sentitur plærisq; prius q̃ cernitur ignis
Excitis somno: multorumq; ora uocantum
Auxilium inuadunt flammæ: fluit undiq; uictor
Mulciber: & rapidis amplexibus arma uirosq;
Corripit: exundat pestis: semiustaq; castra
Ardenti uolitant per nubila summa fauilla.
Ipsius ingenti regis tentoria saltu
Lugubre increpitans late circumuolat ardor.
Hausissetq; uirum: trepidus ni clade satelles
Et somno ac stratis rapuisset multa precantem.
Verum ubi mox iuncto sociarãt aggere uires
Massylus tyriusq; duces: accitaq; regno
Lenierat pubes infaustæ uulnera noctis:
Ira pudorq; dabant & coniunx tertius ignis
Immanes animos: afflataq; barbarus ora
Castrorum flammis & se uelamine nullo
Vix inter trepidas ereptum ex hoste cateruas
Frendebat minitans: sed enim non luce syphacem
Nec claro potuisse die nec sole tuente

A quoquam uinci: iactarat talia uecors.
Sed iam claudebat flatus: nec plura sinebat
Atropos: & tumidæ properabat stamina linguæ.
Nanq; ubi psiluit castris: ceu turbidus amnis
Qui siluas ac saxa trahens per deuia præceps
Voluitur: & ripas spumanti gurgite laxat:
Ante omnes puectus equo trahit agmina uoce.
Contra uana manus, rutuli: celsusq; ruebat
Viso rege procul raptis exercitus armis.
Ac sibi quisq;: uidesne uides ut ab agmie primus
Massylus uolitat deposcens prælia rector?
Fac nostrũ hoc mea dextra decus: uiolauit et aras
Cælicolum: & casti ductoris fœdera rupit.
Sit satis hunc castris semel effugisse crematis.
Sic secum taciti: & certatim spicula fundunt.
Prima in cornipedis sedit spirantibus ignem
Naribus hasta uolans: erexitq; ore cruento
Quadrupedem elatis pulsantem calcibus auras.
Corruit asper equus: confixaq; cuspide membra
Huc illuc iactans rectorem prodidit hosti.
Inuadunt uanãq; fugam atq; attollere fessos
Adnitentem artus reuocato a uulnere telo
Corripiunt: tum uincla uiro manicæq; pudenda
Addita: & exemplum non unq̃ fidere lætis,
Sceptriferas arcta palmas uinxere cathena.
Ducitur ex alto deiectus culmine regni:
Qui modo sub pedibus terras & sceptra patẽsq;
Littora ad oceani sub nutu uiderat æquor.
Prostratis opibus regni phœnissa metuntur
Agmina: & inuisus marti notusq; fugarum
Vertit terga citus damnatis hasdrubal ausis.
Stabat carthago truncatis undiq; membris

Vni nixa uiro: tantoq; fragore ruentem
Hannibal absenti retinebat nomine molem.
Id reliquum fessos opis auxilijq; ciere
Rerum extrema iubent: huc confugere pauentes.
Postq̃ se superum desertos numine cernunt:
Nec mora: propulsa sulcant uada salsa carina:
Qui reuocent: patriæq; ferant mandata monentes:
Ne lentus nullas uideat carthaginis arces.
Quarta aurora ratem dauni deuexerat oras:
Et fera ductoris turbabant somnia mentem.
Nanq; grauis curis carpit dum nocte quietem:
Cernere flaminium gracchumq; & cernere paulum
Visus erat: simul aduersos mucronibus in se
Districtis ruere: atq; itala depellere terra.
Omnisq; a cannis, thrasimeniq; omnis ab undis
In pontum impellens umbrarum exercitus ibat.
Ipse fugam cupiens notas euadere ad alpes
Quærebat: terræq; ulnis amplexus utrisq;
Hærebat latiæ: donec uis sæua profundo
Truderet: & rapidum daret asportare procellis.
His ægrum uisis adeunt mandata ferentes
Legati: patriæq; extrema pericula pandunt.
Massyla ut ruerint arma: ut ceruice cathenas
Regnator tulerit libyæ: lætoq; negato
Seruetur noua pompa ioui: carthago laboret:
Vt trepidi hasdrubalis, qui rerum agitarit habenas,
Non una concussa fuga: se triste profatu
Vidisse, arderent cum bina in nocte silenti
Castra: & luceret sceleratis africa flammis,
Prærapidum iuuenem minitari: brutia seruet
Littora dum pœnus: detracturum ignibus atris
In quam se referant patriam, suaq; inclyta facta.

Hæc postq̃ dicta:& casus patuere metusq;:
Effundūt lachrymas:dextrāq; ut numen adorāt.
Audiuit toruo obtutu defixus:& ægra
Expendit tacito cura secum ipse uolutans:
An tanti carthago foret:sic deinde profatur.
O durum exitium mortalibus:o nihil unq̃
Crescere:nec magnas patiens exurgere laudes
Inuidia:euersam iampridem excindere romam,
Atq; æquasse solo potui traducere captam
Seruitum gentem:latioq; imponere leges.
Dum sumptus dumq; arma duci fessosq; secūdis
Summisso tyrone negant recreare maniplos:
Dumq; etiam cerere & uictu fraudasse cohortes
Hannoni placet:induitur tota africa flammis
Pulsat agenoreas rheteia lancea portas.
Nunc patriæ decus & patriæ nūc hānibal unus
Subsidium:nunc in nostra spes ultima dextra.
Vertentur signa:ut patres statuere:simulq;
Et patriæ muros & te seruabimus hannon.
Hæc ubi detonuit:celsas e littore puppes
Propellit:multūq; gemēs mouet æquore classem.
Non terga est ausus redeuntum inuadere quisq;:
Non reuocare uirum:cuncti præstare uidentur,
Quod sponte abscedat,superi:tandemq; resoluat
Ausoniam:uentos optant:& littora ab hoste
Nuda uidere sat est.ceu flamina comprimit auster
Cum fera:& abscedēs reddit mare:nauita parco
Interea uoto non auras poscit amicas
Contentus caruisse noto:pacemq; quietam
Pro facili cursu reputa salis.omnis in altum
Sidonius uisus conuerterat undiq; miles,
Ductor defixos itala tellure tenebat

Intentus uultus: manantesq; ora rigabant
Per tacitum lachrymæ: & suspiria crebra ciebat.
Haud secus ut patriam pulsus dulcisq; penates
Linqueret: & tristes exul traheretur in oras.
Vt uero affusis puppes procedere uentis:
Et sensim cœpere procul subsidere montes:
Nullaq; iam hesperia: & nusq; iam daunia tellus.
Hæc secum infrendens: mentis ne ego cõpos & hoc nũc
Indignus reditu: qui memet finibus unq;
Amorim ausoniæ? flagrasset subdita thædis
Carthago: & potius cecidisset numen elisæ.
Quid tunc sat compos: qui non ardentia tela
A cannis in templa tuli tarpeia? iouemq;
Detraxi solio? sparsissem incendia montes
Per septem bello uacuos. gentiq; superbæ
Iliacum exitium, & proauorum fata dedissem.
Cur porro hæc angant: nunc nunc inuadere ferro
Quis prohibet? rursumq; ad mœnia tendere gressum?
Ibo: & castrorum relegens monumenta meorum
Qua uia nota mihi est: remeabo anienis ad undas.
Flectite in italiam proras: auertite classem:
Faxo ut uallata reuocetur scipio roma.
Talibus ardentem furijs neptunus ut alto
Prospexit: uertiq; ratem ad littora uidit:
Quassans cæruleum genitor caput, æquora fundo
Eruit: & tumidum mouet ultra littora pontum.
Extemplo uentos imbresq; & rupe procellas
Concitet æolias: ac imbribus æthera condit.
Tum penitus telo molitus regna tridenti
Intima, ab occasu thethyn impellit & ortu:
Ac totum oceani turbat caput: æquora surgunt
Spumea: & illisu scopulus tremit omnis aquarum.

Primus se attollens nasamonum sedibus auster
Nudauit syrtem correpta nubilus unda.
Insequitur sublime ferens nigrantibus alis
Abruptum boreas ponti latus: intonat ater
Discordi flatu: & partem rapit aequoris eurus.
Hinc rupti reboare poli: atq; hinc crebra micare
Fulmina: & in classem ruere implacabile caelum.
Consensere ignes: nimbiq;: & fluctus & ira
Ventorum: noctemq; freto imposuere tenebrae.
Ecce intorta noto ueniensq; a puppe procella
Antemnae immugit: stridorq; immite rudentum
Sibilat: ac similem monti nigrante profundo
Ductoris frangit super ora trementia fluctum.
Exclamat uoluens oculos caeloq; fretoq;.
Foelix o frater diuisq; aequate cadendo
Hasdrubal: egregium fortis cui dextera in armis
Pugnanti peperit loetum: & cui fata dedere
Ausoniam extremo tellurem apprendere morsu.
At mihi cannarum campis, ubi paulus & illae
Egregiae occubuere animae: dimittere uitam
Non licitum: uel cum ferrem in capitolia flammas,
Tarpeij iouis ad manes descendere telo.
Talia dum moeret: diuersis flatibus acta
In geminum ruit unda latus: puppimq; sub atris
Aequoris aggeribus tenuit, ceu turbine mersam.
Mox nigris altae pulsa exundantis harenae
Verticibus ratis aetherias remeauit ad auras:
Et fluctus supra uento librante pependit.
At geminas notus in scopulos atq; horrida saxa
Dura sorte rapit miserandum & triste biremes.
Increpuere ictu prorae: tum murice acuto
Dissiliens sonuit rupta compage carina.

Hic uaria ante oculos facies natat æquore toto
Arma inter galeasq; uirum, cristasq; rubentes,
Florentis capuæ: & gaza, & seposta triumpho
Laurens præda ducis: tripodes mensæq; deorum:
Cultaq; nequicq; miseris simulacra latinis.
Cum uenus emoti facie conterrita ponti
Talibus alloquitur regem maris. hoc satis iræ
Interea genitor satis ad maiora minarum
Cætera parce precor pelago: ne tollat acerba
Hoc carthago decus: nullo superabile bello
Progenuisse caput: nostrosq; in funera pœni
Aeneadas undis totoq; eguisse profundo.
Sic uenus: & tumidi considunt gurgite fluctus:
Obuiaq; aduersis propellunt agmina castris.
Dux uetus armorum scitusq; accendere corda
Laudibus ignifero mentes furiabat in iram
Hortatu: decorisq; urebat pectora flammis.
Tu mihi flaminij portas rorantia cæsi
Ora ducis: nosco dextram: tu primus in ictus
Ingentis pauli ruis: ac defigis in ossa
Mucronem: tibi pugnacis gestantur opima
Marcelli: gracchusq; cadens tibi proluit ensem.
Ecce manus: quæ pulsantem te belliger appi
Mœnia sublimis capuæ de culmine muri
Excelso fusa moribundum propulit hasta.
Ecce aliud fulmen dextræ: quo nobile nomen
Fuluius excœpit non unum pectore uulnus.
Huc prima te siste acie: cui consul in armis
Crispinus cecidit, me tum comitante per hostes.
Qui nobis memini ad cannas lætissimus iræ
Seruili fers ora ducis suffixa ueruto.
Cerno flagrantes oculos: uultumq; timendum

Non ipso minus ense tuum fortissime pœnum,
O iuuenis qualem uidi: cum flumine sæuo
Insignis trebiæ complexum ingentibus urnis
Mersisti, fundo luctantem uana tribunum.
At tu qui gelidas ticini primus ab undas
Scipiadæ patris tinxisti sanguine ferrum:
Incœpta exequere: & nati mihi redde cruorem:
Horrescam ne ipsos ueniant ad prælia diuos?
Cum steteris turma: uidi certantia cælo
Cum iuga calcastis, summas uolitare per alpes:
Cum uideam quorum ferro manibusq; capaces
Arsere argiripæ campi: num segnior ibis
Nunc mihi qui primus torques in mœnia telum
Dardana? nec nostræ facilis concedere laudi?
Te uero tete extimulem: qui fulmina contra
Et nimbos tonitrusq; ac summi numinis iras
Cum starem: perferre ferox, ac uana iubebas
Nubila? & ante ducem capitolia celsa petebas.
Quid uos quis claro deletum est marte saguntum
Exhorter: quos nobilitant primordia belli?
Vt meq; & uobis dignum defendite quæso
Præteritas dextræ laudes: diuum ipse fauore
Vincendoq; senex patriam post trina labantem
Lustra: & non uisos tam longa ætate penates
Ac natum & fidæ iampridem coniugis ora
Confisus uobis repeto: non altera restat
Iam libyæ: nec dardaniis pugna altera restat.
Certatus nobis hodie dominum accipit orbis.
Hannibal hæc: sed non patiens remorantia uerba
Ausonius miles: quatiens dux cœperat ora
Soluere: ad effatus: signum pugnæq; petebat.
Hæc procul aeria spectantem nube sororem

Vt uidit diuum genitor, mœstosq; sub acri
Obtutu uultus: sic ore effatus amico est.
Qui te mentis edunt morsus? da noscere coniunx:
Num pœni casus ducis & carthaginis angit
Cura tuæ? sed enim reputa tecum ipse furores
Sidonios: gentem contra & fatalia regna
Teucrorum: quis erit quæso germana rebelli
Fractis fœderibus populo modus? ipsa malorum
Non plus carthago tulit exhausitq; laboris:
Quã pro cadmea tu exercita gente tulisti
Turbasti maria, ac terras: iuuenemq; ferocem
Immisti latio: tremuerunt mœnia romæ:
Perq; bis octonos primus fuit hannibal annos
Humani generis: tempus componere gentem:
Ad finem uentum: & claudẽda est ianua belli.
Tum supplex iuno: neq; ego mutare laborans,
Quis est fixa dies, pendenti in nube recedi:
Nec reuocare acies bellumq; extendere quæro.
Quæ donare potes: quoniam mihi gratia languet:
Et cecidit iam primus amor: nil fila sororum
Aduersus posco: uertat terga hannibal hosti:
Vt placet: & cineres latij carthagine regnent.
Illud te gemini per mutua pignora amoris
Et soror & coniunx oro tranare pericla
Magnanimum patiare ducem: uitãq; remittas.
Ne ue sinas captum ausonias perferre cathenas.
Stent etiam contusa malis mea mœnia, fracto
Nomine sidoniæ: & nostro seruentur honori.
Sic iuno, & breuiter contra sic iupiter orsus.
Do spatium muris (ut uis) carthaginis altæ:
Stent lachrymis precibusq; tuis: sed præcipe coniunx:
Quatenus indulsisse uacet. non longa supersunt

Fata urbi: uenietq; pari sub nomine ductor:
Qui nunc seruatas euertat funditus arces.
Aetherias quoq;, uti poscis, trahat hannibal auras
Ereptus pugnæ: miscere hic sidera ponto,
Et terras implere uolet redeuntibus armis.
Noui sæua uiri belli præcordia: sed lex
Muneris hæc esto nostri: saturnia regna
Ne posthac uideat: repetat ne ue amplius unq;
Ausoniam: nunc instanti raptum auehe lœto.
Ne si miscebit latis fera prælia campis:
Romulei nequeas iuuenis subducere dextræ,
Dum statuit fata omnipotens urbiq; duciq;
Inuadunt acies pugnam: & clamore lacessunt
Sidera: non alio grauiores tempore uidit
Aut populos tellus: aut qui paria arma mouerent,
Maiores certare duces: discriminis alta
In medio merces, quicquid tegit undiq; cælum.
Ibat agenoreus pærfulgens ductor in ostro:
Excelsumq; caput penna nutante leuabat
Crista rubens: sæuus magno de nomine terror
Præcedit: latioq; micat bene cognitus ensis.
At contra ardenti radiabat scipio cocco
Terribilem ostentans clypeum: quo patris & una
Cælarat patrui spirantes prælia dira
Effigies: flammam ingentem frons alta uomebat.
Sub tanta cunctis ui telorumq; uirumq;
In ducibus stabat spes & uictoria solis.
Quinetiam subigit fauor ut plærumq; metusue:
Scipio si libycis esset generatus in oris:
Sceptra ad agenoreos essent uentura nepotes.
Hannibal ausonia genitus si sede fuisset:
Haud dubitant terras itala in ditione futuras.

Contremuere auræ rapido uibrantibus hastis
Turbine: & horrificam traxere per æthera nubem
Inde ensis propiorq; acies & cominus ora
Admota: ac dira flagrantia lumina flamma.
Sternitur in medium contemptrix turba pericli.
Quæ primis se præcipitem tulit obuia telis:
Gentilemq; bibit tellus inuisa cruorem.
Feruidus ingeniũ masinissa & feruidus æui
In primas macedum turmas immania membra
Infert: & iaculo circunuolat alite campum.
Cærulus haud aliter cum dimicat incola thiles
Agmina falcifero circumuenit arcta couino
Graia phalanx patrio densarat more cateruas:
Innixisq; astat nulli penetrabilis hastis.
Immemor has pacti post fœdus in arma philippus
Miserat: & quassam refouebat agenoris urbem.
Rarescit multo lassatus uulnere miles:
Atq; aperit patulas prostrato corpore late
Inter tela uias. irrumpit mole ruinæ
Ausonius globus: & periuria graia resignat.
Archemorum rutulus: teucrum norbanus: & ambos
Mantua labenti genitrix dimiserat æuo.
Obtruncat samum bellacis dextra caleni:
At decium selius: pelleum & uana tumentem
Ad nomen patriæ clytum: sed gloria pellæ
Haud ualuit misero defendere daunia tela.
Sæuior his latios uastabat brutia signa
Lælius increpitans adeo ne œnotria tellus
Detestanda fuit? quam per maria aspera perq;
Insanos tyrio fugeretis remige fluctus,
Sed fugisse satis fuerit: latio ne cruore
Insuper externas petitis perfundere terras?

Hæc dicens silarum meditantem in prælia telo
Præuenit: hasta uolans imo sub gutture sedit:
Et uitæ uociscp uias simul incita clausit:
Virgilio caudinus: acerbo saris] amduo
Sternitur: accendunt iras, uultusq; uirorum
Armorumq; habitus noti, & uox consona linguæ.
Quos ubi nutantes conspexit hamilcare cretus,
Terga fugæ: state: ac nostram ne prodite gentem:
Vociferans subit: & conuertit prælia dextra.
Qualis in æstiferis garamantum fœta ueneno
Attollit campis feruenti pastus ha rena
Colla parechthonius serpens: lateq; per auras
Vndantem torquet perfundens nubila tabem.
Continuo infesta portantem cuspide uulnus
Impedit anteuolans herium: cui nobile nomen
Marrucina domus clarumq; theate ferebat.
Atq; illi magnum nitenti & laudibus hostis
Arrecto capuli ad finem manus incita fodit.
Quærebatq; miser morienti lumine fratrem:
Cum iuuenis subit: & læto stimulatus acerbo
Pleminius sæuum mucronem ante ora coruscat:
Ac fratrem magno minitans clamore reposcit.
Hinc proles barcæ: germanum reddere uero
Si placet: haud renuo: maneant modo fœdera nostra
Hasdrubalem reuocare umbris. ego ne aspera ponam
Vnq; in romanos odia? aut mansuescere corda
Nostra sinam? parcamq; uiro? quem terra crearit
Itala dum manes inimica sede; repellat
Aeterna: socioq; abigat me frater auerno,
Sic ait: & clypei propulsum pondere toto,
Lubrica qua tellus lapsantis sanguine fratris
Fallebat nixus, prosternit: & occupat ense.

Extendit labens palmas: heriumq; iacentem
Amplexus iuncta leniuit morte dolorem
Tum libys inuadit mixtæ certamina turbæ:
Conuertitq; ruens per longum hostilia terga.
Vt cum fulminibus permixta tonitrua mundum
Terrificant: summiq; labat domus alta parentis:
Omne hoīum terris trepidat genus: ip̄aq; ob ora
Lux atrox micat: & p̄sens astare uiritim
Creditur intento perculsis iupiter igne.
Parte alia, ceu sola forent discrimina campo
Qua miscebat agens truculentus scipio martem:
Aspera pugna nouas uaria sub imagine lœti
Dat formas: hic ense iacet prostratus adacto:
Hic saxo perfracta gemit lachrymabilis ossa.
Ast hos turpe pauor fusos deiecit in ora:
Horum aduersa dedit gradiuo pectora uirtus.
Ipse super strages ductor retheius instat.
Qualis apud gelidum currus quatit altior ebrū:
Et geticas soluit feruenti sanguine mauors
Lætus cæde niues: glaciemq; aquilonibus auctā
Perrumpit stridens sub pondere belliger axis.
Iamq; ardore truci lustrans fortissima quæq;
Nomina obit ferro: claris spectata per orbem
Stragibus occumbit late inter tela iuuentus.
Qui muros rapuere tuos: miserasq; nefandi
Principium belli fecere sagunte ruinas:
Qui sacros thrasimene lacus: phaetontia quiq;
Polluerant tabo stagna. ac fiducia tanta
Quos tulit: ut superum regi soliūq; domosq;
Irent direptum: mactantur cominus uno
Exitio: redduntq; animas: temerata ferebant
Qui secreta deum: & primo reserasse negatas

Greſſibus humanis alpes: formidinis huius
Plena acies propere retro exanimata ruebat.
Haud ſecus ac tectis urbis uulcania peſtis
Cum ſeſe infundit: rapiduſq; incendia flatus
Ventilat: & uolucres ſpargit per nubila flammas:
Attonitum erumpit ſubita formidine uulgus:
Lateq; ut capta paſſim trepidatur in urbe.
Verum ubi cunctari tædet diſperſa uirorum
Prælia ſectantem & leuiori marte teneri:
Omnes in cauſam belli auctoremq; malorum
Vertere iam uires tandem placet. hannibal unus
Dum reſtet: non ſi muris carthaginis ignis
Subdatur: cæſuſq; cadat exercitus omnis:
Profectum latio. contra ſi concidat unus:
Nequicq̄ fore agenoreis cuncta arma: uiroſq;.
Illum igitur luſtrans circunfert lumina campo:
Rimaturq; ducem: iuuat in certamina ſumma
Ferre gradum: cuperetq; uiro concurrere tota
Spectante auſonia: celſus clamore feroci
Prouocat increpitans hoſtem: & noua prælia poſcit.
Quas poſtq̄ audiuit uoces conterrita iuno:
Ne libyci ducis impauidas ferrentur ad aures:
Effigiem informat latiam: propereq; coruſcis
Attollit criſtis: addit clypeumq; iubaſq;
Romulei ducis: atq; humeris imponit honorem
Fulgentis ſaguli: dat greſſus habituſq; cientis
Prælia: & audaces addit ſine corpore motus.
Tum par effigies fallacis imagine uana
Cornipedis moderanda cito per deuia paſſu
Belligeræ datur ad ſpeciem certaminis umbræ.
Sic pœni ducis ante oculos exultat: & ultro
Scipio iunoni ſimulatus tela coruſcat.

Ac uiso lætus rectore ante ora latino
Et tandem propius sperans ingentia pœnus:
Quadrupedi citus imponit uelocia membra:
Et iacit aduersam properati turbinis hastam.
Dat terga & campo fugiens uolat ales imago:
Transmittitq; acies. tum uero ut uictor & alti
Iam compos uoti ferrata calce cruentat
Cornipedem: & largas pœnus quatit asper habenas.
Quo fugis oblitus nostris te cedere regnis?
Nulla tibi libyca latebra est o scipio terra.
Hæc ait: & stricto sequitur mucrone uolantem:
Donec longinquo frustratum duxit in arua
Diuersa spatio procul a certamine pugnæ.
Tum fallax subito simulacrum in nubila cessit.
Fulmineus ductor quisnam se lumine cæco
Composuit nobis inquit deus? aut latet idem
Cur monstro? tantum ne obstat mea gloria diuis?
Sed non auelles unq̃ quicunq; secundus
Cælicolum stas ausoniæ: non artibus hostem
Eripies uerum nobis frena inde citatis
Conuertit furibundus equis: campumq; petebat.
Cum subita occulto pestis collapsa tremore:
Cornipedis moles ruit: atq; efflauit anhelo
Pectore iunonis curis in nubila uitam.
Tum uero impatiens uestra est hæc altera uestra
Fraus inquit superi: non fallitis: æquore mersum
Texissent scopuli: pelagusq; hausisset & undæ.
An ne huic seruabat lœto? mea signa secuti,
Quis pugnæ auspicium dedimus: cæduntur: & absens
Accipio gemitus, uocesq; & uerba uocantum
Hannibalem: quis nostra satis delicta piabit
Tartareus torrens? simul hæc fundebat, & una

Spectabat dextram: ac læti feruebat amore.
Tum iuno miserata uirum: pastoris in ora
Vertitur: ac siluis subito procedit opacis.
Atq; his alloquitur uersantem ingloria fata.
Quaenam te siluis accedere causa subegit
Armatum nostris? num dura ad prælia tendis?
Magnus ubi ausoniæ reliquos domat hannibal armis.
Si uelox gaudes ire: & compendia grata
Sunt tibi: uicino in medios te tramite ducam.
Annuit: atq; onerat promissis pectora largis
Pastoris, patresq; docet carthaginis altæ
Magna repensuros, nec se leuiora daturum.
Præcipitem & uasto superantem proxima saltu
Circũagit iuno: & fallens regione uiarum
Non gratam inuito seruat cælata salutem.
Interea cadmæa manus deserta pauensq;
Non ullum hannibalem nusq; certamina cernit
Sæui nota ducis: pars ferro occumbere credunt:
Pars dãnasse aciem: & superis cessisse sinistris.
Ingruit ausonius: uersosq; agit æquore toto
Rector: iamq; ipsæ trepidant carthaginis arces.
Impletur terrore uago cuncta africa pulsis
Agminibus: uolucriq; fuga sine marte ruentes
Tendunt attonitos extrema ad littora cursus:
Ac tarthessiacas profugi sparguntur in oras.
Pars batti petiere domos: pars flumina lagi.
Sic ubi ui cæca tandem deuictus ad astra
Euomuit pastos per sæcula uesbius ignes:
Et pelago & terris fusa est uulcania pestis:
Videre æoi monstrum admirabile seres
Lanigeros cinere ausonio canescere lucos:
Et fessum tumulo tandem regina propinquo

Sistit iuno ducem: facies unde omnis & atræ
Apparent admota oculis uestigia pugnæ.
Qualem gargani campum, trebiæq; paludem
Et tyrrhena uada, & phaetontis uiderat amnem
Strage fera undantem: talis miserabile uisu
Prostratis facies aperitur dira maniplis.
Tum superas iuno sedes turbata reuisit.
Iamq; propinquabant hostes: tumuloq; subibant:
Cum secum pœnus: cælum licet omne soluta
In caput hoc compage ruat: terræq; dehiscant:
Non ullo cãnas abolebis iupiter æuo.
Decedesq; prius regnis: q̃ nomina gentes
Aut facta hannibalis sileant: nec deinde relinquo
Securam te roma mei: patriæq; superstes
Ad spes armorum uiuam tibi. nam modo pugna
Præcellis. resident hostes: mihi, satq; superq;
Vt me dardaniæ matres atq; itala tellus,
Dum uiuam, expectent: nec pacem pectore norint.
Sic rapitur paucis fugientum mixtus: & altos
Inde petit retro montes, tutasq; latebras.
Hic finis bello. reserantur protinus arces
Ausonio iam sponte duci: iura improba adempta:
Armaq; & incisæ leges: opibusq; superbis
Vis fracta: & posuit gestatas belua turres.
Excelsæ tum sæua rates spectacula pœnis
Flammiferam accœpere facem: subitaq; procella
Arserunt maria: atq; expauit lumina nereus.
Mansuri compos decoris per sæcula rector
Deuictæ referens primus cognomina terræ
Securus sceptri repetit per cærula romam:
Et patria inuehitur sublimi tecta triumpho.
Ante syphax feretro residens captiua premebat

Lumina:& auratæ seruabant colla cathenæ.
Hic hanno clariq; genus phœnissa iuuenta
Et macedum primi atq; incocti corpora mauri:
Tum nomades:notusq; sacro cum lustrat harenas
Ammoni garamas:& semper naufraga syrtis:
Mox uictas tendens carthago ad sidera palmas
Ibat:& effigies oræ iam lenis iberæ
Terrarum finis gades:ac laudibus olim
Terminus herculeis calpe:betisq; lauare
Solis equos dulci consuetus fluminis unda:
Frondosumq; apicem subigens ad sidera mater
Bellorum fera pyrene:nec mitis iberus:
Cum simul illidit ponto quos attulit amnes.
Sed non ulla magis menteq; oculosq; tenebat.
Quã uisa hannibalis campis fugientis imago.
Ipse astans curru,atq; auro decoratus & ostro
Martia præbebat spectanda quiritibus ora.
Qualis odoratis descendens liber ab indis
Egit pampineos frenata tigride currus.
Aut cum phlegræis confecta mole gigantum
Incessit campis tangens tyrinthius astra.
Salue inuicte parens non concessure Quirino
Laudibus:ac meritis non concessure Camillo.
Nec uero cum te memorat de stirpe deorum:
Prolem tarpeii mentitur Roma tonantis.

DAMIANVS BENESSA IOANNI BAPTISTAE SODORINO. S. D.

AD finem perducto iam opere fateor mihi contigisse: quod usu persæpe nauigãtibus euenit: ut quas oras animo cõcœperant antea: perlustratis postea conspectisq; ipsa oculorum acie multo certiora tradere possint. Ac memini me in epistola (quæ huic operi præponitur) a te non iniuria repræhensum, tametsi uera ut diebas locutum non tamẽ propria tempori nec loco. Qui Vergilium laudauerim: cum Silium deberem: cuius censes laudibus derogatum: quoniam frigide laudatur. Ego equidem et a principio non ab re me facturũ putaui: si eius laudes cum Vergilio coniungerem: & nunc multo clarius animo prouideo: conferendisq; utriusq; uirtutibus quos fructus ea res studiosis allatura est. Possem (nisi epistolæ breuitas prohiberet) indicare locos eosdem ab utroq; pertractatos & eos cum ab uno incohatos & luculentissime exornatos, tum ab altero sædulo expetitos: in quibus uires ingenij promeret. Eodem pertinent tot uerborum & sentẽtiarum figuræ: quas alter usurpat elegantissime: apte alter imitatur. Sed ingenue tamen illud oportet fateri: materia superari Vergilium: cum quo certatur oratione. Nam Romanorum res illustriores & magis amplæ fuere: quam quas Troia profectus in Italia gessit Aeneas. Ac tantum interesse constat: quantum dignitas ætatis ac splendor quidã & imperij maiestas præcelluit superioris sæculi simplicitati: hominibus scilicet nondum aspirantibus ut toti terrarũ orbi uelint imperare. Verũ tametsi multo difficiliora sunt, obscuris ut ait Plinius lucem addere, nouitatem uetustis: recentia tamen hæc ad exemplum augustiora sunt: quo magis uera uidelicet. Illud quoq; capere te non parua poterit dele

ftatiõe: quod per totum fere orbem fusum bellum hoc leges.
Sed pœnitet me interea, quod librum emendauerim dixis-
se: maioris operæ id est? quod nos non dicam oscitabũdi, ocio-
sorum est enim hoc, sed pleni angoribus fecimus. Fateor
equidem (dum per ætatem licuit) adolescentulus didici litte
ras: prouectiorq; factus, cũ nossem in multa prolabi uitia: q
in republi. uersantur: quando opes non suppetunt: rem mer
catura uolui quærere: quam (ut nosti) Cato dixit periculo-
sam: at ego expertus sum insuper molestam & uehementer
anxiam. Ita igitur affecti perparuam emendationi operam
nauare potuimus. Verum quod ad poetam pertinet: multũ
ei barbaries (unde ad nos delatus est) nocuit: ut uidet. Sed
in eo nos egimus: ut emendatior aliquantulum exeat: mul-
ta falsa castigauimus: manca & mutilata quæ erant: resti-
tuimus: in quibus nobis hallucinari uidebamur: indicio ma
nulas quasdam apposuimus: ut quibus maius abũdet ociũ:
id emendandum nouerint. Ita ut mihi persuadeo: multo cor
rectiorem hunc studiosi habebunt: quam qui huc usq; im-
pressi codices uulgo feruntur: sed hoc legentium relinquo
æstimatiõi: si eos paucissima offenderint. Quæ Petrus Mar
sus perperam legit: prætereo: neq; enim id nũc ago: ut quẽ
quam repræhendam: potius mihi derogauerim: quod bene
non sentiam. Apparet tamen in poeta syllabarum quædam
ueluti neglĩgẽtia: ut in omisso notauimus primæ syllabæ bre
uem usum libro. xiiij. Credant esse metum laxis seruatur
omissa, Obsidio. eodem alibi. Atq; implet dispersa foros:
trepidatur omisso. item lib. xv. Donec nunc pelago nunc ter
ra exutus omisit. Vt par sit credere codices non esse corru-
ptos: sed ultimam operi manum impositam non fuisse: nam
eo loco Creticum apud Latinos poetas reperiri nõ memini.
Sed de huiusmodi plura uiderint doctiores. Me uero cum
primis Ioan. Bap. recreat quoddam ueluti omen huiusce im

pressionis: beneque sperare facit de rege Francorum bellum hoc: quo Romana res concussa penitus fuit: quae deuictis hostibus postea totius orbis imperium consecuta est. Sed utinam quicquid iacturae factum est: boni cōsuleretur: ut publico saltem cōmodo cederet. Noui christianissimorum Regum mores: nunquam putauisse sibi magis esse reges, quā toti populo christiano: pro quo nomine saepe nedum regnū exposuere: sed sanguinem & quicqd hominibus chari habetur: acerrime pugnando contra infidelium furores. Atque Ludouicum hunc duodecimum. ob multa praeclare gesta perpetuis monumentis commendandum nullam arbitror calamitatem aegre laturum: quā e re xpiana uiderit futurā. Sed quis lachrymis quaeso moderari queat? cum meminerit post foedus ictum inter principes & aduersus infideles susceptam iam expeditionē quae publice Romae fuit iussa praedicari: bella tam cruenta deinceps secuta. Quorū causa nō uideo, cui recte potest imputari: factorū suorum omnibus rationes iustissimas afferentibus: nisi dixerimus: ut mihi persuasum habeo & ruptam pacē & bella gesta diabolo humani generis hoste ita pcurante, hominūque prauitate (ut diutius plectatur) forsitan exigente. Sed profecto animum nō mediocriter afficit societatis tā arctae huiusce & Hispaniarum regis ac singularis beniuolētiae recordatio: uidebātur et antea propugnacula quaedam & fidei cardines: & tunc eos uerissime sperabant omnes uindices fore & ultores aduersus nepharium dogma impurissimi Maumeti. Verū cōclamata & omnino deplorata christiana res erat: nisi ueluti sidus quoddam saluberrimum affulsisset Leo decimus pōtifex maximus. Sub hoc respirabitur: principes in gratiam redibunt: & malis tam diutinis dabitur tandem modus. Huic gentile iam inde a proauis est uirtutes alere: bonis fauere: litterarum studia intermortua excitare. Sed q̄ de Cos-

mo Laurētioq; uiris heroica uirtute prædítis dici poterant: epistolæ breuitas non sinit: uerum alias tecum sæpenumero licebit: eorumq; ægregie facta beniuolorū saltem memoria prosequemur. Vnice te amo Ioan. Bap. meāq; tibi officio & hac parua opera utcunq; uolui fidem obstringere. monumē tum igitur apud te habebis: quo diu mei memineris. Nam quando iterum nos uidebimus: nescio: tu enim in Italiā re=diturus es: aut in Gallia remanebis: ego adita Britānia Asi am petere cogito: inde in patriam reuersurus Verum nihil detrimēti loci intercapedine mutuæ beniuolētiæ fiet: si ope=ra mea poetæ huiusce studiosior fueris: quantumq; profici=es: amori tantum accedet. Vale.

Impressum Lugduni expensis Bartholomei Troth .M. D.XIIII. anno salutis: mense Ianuario. regnante diuo Lu=douico. xij. huius nominis rege Francorum.

Registrum.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.K.l.m.n.o.p.q.r.s.t.u.x.y.ꝫ.AA.BB.